constantin virgil
gheorghiu

CASA

de la Petrodava

CONSTANTIN VIRGIL GHEORGHIU

Casa de la Petrodava

CONSTANTIN VIRGIL GHEORGHIU

Casa de la Petrodava

Traducere din limba franceză
de Gheorghiță Ciocioi

editura Σοφία

București

Redactor: Elena Marinescu

Coperta: Mona Velciov

Traducerea s-a realizat după ediția în limba franceză: Constantin Virgil Gheorghiu, *Les noirs chevaux des Carpates* (*La Maison de Petrodava*), éditions du Rocher, Paris, 2008.

© Éditions du Rocher, 2008

© Editura Sophia, pentru prezenta ediție

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
GHEORGHIU, CONSTANTIN VIRGIL
Casa de la Petrodava / Constantin Virgil Gheorghiu; trad. din lb. franceză: Gheorghiță Ciocioi – București: Editura Sophia, 2010
ISBN 978-973-136-225-0

I. Ciocioi, Gheorghiță (trad.)

821.135.1-31

Casa de la Petrodava nu este o operă
de ficțiune pură, ci – mai degrabă – o cronică
a lumii din care vin.

C. Virgil Gheorghiu

Rapsodia română

Succesul enorm al romanului *Ora 25,* care se numără printre cărțile de primă mărime ale secolului al XX-lea, alături de *Minunata lume nouă* de Aldous Huxley, *Procesul* lui Franz Kafka ori *1984* de George Orwell, carte ce radiografiază amploarea răului, a făcut să fie aproape uitat restul operei lui C. Virgil Gheorghiu (1916-1992) şi, în mod deosebit, ceea ce am putea numi profunda „românitate" a scriitorului. Nu încape vorbă, Iohann Moritz, personajul central al cărții, care l-a făcut celebru în întreaga lume pe tânărul român, de doar 30 de ani, exilat, abia sosit – clandestin – în Franța, este un tânăr țăran din Moldova, un avatar verosimil, enoriaş al tatălui său, Constantin Gheorghiu, preot la Războieni, iar mai apoi din Petricani, în partea apuseană a Moldovei, regiunea Piatra Neamț, în străfundul Carpaților. Fără îndoială, Gheorghiu se prezintă pe sine însuşi în *Memorii* ca „poet al lui Hristos şi al României". Şi, în fine, pentru a răspunde unui editor din Heidelberg, pe când urma studii de teologie în marele oraş universitar îndată după eliberarea sa din lagărele americane în 1947, el e acela care compilează şi redactează o culegere de *Povești românești.* Însă, până atunci, România nu constituia decât un fel de decor, de fundal al

intrigilor escatologice politico-poliţiste, care îl plasau pe Gheorghiu la jumătatea drumului între Vladimir Volkoff şi Graham Greene.

„Răul ţării" se va resimţi mai cu seamă în perioada cea mai dureroasă a exilului său în Franţa. Aureolat de succesul fulminant al *Orei 25*, semnalată de Camus cu entuziasm, Gheorghiu va publica în 1952 *A doua şansă*, roman a cărui forţă evocatoare nu era cu nimic mai prejos decât *Ora 25* şi care ar fi trebuit, dacă ar fi fost judecat după criterii strict literare, să-i consacre calităţile sale scriitoriceşti. Însă, în acest context mai degrabă propice, izbucneşte cu o virulenţă fără precedent ceea ce s-a numit „afacerea Gheorghiu". Actorii partizani şi argumentele inventate sunt aceiaşi şi aceleaşi ca şi câţiva ani mai târziu în cazul afacerii Kravcenko, despre care Nina Berberova, pe atunci „cronicar judiciar", a făcut sub acest titlu o dare de seamă – cu atât mai tulburătoare, cu cât aceasta este factuală şi imparţială. Nu se va ezita în a se pune pe rol integritatea morală şi intelectuală a Margaretei Buber-Neumann.

Aducându-i lauri, *Ora 25* i-a adus, totodată, prietenii solide şi durabile. Adversarii săi îl vor acuza însă de a fi travestit o autobiografie pe care ei o vor folosi de atunci înainte ca să pună în scenă o veritabilă cabală ce va fi lansată împotriva lui. Ei iau notă de faptul că a scris o carte cu titlul *Ard malurile Nistrului* – reportaje de război în care autorul face apologia soldaţilor germani pe care i-a întâlnit şi în care denunţă cu violenţă atrocităţile comise de bolşevici, dintre care unii sunt de origine evreiască şi care, prin apartenenţa lor la partidul comunist, s-au îndepărtat de adevărate-

le aspirații ale poporului ales. Se iau la puricat anumite citate din cartea de reportaje. Autorul este acuzat de antisemitism, cu toate că soția sa avea origine evreiască. Mai multe personalități de origine evreiască semnează pe data de 30 decembrie 1953 o scrisoare în numele Alianței jurnaliștilor și publiciștilor români din exil, în care se afirmă printre altele: „calomniatorii domnului Gheorghiu nu sunt oameni care doresc să apere un ideal democratic și umanitar, ci, dimpotrivă, ei sunt din rândurile acelora care au militat întotdeauna împotriva acestui ideal și împotriva poporului evreu". Fără nici un efect însă. Nedreptatea părea ireparabilă și, în ciuda relei-credințe evidente a acuzatorilor săi, Virgil Gheorghiu devine un scriitor cu un trecut controversat. Astfel, Gabriel Marcel își va retrage cu surle și trâmbițe prefața sa la *Ora 25*, acuzându-l pe autor de impostură.

Anatema fusese aruncată asupra lui Gheorghiu și acest oprobriu va avea o viață lungă și plină de încrâncenare, până acolo încât și cea mai mare parte a articolelor-necrolog vor prelua ștafeta fără nici o curiozitate ori imaginație, prezentându-l pe Gheorghiu ca pe un personaj eretic până-n măduva oaselor.

Pentru Gheorghiu, această ispită – cea a libertății –, ca să parafrazăm cel de-al doilea volum al *Memoriilor* sale apărut la trei ani după moartea lui, se va constitui într-o adevărată coborâre la iad, experiență pe care o va descrie într-unul dintre romanele sale cele mai bulversante, *Omul care călătorea singur* (1954). Robusta prietenie cu un compatriot, un medic parizian, care i-a avut ca pacienți printre alții pe Cioran ori Ionescu, îl va extrage însă din această stare.

Imboldurile acestuia vor produce până la urmă catarsisul. În 15 ani Gheorghiu va publica nu mai puțin de 17 cărți!

Începând cu nuvela *Poporul nemuritorilor* (1955), scriitorul o rupe cu vena romanescă, dar mai cu seamă cu istoria contemporană, pentru a coborî până la rădăcini, la origini. Nemuritorii prezenți în carte sunt dacii, strămoșii românilor, despre care Homer afirma că sunt cei mai drepți de pe fața pământului și despre care Herodot a spus: „Ei se cred nemuritori și cred că nici ei, nici urmașii lor cei mai îndepărtați nu vor muri." Gheorghiu îl celebrează aici pe Zamolxis, figură mistică, pe jumătate istorică, pe jumătate mitică, a dacilor, „care luptă în timpul întregii lor vieți de pe pământ [...] pentru a nu pierde veșnicia"[1], căruia marele istoric al religiilor, Mircea Eliade, compatriotul lui Gheorghiu, exilat ca și el, îi va consacra o operă. Tot în Dacia a fost exilat Ovidiu, care va compune aici *Tristia,* episod ce va inspira o altă capodoperă a literaturii române de exil, *Dumnezeu S-a născut în exil,* a lui Horia Vintilă. Tratat de către un alt autor, acest subiect ar fi putut apărea fără îndoială ca unul auster – Cioran îl descurajase, de altfel, pe Gheorghiu, sfătuindu-l să nu se înhame la o asemenea întreprindere –, dar sub pana celui de pe urmă, după cum a scris biograful său, Amaury d'Esneval, „această cercetare erudită va fi animată de un suflu literar"[2].

Mai cu seamă *Poporul nemuritorilor* se prezintă ca fundament al unui ciclu romanesc, al unei tetra-

[1] C.V. Gheorghiu, *Le peuple des immortels*, Plon, Paris, 1955, p. 7.

[2] Amaury d'Esneval, *Gheorghiu*, Pardés, Puiseaux, 2003, p. 82.

logii româneşti, constituită din *Casa de la Petrodava* (1961), *Nemuritorii de la Agapia* (1964), *Moartea Kyralesei* (1966) şi *Condottiera* (1967). Fiecare din aceste cărţi are ca *topos* satul românesc, fie că acesta se numeşte Petrodava, Agapia, Kyralesa ori Vracian. *Topos*-ul se constituie întotdeauna într-un avatar al satului natal al autorului. Totuşi, primul volum, scris în română – după hirotonirea ca preot al Bisericii Ortodoxe Române din Paris în mai 1963, Gheorghiu îşi va redacta de aici înainte cărţile sale direct în franceză –, se diferenţiază de celelalte trei prin compoziţia lui, care nu se articulează în jurul unei morţi misterioase.

Este incontestabil romanul „cel mai românesc" al lui Gheorghiu, care se înscrie în linia romanului *Ion* al lui Liviu Rebreanu, a *Hanului Ancuţei* al lui Mihail Sadoveanu şi a *Povestirilor lui Adrian Zograffi* ale lui Panait Istrati. Apărută pentru prima oară în Franţa sub titlul de *La maison de Petrodava,* în 1961, epuizată de multă vreme, cartea este reeditată astăzi sub titlul de *Les noirs Chevaux des Carpates*[1]. Această rapsodie română se inspiră atât din mitologia locală, cât şi din fapte reale, pentru a forma, după propriile cuvinte ale autorului, „o cronică a lumii din care vin".

Petrodava este numele daco-get al oraşului Piatra Neamţ, regiunea natală a lui Virgil Gheorghiu. Şi este evident că, sub aparenţa unui roman vindicativ, *Caii negri din Carpaţi* exprimă nostalgia unui exilat pentru provincia sa natală, după cum o mărturisise şi mai înainte Gheorghiu, în *Poporul nemuritorilor*: „Des-

[1] Editions du Rocher, Paris 2008. Noul titlu al *Casei de la Petrodava,* preferat de editura franceză după moartea autorului (*n.tr.*)

părțit de poporul meu prin exil, îl caut pe acesta fără contenire." Astfel, atunci când Stela este invitată de soacra ei să vină și să trăiască alături de ea la Lausanne, unde aceasta este admirată pentru frumusețea și inteligența sa de înalta societate, nu va ceda la ceea ce Stefan Zweig numește *beția metamorfozei*. În ciuda luxului care o înconjoară ea este nefericită, pentru că se simte dezrădăcinată. Se poate citi în periplul său propriul destin al lui Gheorghiu.

Originalitatea cărții constă – în fapt – în a te lăsa transportat de eroine, de aceste veritabile amazoane ale Carpaților, pentru a parafraza titlul uneia dintre cărțile autorului – în cea mai pură tradiție homerică. Și cum cel mai adesea personajul privilegiat al folclorului românesc este haiducul, un bandit justițiar al unui popor sărac și exploatat, care întruchipează dreptatea, adevărul, curajul și omenia, vom întâlni și în opera lui Gheorghiu un astfel de personaj asemănător cu Bogomil, eroul din *Moartea Kyralesei*. În prezentul volum însă haiducul nu este decât un personaj secundar, Pantelimon Haiduc, sluga credincioasă a domniței Roxana și a Stelei Roca. Mama și fiica sunt în *Casa de la Petrodava* eroine pline de pasiuni, orgolioase și inflexibile, mânate de aceeași intransigență și apărătoare ale aceleiași purități păstrate într-un mod aproape sălbatic. Ce om ar fi putut fi demn de aceste firi integre și superioare? Ce om ar fi fost suficient de puternic pentru a nu pierde considerația acestui absolut care le bântuie încarnat în caii lor? În comparație cu cea mai mare parte a romanelor lui Gheorghiu – cu toate că violența comandă și acest univers –, cele două femei nu sunt totuși jucăria propriului destin.

Ca întotdeauna, în cărțile lui Gheorghiu numele personajelor au un sens. Patronimul Roca, piatră, trimite la o legendă locală. Există într-adevăr, nu departe de satul natal al autorului, o stâncă maiestuoasă care domină stâncile din jur, numită Dochia (Dacia), la poalele căreia tinerii și tinerele veneau duminica să aducă buchete de flori, să joace și să cânte.

Între piatra fulgerată
Și Piciorul pustnicului
E o stâncă ce odată
Fost-a fiică de împărat.

Conform unei legende, după înfrângerea Daciei, a primului rege al Nemuritorilor, prințesa, fiica sa, s-a refugiat în munți împreună cu câteva însoțitoare. Pe punctul de a fi capturate de către soldații lui Traian, porniți pe urmele lor, ele s-au prefăcut în stânci, scăpând astfel de robie.

Pentru Roxana și Stela, autorul n-a trebuit să meargă prea departe pentru a le da un chip. El a împrumutat trăsăturile de la bunica sa și de la o mătușă din partea tatălui. Strămoașa lui, preoteasa Elena Gheorghiu de la Valea Seacă, a fost o femeie cu trăsături puternice de caracter. Rămasă văduvă de tânără, ea plecă cu carul său ca să-și recupereze fiul, pe Constantin – tatăl scriitorului –, în vârstă de 18 ani, îndată după sfârșitul studiilor de la Iași, pentru a-l conduce în familia unuia dintre colegii lui de seminar, unde urma să-l căsătorească cu una dintre surorile acestuia, Maria Scobai. Suntem în anul 1914, și tânărul Constantin scapă astfel de chemarea sub drapel, care l-ar fi condus negreșit pe front.

În ceea ce priveşte episodul întâlnirii celor doi tineri soţi, Stela Roca şi prinţul rus Igor Illiyuşkin, cu soldaţii bolşevici în primele zile ale Revoluţiei din Octombrie – singura întrepătrundere a marii şi a micii povestiri în intrigă –, oricât de romanescă ar putea să pară, aceasta este totuşi perfect autentică. După un sfert de secol de la apariţia romanului, Gheorghiu va povesti în detaliu în *Memoriile* sale această istorie trăită de Ileana, sora tatălui său, care se căsătorise, în martie 1918, în condiţii asemănătoare, cu prinţul colonelul rus Igor K.:

> „A doua zi spre seară, o trăsură înconjurată de o puternică escortă militară sosi la Valea Seacă. Se opri înaintea casei parohiale. Prinţesa Ileana coborî din trăsură. Îi spuse mamei sale:
>
> – La Ungheni, la trecerea Prutului, trenul comandamentului militar rus din România a fost atacat de soviete. Soldaţii ruşi care se aflau în tren s-au răzvrătit. Prinţul Igor a fost omorât. Cea mai mare parte a ofiţerilor care se aflau în tren au fost împuşcaţi în acelaşi fel ca şi el – cu un glonţ în spate. De către propriii soldaţi. Aşa că n-am mai putut să-mi continui călătoria. M-au îndemnat să plec împreună cu ei. Am rămas însă la Ungheni până ce trenul a pornit din nou la drum. Ducând pe soţul meu mort în Rusia. Mi-au dat inelul de cununie al lui Igor. Apoi militarii m-au adus acasă. Asta-i tot. Am fost prinţesă şi măritată doar pentru câteva ceasuri[1].”

Chiar dacă această „anecdotă familială”, care constituie elementul central al cărţii şi, fără îndoială,

[1] C. Virgil Gheorghiu, *Memorii, Martorul Orei 25*, Plon, Paris, 1986, p. 55.

punctul de plecare al compoziției, se înscrie în contextul sociopolitic al *Memoriilor,* acest context este absent în *Casa de la Petrodava* (*Caii negri din Carpați*). Ceea ce ni se propune în roman este cu totul altceva. Gheorghiu înțelege, de această dată într-un mod neobișnuit, să părăsească tărâmul condiției umane pentru a oferi cititorului *o tragedie feerică*. Trebuie să citeşti această carte ca pe un imn sălbatic al libertății, ale cărui amazoane şi cai sunt simboluri atemporale.

Thierry Gillyboeuf

I
Prolog matrimonial

– S-au scurs cei trei ani! Iată-mă, după cum ne-a fost înțelegerea, domnule Petrache Roca. Am venit să vă „fur" fiica, pe domnița Roxana.

– Așezați-vă, mai întâi de toate, răspunse bătrânul Petrache Roca.

Petrache Roca stă precum o stană de piatră în camera de oaspeți. Îmbrăcat în alb din cap până-n picioare, așa cum se îmbracă țăranii de pe valea Bistriței, din Carpații Răsăriteni, duminica. Lângă el, cu trăsături severe, preotul Toma, îmbrăcat în sutana sa ponosită de vânturile și ploile înălțimilor.

În fiecare duminică, după slujbă, preotul Toma ia masa aici, în casa de la Petrodava[1], la familia Roca. În stânga preotului stă Elvira Roca, cu singura ei fiică, Roxana, pe care învățătorul o cere acum în căsătorie.

Oamenii îi spun Roxanei Roca domnița Roxana, „prințesa" Roxana, căci, încă din copilărie, toate țigăncile care au trecut prin Petrodava, citindu-i viitorul în ghiocul lor magic, i-au prezis că va ajunge domniță, că se va mărita cu un prinț.

[1] *Petrodava*, vechiul nume geto-dac, al orașului *Piatra-Neamț*, ținutul natal al autorului.

– Mă aşez, răspunse sec învăţătorul; însă nu văd nici un motiv de amânare a răspunsului.

În cele din urmă se aşează în faţa bătrânului Roca, continuându-şi ideea:

– Sunt trei ani de Sfântul Gheorghe, pe 23 aprilie, de când am cerut-o în căsătorie pe fiica dumneavoastră, pe domniţa Roxana. Venisem în sat mai înainte cu câteva luni, toamna. Sunt învăţătorul care a deschis pentru prima oară aici, la Petrodava, o şcoală, pe crestele munţilor. Am fost trimis de rege ca să-i luminez pe copiii dumneavoastră. Şi chiar pe adulţi. Ca să vă învăţ să citiţi şi să scrieţi... Prin urmare nu m-am aşteptat la un refuz atunci când am cerut mâna fiicei dumneavoastră. Şi totuşi răspunsul pe care mi l-aţi dat părea mai degrabă un refuz decât o acceptare. Mi-aţi spus că-mi veţi da de soţie pe domniţa Roxana dacă o să am răbdare să mai aştept încă trei ani, pentru că fiica dumneavoastră era prea tânără pentru măritiş – căci nu avea decât 15 ani. Mi-aţi spus să aştept, întrucât eraţi convins că în trei ani petrecuţi pe aceste creste pustii, mai aproape de cer decât de pământ, eu, un sărman învăţător de 20 de ani, îmi voi pierde răbdarea de a mai aştepta şi mă voi încurca cu vreo văduvă care să-mi facă mâncare şi să mă îngrijească, ori că voi uita. V-aţi înşelat însă. N-aţi ştiut cu cine aveţi de-a face. Ştiu că în toate zilele, dar mai ales în toate nopţile din toţi aceşti trei ani aţi avut ochii aţintiţi asupra mea. Ca să-mi aflaţi un cusur, un viciu, un păcat, un pretext pentru a-mi refuza mâna fiicei dumneavoastră. Nu aţi aflat însă nici unul. Aţi trimis spioni în satul meu natal de la câmpie, ca să vă aducă date concrete asupra vieţii mele, a faptelor, a părinţilor mei

adormiți. În întreaga mea familie, oricât de adânc ați cercetat, nu ați avut vreo șansă să aflați nici ucigași, nici tâlhari de drumul mare, nici ticăloși. Știu că vă pare rău, însă trebuie să-mi dați fiica. N-aveți nici un motiv ca să mă refuzați. În viața pe care am dus-o la Petrodava vreme de mai bine de trei ani ați văzut lucruri neimportante. Primesc 2000 de lei pe lună, adică atât cât să-mi pot îngădui o pereche de încălțăminte pe an, plata chiriei, îmbrăcămintea și hrana. Acesta este salariul pe care Majestatea Sa regele îl plătește dascălilor poporului care luminează mințile supușilor săi. Apoi, ați văzut că eu mă trezesc odată cu găinile, în zori, înaintea dumneavoastră, a celorlalți locuitori din Petrodava, pentru că trebuie să-mi pregătesc singur, înainte de a merge la școală, mămăliga și mâncarea pentru întreaga zi. La ora opt sunt în clasă. La prânz iau o pauză de o oră.

Vin atunci la camera mea închiriată și-mi încălzesc mâncarea, mâncând singur, ca un răufăcător în celula sa din închisoare. Las resturile pe masă, pentru că nu am timp să le strâng, și mă întorc din nou la școală, lângă copiii dumneavoastră, unde până la șase seara, când e deja noapte la Petrodava și când găinile care se trezesc în același timp cu mine sunt adormite, eu mă silesc să deschid mințile copiilor voștri, să le aduc în minte lumină! Îi învăț despre trecutul nostru glorios, despre mersul stelelor și tainele universului. După închiderea școlii mă întorc în cămăruța mea. Mă spăl pe mâinile murdare de cerneală și de cretă. Spăl farfuriile lăsate la prânz pe masă. Beau o cană cu lapte și mă întind pe pat cu o carte în mână, silindu-mă să nu adorm, să înțeleg sensul buchiilor din carte. Iată ceea

ce ați descoperit, urmărind asemenea spionilor viața mea de dascăl la Petrodava. O viață asemănătoare cu aceea a monahilor în chiliile lor și cu a condamnaților din închisori. Prin urmare nu puteți să-mi refuzați mâna domniței Roxana.

– Nu vă refuzăm mâna Roxanei, răspunse Petrache Roca. Sunt trei ani, chiar de Sfântul Gheorghe, când tot în această încăpere, și tot cu părintele Toma de față, de când v-am răspuns că vă vom da fata cu plăcere, însă vă rugăm să mai așteptați. Nu a fost vorba de nici un gând ascuns, de nici o intenție a noastră de refuz. Ați așteptat, ați avut răbdare din destul. Nu putem să avem decât cuvinte de laudă. Am avut tot timpul să ne interesăm asupra persoanei și asupra lumii din care veniți, așa cum este datoria oricărui părinte înainte de a-și face un ginere. Ei bine! Ca părinte al Roxanei, vă răspund, domnule Lucian Apostol, că nu văd nici un fel de opreliște ca Roxana să devină soția dumneavoastră. Mai mult chiar, ne simțim onorați de această cerere în căsătorie. Roxana Roca, fiica noastră, devenind, din fiică de crescători de cai, soție de învățător, se înalță pe o altă treaptă socială. Pe de altă parte, pentru mine, Petrache Roca, care n-am avut norocul să am un băiat ca să-l fac crescător de cai la Petrodava și care să continue renumele cailor noștri la toate târgurile din cele cinci țări vecine, ei bine, pentru mine este o cinste și o mângâiere să am un ginere intelectual: un învățător. Căci, continuându-vă misiunea dumneavoastră de apostol, de luminător al poporului, mă veți ajuta, pe lângă aceasta, și în munca mea de creștere a cailor. Sunteți un om instruit. Un om care cunoaște cărțile, care înțelege mult mai ușor caii decât oricare al-

tul. Chiar dacă nu a trăit printre ei. Un intelectual are o minte destupată, iscoditoare şi, în plus, el se bucură de sprijinul cărţilor, de unde poate să afle tot ceea ce n-au putut afla înaintaşii. Un ginere intelectual este un bun urmaş şi el va purta renumele cailor de la Petrodva în târgurile de la Lvov, Leipzig, Soroca, Iaşi, Bratislava şi Braşov. Şi aceasta este cea mai mare mulţumire pe care o am eu pe acest pământ.

Învăţătorul Lucian Apostol se ridică. Se făcu roşu în obraji precum un mac.

Pentru un învăţător de ţară la 23 de ani, fără familie şi fără avere, a deveni ginerele lui Petrache Roca din Petrodava, asociat şi moştenitor al său, al herghelliilor familiei Roca, însemna totuna cu a fi inspector general în învăţământ. Şi, mai presus decât orice, era vorba de domniţa Roxana, cea mai frumoasă fată din Carpaţi. Învăţătorul spuse:

– Vă făgăduiesc, domnule şi doamnă Roca, înaintea părintelui Toma şi înaintea Roxanei, să fiu un ginere, un soţ şi un colaborator ca nimeni altul.

– Nu mergeţi atât de departe, domnule învăţător, spuse Petrache Roca. Luaţi loc. Noi ne-am ţinut promisiunea legată de căsătorie, făcută în urmă cu trei ani, în calitate de părinţi ai Roxanei. Vă repet: ne dăm acceptul. Răspunsul definitiv însă, dacă este de acord ori ba asupra a ceea ce am convenit între noi, îl va da Roxana. Ea singură poate să hotărască. Pentru că este vorba de persoana ei. De viaţa şi de viitorul ei.

Privirile se întoarseră către Roxana. Stătea lipită de mama ei, cu braţele încrucişate la piept, aşa cum stau oamenii de la munte atunci când stau de vorbă. Era îmbrăcată cu o bluză de mătase pe gât, având bro-

derii sobre. Domnița Roxana e înaltă. La fel ca și părinții ei. Slabă. Șoldurile îi sunt strânse de o catrință. Brunetă, cu fața ovală, cu nasul drept, roman. Poartă părul – negru ca pana corbului – în două cozi împletite ca o coroană. Doar oase, tendoane și mușchi. Asemenea cailor de la Petrodava. Asemenea tuturor oamenilor locurilor. O amazoană.

– Părinții tăi ți-au dat cuvântul, spuse învățătorul. De ce nu răspunzi, domniță Roxana?

Mai înainte ca ea să deschidă gura, învățătorul își pierdu răbdarea. Spuse:

– Răspunde, Roxana, vrei ori nu să devii soția mea?

– Nu știu ce să răspund, domnule învățător, spuse Roxana.

Era liniștită. Ca și cum n-ar fi fost vorba despre ea, nici despre căsătoria sa. Ridică ochii încet către învățător și-l privi la fel cum oamenii de munte privesc cerul, căutând să citească în nori dacă o să fie furtună peste zi ori timp frumos. Ochii săi cercetară mai întâi capul învățătorului. Rotund, cu trăsături obișnuite, cu părul blond spre castaniu. Îi privi apoi trupul. Învățătorul era îmbrăcat ca toți oamenii de la munte. În ițari, într-o jiletcă de oaie cu înfloriturі brodate, și cu un suman pe umeri, din postav negru.

În câteva clipe domnița Roxana încheie iscodirea feței, a staturii și a îmbrăcămintei învățătorului. Le știa pe nevăzute. Privea acum prin el, ca și cum ar fi fost transparent, încercând să vadă dincolo de el, să-i vadă sufletul, viitorul până spre hotarele vieții viitoare.

– Trei ani, Roxana, au trecut, și n-ai avut timp să iei o hotărâre? întrebă învățătorul.

Se încruntă.

– Sunt nespus de onorată de cererea dumneavoastră, domnule învățător, zise Roxana. E cu neputință ca o fată de vârsta și de condiția mea să nu fie onorată. Nu văd, în ceea ce mă privește, decât avantaje în această căsătorie. Și totuși nu știu pentru ce anume nu pot să spun da.

– Nu fi neiertătoare, domniță, spuse învățătorul. De trei ani și jumătate de când sunt la Petrodava nu trăiesc decât pentru tine. Toate gândurile, privirile și faptele mele sunt doar pentru tine. Acești trei ani de așteptare hotărâți de familie au fost ani de tortură și de iad. Știi foarte bine acest fapt. Ți-am mărturisit-o în atâtea rânduri. Nu fi nedreaptă!

– Știu că mă iubiți, domnule învățător.

El îi vorbea cu „tu". Însă ea îi spunea „dumneavoastră" și „domnule", la fel ca și elevii de la Petrodava. Roxana continuă:

– Mi-ați repetat de atâtea ori că mă iubiți. Am constatat aceasta. Am verificat. Este adevărat. Sunt sigură că mă iubiți. Sunt fericită pentru acest fapt. Orice femeie, și nu doar orice femeie, ci și orice făptură vie de pe acest pământ este fericită atunci când este iubită. Și totuși îmi este greu să spun da.

– Vreme de trei ani nu mi-ai vorbit niciodată în acest fel! spuse Lucian. De fiecare dată când am stat de vorbă m-ai lăsat să înțeleg că ești cu totul de acord să-mi devii soție. Că vom fi fericiți împreună.

– Este adevărat, spuse Roxana. Speram ca astăzi, când a venit ziua scadenței, să fiu hotărâtă să spun da. Însă nu am ajuns în acel punct. Încă ezit. Vedeți, domnule învățător, sunt singura fată la vârsta măritișului în toată Petrodava. Sunt fiica familiei Roca. Orice în-

vătător sosit la Petrodava, la vârsta de 20 de ani, singur aici, în mijlocul brazilor, s-ar fi îndrăgostit de mine. Nu ar fi avut altă alegere. Mă întreb dacă e vorba în acest caz de o dragoste adevărată. Mă întreb dacă m-ați fi cerut în căsătorie în cazul în care m-ați fi cunoscut în alte împrejurări. Într-un oraş, să zicem, nu ştiu dacă m-ați fi ales pe mine dintre alte fete.

– Nu contează unde te-aş fi întâlnit, domniță Roxana. Totul ar fi decurs în acelaşi fel. Te-aş fi ales şi te-aş fi iubit doar pe tine dintre mii de fete. În inima celui mai mare oraş. Îți jur, aici, înaintea părinților tăi şi înaintea părintelui Toma.

– Să trecem peste asta, spuse Roxana. Nu este adevărat. Este plăcut însă a crede că una ca asta s-ar fi putut petrece întocmai. Apoi, chiar dacă aş crede că lucrurile ar fi stat astfel, situația ar fi rămas aceeaşi. Căci, vedeți dumneavoastră, domnule Lucian Apostol, dacă nu ştiu exact care este ori care ar fi fost dragostea dumneavoastră pentru mine, ştiu, în schimb, cu precizie, cu durere, cu un fel de încruntare, cam cât vă iubesc eu. Una ca asta o ştiu foarte bine. Şi acest lucru mă împiedică să iau o hotărâre.

Roxana vorbea pe acelaşi ton ca şi cum ar fi povestit că apele umflate ale Bistriței ar fi devastat totul în calea lor. Spuse:

– Nu mi-e ruşine să vorbesc despre aceste lucruri în fața părinților mei şi înaintea preotului care m-a botezat. Dragostea este ca o flacără. Nu trebuie să te ruşinezi să vorbeşti de foc. Li se îngăduie chiar şi fecioarelor să vorbească despre incendii. Din ziua în care ați sosit la Petrodava, domnule Lucian, vă iubesc cu o dragoste care îmi arde pieptul, asemenea unei

peceți încinse. Nu pot să vă despart de mine. Vă văd peste tot. Vreau să vă am lângă mine, precum cel însetat doreşte apa. Cred în cununia noastră tot la fel de mult cum un călător rătăcitor în noapte, pe viscol, doreşte un adăpost.

– Îți mulțumesc, Roxana! spuse învățătorul.

– Nu aveți de ce să-mi muițumiți, spuse Roxana, retezându-i vorba. Nu am spus da. Dimpotrivă, hotărârea mea este mai degrabă să spun nu.

– Şi cu ce sunt eu vinovat? Ce-mi reproşezi? întrebă învățătorul.

– Nu e vorba de vreo lipsă în ceea ce vă priveşte. Sunteți un om căruia nu i se poate reproşa ceva. Vreme de trei ani citim în viața dumneavoastră ca şi într-o carte. Tot ceea ce am aflat despre dumneavoastră este minunat. Însă dumneavoastră, domnule învățător, sunteți un om din Țara de Jos. Sunteți un om de la câmpie. Nu sunteți un om de munte.

– Ce importanță are că sunt un om de la câmpie? întrebă învățătorul. Omul este la fel peste tot. Există pretutindeni oameni buni şi oameni răi. La munte, la fel ca şi pe țărmul mării ori ca la câmpie.

– Se poate să fie aşa cum spuneți, răspunse Roxana, însă eu sunt o femeie din neamul Roca. Eu sunt o piatră tare de munte. Nu pot să fiu înțeleasă, iubită, prețuită, judecată şi condamnată decât de un om de munte, de un om care cunoaşte muntele. Un om de la câmpie, oricât de bune i-ar fi intențiile, nu ar şti ce să facă cu o piatră. Şi dumneavoastră sunteți un om de la câmpie.

– Roxana, eu m-am născut în Țara de Jos, este adevărat. Părinții mei au murit însă. Nu mai există ni-

meni din familia mea în acele locuri. Devenind soțul tău, eu devin fiul părinților tăi, al Petrodavei și al munților. Devin un om de munte. Te îndoiești de una ca aceasta? Dragostea a făcut și va face întotdeauna minuni. Tatăl tău a spus doar că un om instruit poate să devină un crescător de cai chiar dacă nu s-a născut printre ei. Pentru ce nu aș putea să devin un om de munte? De altfel, sunt convins că am devenit un astfel de om. Acum sunt un om al Petrodavei. Aparțin acestor înălțimi. Mă îmbrac ca și tatăl tău, ca toți oamenii de aici, cu acest minunat suman negru, iarna cu minteanul din piele albă de oaie, brodat; cu aceiași itari albi. Port în același fel baltagul. Mănânc la fel ca și voi. Vorbesc asemenea vouă. Rabd frigul și oboseala precum le răbdați și voi. Ce diferență vezi tu între mine și un om de la munte? Nu căuta pretexte! Toate gândurile tale sunt prejudecăți. Omul este același peste tot în lume. Pământul este patria oricărui om. Mâine nu vor mai fi nici frontiere, nici națiuni. Toți oamenii vor fi egali între ei.

– Egali, dar nu asemănători, răspunse Roxana.

– Toți oamenii seamănă între ei, pentru că sunt creați după chipul și asemănarea lui Dumnezeu. Este adevărat, părinte Toma?

– Nu este așa, fiule! spuse preotul. Toți oamenii seamănă întru Dumnezeu, însă între ei nu se aseamănă. Deloc. Pământul este foarte diferit, la fel ca și natura. Dumnezeu a creat oamenii adaptați locurilor în care trăiesc. La fel cum un fabricant de automobile adaptează același model deșertului de nisip ori ținuturilor de gheață, muntelui ori câmpiei. Aceeași mașină creată de unul și același inginer, montată în aceeași zi, după

acelaşi model, dar care nu răzbate peste tot. Tot astfel şi oamenii sunt diferiţi. Ceea ce i se poate cere unuia nu i se poate cere altuia. Ceea ce îi face plăcere unuia îl întristează pe altul. Ceea ce este drept pentru unul poate fi o nedreptate fără margini pentru altul. Într-o zi oamenii vor fi egali între ei, însă nu vor fi niciodată la fel, iar cântarul măsurii dreptăţii, bogăţiei, durerii şi bucuriei nu va fi niciodată peste tot acelaşi. Cu toate acestea, nu văd nici un motiv ca voi doi să nu deveniţi soţ şi soţie, din moment ce dragostea voastră este reciprocă şi voi vă veţi jura credinţă înaintea lui Dumnezeu.

– Nu pot spune da, zise domniţa Roxana. Îndoiala este mai puternică decât mine.

– De ce să te îndoieşti fără nici un motiv? întrebă învăţătorul. Sunt trei ani de când aşteptăm această zi, şi când s-a plinit sorocul spui că ai îndoieli...

– Nu înţelegeţi, domnule învăţător, că sunteţi un om de la câmpie? Munteanul e plin de îndoieli de fiecare dată când trebuie să facă un pas şi se uită cu luare-aminte unde îşi aşază piciorul. Fiecare pas atrage după sine o hotărâre serioasă. Căci fiecare pas poate să-l ducă în prăpastie. La moarte. Drumul de munte este unul primejdios, necunoscut, nou la fiecare metru. Dumneavoastră, oamenii de la câmpie, nu aveţi nevoie să priviţi locul în care puneţi piciorul. Puteţi foarte bine să vă gândiţi la altceva în timp ce mergeţi. Puteţi să chiuiţi şi să cântaţi când porniţi la drum. Aveţi mereu câmpia, drumul drept şi neted, în faţă, sub tălpi. Noi, dimpotrivă. Ne punem în primejdie viaţa la fiecare pas. Din această pricină devenim serioşi, sobri, aspri. Viaţa la munte este ca mersul pe sârmă. Noi nu ştim să glumim. Astăzi trebuie să fac unul din cei pa-

tru paşi de căpătâi ai omului de pe pământ. Căsătoria, la fel ca şi naşterea, moartea şi botezul, este unul dintre aceşti paşi de căpetenie. Cum să nu mă tem înaintea acestui pas atât de important, eu, care mă gândesc la orice pas obişnuit?

– Ai avut trei ani pentru îndoieli şi pentru a cântări lucrurile, spuse învăţătorul. Acum a venit clipa hotărârii. Ne cunoaştem destul de bine!

– Tocmai pentru că vă cunosc şi mă cunoaşteţi, tocmai pentru aceasta am îndoieli mai mari, spuse Roxana. Cum am putea noi să trăim împreună, fiind atât de diferiţi unul faţă de celălalt? Mai întâi de toate, sunt convinsă că nu aţi putea să îndurați firea mea. Sunt prea aspră. Prea violentă. La fel ca apa unui izvor ascuns, care, în clipa în care străpunge stânca ce-l ţinea prizonier şi iese la suprafaţă, porneşte în linie dreaptă, fără meandre, fără să arunce măcar o privire asupra sa ori asupra celor care îl înconjoară. În clipa în care mă arunc de la înălţimea stâncii materne în viaţă devin torent. În clipa în care îmi iau zborul, nimeni nu mă mai poate opri. Cad de pe stânca mea drept, în cascadă, spre împlinirea destinului meu, către ţelul vieţii mele. Mă frâng, mă izbesc de stânci şi lovesc stâncile care se află în apropierea mea. La fel ca şi torentul care face spume. Niciodată nu cunosc o altă direcţie decât linia dreaptă. Nu bag de seamă meandrele pe care le fac râurile de câmpie. Nu cunosc decât o singură fericire. Niciodată două în acelaşi timp. Mă avânt către această fericire, care este destinul meu, cu hotărârea de a mă sinucide, neînduplecat, cu verticalitatea şuvoaielor cascadelor. Nu am decât o singură vocaţie: linia dreaptă. Cum aţi putea să mă suportaţi?

Căci aş fi ca un torent care vă va devasta viaţa. În linie dreaptă. Violentă, implacabilă, neiertătoare. Pentru a suporta o astfel de viaţă ca a mea trebuie să fii o stâncă. Trebuie să fii un om de munte totodată. Dumneavoastră sunteţi un om de la câmpie. Asemenea apelor de la câmpie. Ape care se opresc la fiecare meandră, leneşe, visătoare, pline de voluptate. Dumneavoastră curgeţi încet. Vă opriţi prietenos lângă fiecare pom, lângă fiecare plantă, în vii, în pajişti. Peste tot. Înainte de a învârti roţile de moară, admiraţi cerul, natura. Respiraţi parfumurile tuturor florilor. Apele câmpiilor leagă idile cu toate pârâiaşele. Sunt mângâietoare. În permanenţă calde şi îngăduitoare. Apele câmpiilor îşi ating scopul prin şiretenie. Prin ocolişuri, îmbietor. Ele nu uită niciodată să adune în drumul lor toate voluptăţile. Toate splendorile din jur. Gustă toate aromele, toate culorile şi miresmele. Dragostea mea, dimpotrivă, este aridă, neiertătoare, violentă, ca şi apa torenţilor, ca paradisul păstrăvilor.

Domniţa Roxana se ridică de lângă mama sa. Înaltă, suplă, slabă, ca şi cum ar fi fost invitată la un dans. În mijlocul camerei se întoarse către învăţător. Cu mâinile în şold îi spuse:

– Uitaţi-vă bine la mine, domnule învăţător. Sunt asemenea tatălui meu, asemenea mamei, asemenea tuturor muntenilor de pe această culme, căreia îi spune Petrodava. Nu sunt decât muşchi şi vene. Nici măcar o uncie de grăsime. Nici măcar o linie curbă în toată fiinţa mea. La fel ca brazii: picioarele înfipte trainic în stâncă, capul spre cer. Creştetul capului meu atinge bolta şi stelele. Noi nu ne plecăm niciodată: nici de durere, nici de slujbă, nici de greutatea anilor.

Când viforul, durerile, zăpezile vieții sunt mai grele, noi ne frângem. Nu ne îndoim însă niciodată. Când durerea, asemenea gerului tăios, atinge seva noastră, noi crăpăm. Totdeauna rămânem în picioare însă. Trăim, suferim, iubim și murim verticali. Perpendiculari pe stâncă. Rigizi, dar maiestuoși.

După moartea noastră, suntem tot o linie dreaptă: o linie orizontală cu pământul. Viața și moartea, la noi, sunt simple schimbări geometrice.

– Ești frumoasă când vorbești, însă vorbești în zadar, spuse învățătorul. Hotărârea mea a fost luată în urmă cu trei ani. Nici măcar moartea nu va putea să mă facă să renunț la tine, domniță Roxana. Părinții tăi și-au dat consimțământul. Spune-mi, vrei să-mi fii soție?

– Vreau, dar cu o singură condiție, răspunse Roxana.

– Făgăduiesc că voi împlini tot ceea ce dorești, dar spune odată da!

– Făgăduiește-mi credincioșia. Aceasta este tot. Prin credincioșie unul față de altul vom cuceri împreună cerul și pământul.

– Îți făgăduiesc, înaintea lui Dumnezeu și înaintea oamenilor, spuse învățătorul.

– Este un lucru de o gravitate de nespus să făgăduiești credincioșia, spuse domnița Roxana. Este cel mai grav jurământ din viață. Cărările vieții sunt pline de ispite, de splendori. De plăceri care nu costă nimic. Gratuite. Minunate. Se oferă de la sine. Este nespus de grav să făgăduiești credincioșia. Și nu vă constrâng să faceți acest lucru.

– Nu căuta să fii alunecoasă mereu, asemenea păstrăvului, spuse învățătorul. Îți făgăduiesc credincioșia mea până la moarte.

Învățătorul vru s-o îmbrățişeze, însă ea îi alunecă printre mâini.

– Sărutul, doar în clipa în care părintele Toma ne va aşeza pe cap cununiile ca soț şi soție, înaintea altarului.

– Căsătoria, pe 21 mai, de Sfinții Împărați Constantin şi Elena, spuse învățătorul.

– De acord, răspunse domnița Roxana.

În clipa în care domnița spuse „de acord", începu să plouă. Ca o rafală de mitralieră. Ploaia izbea în geamuri aproape să le spargă, cu grindină de mărimea unor perle de gheață. Nestăpânită ca şi gloanțele. Ploaia lovea ochiurile de sticlă ca şi cu nişte cravaşe de oțel. Părintele Toma şi familia Roca priveau ploaia cu o plăcere nestăpânită.

În casă se lăsă întunericul. Nu se mai zărea decât lumina candelei de sub icoana Sfântului Gheorghe, aşezată pe peretele dinspre răsărit. Era însă prea slabă pentru a lumina chipurile oamenilor. Candela nu lumina decât balaurul pe care Sfântul Gheorghe din icoană îl străpungea cu lancea sa.

Învățătorul era palid. Plin de neliniște. La munte, ori de câte ori ploua îl cuprindea teama. Ştia că, de fiecare dată după o asemenea ploaie, râul umflat cuprinde marginea satului şi crapă în bucăți stâncile, izbind pietrele unele de altele şi malurile cu un zgomot infernal, asemănător loviturilor de tun. În nopțile de după furtună, când apele încep să se învolbureze, învățătorului i se părea că satul Petrodava, aflat pe înălțimi, era invadat de ciclopi uriaşi, care se luptau între ei cu bucăți mari de piatră de mărimea unei biserici. De teamă, nu mai închidea un ochi.

II
Îndoieli

– Suntem căsătoriți de patru ani, domniță Roxana, țipă aproape învățătorul Lucian Apostol de pe calul care mergea la galop.

Lângă el, pe un cal de rasă, negru, cu părul despletit, îmbrăcată cu o fustă-pantalon verde şi încălțată cu cizme roşii cu „butoni", mergea la galop Roxana. Era îmbrăcată mereu cu o bluză de mătase, pe gât, în carouri. Chipul său era la fel ca şi în ziua căsătoriei, de culoarea florilor de cireş. Neschimbată.

Cei doi soți Apostol se aflau pe o pajişte verde. Urcau de-a lungul unui pârâu către crestele munților. Un drum plăcut. O cale pe care o făceau împreună aproape în fiecare zi, cu drag, pentru a întări muşchii şi tendoanele cailor tineri. Uneori traversau pârâul înot, „pentru a învăța caii să capete încredere cu orice risc". Alteori ei băteau acest drum „pentru a obişnui caii cu ambiția şi cu competiția". În fiecare an, primăvara, soții Apostol duceau câteva zeci de cai tineri la renumite târguri din țările vecine. În acel an se gândiseră să urce spre miazănoapte, până către părțile Mării Baltice. Mai înainte de a merge la târg îşi antrenau caii cu multă grijă. Dresându-şi animalele, soții Apostol erau nespus de fericiți. Fiecare drum călare îi făcea tot mai fericiți.

– Au trecut patru ani ca pasărea pe cer! strigă învățătorul.

Vântul împrăştie vorbele spuse la galop precum bucățelele de hârtie colorată, acestea ajungând la urechile Roxanei, risipite precum nişte confetti.

– Îmi spui mereu vorbe frumoase atunci când călăreşti la galop, spuse Roxana. O faci înadins, ca eu să nu înțeleg totul, ca şi cum aş primi un vas de porțelan sfărâmat.

Calul Roxanei îl întrecu pe cel al soțului ei. Drumul îngust, care urca de-a lungul pârâului, nu le mai îngăduia celor doi călăreți să galopeze alături.

Roxana simți cum vântul îi pătrunde în corset.

Aveau un copil, o fetiță de trei ani, pe care o chema Stela. Şi totuşi trupul domniței Roxana era la fel ca trupul unei adolescente. Când a născut-o pe Stela, i-a fost teamă că n-o să fie în stare să o alăpteze. Sânii ei erau precum ai unei copile. S-a dovedit însă o teamă lipsită de orice temei.

Acum vântul îi pătrundea, aspru, prin bluză, mângâindu-i pieptul. Precum mângâierea soțului său. De fericire, Roxana se făcu roşie ca un bujor. Calul urcă panta râului în galop.

Tânăra se aplecă înainte şi lăsă vântul s-o izbească cu şi mai mare putere în corset, ca să-i mângâie trupul până la brâu.

– Oh, Doamne, ce minunat e să galopezi! îşi spuse Roxana.

Ştia că soțul ei, care rămăsese în urmă, nu o auzea. În acel loc, vuietul râului era prea puternic. Vorbea însă ca pentru sine însăşi, cu voce tare.

„Cele mai frumoase lucruri din lume sunt, fără îndoială, zborul păsării, galopul calului, dragostea, îno-

tul într-un râu împotriva curentului, asemenea păstrăvilor, şi, bineînţeles, moartea. Dintre acestea cinci, zborul îl trec cu vederea, căci nu am aripi şi nu-l voi cunoaşte vreodată. Zborul trebuie să fie însă la fel ca şi galopul. Poate chiar mai grozav. La fel ca dragostea. Ori la fel ca înotul împotriva curentului într-un râu. Şi poate la fel ca moartea. Moartea trebuie să fie nespus de voluptoasă. O voi cunoaşte, bineînţeles. Ceva mai târziu. O voi cunoaşte cu siguranţă."

Calul, lovind cu potcoavele, făcu să ţâşnească scântei din pietrele de pe drum. Scântei mari, asemenea stelelor de pe cer. Roxana se gândi la fericirea ei desăvârşită. Îşi aminti, în vreme ce galopa, de ezitările sale dintru început. Ezitase să se căsătorească cu Lucian Apostol pentru că el nu era un om al muntelui. Aşa cum cineva ezită să se arunce în apa unui râu pe care nu-l cunoaşte. Acum era fericită pentru îndrăzneala ei. Cu siguranţă, dacă această căsătorie ar fi eşuat, ea nu ar mai fi fost în viaţă acum. Ar fi fost moartă. Lucian este însă un soţ căruia nu i s-ar putea reproşa ceva. În zori, se trezeşte din patul lor uriaş cu zâmbetul pe buze. Se ridică din pat amândoi în acelaşi timp. Amândoi se întrec în a se servi unul pe celălalt: să pregătească cafeaua, să deschidă obloanele, să aprindă focul.

La ora opt fix, Lucian este la şcoală. Înainte să intre în clasă cercetează mai întâi grajdurile. Cercetează fiecare cal... Este primul lucru pe care îl face în fiecare zi când iese din casă. Aceasta se desfăşoară în compania lui Pantelimon Haiduc, şeful grajdului. Uneori, când o iapă zace, când un cal este bolnav ori când se fac expediţii, Lucian nu mai merge la şcoală. Rămâne aproape de cai. Domniţa Roxana îi ţine atunci locul. Nu a făcut

decât studii primare, însă, în doar câteva luni, îndată după căsătorie, a ştiut, la fel de bine ca şi învăţătorul, ce trebuie să-i înveţe pe copii. Acum ea îi ţine locul soţului cu competenţele unui învăţător rutinat...

Alte dăţi, domniţa Roxana se ocupă de cai şi Lucian merge să predea copiilor. În anumite zile Lucian se ocupă şi de şcoală, şi de cai, în vreme ce Roxana rămâne acasă şi poartă de grijă celor ale gospodăriei. La orice treabă în afară de şcoală ea este ajutată de către mama sa, Elvira Roca. Tatăl Roxanei, bătrânul Petrache Roca, a murit la un an după căsătoria fiicei sale. A murit ca toţi oamenii de la Petrodava: iarna, pe un ger cumplit. La fel ca brazii cărora le îngheaţă seva. A murit pe neaşteptate, ca lovit de fulger. Fără un suspin, fără să boleasc㠎. De la verticală pe orizontală. O schimbare a poziţiei liniei drepte. Asta a fost tot. Moartea, la Petrodava, nu este nimic altceva decât o problemă de geometrie. Înmormântarea s-a făcut cu o sanie. O sanie la care au fost înhămaţi opt cai negri, care mergeau, purtând sicriul prin zăpada albă, către Mănăstirea Neamţ. Acolo sunt îngropaţi toţi cei din neamul Roca. Pe drum, sania cu sicriul negru, trasă de către caii trişti, pe zăpada albă, aluneca între două gărzi de onoare formate din brazii verzi, salutând pe ultimul drum pământesc pe vestitul crescător de cai Petrache Roca din Petrodava.

De sute de ani, nici un bărbat, nici o femeie din familia Roca nu a murit în alt anotimp. Doar iarna. Au fost cu toţii îngropaţi în piatra îngheţată a cimitirului mănăstirii. O piatră îndoită: rocă şi gheaţă. Au trebuit două zile ca să se sape groapa – într-atât era de încremenită piatra. După îngroparea bătrânului Petrache,

ginerele a luat asupra sa întreaga responsabilitate a creşterii cailor. A prosperat mereu. Ce e drept, Lucian Apostol nu era singur. Alături de el era domniţa Roxana, care, deşi măritată, călărea chiar şi cel mai nărăvaş dintre cai, aşa cum nici călăreţii de profesie nu pot să o facă. Roxana ştia din casă, de la sute de metri depărtare, nevoile unui cal; dacă îi era rău, dacă îi era sete, foame ori dacă avea trebuinţă să fie scos la aer.

– De patru ani, de când suntem căsătoriţi, toate nopţile petrecute alături de tine mi se par mult prea scurte şi zilele asemenea, spuse Lucian Apostol, ajungând-o din urmă pe Roxana.

Acum caii mergeau la trap, unul alături de celălalt. Doar scurgerea râului şi freamătul brazilor sunt la fel de frumoase ca mersul la trap al cailor pe un drum pietruit de munte.

– Aş vrea uneori să bat cu baltagul la poarta cerului, continuă Lucian. Aş vrea să bat în poarta cerului şi să spun: „Doamne, sunt fericit! Acum Tu poţi să mă chemi când vrei. Am avut parte de rai pe pământ."

Calul lui Lucian rămase din nou în urmă. Poteca era prea strâmtă pentru cei doi. Roxana porni din nou la galop.

Se întoarseră acasă după două ore de călărit, cu trupurile parfumate cu toate miresmele munţilor, brazilor, stelelor.

Domniţa Roxana intră în casă. Înainte să lase din mână cravaşa, o luă în braţe pe Stela, fiica ei, şi o strânse la piept. Stela însă îşi acoperi faţa cu amândouă palmele şi începu să se zbată, bătând din picioare. Nu-i plăcea să fie sărutată de părinţii ei. Ţipă şi fugi departe de mama sa.

– Miroşi numai a pădure, spuse Stela plângând. Amândoi mirosiţi a munte, a culmi de munte. Nu vreau în braţe!

***

În iarna care a urmat domniţa Roxana s-a îmbolnăvit. Nici un bărbat, nici o femeie din familia Roca nu a stat la pat, nu a zăcut. De veacuri rămâneau la pat doar copiii bolnavi. Nici Roxana nu a zăcut. Boala sa era un fel de moleşeală. Nu mai avea poftă de nimic. A fost cuprinsă de boală dintr-odată. Ar fi vrut să doarmă. Nu-i mai plăcea mişcarea. Vroia să rămână lângă cămin şi să citească ori să tricoteze întruna. Pentru o femeie din neamul Roca, care şi-a petrecut întreaga viaţă pe cal, călărind caii abia îmblânziţi, galopând de pe un munte pe altul, trecând râurile înot, zburând dintr-un singur salt al calului peste prăpăstii fără fund ori străbătând pădurile cu baltagul în mână, această dorinţă de a zăcea, această sete neaşteptată de odihnă, a fost socotită ca o boală grea.

În acea iarnă, îndată după Crăciun, Roxana s-a îmbolnăvit într-atât, încât a renunţat la cele două sau trei ore de galop zilnic pe care le făcea la ivitul zorilor, dimineaţa, de când învăţase să meargă şi putea să urce pe cal.

Iarna este un anotimp ciudat pentru crescătorii de cai. Iarna, animalele sunt mai sensibile, mai nervoase. Un cal bun nu este făcut să stea închis, precum domniţa Roxana. El are nevoie, în fiecare zi, nu doar de o plimbare scurtă, ci de o ieşire în larg. De galop. De osteneală. Fiecare cal trebuie să iasă, aproape zilnic, la o cursă mai lungă. Trebuie să-şi cheltuie energia.

Să-şi destindă tendoanele de oţel. Să respire. Să alerge. Să simtă voluptatea oboselii şi a libertăţii.

Aceste lungi plimbări ale cailor iarna pe zăpadă sunt o treabă deloc uşoară. Doar un maestru îşi asumă o astfel de responsabilitate.

Pământul este atunci îngheţat, primejdios, şi vremea e rea. Caii sunt neprevăzători. Ei nu-şi dau seama că sunt plini de sudoare. Maestrul trebuie să-i acopere şi să-i aşeze la adăpost. Vaca, găinile şi alte animale mai mici se pun la adăpost de îndată ce începe ploaia. Calul este însă un poet. Armăsarii tineri pornesc pe gheaţă fără să se asigure în vreun fel. Cel care îi conduce trebuie să fie atent la cel mai mic gest al lor. Un cal de rasă cade şi-şi frânge un picior cu atât mai iute, cu cât face parte din cea mai bună rasă. La cai, prudenţa e în raport invers proporţional cu valoarea. Exact ca la oameni.

Cum domniţa Roxana nu mai avea chef de nimic, întâiul îngrijitor, Pantelimon Haiduc, şi Lucian Apostol plimbau acum caii, fie călărindu-i, fie înhămând la sanie câte patru armăsari.

La ora cinci după amiază, când caii se întorceau de la plimbare, domniţa Roxana venea la grajduri şi se bucura de oboseala lor, ca şi când ar fi galopat ea însăşi prin zăpadă. Îi mângâia, le vorbea, îl cerceta pe fiecare în parte.

În fiecare zi, Roxana băga însă de seamă că în grajduri tot mai mulţi cai erau într-o stare rea.

– Ce se întâmplă, Pantelimon? întrebă Roxana.

– Nimic, domniţă, răspunse Pantelimon.

– Cum nimic? întrebă stăpâna. În fiecare zi văd trişti unul, doi ori mai mulţi cai. Nu mai bat din pi-

cior atunci când mă văd. Caii într-un grajd sunt ca şi şcolarii dintr-o clasă, atunci când intră profesorul. Dacă la sosirea mea caii nu tresar, nu nechează, nu-şi întorc capul şi nu bat din copite, atunci înseamnă că sunt bolnavi ori că li s-a întâmplat ceva grav. Ştii asta la fel de bine ca şi mine. Şi când intri tu în grajduri se întâmplă acelaşi lucru. Spune-mi ce se întâmplă aici cu caii noştri?

– Am să fiu mai atent. Voi căuta să descopăr, spuse Pantelimon.

– N-ai băgat de seamă că unii cai au fost trişti în ultima vreme?

– N-am văzut, răspunse Pantelimon Haiduc.

Îngrijitorul îşi plecă privirea în pământ. Mințea şi nu era de felul său un mincinos. Minciuna îi făcea rău, la fel ca lovitura unei lame de cuțit înfiptă în trup. Se făcu roşu de ruşine. Pentru că ştia bine ce se întâmplase cu caii. Observase acest lucru în acelaşi timp cu domnița Roxana. Nu putea să spună însă nimic.

– Pregăteşte-te de moarte, Pantelimon, dacă ai îmbătrânit într-atât, spuse domnița Roxana. Te-ai ramolit rău de tot. Prezența ta pe acest pământ nu mai are nici un sens dacă nu vezi tristețea acestui mânz. Nu-ți mai dai seama de nimic. Nu-mi mai eşti de nici o trebuință.

Roxana Apostol mângâie grumazul strălucitor ca antracitul al unui cal tânăr. Acesta o privi cu tristețe. Se numea Silex.

– Ce ți s-a întâmplat, băiete, de ai ochiul apos? întrebă Roxana. Pentru ce privirea ta nu mai străluceşte cum se cuvine rasei şi vârstei tale?

– Silex s-a întors în urmă cu un ceas, spuse Pantelimon. A fost la plimbare cu domnul Apostol.

– Ai venit de la plimbare, căluțule, şi nu freamăți de fericire? îl întrebă Roxana pe Silex. După ce copitele tale au mângâiat 40 de kilometri de zăpadă afânată, după ce ai zburat cu sania ta împotriva vântului, nu eşti beat de fericire? Ce-ai păţit? Clopoţeii pe care îi porți la gât nu te-au bucurat? Nu te-ai îmbătat de aerul tare, străveziu, care te doboară precum alcoolul?

Roxana îi porunci lui Pantelimon:

– Dacă în două zile nu descoperi de ce sunt trişti caii, îți pui traista în băț şi te duci; nu mai eşti în stare de slujba ta.

Înainte să plece, Roxana îi mai strigă lui Pantelimon:

– De ce mă priveşti plin de milă? Ştiu, am aceeaşi privire ca şi a cailor trişti. Este adevărat. Păstrează-ți însă mila pentru cai, nu pentru mine. Eu am ochiul ca şi Silex. Un ochi asemenea heleşteului stătut. O privire fără strălucire. Fără sclipiri. Stau întinsă. Pentru mine este însă ceva firesc. Eu sunt femeie. Sunt măritată şi sunt mamă. Am un soț şi un copil. Dar nu uita, Pantelimon Haiduc, eu sunt de 11 ori mai mare ca Silex. Îți dai seama ce diferență? El are doi ani şi eu 22. Este normal să fiu obosită. El nu are acest drept, fiind de 11 ori mai tânăr decât mine.

Roxana începu să râdă, ca şi cum clopoţeii de argint agățați în grajdul curat, cu pereții albi, ar fi sunat. Toți caii întoarseră capul către domnița Roxana. Nările lor fremătau precum membranele aparatelor de înregistrat. Savurau hohotele şi parfumul prezenței Roxanei printre ei.

***

Roxana era neliniştită din pricina tristeții cailor. Îi cunoştea bine. Mult mai bine decât pe oameni. Era o

legătură între ea şi cai ca şi cea dintre vasele comunicante. Nu vroia să-şi întrebe soţul de ce caii sunt trişti. Întrebarea putea fi înţeleasă de Lucian Apostol ca un reproş. Iar el avea sensibilităţile oricărui începător. După moartea lui Petrache Roca, învăţătorul îşi dăduse toată silinţa pentru a fi la înălţimea sarcinii sale de stăpân la Petrodava. În ciuda tuturor eforturilor lui, era departe de a fi una cu acea lume. O viaţă de om n-ar fi fost de ajuns pentru aceasta. E nevoie de veacuri de luptă, de dragoste, de încercări pentru a ajunge la o comunicare totală între om şi cal. La fel cum, pentru a căpăta pielea albă şi fină a prinţilor, nu este de ajuns îmbăiatul în fiecare zi, vreme de o viaţă. Trebuie ca toate generaţiile de mai înainte să fi făcut aceste băi. Lucian Apostol ştia că nu poate să devină crescător de cai doar într-o singură viaţă. Că trebuia ca o parte a efortului să fie dată de către strămoşi. Aceasta îi lipsea. Se afla într-o stare de inferioritate. De aceea era sensibil la fiecare observaţie. Roxana îl menaja. Ori de câte ori avea ocazia, îi făcea complimente. Lăsa la o parte şi cea mai mică observaţie, în afara situaţiilor extreme.

La ora cinci, când Lucian Apostol intră în curte cu sania, Roxana, care se afla pe potecă, în faţa casei, văzu că cei patru cai pe care soţul său îi scosese la plimbare erau parcă pierduţi. Fără nici un fel de poftă de viaţă. Roxana se apropie de sanie. Mângâie fiecare cal pe grumaz, le mângâie nările şi îşi aşează fruntea pe fruntea lor. Un cal care este mângâiat atunci când se întoarce dintr-o călătorie, mai înainte de a intra în grajd, se simte fericit până a doua zi. Ca un copil care surâde întreaga noapte în somn atunci când mama lui îl îmbrăţişează seara, mai înainte de a adormi.

Roxana nu putu să mai suporte tristețea cailor.

– Sunt romantici şi melancolici, asemenea domnişoarelor de pension care stau închise în internatul lor de piatră, întunecat, fără să vadă deloc soarele, spuse Roxana. Un cal se naşte luptător, războinic, dornic de competiție. Caii care visează nu sunt cai. Ce vi s-a întâmplat, tinereii mei? Nici unul dintre voi nu este încântat de zăpadă, de cer, de munte, de înălțimi. Nici unul dintre voi nu adulmecă „tăria" şi „înaltul", cum spune Stela, fetița mea.

Domnița Roxana înțelese pe dată: soțul său, învățătorul Lucian Apostol, stăpânul de astăzi de la Petrodava, a înjosit cu ceva caii. El nu are simțul înnăscut pe care trebuie să-l aibă orice crescător de cai de rasă. Animalele pe care Lucian Apostol a putut să le cunoască acasă, în satul său de câmpie, erau caii de povară, caii obişnuiți, ca majoritatea animalelor şi oamenilor de pe acest pământ. E normal deci ca el să nu fie în stare de o comunicare cu caii de rasă, născuți pe înălțimi, aici, la Petrodava, cai care trăiesc mai aproape de cer decât de pământ, ca şi oamenii locului. Caii de la Petrodava sunt la fel de sensibili ca şi marii muzicieni. Învățătorul i-a ofensat – poate chiar fără să vrea. Nici nu-şi poate închipui cineva ce înseamnă să umileşti un cal de rasă. Poate că Lucian, după ce le-a arătat direcția, a continuat să facă mereu aceleaşi lucruri. Un cal înhămat la o sanie poate fi asemănat cu un violonist, cu un virtuoz. Dirijorul este doar cel care sincronizează. Un auxiliar. Fără doar şi poate, Lucian a avut o atitudine brutală, ofensatoare. A procedat la fel ca un dirijor care i-ar obliga pe muzicieni să repete gamele pentru a-i umili. Roxana ceru sfatul mamei sale.

– Trebuie să fii răbdătoare şi să ai tact, domniţă, îi spuse bătrâna Elvira Roca. Nu-ţi certa soţul. E drept că ceea ce se întâmplă cu caii nu mai poate continua. Nu uita însă că bărbaţii sunt – faţă de soţiile lor – la fel de orgolioşi ca şi caii de rasă. Nu căuta să repari ofensa făcută cailor, ofensându-ţi soţul. Sărmanul Lucian îşi dă toată osteneala pentru a-i struni, aşa cum a învăţat de la Petrache Roca, tatăl tău.

Roxana adormi chinuită de gânduri. Voia din adâncul sufletului să urmeze întocmai sfatul mamei. A doua zi, când văzu tristeţea cailor care se întorceau de la plimbarea lor împreună cu soţul său, Roxana nu se mai putu stăpâni însă. Între soţul său şi cai ea nu alegea caii, bineînţeles, ci, fără nici o ezitare, dreptatea; or, dreptatea era de partea cailor.

– Ascultă, Lucian, spuse Roxana, toţi caii sunt trişti atunci când îi aduci de la plimbare. Priveşte-i pe aceştia patru! Ai putea spune că ies din aşternuturile albe ale unui spital, şi nu din zăpezile sclipitoare ale Petrodavei. Ce le faci tu de se întorc atât de trişti acasă?

– Nu le fac nimic, răspunse Lucian. Ce-ai vrea să le fac? Înainte de toate, nu sunt trişti. Pur şi simplu e vorba de iluzii, de gânduri ale tale.

– Iluzii? îl privi întrebătoare Roxana.

Era furioasă. Soţul său îi vorbea de idei preconcepute, de iluzii. Domniţa Roxana era din neamul Roca. Nu-şi făcuse niciodată iluzii. Nici vise. Era asemenea brazilor. Cum îndrăznea Lucian să-i spună că visează, ea, care niciodată nu reuşise să aibă în viaţa sa măcar o iluzie oarecare şi care nu-şi făcuse vreodată vreun vis? Toţi bărbaţii şi toate femeile din neamul Roca trăiau la o astfel de înălţime, încât deasupra capete-

lor lor nu mai rămânea vreun loc pentru vise. Deasupra erau doar cerul şi stelele ca acoperiş. Ca şi deasupra brazilor. Norii trec întotdeauna pe dedesubt, pentru că deasupra nu este loc. Şi cum ei trăiau atât de înalt, încât nici norii nu puteau să treacă pe deasupra capetelor lor, cum puteau să alunece spre visare? Era, într-adevăr, prea mare înălţimea pentru a mai putea visa.

– Lucian, eu ştiu ce spun, continuă Roxana. De veacuri, de la începutul istoriei, eu trăiesc printre cai, alături de ei. Ştiu tot ceea ce ştiu ei. Un cal, atunci când este fericit, cum trebuie să fie caii care se întorc după o plimbare prin zăpadă, este mai înainte de orice plin de strălucire. Înţelegi? Bucuria la un cal izbucneşte la fel ca electricitatea, prin fiecare por; şi calul străluceşte din cap până în picioare, ca o oglindă, ca un metal lustruit. Îl vezi de departe reflectând razele soarelui, ca şi cum ar fi de cristal. Ochiul calului străluceşte scânteind precum o perlă, ca un diamant. Caii cu care te întorci tu, uită-te la ei cât sunt de trişti, de întunecaţi. Ce le faci? Răspunde! Mă privesc şi îmi cer să-i eliberez de această umilinţă, de această ofensă, să ridic această greutate pe care tu o faci să apese asupra lor.

– Nu le fac nimic, răspunse Lucian.

– Îi umileşti, spuse Roxana. Nu există nici o îndoială. Spune-mi, cum îi umileşti? Îi faci să meargă foarte încet atunci când tendoanele lor de fier, muşchii lor virgini sunt înfierbântaţi? Îi loveşti cu cravaşa atunci când aşteaptă o mângâiere? Îi obligi să meargă pe mijlocul drumului, ca pe nişte cai de povară? Tu eşti soţul meu iubit, însă trebuie să te întreb. Ţi-aş putea fi cumva de folos? Răspunde-mi!

– Caii nu sunt trişti, răspunse pe un ton sec Lucian Apostol.

– Mamă! ţipă Roxana. Mamă!

Nu mai putu să rabde nedreptatea. La ţipetele fiicei sale, bătrâna Elvira Roca ieşi în cerdacul de lemn. Elvira Roca ţinea în mâna dreaptă baltagul de argint. Slabă, înaltă, dreaptă. Ca lumânarea. Asemenea unui brad acoperit cu o mantie neagră. Întocmai ca silueta brazilor.

– Mamă, măicuţă, răspunde-mi tu, care eşti dreaptă şi care te îngrozeşti de orice minciună ca de o lepră, răspunde-mi: sunt trişti caii noştri au ba? Au ei privirile bolnăvicioase ori nu? Aceeaşi privire ca a mea de după Crăciun? Răspunde-mi după dreptate, aşa cum ai făcut-o toată viaţa!

– Într-adevăr, răspunse bătrâna Elvira Roca, caii sunt trişti. Cu adevărat; asemenea bolnavilor. Doar soţul tău poate să spună de ce. El a fost cu ei. Doar el ştie.

Învăţătorul Lucian, cu biciul în mână, asculta nemişcat, aşezat între bătrâna sa soacră din cerdac, şi Roxana şi caii, de cealaltă parte. Era cuprins de groază. Lucrul de care era acuzat cu furie, ca pentru o crimă, doar caii îl cunoşteau. Însă caii nu puteau să vorbească. Erau doar martori muţi. De faţă însă. Şi aceste două femei aprige, soţia şi soacra, ştiau să citească în privirile lor, în ochii acestor martori muţi, în care se gravase imaginea a ceea ce văzuseră. Lucian Apostol era cuprins de groază; i se părea că unul dintre cei patru cai, unul dintre cei patru martori, una din victime va deschide gura şi va vorbi. Un gând stupid...

Îi era teamă însă. O teamă nebună că unul dintre cai şi apoi ceilalţi trei, că toţi cei patru vor începe să

vorbească asemenea oamenilor. În acest loc, în fața casei de la Petrodava. Din partea unor martori muți te poți aștepta la orice. Sunt cei mai de temut. Caii nu-și deschiseră însă gurile. Așa cum este și firesc. În schimb, domnița Roxana grăi ca și cum ar fi țâșnit scântei dintr-o cremene:

– Lucian, acum e limpede, acum știu! Caii nu vin din zăpezi. În loc să-i antrenezi, tu te oprești undeva, la un sălaș din calea ta, înaintea unei case.

Ochii Roxanei se aprinseră cu scăpărări de fulger. Asemenea culmilor muntoase când izbucnește furtuna noaptea, în Carpați. Ochii aruncară scânteieri, asemenea potcoavelor cailor atunci când lovesc cremenea din drumul Petrodavei. Vocea ei părea un trăsnet care cade pe un munte și dezlănțuie șuvoaiele. Cuvintele sale erau la fel ca apele mari ce sparg stâncile, le răsucesc și le izbesc de alte stânci, făcând să răsune toți munții din jur, ca și când le-ar sparge cu lovituri de tun.

– Lucian, tu te oprești cu caii la o femeie, spuse Roxana. Caii știu acest lucru și sunt bolnavi pentru că asistă la o crimă. La un adulter.

Vocea Roxanei deveni ascuțită, aspră.

– Cum ai putut să comiți această crimă, Lucian? Înaintea cailor? Să mă umilești pe mine, trădându-mă, trădând copilul tău și Petrodava, și munții, și brazii? Să umilești într-atât caii? Aceste animale credincioase să le faci să asiste la o crimă atât de odioasă? Îți dai seama că dacă tu mă umilești, îi umilești și pe ei, dacă tu mă înșeli, îi înșeli și pe ei? Cum ai putut să te apropii de ei, de mine, de Stela, copilul tău, de Petrodava, de casa ta?

Lucian ascultă palid, ca un vinovat prins în faptă. Niciodată nu-şi imaginase că cei patru cai, unul după altul, intrând în curtea de la Petrodava, vor povesti în felul lor, celor ce ştiu să-i asculte, faptele la care fuseseră martori. Caii l-au denunţat. Au spus tot. Elvirei Roca, Roxanei, lui Pantelimon. Tuturor. Căci, în această casă de la Petrodava, toţi ştiu, toţi înţeleg ceea ce spun caii. L-au denunţat prin înfăţişarea lor tristă, prin privirile fixe, prin respiraţia lor grea. Dar mai ales prin tăcerea lor. Căci tăcerea, atunci când vrei să acuzi pe cineva, este mai cumplită decât cuvântul. Dacă un vinovat vrea să scape de chinurile iadului, să se ferească să se înfăţişeze înaintea unui tribunal în care toţi martorii îl vor acuza prin tăcerea lor, unul după altul. În faţa judecătorilor. Precum caii înaintea femeilor de la Petrodava. Lucian Apostol nu şi-a închipuit vreodată că s-ar putea afla într-o zi într-o situaţie atât de cumplită. Caii îl priveau ostil, ca şi când ar fi participat la o anchetă. Elvira Roca stătea în cerdac. Ca o lumânare. Cu baltagul de argint în mâna dreaptă. Caii, în grajduri, în toate grajdurile, începeseră să-şi mai ronţăie ovăzul şi ascultau. Pantelimon Haiduc şi ceilalţi rândaşi se ascunseseră undeva prin vecini, prin apropiere, ascultând cu toţii şi privind în tăcere asemenea cailor.

Doar domniţa Roxana se agita, scânteind foc din priviri, ca şi când ar fi vrut să pună foc la casă. Strânse cravaşa, gata să-şi lovească soţul adulter. Ca şi cum cineva ar lovi un cal. Lucian ştia că acum torentul cu care Roxana îl ameninţase în ziua în care îi spusese că-l va lua de soţ izbucnise; că acesta se rostogolea către fiinţa sa asemenea râului de la Petrodava noap-

tea, atunci când apele cresc; ştia că, dacă furtuna nu va înceta repede, el, Lucian Apostol, va fi strivit între stâncile uriaşe. În această aşteptare îngrozitoare, încordată, care ar fi crăpat şi corzile viorilor cu greutatea ei, se auzi vocea de argint şi rece a Elvirei Roca din cerdacul casei de la Petrodava:

– Roxana, fiica mea, de ajuns pentru astăzi! Intră în casă. E târziu. Şi apoi se poate ca şi caii să se fi înşelat. E adevărat că ei sunt trişti, sărmanii. Dar tu ştii că un cal îşi închipuie multe. Animalele exagerează ca şi copiii, ca şi artiştii. Poate că soţul tău nu s-a oprit la nici o femeie. Este doar o bănuială din partea cailor. Îşi închipuie doar. Haide! Caii sunt geloşi. Nu trebuie întotdeauna să te încrezi în mărturia lor. Aşa cum nu trebuie să te încrezi în mărturiile artiştilor.

Roxana se întoarse către soţul său şi-i spuse:

– Lucian, în ziua în care m-ai cerut de soţie, în urmă cu patru ani şi mai bine, de Sfântul Gheorghe, atunci când la Petrodava a izbucnit furtuna cu ploaie de fulgere şi tunete, încât casa se întunecase ca şi cum ar fi fost miezul nopţii, şi când doar din icoană balaurul străpuns de lancea Sfântului Gheorghe se vedea în lumina candelei, în acea zi în care ţi-am spus că voi accepta să fiu soţia ta pentru că te iubesc, ţi-am cerut un singur lucru: credinţă! Ţi-am spus că prin credinţă noi vom izbuti să dobândim cerul şi pământul. Tu mi-ai jurat aceasta. Este singurul lucru pe care ţi l-am cerut şi pe care tu mi l-ai făgăduit. Eu sunt o femeie din neamul Roca de la Petrodava. Dreaptă. Îndur orice lucru, de orice fel; mai mult decât orice femeie de pe faţa pământului. Îndur foamea, setea, frigul, sărăcia, surghiunul. Pot să îndur, dragul meu Lucian,

fără un geamăt şi fără să clipesc, ca cineva să-mi taie amândouă mâinile cu un topor. Sunt mai puternică decât Cornelia, mama lui Grahus. Poţi să-mi arzi în flăcări nu o mână, ci pe amândouă. Poţi să-mi arzi tot trupul. Sunt mai răbdătoare decât femeile Spartei. Există ceva ce nu pot să rabd: **nedreptatea** şi, alături de aceasta, **trădarea**. Tocmai de aceea ţi-am cerut să-mi fii credincios. Credinţa este pâinea cu care trăim noi aici, la Petrodava. Credinţa dumnezeiască pe pământ – până la sânge. Asta-i tot. Dacă mă înşeli şi dacă încalci jurământul tău, atunci te voi pedepsi. O pedeapsă ca cea a fulgerului care moare în acelaşi timp cu stânca pe care o crapă. Te pedepsesc precum şuvoaiele de apă care sfărâmă orice împotrivire şi care se frâng ele însele clocotind în vuiete. Te pedepsesc sfărâmându-te pe tine şi pe mine, odată cu tine şi cu tot ceea ce ne înconjoară. Şi nu va rămâne din tot ceea ce există decât fum şi osteneală zadarnică. Şi acest fum vântul îl va purta ca pe o mărturie. Între dreptate şi milă, eu am făcut alegerea de sute de generaţii. Nu pot să schimb acum această alegere. Sunt mai aprigă decât toate femeile Spartei. Nici o îndurare pentru aceia care m-au înjosit în ceea ce am mai sfânt sub soare. În singurul lucru cu adevărat sfânt. Ai grijă! Grijă mare, Lucian!

– Nu te-am înjosit, Roxana, spuse învăţătorul. Este doar o iluzie a cailor. O iluzie a ta.

– O iluzie, pentru mine, se poate. Însă pentru cai una ca asta nu este cu putinţă. Caii nu se înşală, Lucian. Ei cu atât mai mult nu rabdă ofensa. Te previn asupra acestui fapt. Sunt cavaleri. Sunt cai pe care oamenii i-au învăţat curtoazia şi codul onoarei. Doar oa-

menii care trăiesc alături de ei au spirit cavaleresc. Cu adevărat un spirit nobil. Când oamenii s-au îndepărtat de cai, au devenit vulgari şi au uitat codul onoarei.

– Te vei convinge că te-ai înşelat, domniţa mea, îi spuse Lucian. Era fericit că torentul se calmase. Caii cu adevărat sunt trişti. Însă nu din cauza mea. Nici din cauza vreunei înjosiri. Ci din cauza foehnului. Acest vânt care bate pe înălţimi, aici, la Petrodava, şi loveşte animalele şi oamenii drept în creştet şi aduce tulburare. Le dă tristeţe. Nu eu sunt vinovat, ci foehnul, ţi-o jur!

– Să încheiem, spuse Roxana. Despre toate acestea nu vom mai aduce vorba vreodată. Să intrăm în casă.

***

Ziua următoare, caii pe care Lucian Apostol îi adusese de la plimbare îşi reveniseră; străluceau parcă.

Când domniţa Roxana a ieşit în curte înaintea saniei pentru a-i mângâia şi când şi-a aşezat mâna pe grumazul lor, s-ar fi putut spune că radiau de bucurie, de energie, de bunăstare. Roxana le îmbrăţişă capetele. Era fericită. Caii loviră cu copitele piatra de cremene. De sub potcoavele lor săriră scântei precum stelele cerului rătăcitoare, pe pietrişul curţii casei de la Petrodava. Străluciră precum viaţa unei stele în univers; se făcură apoi nevăzute sub copitele cailor şi sub cizmele roşii ale domniţei Roxana Apostol.

Din acea zi, apatia şi lâncezeala în care zăcuse domniţa pieri. Odată cu caii se vindecă de melancolia sa. Deveni iarăşi plină de mulţumire şi de viaţă. Îndoiala din inima sa însă nu contenea. Bănuiala i se strecurase în inimă asemenea unui şarpe veninos.

– Chiar dacă se întâmplă să fiu mâhnită, nu sunt singură, îşi spuse Roxana cu resemnare. O am pe Stela, fetiţa mea de patru ani, care-mi seamănă şi care seamănă bunicii sale şi tuturor femeilor din neamul Roca de la Petrodava. Am caii, am brazii, îl am pe Pantelimon Haiduc. Din moşi strămoşi, cei din neamul Haiduc au fost aproape de familia Roca din Petrodava. Am munţii, am casa de la Petrodava. Mai mult decât orice altceva însă o am pe Elvira Roca, mama mea fără asemuire.

Într-o zi, domniţa Roxana îşi pierdu însă aliatul cel mai de nădejde, pe Elvira Roca, mama sa. Elvira Roca muri într-o zi de aprilie. În plină primăvară. O înmormântare de o tristeţe ce nu poate încăpea în cuvinte. În fiecare primăvară, odată cu topirea zăpezilor, natura zace. Ca şi cum s-ar deschide toate ferestrele unui spital uriaş. Natura întreagă nu este decât un lazaret imens, o adevărată infirmerie. Lucrurile moarte se amestecă cu cele vii, pe cale de a se naşte. Care încă nu au căpătat contur. Şi care poate vor muri împreună cu primii muguri îngheţaţi, mai înainte de a prinde cu adevărat viaţă. Primăvara este un anotimp schimbător, morbid. Aşa că înmormântarea Elvirei Roca fu cât se poate de tristă.

Bătrânii care mor de moarte bună, bătrânii care mor fericiţi pentru că şi-au îndeplinit tot ceea ce aveau de îndeplinit pe acest pământ, mor întotdeauna iarna. Aşa cum a murit Petrache Roca, tatăl Roxanei. Aşa cum au murit toţi bărbaţii şi toate femeile din neamul Roca, de când există stânci în Carpaţi.

– Pantelimon Haiduc, sărmanul meu Haiduc, moartea mamei mele îmi aduce atâta mâhnire! spuse dom-

niţa Roxana. Însă nu doar moartea mamei îmi pricinuieşte această durere. Moartea bătrânilor este ceva firesc. Mi se pare însă de neînţeles faptul că mama a murit primăvara. Odată cu primii muguri. Atunci când pe munţi şi în străfundurile văilor se topesc limbile de zăpadă murdară asemenea cearşafurilor de spital şi când în păduri se simt mireasma mugurului abia născut, dar şi putreziciunea. Fiecare lucru pe care calci în pădure este nesigur atunci, căci nu ştii dacă el moare ori dacă se naşte. Este anotimpul în care mor copiii debili, tinerii sfârşiţi, bolnavii, nefericiţii ori cei născuţi cu malformaţii. Nu este drept ca mama mea să moară primăvara! Mama mea a fost o adevărată femeie din neamul Roca de la Petrodava. Rocile nu mor decât iarna.

– Ce pui la cale cu bătrânul Haiduc? întrebă Lucian Apostol.

Venise plin de bucurie. O luă de braţ pe domniţa Roxana cu tandreţe. De câteva zile încerca să-şi consoleze soţia după moartea mamei.

– Ce complotezi, domniţa inimii mele, cu d-alde Haiduc?

– Mă întrebam, împreună cu Haiduc, pentru ce mama a murit în miez de primăvară. Mama ar fi trebuit să moară iarna. Asemenea stâncilor, asemenea brazilor, ca toţi ceilalţi din familia Roca. N-a zăcut, ca să moară primăvara.

În ochii domniţei apăru o lacrimă cât un vârf de ac. Strălucitoare precum o perlă. Roxana Apostol plângea rar. Aproape niciodată. Şi brazii de la Petrodava îşi preling răşina doar pentru a-şi tămădui rănile, atunci când sunt roşi în trunchiul lor, în scoarţă.

Moartea mamei îi adusese Roxanei mult rău. Îşi şterse repede ochiul din care se prelingea lacrima de diamant. Privirea îi deveni asemenea unui tăiş îndreptat către Lucian Apostol.

– Ascultă, Lucian, mama mea a murit ca o infirmă, în aprilie, spuse ea.

O voce de rechizitoriu, severă. Vorbe ce pătrund în inimă ca nişte alice din piatră, sfâşiind carnea.

– Lucian, de vreme ce mama mea nu a fost niciodată bolnavă, atunci sufletul ei a fost atins de boală. În suflet purta suferinţa, nu în trup.

– Se poate, spuse Lucian, dar să nu exagerăm.

– Nu exagerez, Lucian, spuse domniţa Roxana. Doar o mare suferinţă sufletească putea să o omoare pe mama în plină primăvară. O suferinţă în străfundul sufletului. Spune, Lucian, întâmplător, nu ai fost tu acela are a îmbolnăvit sufletul mamei mele?

– O iei razna, domniţă Roxana, spuse învăţătorul.

Faţa i se schimbă însă brusc. Ca atunci când fusese judecat sub acuzaţia mută a cailor, în faţa casei.

– Lucian, nu cumva mama mea ştia şi altceva – din întâmplare –, ceea ce eu am trecut cu vederea? Nu cunoştea ea ofensa înjositoare, pe care chiar şi caii o ştiau? Numai în acest fel s-ar putea explica moartea sa în aprilie, mama mea fiind tare precum o stâncă. Este cu neputinţă ca ea să moară în anotimpul în care mor lucrurile slabe. Taina păcatului tău, a crimei tale, pe care doar caii o cunosc, este posibil să o fi cunoscut şi mama. Acest lucru a îmbolnăvit-o, pentru că ea cunoştea crima ta. A fost firesc să moară primăvara. Astfel, a murit bolnavă. Cu sufletul şi speranţa roase ca de un cancer, ca de o tuberculoză ori de un sifilis,

din pricina germenului nedreptății, al umilinței, al păcatului. Necredința ta a măcinat sufletul mamei mele la fel ca o spirochetă, ca un virus infernal, şi mama a murit ca un bolnav infectat, care se descompune, în anotimpul în care mor toți bolnavii de pe pământ. Ea a fost atinsă de microbul păcatului tău. Roasă de virusul necredinței tale.

Roxana izbucni în plâns. Pentru prima oară în viața ei, în afară de copilărie, Roxana plângea cu adevărat. La fel ca şi fetița ei, Stela. Cu pumnii strânşi. Cu obrajii roşii. Cuprinşi de durere ca de nişte flăcări.

Lucian Apostol îşi puse mâna protector peste umărul soției sale. O trase mai aproape.

– Nu mă atinge! țipă Roxana. Dacă este adevărat că tu eşti acela care ai înfipt în sufletul mamei mele germenele durerii şi dacă ea a murit cu inima frântă de suferință, din cauza ta, ți-o voi plăti, Lucian, te voi face să plăteşti această crimă! În genunchi! Torturat ca un asasin! Ia aminte! Dacă tu mi-ai omorât mama, vei fi dat la moarte. La foc mărunt vei arde, ca toți marii asasini din infern.

– Acestea nu sunt vorbele unei femei civilizate, spuse învățătorul. Nu vorbi ca sălbaticii din Africa ori ca vrăjitorii!

– Este singura explicație posibilă a morții mamei mele în luna aprilie, spuse Roxana. A murit în aprilie pentru că sufletul îi era bolnav. Infectat de tine. Ros de microbul păcatului. Frânt de tine.

– E absurd ce spui, răspunse Lucian Apostol.

– Deocamdată nu mai insist, spuse domnița Roxana. Cred că nu este adevărat. Află însă, Lucian, că dacă tu eşti vinovat de moartea mamei mele în chinuri

căci o femeie din neamul Roca n-a suferit niciodată înainte să moară –, atunci, Lucian, mi-o vei plăti scump. Voi afla acest fapt. Te previn, Lucian, că dacă din întâmplare tu eşti vinovat, vei dispărea rapid. Ascunde-te în fundul pământului, ca să nu mai dau de tine. Ca să scapi de pedeapsa mea. Căci dacă tu eşti cu adevărat vinovat, o voi afla. Fii sigur de asta. Nu sunt singură aici. Voi afla adevărul. Caii, cerul, văzduhul, munţii, brazii, pietrele, tot ceea ce există la Petrodava, sub Petrodava, deasupra Petrodavei, absolut totul este de partea mea. De partea neamului Roca. Totul şi toate mă vor ajuta să aflu adevărul. O femeie din neamul Roca nu este niciodată singură în Carpaţi. Toate sunt de partea ei, alături de ea. Stelele cerului. Şi îngerii. Acum te cred. Dar te previn să nu te joci nici cu apa, nici cu focul. Sunt neiertătoare. Nu cunosc decât ceea ce înseamnă să fii drept în viaţă. Asemenea brazilor. Asta-i tot.

III
Condamnarea necredinciosului

– Acum adevărul e limpede, spuse domnița Roxana Apostol.

Vorbea cu slujitorul ei credincios, cu Pantelimon Haiduc. Îl lămurea.

– Ți-am spus, Pantelimon, că omul are uneori nevoie să vorbească. Nu mai am pe nimeni dintre cei care au darul vorbirii. Nici o rudă de sânge. Mama, Elvira, a murit. Tatăl meu, Petrache Roca, a murit. Stela Apostol, fetița mea, nu are decât patru ani. E prea mică. N-ai mai rămas decât tu, urmașul Haiducilor, care de veacuri ne sunt slujitori credincioși, prieteni, părtași la bucuriile și durerile marilor crescători de cai din neamul Roca de la Petrodava. Caii crescuți de familia Roca și de Haiduci sunt vestiți în toate țările vecine.

Roxana avea ochii plini de lacrimi. Plângea. Rănile sale erau deschise, uriașe. Nu făcea parte dintre cei care își puneau balsam pe răni pentru a uita durerea. Tăia în carne vie: mâna, piciorul, orice alt mădular bolnav al trupului. Aștepta apoi încrâncenată tămăduirea. Cu rănile vii. Îi spuse:

– Când caii au văzut adulterul, el, necredinciosul, el, omul de la câmpie, pe care l-am luat de soț, țipa

aici înaintea cerdacului unde ne aflam în acele clipe: „Roxana, soția mea preaiubită, tu ești o femeie civilizată. Nu ești o africană, ca să crezi vrăjitorilor și limbajului animalelor. Nu poți să te încrezi în cai. Caii nu vorbesc!"

Roxana bătu cu baltagul în dala de piatră a aleii din fața cerdacului. Spuse:

– Și iată că pot vorbi și caii. Caii pot denunța o viclenie a unui om. Caii au acuzat, și denunțul lor nu a fost o minciună.

– Domniță Roxana, poate că..., dădu să vorbească Pantelimon Haiduc.

– Nu există „poate", îl întrerupse domnița Roxana. Dacă tu ești un om lipsit de demnitate și dacă îți place să vezi mârșăviile, să-ți vâri nasul în ele, să le întorci pe o parte și pe alta, de plăcere, la fel ca porcii și polițiștii, atunci urcă în șa și mergi să vezi. Eu nu sunt dintre acelea care trăiesc în mârșăvie. Mergi și vezi. La 30 de kilometri de aici, mai la vale, dai de hanul lui Heim și al Rozei Monedă. Heim e mereu plecat. Cu afaceri. Acești oameni nu au decât o singură patrie pe pământ, o patrie rotundă și mică, pe care pot să o vâre în buzunarul lor – banul, moneda. Ei își sacrifică totul pentru patria lor. Noi numim această patrie, acest ban, această monedă „ochiul diavolului". De fiecare dată când soțul meu pleacă să antreneze caii, coboară către hanul „La Moneda de aur". Acolo, el este primit de către Roza. Apostol al meu, în loc să treacă prin fața hanului și să-și vadă de drumul lui, așa cum se cuvine, intră cu caii în curte, la adăpost. Și el se duce în brațele hangiței. Roza Monedă este o femeie cu pielea albă precum hârtia de scris. Cu gră-

simea ce-i rotunjește formele și articulațiile. Cu brațele albe și moi ca puful. Are fața rotundă, ochii mici și șireți, părul roșu precum flăcările. Ai putea spune că-i o pisică. O creatură făcută pentru a se juca, pentru a fi trântită pe perne. Pentru voluptate. La ea își petrece timpul. Din cauza lui caii sunt triști. Pentru că adulterul se petrece sub ochii lor. Și ei au vorbit. De altfel, am aflat despre adulter înainte să-mi fi vorbit caii. Am fost otrăvită. Nu știam de unde venea otrava care-mi otrăvea sângele, mintea și zilele vieții mele. Căci adulterul este o otravă. Te otrăvește încet, dar sigur. Soțul care face o astfel de mârșăvie își otrăvește partenerul. Din această pricină, în societățile sănătoase de altădată, adulterul era pedepsit cu moartea, ca orice otrăvire. Am fost până la un asemenea punct intoxicată, încât rămâneam ore în șir fără să mă pot mișca. Într-o zi, mi-am dat seama de unde venea această otravă. Mirosul meu a descoperit în lenjerie, în haine și în păr, în pielea și în unghiile lui Lucian parfumul acelei femei roșcate. L-am simțit de la depărtare. Se răspândea în toată casa. Totul era impregnat de parfumul femeii cu părul roșu, cu fața rotundă, cu pielea albă și cu ochii șireți. O vedeam înainte să știu că ea există cu adevărat. Mă otrăvea cu formele ei rotunde de păpușă din carne albă, cu dinții săi de veveriță, dinți făcuți pentru a amuza trecătorii, pentru a sparge alune și a ronțăi bomboane toată viața. Apoi caii au grăit și ei. Au încuviințat. Și mama a murit ucisă de aceeași otravă.

– Știam și eu, spuse Pantelimon Haiduc. Am știut cel puțin în același timp ca și dumneavoastră, dacă nu mai dinainte. Vă vedeam în primejdie de moarte, pe

cale de a fi otrăvită cu veninul păcatului pe care vi-l transmitea soțul dumneavoastră, stăpânul dumneavoastră, stăpânul Petrodavei. Însă spuneți-mi, domniță Roxana, aveam eu dreptul să vă întreb de ce vă petreceți zilele în casă și pentru ce caii erau bolnavi?

– Nu aveai acest drept, răspunse domnița Roxana. Ai făcut bine că nu ne-ai vorbit. Dacă îmi spuneai una ca asta, te-aș fi altoit cu cravașa.

Din ziua în care a fost sigură că soțul ei o înșela, domnița Roxana s-a izolat de omul care-i adusese microbul păcatului în casă, în patul său, în trupul său.

– Din acea zi a încetat să mai existe pentru mine, spuse domnița. Era ca un mort. Nu am mai avut pentru el nici un fel de sentiment, nici ochi, nici măcar ură. Cum să urăști pe cineva care nu există? Căci el nu mai exista, așa cum nu mai există un lucru pe care l-ai ars. În ziua în care am știut cu certitudine și cu de-amănuntul, din acea zi am luat-o pe Stela în brațe și m-am retras în iatac. Binecuvântat să fie cel ce a inventat iatacul, această încăpere, rezervată doar femeilor în toate casele noastre! M-am retras deci cu copilul meu în brațe, ca un animal rănit în vizuina lui. Pentru a suporta durerea pe care mi-o trimisese soarta, pentru a plânge și mai cu seamă pentru a aștepta ceasul în care va birui dreptatea.

– Ați avut curaj, domniță Roxana, dumneavoastră, care sunteți stăpâna Petrodavei, să renunțați la cai, la casă, la tot și să vă retrageți în iatac. Mare curaj, spuse Pantelimon Haiduc.

– I-am cedat lui casa, caii și tot ceea ce există în lumea Petrodavei, cum se cedează casa, câmpurile și pădurea vântului, spuse domnița Roxana. Ca și cum

le-aş fi abandonat vântului. Pentru că ştiu că vântul vine şi se duce. Va fi stăpân o vreme, dar va dispărea la fel ca vântul. Şi eu voi reveni la ale mele.

Ninge la Petrodava. Căciula de oaie, cu vârful ascuţit, a lui Pantelimon Haiduc, căciula care seamănă cu vârfurile brazilor, e albă ca fulgii de nea care cad. Roxana se plimbă încet în jurul rândaşului. Cu baltagul de argint în mână, care taie ca un brici. Zăpada afânată şi albă pe care păşeşte îi aduce aminte de pielea albă a Rozei Monedă. Aceasta trebuie să se afle acum împreună cu soţul ei, învelită în aşternuturile albe ale patului din han. Roxana ştie că patul Rozei Monedă are saltelele moi, perne de puf, albe, cu broderii fine, rafinate. Pe jos sunt covoare de preţ şi camera păcatului îmbie cu parfumurile Orientului.

Intră în casă, ca să nu mai vadă zăpada care îi aduce aminte de pielea şi de patul alb al Rozei. În iatac, Roxana aprinse candela de sub icoana Sfântului Gheorghe; fitilul candelei, făcut dintr-o rădăcină subţire de brad, are flacăra abia pâlpâindă; nu luminează decât partea de jos a icoanei de lemn. Domniţa Roxana iese din cameră, ca să nu mai vadă balaurul. Balaurul îi aduce aminte de adulter, de păcat.

Ninge cu fulgi mari peste cerdac. Fulgii mari de zăpadă îi amintesc Roxanei de puful de gâscă cu care evreii umplu pernele lor mari, pătrăţoase. Pernele albe de puf, în care acum sunt afundate – ca în nişte nămeţi mari de zăpadă – trupul soţului ei şi cel al Rozei Monedă. Fiecare fulg ce cade din cer peste domniţa Roxana şi în jurul ei este o provocare, căci îi aduce aminte de puful din care sunt făcute pernele hanului „La Moneda de aur". Silueta Roxanei Apostol, aple-

cată asupra baltagului, în curtea de la Petrodava, seamănă cu cea a unui brad tânăr, biciuită de rafalele de nea ale unei furtuni lăuntrice.

– Cazi, zăpadă, cazi fără încetare, ca să acoperi toate drumurile! Fă-te nămeți peste poduri, ca necredinciosul să nu mai poată să se întoarcă acasă la Petrodava! Fă dreptate, cerule! Să ningă, şi munții de zăpadă să se înalțe de-a latul drumului, înalți până la bolta cerească, aşa încât necredinciosul să nu-i mai poată trece. Să nu se mai poată apropia de casa de la Petrodava, să rămână cât mai departe de ea. Să nu mai intre cu sămânța păcatului în această casă. Pereții casei mele să nu mai fie profanați. Nici pernele, nici cearşafurile casei să mai fie murdărite de acest om al păcatului.

Zăpada cade tot mai deasă. Ca şi cum cerul ar răspunde cu bunăvoință domniței Roxana. Domnița nu se înşală.

– În zadar, zăpadă, te cerni... Cerul poate fi generos. Rugăciunea mea poate fi împlinită. Zăpada, în câteva ceasuri, poate să acopere toate drumurile şi alți munți să se ridice la Petrodava şi să o izoleze ca pe o cetate. Munți de zăpadă pot să se ridice până la cer. Caii mei care trag sania necredinciosului îl vor aduce acasă. Caii lui Roca înoată prin zăpada de cinci ori mai înaltă ca ei. Caii mei pot să înoate în flăcările albe ale viscolului. Nimic nu-i poate opri din drum. Caii îl vor aduce. Caii mei pot să-l aducă chiar şi din iad.

Dacă Roxana ar fi fost dintr-un alt neam – nu de la Petrodava –, s-ar fi debarasat de soțul necredincios. Ar fi putut să-l omoare. Să-l otrăvească. Aceste feluri de comportament sunt însă de neînchipuit pentru o femeie de la Petrodava. Ea nu atacă niciodată mişeleş-

te. Nici prin alții. Vai, dacă ea ar fi fost din părțile Răsăritului ar fi putut face la fel ca și Dalila cu Samson din Scriptură! Însă pentru domnița Roxana nu există pe pământ decât lupta dreaptă, față către față. Numai că ea este femeie, iar Lucian Apostol este bărbat. Prin urmare, mai puternic. Firea nu îngăduie unei femei să înfrunte un bărbat într-o luptă normală. Îi rămân doar viclenia, lașitatea, atacul perfid. Aceste mijloace îi sunt interzise însă de condiția ei de femeie de la Petrodava – verticală –, care nu cunoaște decât linia dreaptă. În acest fel își așteaptă soțul, eroică și liniștită, deși tremură la gândul că-l va înfrunta. Că așteaptă să înceapă atacul. Să-l învingă într-o luptă de la egal la egal. Să-l constrângă să-și așeze genunchiul drept pe pământ, precum lașii înfrânți. Să-l vadă cerându-și iertare asemenea sclavilor învinși. Și să-i refuze favoarea. De a-i aplica pedeapsa pe care o merită asasinii, adulterii și trădătorii.

Roxana și-a petrecut toată seara plimbându-se încolo și încoace. Noaptea, a ieșit din casă și s-a dus la cai. Soțul ei tot nu se întorsese. Acum el își petrece, e limpede, vremea la hanul „La Moneda de aur". Caii nu dorm. Bat din copite, își întorc privirile și nechează atunci când simt mersul ușor al domniței Roxana prin apropiere.

– Pentru ce te prefaci că dormi, Pantelimon? țipă Roxana.

Locul unde doarme Haiduc e la doi pași de cai. De sute de ani, neamul Haiduc de la Petrodava doarme în apropierea cailor. Roxana știe că în acele clipe Pantelimon nu doarme. Că se preface de rușine.

– Știu că nimeni din neamul Haiduc n-a putut să doarmă câtă vreme toți caii nu s-au întors. Și patru

cai sunt cu stăpânul tău plecați; pe viscol. Știu că nu dormi. Că îi aștepți.

Într-adevăr, chiar dacă un singur cal ar fi lipsit, Haiduc nu putea dormi. Nu că nu ar fi vrut. Nu putea. Aștepta cu ochii deschiși până în zori. Toată noaptea. Până ce caii soseau, Haiduc îi aștepta la poartă. Dădea zăpada la o parte, le ștergea sudoarea și îi acoperea noaptea cu pături, ca pe niște copii. Căci caii sunt copiii lui Pantelimon Haiduc. Știe că misiunea lui pe acest pământ este să se ocupe de cai. Și dacă în grajd sunt locuri goale, din această pricină el nu mai putea dormi.

– Dormeam, domniță, spuse rândașul, sunt bătrân și somnul mă cuprinde repede.

– Minți, spuse domnița. Așteptai ca Apostol să se întoarcă cu caii. E adevărat?

– Așa e, domniță, răspunse Pantelimon. Am mințit spunând că dormeam. Iertați-mă!

Domnița Roxana se așează. Pantelimon era în picioare acum. Tăcură amândoi. În camera în care dormea Stela și în care ardea candela sub icoana Sfântului Gheorghe, luminând balaurul și lancea ce îl străpungea, nu mai putea sta. Toată ziua domnița a urcat pe creasta înghețată care se află în fața casei de la Petrodava. Acolo, sus, se simțea mai bine, căci viscolul de afară era la fel de puternic ca și furtuna care îi cuprinsese ființa. În acele clipe însă ea se afla aproape de cai. Aproape de Pantelimon. Se simțea mult mai bine decât în iatac, în camera ei, în care Stela doarme ca și cum nimic nu s-ar fi întâmplat.

– Aș vrea să vă ajut în necazul ce va cuprins, dar nu știu cum să fac, domniță, spuse Pantelimon Haiduc.

– În zadar încerci să mă ajuți, sărmanul meu Haiduc, spuse Roxana. Am nevoie de dreptate. Și dreptatea nu o poate face un om. Omului îi place să fie puternic, el nu poate să facă însă nici vântul, nici ploaia, nici anotimpurile, nici dreptate. Ceea ce el numește astfel nu este decât un fel de reglare de conturi. Cât despre mine, sunt însetată de dreptate, de adevăr. De marele, de înaltul adevăr pe care doar Dumnezeu poată să-l facă. Îmi arde gura, pieptul; toată carnea mea arde însetată de dreptate. Vreau ca ea să vină, așa cum vine o avalanșă, și să zdrobească păcatul și pe păcătos. Și știu că nu mai am de așteptat prea mult timp. În curând va veni ceasul.

– Nu vărsați sânge, domniță! spuse Pantelimon Haiduc.

Era înspăimântat. Privi baltagul, pe care domnița Roxana îl ținea în mână.

– Nenorocitule, spuse domnița Roxana, dacă aș fi putut să fac dreptate, crezi că aș fi așteptat până acum? Știu însă că nu pot să mă răzbun. Și eu nu vreau răzbunare. Vreau să se facă dreptate. O răsplată dreaptă, așa cum omul nu poată să facă, ci doar Dumnezeu. Nefericitule Pantelimon, mă crezi în stare de o crimă din dragoste? De răzbunare? Crezi tu că o femeie de la Petrodava poate să fie atât de josnică? Noi, ticăloasule Pantelimon, trăim deasupra norilor, în vecinătatea cerului, și e cu neputință să înfăptuim un lucru atât de mărunt, de murdar, ca cele ale oamenilor care trăiesc mai aproape de pământ decât de cer. Suntem condamnați – aici, la Petrodava – să fim învăluiți de nemărginire, de veșnicie, de înalt și nu putem să ne potolim setea cu apă obișnuită.

– Iertați-mă, domniță Roxana, spuse Pantelimon. Nu v-am crezut niciodată în stare de vreo viclenie. Vă văd însă îndurerată. Și durerea este mai vătămătoare pentru cugetul omenesc decât alcoolul. Când se află într-o asemenea mâhnire fără seamăn, omul nu mai știe ce face. Ca omul beat. Iertați-mă!

– Îți mai spun încă o dată, Pantelimon. În această noapte, aștept ca Dumnezeu să facă dreptate. Viscolul, furtuna sunt de netrecut ca să nu existe o judecată. Poate că Domnul ne va da harul Său și ne va chema pe mine, soția jignită, brazii, munții, caii, pe tine, pe noi toți, să asistăm la judecată. Ar fi cumplit ca vinovatul să fie judecat și pedepsit altundeva decât sub ochii noștri.

– Domnița vrea să verse sânge și spune că Domnul va face una ca aceasta, spuse Pantelimon. Nu faceți asta; domnița nu trebuie să meargă la ocnă ca o criminală!

– Mergi și te culcă! îi porunci Roxana. Lumina dreptății este prea puternică pentru ochii lașilor. Lașul să intre în bârlogul lui și să doarmă până la ceasul dreptății. Doar cel care crede în dumnezeiasca dreptate are dreptul să fie martor la împlinirea ei. Mergi la culcare, nefericite Pantelimon. Somn ușor!

Roxana ieși din grajd. Merse să vadă dacă Stela doarme. Ieși apoi în curte. La miezul nopții, la cântatul cocoșilor, intră din nou în casă. În fața icoanei, ascultând șuieratul viscolului de afară și respirația liniștită a Stelei, aștepta. Buzele sale erau uscate de setea de dreptate. Precum buzele celor rătăciți prin deșertul arzător.

***

E unu noaptea. Între respirația liniștită a somnului de copil al Stelei și urletul rafalelor limbilor albe de zăpadă, se auzi tropăit și nechezat de cal. Prin fereastra ca un crenel a iatacului, Roxana zări doi cai ce se roteau în jurul curții, încercând să dea la o parte gardul și să forțeze poarta ca să intre. Lucian Apostol înhămase patru cai la sanie. În fața casei de la Petrodava nu erau însă decât cei doi cai de dinainte. La lumina sticloasă a zăpezii, Roxana văzu că aveau hamurile retezate. Nici urmă de sanie, nicăieri. Lipseau doi cai. Și aceștia care erau înaintea porții se agitau nefiresc, ceea ce pentru Roxana însemna limpede că aduceau o veste rea.

– Caii, caii mei dragi, l-au pedepsit, spuse Roxana. Nu au vrut să fiu eu aceea care îl va omorî. Cu baltagul... cu mâinile mele. Și să merg la ocnă. L-au omorât pentru că știau că nici o judecată nu putea să condamne caii pentru ucidere.

Zăpada se opri dintr-odată. Și viscolul. Ai fi spus că liniștea de mormânt care urmă era aceeași ca dintr-o sală de tribunal la citirea verdictului.

Nu mai erau nori pe cer, ci doar o lumină albăstrie. Gerul acoperea zăpada cu o pojghiță de gheață, asemenea unui luciu de sticlă. Polei aducător de moarte pentru călătorii surprinși pe cale.

Caii făcură de mai multe ori înconjurul curții. Nechezau. Încercară să treacă de mai multe ori peste gard. Ar fi putut să se întoarcă în chip firesc. Erau antrenați să sară gardul curții de la Petrodava. Erau însă nespus de agitați. Roxana îi văzu înaintea porții, unul în spatele celuilalt, ca doi asasini care voiau să intre în curtea casei de la Petrodava ca să fie la adăpost; pen-

tru a spune totul, ca la mărturisire. Caii erau agitați deoarece făcuseră o crimă. Și moartea tulbură la fel pe om; ca și pe un cal de rasă. Asasinul, om ori cal, nu mai are pace. Caii întoarseră spatele porții pe care nu reușiseră să o deschidă și o loveau acum cu copitele. Băteau așa cum asasinii bat la ușa complicilor care nu vor să le deschidă ca să intre și să se refugieze înăuntru, la adăpost.

Porțile de la Petrodava sunt înalte, cu o streașină de șindrilă, precum casele de lemn. Scândurile porții erau sparte de potcoavele cailor și zburau precum schijele pe zăpada albă. Poarta fu străpunsă și prin deschizătură caii intrară în curte. Merseră direct spre intrarea principală a casei. Roxana îi văzu sosind pe amândoi, sprijinindu-și capetele pe marginea prispei și așteptând să li se deschidă ușa. Domnița rămase însă neclintită. Caii făcură din nou înconjurul casei, bătând din potcoave, ca și cum ar fi bătut într-un tambur, ca să o trezească. Pe ea, pe stăpâna de la Petrodava; și să o anunțe, ei, caii, cum l-au pedepsit pe cel care a ofensat-o și cum l-au omorât pe necredincios.

Domnița Roxana nu se clinti din loc. Caii, pe care atârnau hamurile tăiate, mergeau unul aproape de altul, cu capetele lipite, ca să-și dea unul altuia curaj, să nu mai simtă singurătatea dură ce-i copleșește pe justițiari și pe asasini după o execuție capitală, după o condamnare la moarte. Singurătatea care urmează uciderii este aceeași pentru asasinul-cal ca și pentru asasinul-om.

Opriți înaintea intrării principale, caii începură să urce treptele pentru a bătea în ușă ca în poarta de la curte. Scara era însă înaltă și treptele alunecoase. Sca-

ră făcută doar pentru oameni. Caii, chiar şi de rasă, nu reuşesc să o urce, căci treptele scării de la Petrodava sunt făcute doar pentru pasul omului.

Neputând să se apropie de uşă, începură să necheze. Roxana nu răspunse. Caii descoperiseră apoi ferestrele. Îşi întinseră gâturile către ferestrele întunecate şi priviră înăuntru. Nu întâlniră însă decât întuneric. Şi din nou începuseră să necheze, mirați că domnița Roxana nu-i aude şi nu vine să le deschidă lor, asasinilor. Lor, care simțeau o nevoie cumplită să se mărturisească. Voiau să-i vestească Roxanei că l-au omorât pe Lucian Apostol. Pentru trădare. Pentru necredință. Pentru adulter. Pentru crimă. Pentru ca dreptatea să fie împlinită şi mai ales pentru ca să evite ca Roxana să-l omoare ea însăşi. Nu puteau să lase o femeie să ducă la îndeplinire o astfel de treabă murdară. Erau cavaleri, aşa că şi-au luat această sarcină asupra lor. Caii priviră prin toate ferestrele înăuntrul casei de la Petrodava, însă nu vedeau pe nimeni. Nechezau şi băteau din copite.

– Lucian, nenorocitule, spuse domnița Roxana, nu pot să-mi închipui cum un om poate să se lase omorât de cai. L-am învățat cum să stea într-o sanie. Cum se stă pe şa. Toate secretele de generații. Şi n-a înțeles nimic. Dacă e mort înseamnă că n-a înțeles nimic. Un om care nu ştie să sară dintr-o sanie care se răstoarnă ori care se rupe nu-i păcat să moară. E prea prost ca să trăiască.

Roxana era într-atât de scandalizată de nepricepe-rea soțului ei, încât uitase şi de adulter, şi de moartea lui Lucian. Spuse:

– Un bărbat, un soț care nu ştie să sară din sania zdrobită care se prăbuşeşte în prăpastie, în timp ce

caii scapă, deşi înhămaţi, este un imbecil. Un terchea-berchea.

Roxana se îndepărtă de fereastră. Îşi astupă urechile, ca să nu mai audă caii care se agitau şi o chemau. Nu vroia să le răspundă. Cel puţin în acele clipe.

– Imbecilule, continuă Roxana. Lucian Apostol a fost întotdeauna un imbecil. De asta nu a reuşit să se salveze. De asta a trăit în păcat. Numai un prost şi un imbecil pot să trăiască în păcat. Păcatul este o eroare cumplită de discernământ, de apreciere şi de gândire. A trăi în păcat înseamnă să sacrifici întregul pentru o porţiune. Păcatul înseamnă să acorzi o mai mare importanţă unui detaliu decât întregului. Aşa cum a făcut el. A sacrificat totul pentru o mână de femeie. Ca şi cum ai sacrifica bolta cerească în întregime pentru o stea. Acesta e păcatul. Şi el este partea proştilor. Doar imbecilii sunt păcătoşi. Lucian era cap de familie. Era stăpânul meu, stăpânul Stelei, al cailor, al munţilor, al pădurilor, al slugilor. A jertfit totul pentru o mână de femeie albă, cu părul roşu şi pistruiată. Oricât de nemaipomenită ar fi fost această mână de femeie, rămâne întotdeauna doar o parte. Şi, de cealaltă parte, e Universul. Soţul este stăpân. Şi stăpânul este soarele unui mic sistem planetar. A sacrificat un sistem planetar, căruia el îi era soare, pentru o păpuşă cu carnea roz. Mort e sistemul său planetar. Pentru că totul moare dacă soarele moare. Şi niciodată nu va mai învia. Pentru că întreg sistemul său planetar este unic, fără să se mai repete, şi nu există decât în jurul soarelui său.

Roxana plângea deoarece soţul său fusese atât de idiot, atât de imbecil ca să facă această eroare de raţionament – care este păcatul omenesc.

În acele clipe, la poarta casei de la Petrodava apăru o frântură de sanie târâtă de un singur cal. De acea frântură de sanie era agățat un om: Lucian Apostol. Agățat ca un pardesiu, ca o cârpă care atârna în spatele saniei pe zăpadă.

Poarta era mereu închisă. Sania nu putu să treacă prin spărtura făcută de cai printre scânduri. Lucian se ridică. Sări ca o reptilă neagră, rănită de moarte, şi încercă să atingă clanța. Eforturile sale însă fură prea mari pentru bruma de puteri care-i mai rămăsese. Întinse mâna spre clanță de mai multe ori, însă nu reuşi să o deschidă şi căzu din nou în zăpadă, moale, aşa cum cade o haină dintr-un cuier. Rămase pe zăpadă îngrămădit, ca un pardesiu căzut. Apoi începu din nou să se înalțe spre clanță, pentru a o deschide.

Caii din curtea casei de la Petrodava, care nechezaseră mai înainte, privind prin ferestrele tuturor camerelor şi făcând înconjurul casei bătând din copite, fără să ajungă s-o trezească însă pe domnița Roxana, îl întâmpinară acum pe tovarăşul lor, pe cel de-al treilea cal, de care erau agățați Lucian Apostol şi ciotul de sanie, care reuşiseră să ajungă acasă. Pe deasupra gardului boturile celor doi cai din curte întâlniră nările celui de-al treilea cal, care se afla afară, cu Lucian. Şi capetele celor trei cai, lipite unele de altele, pe deasupra porții, în rotocoalele albe de abur, păreau nespus de încredințate şi tulburate de gravitatea faptei lor. Caii din curte, după ce s-au consultat cu cel ce era afară, aflat cu stăpânul lor înaintea porții, porniră din nou în galop în jurul casei de la Petrodava, nechezând şi azvârlind cu copitele în lemnul cerdacului. Domnița simți cum casa tremura sub lovitu-

rile copitelor. Nu răspunse însă. Între timp, Lucian Apostol reuşi să deschidă poarta. Agăţat de sania ce nu rămăsese decât cu un singur cal, reuşi să se târască până lângă cerdac. Urcă treptele, târându-se ca o şopârlă. Când ajunse înaintea uşii, întinse mâna ca să o deschidă, aşa cum deschisese şi poarta. Aici era însă destul de greu. Trebuia să vâre cheia în broască şi să o răsucească. Nu reuşi să-şi adune puterile. Căzu cu fruntea pe zăpada care acoperea pragul. Şi, cu toată mândria sa, bătu la uşă. Ar fi vrut mai degrabă să moară decât să bată la acea uşă. Dar se afla într-un chin nespus. Mândria îi fu înfrântă. Bătu cu pumnul, însă nimeni nu-i răspunse. Apoi căzu. Gata să-şi dea suflarea. Cei trei cai stăteau în spatele lui Lucian Apostol. Îşi plecaseră către el capetele liniştiţi. Îl miroseau, ca să vadă dacă nu cumva a murit. Aşteptau. Apoi toţi trei începură să azvârle din copite, întorcându-şi spatele spre prispa din lemn de brad, făcând să se clatine casa. Lucian îşi adună iarăşi puterile. Bătu din nou. De data asta strigă:

– Domniţă Roxana, domniţă!

Vru să-l cheme pe Pantelimon, pe celelalte slugi. Locul unde dormeau acestea însă era mult prea departe de casa stăpânilor de la Petrodava. Îşi strigă din nou soţia. În spatele lui, caii deveniră liniştiţi, luând parte la cele ce se petreceau. Se mirau numai că Roxana nu răspundea.

Roxana privea cei trei cai, care îşi ciuleau urechile, auzindu-i numele.

– Cine e? întrebă Roxana.

– Eu, răspunse Lucian Apostol.

– Care eu?

– Eu, Lucian. Soţul tău. Sunt rănit, domniţă.

– Nu imita vocea soţului meu, nu vei reuşi niciodată, spuse Roxana. Soţul meu nu este acasă.

– Sunt eu, Roxana! spuse învăţătorul.

– Lucian Apostol, soţul meu, când vrea să intre în propria lui casă, aici unde el este stăpânul şi soarele, intră, nu este ca o cârpă. Nici ca o târâtoare. Nu vine târându-se înaintea uşii sale pentru a cerşi altora să-i deschidă. Deschide el singur. Vezi-ţi de drum, străine!

– Nu sunt un străin. Sunt eu, Lucian, rănit grav de cai.

– Imbecilule, caută alte trucuri mai inteligente, spuse Roxana. Cum poţi să spui că eşti Lucian Apostol? Lucian Apostol este ginerele lui Roca, cel mai mare dresor şi crescător de cai din părţile Moldovei. Întreabă în toate ţările din jur şi vei afla că nu există om rănit de propriii lui cai.

– Sania este făcută ţăndări, oftă Apostol. Un accident. Te implor, deschide! Îţi jur că eu sunt.

– E cu neputinţă să fii soţul meu, spuse Roxana. Soţul meu este plecat cu caii săi. Crescuţi de el însuşi. În sania sa, cu caii săi, Lucian Apostol, ginerele lui Roca, e mai în siguranţă ca peştele în apă. Dimpotrivă, dacă el ar fi fost în primejdie, aceştia îl salvau. Caii Roca îşi cunosc şi îşi iubesc stăpânul care i-a crescut şi i-a dresat. Un cal Roca se aruncă în vâltoare şi moare pentru stăpânul său. Vezi-ţi de drum şi spune poveşti altora, nu mie, cum că un cal de rasă şi-a rănit propriul stăpân...

– Nu mă chinui, Roxana, spuse Lucian Apostol. Sunt la capătul puterilor.

Roxana, în picioare, dreaptă, lipită de uşă, auzea gemetele soţului său prăbuşit înaintea pragului uşii.

– Ai putea să fii tu totuşi? întrebă Roxana. Am sentimentul că acest fapt de necrezut este real. Eşti tu cu adevărat?

– Eu sunt, Roxana.

– Eşti rănit?

– Grav, spuse Lucian Apostol. Sania este în fundul prăpăstiei, făcută ţăndări. Un cal a murit. M-am târât, agăţat de cai, cinci kilometri, pentru a ajunge până aici, înaintea uşii. Caii m-au târât ca pe o buturugă. Poţi să vezi dârele de sânge pe zăpadă.

– Sărmană târâtoare nefericită, spuse Roxana plină de dispreţ. Şi de unde vii? Căci este târziu. Caii ar fi trebuit să se afle la odihnă. Asemenea şi stăpânul lor. De unde vii la un ceas aşa târziu din noapte?

– Îţi voi spune îndată ce intru, Roxana. Deschide!

– Este adevărat că vii de la hanul „La Moneda de aur"?

– Este adevărat, însă îţi jur că nu voi mai merge. E vina mea. Deschide!

– Este adevărat că Heim Monedă e plecat la drum, că nu e acasă?

– Este adevărat. Te implor însă, deschide! Îţi jur că este pentru ultima oară.

– Este adevărat că Roza Monedă a închis hanul ca voi să nu fiţi deranjaţi de clienţi şi să rămâneţi singuri?

– Nu mă chinui! Deschide! Îţi spun că sunt rănit de moarte.

– Este adevărat că ai petrecut până la miezul nopţii cu Roza?

– Este adevărat, însă una ca asta nu se va mai întâmpla.

– Este adevărat că vii din braţele Rozei?

– Este adevărat şi îmi cer iertare. Deschide!

Roxana tăcu. Stătea dreaptă, neclintită. Afară, înaintea uşii rănitul îşi pierduse răbdarea.

– Roxana, îţi cer iertare şi te rog să-mi deschizi!

– Eu nu sunt judecător pentru a condamna ori a grația, răspunse domnița Roxana.

– Deschide, te implor!

– Nu pot să cred că tu eşti Lucian Apostol, soțul meu. Soțul meu mi-a jurat credință. Ştiu că el a păcătuit. Animalitatea omului e mare. Ştiu că şi-a jertfit soția, copilul, caii, slugile, totul pentru o mână de femeie, şi, oricât ar fi fost de plăcută, această mână de femeie nu merita să i se sacrifice întreg universul pentru o plăcere de câteva clipe, cum a făcut el. Am condamnat natura că l-a creat animal. Am trecut drept o nimica toată. Dar a-şi jertfi până şi viața pentru această mână de femeie, n-aş fi crezut aşa ceva. Ar fi fost din partea sa cea mai mare prostie pe care ar fi putut s-o facă. Nu este adevărat. Natura n-a creat asemenea oameni proşti. Nu te cred. După ce ai jertfit totul, să-ți jertfeşti şi viața colac peste pupăză, şi pentru atât de puțin... Nu te cred.

– Roxana, sunt eu, soțul tău.

– Cu neputință să fii tu acela.

– Deschide! Legea te obligă. Chiar dacă mă urăşti şi-mi doreşti moartea. Sunt rănit. Şi legea te obligă să ajuți pe cei care sunt răniți şi în primejdie de moarte. Dacă nu-mi deschizi, mâine vei fi arestată.

– Sărmane ticălos, spuse Roxana, sărmanul meu imbecil. Din nou faci o mare prostie. Toată lumea ştie că, de când tu trăieşti în păcatul adulterului, eu dorm în camera din spate împreună cu fetița. Tu ştii că din

iatac nu se aude nici un zgomot. Poți să loveşti în uşă cu toporul, din iatac nu se aude nimic. După lege, nu te-am auzit. Înțelegi?

– Îți cer să ai îndurare, Roxana!

– Este singurul lucru pe care nu poți să mi-l ceri. Te-am prevenit. În ziua în care m-ai cerut în căsătorie, de Sfântul Gheorghe, pe 23 aprilie, ți-am spus că eu sunt o munteancă. Nu cunosc decât o singură fericire, un singur fel de a trăi, şi ți-am cerut credință. Ți-am spus că sunt asemenea puhoaielor de ape dezlănțuite, că nu cunosc decât dreptatea. Niciodată mila. Ți-am spus dinainte.

Roxana se întoarse în camera din spate. Sub icoana Sfântului Gheorghe candela lumina balaurul ucis, sub copitele calului alb, de lovitura de lance a sfântului. Stela dormea şi surâdea în somn. Roxana se întinse alături de fetiță şi adormi. Liniştită. Ce trebuia să facă, Dumnezeu făcuse. Dreptate. Roxana a luat parte, în calitate de victimă şi de martor, la aceasta. Înaintea propriului tribunal nu avea să-şi reproşeze nimic. Dimpotrivă, căci mila nu este de lăudat pe pământ decât atunci când ea nu este înfăptuită împotriva dreptății.

A doua zi dimineață, Pantelimon Haiduc şi celelalte slugi au găsit înaintea uşii cerdacului, înghețat, trupul neînsuflețit al lui Lucian Apostol. O dâră de sânge pe zăpada albă ducea de la casa de la Petrodava până la locul accidentului, la o depărtare de cinci kilometri, acolo unde sania se rupsese şi unde un cal murise. Accidentul era deja mult prea evident pentru a se cere o anchetă. De altfel, toată lumea ştia că din camera în care dormeau domnița Roxana şi fiica ei nu se putea

auzi ce se petrece la intrarea principală, chiar dacă ai fi lovit cu toporul în uşă.

Învățătorul Lucian Apostol a fost înmormântat alături de ceilalţi adormiți ai neamului Roca, în cimitirul Mănăstirii Neamţ, iar pe crucea sa de lemn, domnița Roxana Apostol, văduva, a poruncit să se scrie: „Aici îşi doarme somnul de veci Lucian Apostol, omorât de caii săi."

IV
Primul bal şi Primul Război Mondial

– Este primul tău bal, Stela. Un lucru cu totul aparte în viața unei femei. Prima ta ieşire în lume. Îți va rămâne amintirea acestui bal întreaga viață. Nu-l vei uita. Îți vei aminti de el până ce vei închide ochii. Trebuie să fii frumoasă ca nimeni alta.

Domnița Roxana Apostol, văduva învățătorului Lucian Apostol, o privea pe fiica sa, Stela, probându-şi rochia de bal. În trei săptămâni Stela urma să meargă, însoțită de mama sa, la balul de la Iaşi, bal ce avea loc în fiecare toamnă în capitala Moldovei.

– Soarta ta va fi poate aceeaşi cu soarta veacului; Stela, tu ai 16 ani, aceeaşi vârstă ca şi veacul.

Într-adevăr, era în toamna anului 1916. Stela Apostol era o adevărată femeie de la Petrodava: înaltă, subțire, dreaptă ca un brad. La fel cum fusese şi Elvira Roca. La fel ca şi domnița Roxana, mama sa. Se privea în oglinda uriaşă din camera de oaspeți a casei de la Petrodava.

– O rochie albă este o rochie pentru prima Împărtăşanie. O rochie de mireasă, ori o rochie de înmormântare, spuse Stela. Fecioarele sunt înmormântate în alb, ca şi miresele, ori ca fecioarele care se împărtăşesc pentru prima oară. O rochie albă este precum o

foaie de hârtie: se poate scrie aici orice. O declarație de război, un poem, o scrisoare de dragoste, o chemare la doliu ori o cerere în căsătorie. Poate că la acest prim bal voi dansa cu cel care îmi va deveni soț. Ar fi minunat, nu-i așa, mamă?

– Minunat! răspunse domnița Roxana.

Era atentă. De fiecare dată când proba această rochie, Stela căuta să-i vorbească de ceva care rămăsese de multă vreme nediscutat între mamă și fiică. Și de data aceasta Stela aduse vorba despre acest fapt, spunând:

– Mamă, acum putem să vorbim?

– N-ai altceva de făcut? N-am discutat?

Răspunsul domniței Roxana era unul sec. Era nedreaptă față de Stela. Nu-și dădea seama prea mult de ceea ce fiica sa vroia să-i ceară. Lucian Apostol, tatăl Stelei, murise pe când micuța avea doar patru ani. Pe crucea de la mormântul său puteai citi doar atât: „Lucian Apostol omorât de caii săi." Stela a întrebat de mai multe ori cum îl omorâseră caii pe tatăl său. În toată casa de la Petrodava nu exista decât o singură fotografie a învățătorului Lucian Apostol. Roxana șterse orice altă urmă care ar fi putut să mai aducă aminte de el. Și-a petrecut văduvia crescând cai, în felul în care o făcuseră toți ai săi de mai dinainte.

– Mamă, mi-ai promis că-mi vei vorbi de tata și de moartea lui atunci când voi fi în stare să înțeleg.

– Așa e, spuse domnița Roxana.

Începă cu un ac pielea fiicei sale; aceasta nu spuse însă nimic. Ocoli orice provocare. Apoi îi puse din nou întrebarea:

– Acum, dacă îmi fac intrarea în lume, dacă merg la primul meu bal, sunt un om mare. Pot să înțeleg. Poți să-mi spui.

– Ce-ai vrea să ştii cu adevărat?

– Cum a murit tata, spuse Stela.

– Te interesează atât de mult?

– Tot ceea ce ține de făuritorii destinului meu mă interesează. Ştii, nu-ți păstrez ranchiună că nu mi-ai vorbit nimic despre aceasta până acum. Dimpotrivă, chiar apreciez faptul că nu m-ai mințit. Ai aşteptat să cresc şi să pot înțelege. Ca să poți să-mi spui adevărul gol-goluț, nu-i aşa? Îmi pare bine că nu mi-ai spus nimic decât să-mi spui o minciună de copii. Tu ai într-adevăr caracter, mamă. Te admir pentru asta. Tu nu minți niciodată?

– Nu, răspunse domnița Roxana.

– Vreau să aud adevărul despre moartea tatălui meu, spuse Stela Apostol, privindu-se în oglindă, îmbrăcată în rochia albă.

Mama sa stătea în genunchi, aranjându-i pliurile. Stela continuă:

– Dacă nu vrei să-mi spui acum, când pot să înțeleg, nu te oblig să-mi povesteşti cum s-au petrecut lucrurile! Poate că sunt lucruri apăsătoare pentru tine, lucruri pe care ai vrea ca eu, fiica ta, să nu le aflu de la tine, din gura mamei mele. Lucruri ofensatoare pentru tine. Îți este greu să vorbeşti?

– Deloc, răspunse domnița Roxana. Este atât de banală şi de stranie această povestire despre tatăl tău, că aproape îmi este ruşine să-ți vorbesc despre fapte atât de obişnuite, atât de comune. O povestire atât de scurtă, încât îmi pare înjositor; lipsită de orice măreție. Ascultă: pe drumul care coboară de la Petrodava, la vreo 30 de kilometri de aici, se afla, în urmă cu 12 ani, un han care se chema „La Moneda de aur". Han-

giţa se numea Roza Monedă. Era o păpuşă cu carnea roz. Micuţă, durdulie, cu părul roşcat, cu ochii şireţi şi dinţii albi, dinţi mărunţi de veveriţă. O jucărie, un lucru care să te amuze. O damă „picantă". Tatăl tău m-a înşelat cu ea. E stupid, fără noimă. Într-o noapte, înfierbântat de alcool, a zdrobit sania, care s-a prăvălit într-o prăpastie. E ceva comun şi vulgar, după cum vezi. A săvârşit un josnic păcat de domn de nimic şi a murit ca un domn de nimic. S-a târât agăţat de cai până la poartă, a intrat în curte, a urcat treptele, rănit, beat şi înspăimântat de moarte, ca o şopârlă, ca o târâtoare. A întins mâna ca să deschidă uşa. Însă nu a atins-o. Ori poate că mâna lui tremura şi nu a reuşit să vâre cheia în broască. A murit cu cheia casei în mână. Pe pragul casei lui. Îngheţat. Slugile l-au găsit mort în faţa uşii. Iată întreaga istorie a morţii tatălui tău. Nu ţi-am povestit-o până acum ca să nu-ţi creez o stare de inferioritate şi de ruşine, că tu ai avut un tată atât de banal, atât de josnic. Ca să-ţi completez vulgaritatea tabloului, nefericitul avea asupra lui, în clipa în care slugile l-au găsit mort pe trepte, două sticle de vin prost, foarte prost, de cea mai slabă calitate. Pentru ce căra el acasă, la Petrodava, acest vin prost, pe care-l beau doar oamenii de rând? În beciul nostru sunt mii de sticle de vin fin, vinuri de calitate. El venea cu sticle dintr-o băutură vulgară. Doar hangiţa, Roza Monedă, putea să i le dea, ca să se încălzească pe drum. Ceea ce m-a uimit cel mai mult este că el, cel căruia nu-i dădeam decât vin de Cotnari, a putut să se mulţumească cu această poşircă; totul era însă ordinar la el. Iată întreaga poveste lipsită de orice măreţie a tatălui tău. Moartea lui a fost de aceeaşi calitate ca şi întrea-

ga lui viață de om de la câmpie. Lipsit de înălțime. Obișnuit. O existență de sărmană târâtoare. O insectă de câmpie, de pământ neted. A murit ca o insectă, zdrobit de caii săi.

– Asta-i tot, mamă?

– Tot. E chiar prea mult. Mă întreb uneori cum a putut Ziditorul să pună atâta platitudine în această creatură?

– Tu nu minți niciodată, mamă. Te întreb: este adevărat ceea ce se spune, că tu l-ai fi lăsat pe tata să moară sub ochii tăi?

– Mă întrebi dacă, din întâmplare, nu sunt eu ucigașa tatălui tău? întrebă domnița Roxana. Ei bine! Fiica mea, tu crezi că legile, chiar legile unei țări mici cum este România noastră, ar fi lăsat un asasin în libertate? Crezi tu c-aș fi putut să te cresc, să rămân alături de tine, dacă l-aș fi omorât eu pe tatăl tău? Cum crezi tu că aș fi putut să scap de ocnele de sare, în care își primesc pedeapsa ucigașii?

– Iartă-mi întrebarea, mamă. Asta am auzit însă de la oameni.

– Ai auzit pe cineva spunând că eu l-am omorât pe tatăl tău?

– Nu, răspunse Stela. Nu mi-a spus nimeni că tu l-ai omorât. Însă mi s-a spus că tu l-ai lăsat să moară în vreme ce el bătea în ușă. Că tu l-ai auzit. Și o femeie Roca nu are cum să nu audă dacă cineva bate la ușă. Că tu nu ai vrut să-i deschizi. Este, prin urmare, un fel de a ucide pe cineva lăsându-l să moară.

– Nu, Stela, nu puteam să-l aud pe tatăl tău bătând la ușă, chiar dacă sunt o femeie din neamul Roca, chiar dacă mă numesc domnița Roxana și chiar

dacă sunt cunoscută în cinci țări pentru neînfricarea mea și pentru caii mei. Nu, eu nu l-am auzit pe tatăl tău, pentru că nu poți auzi pe cineva care nu există. Or, de când el a înfăptuit adulterul, trădarea, infidelitatea și crima vulgară, eu m-am retras cu tine în camera din spate și el a încetat să mai existe pentru mine. Înțelegi? Devenise un lucru consumat în flăcările păcatului. Vântul adusese din el cenușă, împrăștiată de nori. El nu mai exista. El nu mai reprezenta nimic, nici fizic, nici moral. Cum aș fi putut să aud vocea cuiva care nu mai exista? Răspunde, Stela. Cum puteam să răspund unei creaturi care nu mai exista? Asta devenise el pentru mine.

– Iartă-mă, mamă, ți-am pus o întrebare nelalocul ei. E o prostie ce ți-am spus. Nu se poate auzi vocea cuiva care nu mai există. Așa e. E cu neputință pentru orice ureche omenească. Și este normal ca tata să nu mai fie. Păcatul și trădarea sunt mai cumplite decât focul, pentru că trădarea distruge nu numai persoana cuiva, dar și închipuirea trădătorului în mintea aceluia care a avut nefericirea să-l cunoască. Trădătorul dispare din minte și din lume. Pentru prima oară legea lui Lavoisier, „Nimic nu se pierde, nimic nu se câștigă, ci totul se transformă", devine neîndurătoare – trădătorul este singurul lucru care dispare din natură fără să lase vreo urmă. Vino să te îmbrățișez, mamă. Te rog să mă ierți! Cineva care nu există nu poate să fie auzit, chiar dacă bate la ușă.

– Ești o adevărată femeie din neamul Roca, Stela, spuse domnița Roxana. Vino la pieptul meu.

În aceeași clipă se auziră bătăi în ușă. Mai înainte de a fi poftit să intre, Pantelimon Haiduc năvăli în

camera de oaspeți în care Stela își proba prima sa rochie de bal.

– De ce dai năvală peste noi fără să aștepți îngăduința să intri? întrebă Roxana.

– Iertați-mă, însă vă aduc o veste nespus de tristă, domniță Roxana. Război. România va participa la războiul mondial. În satele din vale toți oamenii au fost chemați sub arme. Cei care fug sunt prinși, legați și trimiși pe front. Armata vine precum lăcustele în curțile oamenilor. S-a dat ordin să fie rechiziționat grâul, porumbul, cornutele, caii, aurul, mierea. Peste câteva zile soldații vor urca până la noi, la Petrodava.

– Stela, du-te dincolo și dezbracă-te de rochia albă. Nu mai e timp să ne gândim la bal. Pregătește-te să pleci la schit.

Schitul era un loc de retragere pentru pustnici, fie ei bărbați ori femei, ascuns în străfundurile pădurilor. Acolo s-au refugiat, de fiecare dată când avea loc o invazie, toți stăpânii de la Petrodava, cu lucrurile lor de valoare.

– Pantelimon, caii și fata! Stela pleacă chiar în această noapte.

– Plecăm împreună, mamă, spuse Stela.

– E poruncă de sute de ani. De îndată ce izbucnește războiul, trebuie ascunse în străfundul codrilor, la schit, mai întâi fecioarele și caii, căci acestea sunt primele victime ale invaziei și ale războaielor. Apoi pleacă acolo oamenii tineri, grâul, cornutele și femeile. Pe vreme de război, adevărul se topește, lăsând loc minciunii care înjosește pe inamic. Dreptatea dispare cedând locul puterii. Fecioarele se ascund și în locul lor apar desfrânatele. Totul trebuie schimbat. Nici un

fel de întârziere. Fă-ți bagajele. Pe timp de război, nu sunt în siguranță decât bătrânele, infirmii și animalele ce nu pot fi sacrificate pentru hrană. Un lucru înjositor pentru oameni. Așa-i războiul: o cădere a firii. Se cruță ce este mai rău, se distruge ceea ce este mai bun.

– Chiar când am împlinit 16 ani și când trebuia să dansez la primul meu bal, zise Stela cu amărăciune. Pentru ce trebuie să intrăm în acest Prim Război Mondial chiar înaintea primului meu bal?

– E vina ta, Steluța. Tu ești de-o seamă cu veacul. Trebuie să înduri toate durerile.

Domnița îi spuse lui Pantelimon Haiduc:

– Pentru ce s-a declarat acest război mondial? Au năvălit iarăși turcii peste noi?

– Nu, domniță, nu mai există turci în Europa, nici vandali, nici huni.

– Cine a invadat atunci România, ca să ne cheme pe toți la luptă acum, în prag de toamnă?

– Nu a invadat nimeni România, răspunse Pantelimon Haiduc.

– Atunci împotriva cui și pentru ce ne luptăm noi, acum când veacul și fiica mea au împlinit 16 ani?

– Nimeni nu știe cu siguranță cine este inamicul, însă ne aflăm în stare de război. Luptele au început deja. România a intrat în războiul mondial început în urmă cu doi ani. Pe de-o parte, după cum scriu jurnalele, sunt germanii cu aliații lor, de cealaltă parte, francezii cu ai lor. Nu avem nici un motiv să luptăm, nici împotriva germanilor, nici împotriva francezilor. Peste câteva zile vom ști exact care ne sunt dușmanii. Se pare că guvernul a tras la sorți. Și că a ieșit un bilet alb. Însă cum era de trebuință ca și noi să intrăm în

război, pentru că e vorba de Primul Război Mondial, unde trebuie să se bată toate neamurile pământului, chiar şi cele mai mici, că tocmai de aia îi zice „mondial", s-a jucat cap ori pajură; s-a aruncat cu banul: pajură, ne batem împotriva Franţei, deşi e vorba de sora noastră latină; cap, împotriva Germaniei, deşi regele României este neamţ.

– Este Primul Război Mondial care izbucneşte pe pământ, mamă? întrebă Stela.

– Primul, răspunse domniţa Roxana.

Era îngrijorată. Stela, dimpotrivă, plină de veselie, spuse însă:

– Iartă-mă. Îmi place mai mult să-mi fac intrarea în lume printr-un război decât printr-un bal. Este mai puţin obişnuit, mult mai interesant. Cu atât mai mult, cu cât este vorba de Primul Război Mondial de pe planetă, de primul război al secolului şi, bineînţeles, de Primul meu Război Mondial. Am 16 ani, cât are secolul. Un eveniment.

– Fecioarele se retrag din lume atunci când este război. Nu rămân în oraşe şi în sate pe timpul luptelor decât bătrânele şi desfrânatele. Mergi şi te îmbracă de drum. Câtă vreme va dura războiul, nu vei vedea decât brazi, urşi şi cerul de deasupra capului în străfundul codrilor. Astfel va fi lumea în care vei merge. Iar primul tău bal va fi atunci când se va sfârşi războiul. Dacă nu va dura prea mult timp şi dacă nu vei fi prea în vârstă. Pentru că au fost războaie care au ţinut şi 30 de ani, şi unul care a durat chiar 100 de ani. Grăbeşte-te să pleci şi nu te gândi la întoarcere.

V
Îndoita încoronare

– Casa de la Petrodava a fost rechiziționată, spuse Pantelimon Haiduc. Jandarmii au venit să o ia în primire. Comandantul armatei ruse din Moldova va locui în casa noastră.

Ascunsă în creierul munților, cu caii, cu Stela, cu slugile şi cu tot ceea ce putea fi dus în refugiu, domnița Roxana lua aminte la veştile lui Pantelimon Haiduc. Venise de la Petrodava. Acolo sus, acasă, nu mai rămăsese aproape nimic. În afară de acoperiş, de pereți, de pomi, de porți şi de brazi. Poporul român, care, de când există el pe fața pământului, nu a cunoscut decât invazii, bejenii şi reveniri în sate, unde a aflat totul ars de invadatori, s-a adaptat datorită situației lui geografice la fatalismul istoriei. Nici o casă, nici un oraş nu este construit din granit, din calcar ori din vreo altă piatră. Fiecare generație a cunoscut una ori două invazii, dacă nu chiar mai multe. Oamenii s-au refugiat, cum se refugiase acum domnița Roxana în străfundul codrilor. Casele sunt înălțate dintru început ca să fie abandonate invadatorului, ca să fie prădate şi incendiate imediat. Tot mobilierul este astfel lucrat, încât să poată fi uşor cărat. În loc de dulapuri, poporul român a lucrat lăzi ce pot fi purtate uşor la drum. Nu

există construcţii din materiale care să dureze secole. Căci nimănui nu-i place să construiască ceva care, în mod fatal, va fi incendiat după zece ori cincisprezece ani. Icoanele, picturile, desenele nu sunt făcute direct pe pereţi, deoarece pereţii vor fi arşi. Totul este pe pânză, brodat ori ţesut. Pânzele pot fi rulate, închise în lăzi, lăzile aşezate pe cai şi totul apucă drumul refugiului. Numai aşa pot fi salvate toate. Pentru că o operă de artă este creată cu dorinţa de a înfrunta timpul. Tot ceea ce era frumos, tot ceea ce era preţios în casa de la Petrodava se găsea acum aici, în refugiul de la schit. Astfel, stăpânii de la Petrodava nu vor suferi prea mult văzând ruşii instalaţi în casa lor.

– Prin urmare acum e sigur, spuse domniţa Roxana. Noi am ales ca duşmani pe nemţi. Suntem aliaţi ai francezilor şi ai ruşilor. Cumplit pentru săracul rege al României, care aproape că nu cunoaşte limba română, să se bată împotriva celor din neamul său, împotriva nemţilor... Dar pentru că soarta a vrut astfel, când el a ales ca duşman, cap ori pajură, silit de împrejurări, trebuie să se supună. De altfel, noi n-am fi avut nici un motiv să declarăm război nemţilor, cu atât mai mult nu am fi vrut să declarăm război francezilor. Francezii şi germanii ne sunt în egală măsură străini şi prieteni. Dar dacă am fost siliţi să ne batem cu unii dintre ei, trebuie să ne supunem hotărârii sorţii. Se pare că americanii, care au mania de a emancipa toate naţiile de pe pământ, au ţinut cu orice preţ să invite, după legile democraţiei, toate popoarele la luptă, cum se invită în mod egal toţi oamenii să danseze într-o piaţă publică. Cel care nu participă la războiul mondial este la fel de ridicol ca şi omul care nu

ştie să danseze şi rămâne în colţul său, în vreme ce alţii se amuză fotografiindu-se.

Roxana suspină. O trimisese pe Stela la pension, la Iaşi, unde învăţase în jur de 200 de cuvinte franţuzeşti, învăţase gama; cânta câteva romanţe şi citise o duzină de romane de dragoste, pe care le povestise apoi mamei sale şi lui Pantelimon, care se arătaseră deosebit de impresionaţi. După primul ei bal, din toamna anului 1916, Stela ar fi urmat să se întoarcă la pension, ca să-şi completeze educaţia cu lucruri mărunte, care însă dau un aer de feminitate oricărei fete, în aşteptarea măritişului. Amânarea primului bal şi declaraţia de război, Primul Război Mondial, îi bulversaseră însă toate planurile de viitor. Cu toate acestea, Stela se simţea liberă la schit.

Cerul, munţii, caii şi lucrurile din casă erau aceleaşi ca şi la Petrodava. Pe peretele dinspre răsărit ardea aceeaşi candelă, sub aceeaşi icoană a Sfântului Gheorghe, care străpungea balaurul. Pe mese, aceleaşi aşternuturi. Pe podea, aceleaşi covoare. Singura diferenţă între Petrodava şi schit era doar faptul că aici nu exista nici un drum şi că nici un străin nu trecea pe aici vreodată. Urşii, lupii, iepurii şi vulpile vin chiar până în prag, întrucât aceste animale nu ştiu ce este teama de om, aici unde omul nu pune decât arareori piciorul.

Stela călărea în fiecare zi şi aştepta viitorul încrezătoare; o încredere ce nu afla nici un fel de înţelegere la mama sa. Stela era convinsă că steaua sa va fi mult mai strălucitoare decât a celorlalte femei de la Petrodava, pentru că era născută odată cu secolul al XX-lea, despre care se spunea că nu va fi niciodată

depăşit de vreun alt secol, în nici un domeniu, nici în bine, dar nici în rău.

– Domniţă Roxana, continuă Pantelimon Haiduc, am văzut pe generalul rus care s-a instalat în casa noastră de la Petrodava.

– Un general străin e un general străin, dragul meu Pantelimon, răspunse Roxana. Un general va fi cu adevărat diferit de alţii, ruşi ori germani, amici ori inamici, dacă nu dă foc casei la părăsirea Petrodavei, aşa cum este obiceiul generalilor care pleacă învingători ori învinşi. Iar asta se întâmplă de fiecare dată, pentru ca ea să nu cadă în mâinile inamicului!

– Generalul instalat la Petrodava n-a distrus nimic, nici n-a jefuit; şi dacă aţi vedea frumoasele mobile pe care le-a adus în casa noastră, nu aţi da crezare ochilor. În fiecare cameră a aşezat canapele moi, acoperite de felurite mătăsuri, a pus perdele grele de tafta, lumini puternice care strălucesc toată noaptea. Prizonierii germani, capturaţi de către ruşi, au făcut un drum pavat cu piatră măruntă până înaintea casei noastre. Au scurtat gardurile şi au pictat obloanele. Casa de la Petrodava a ajuns un adevărat palat.

– Pentru ce n-ai povestit toate acestea încă de la început? întrebă domniţa Roxana. Cu această veste trebuia să începi. Nu trebuia să o laşi la urmă.

– Ar fi fost şi altele cu care ar fi trebuit să încep, spuse Pantelimon, însă nu am avut curaj.

– Spune-mi, e vreun lucru mai important decât acesta? Un general care repară şi înfrumuseţează casa în care locuieşte, pe front, în timp de război, aşa ceva nu s-a mai văzut de când există războaie pe pământ. Ori poate că este un obicei propriu războaielor mon-

diale. Aşa că, dacă generalii, în loc să se omoare între ei, construiesc şi repară case, să ne rugăm Domnului să ne dea cât mai multe războaie mondiale posibile!

– L-am văzut pe generalul rus care locuieşte în casa de la Petrodava, spuse Pantelimon Haiduc aproape şoptit. Deşi general, are cel mult 30 de ani. Domniţă Roxana, e atât de frumos acest rus... N-am văzut un om ca el pe pământ. Ai putea spune că e un înger picat din cer. E blond, palid ca o fată, cu mâini lungi, degete fine şi, de fiecare dată când iese, îşi pune mănuşi albe. Toate uniformele lui sunt de mătase şi de catifea. Are pinteni de aur şi cizme lăcuite. Şi zeci de ordonanţe. Secretul acestui lux? Generalul instalat în casa noastră de la Petrodava este un prinţ. Se numeşte Igor Illiyuşkin şi este rudă a ţarului Rusiei. Însă tot ce v-am povestit nu este nimic... Generalul prinţ – Igor Illiyuşkin – are mai mult decât hainele, decât titlul, decât manierele... nişte ochi atât de frumoşi... Nu am văzut niciodată în lume ochi albaştri mai frumoşi altundeva, domniţă Roxana. Prinţul are ochii albaştri precum violetele, metalici precum cerul de deasupra munţilor dacă cerul ar fi de catifea, precum adâncul lacurilor, dacă ar fi de email. Nu te mai saturi să-i priveşti ochii albaştri. Părul blond şi faţa albă... ca şi cum ai privi un vârf de munte în străfundurile unui lac.

Mai mult decât atât, e aşa de cumsecade... Mi-a spus mie „monsieur Pantelimon", căci el vorbeşte mai adesea franceza decât rusa. În fiecare seară e muzică şi bal în casa noastră de la Petrodava. Şi sosesc trăsuri capitonate cu catifea roşie brodată cu aur şi argint. Pe toate trăsurile sunt însemnele aurite ale ţarului.

Stela Apostol asculta cu atenție. Îi dăduseră lacrimile la descrierea acestor frumuseți tulburătoare.

– Mai e ceva însă și mai grozav decât tot ceea ce v-am povestit, spuse Pantelimon Haiduc.

– Hai, spune tot, ca să încheiem, porunci domnița Roxana. Ce mai e?

– Domniță Roxana, generalul prinț vă roagă să-i faceți onoarea de a vă cunoaște, iar domnița Stela să ia ceaiul împreună cu dânsul în casa de la Petrodava.

– Afară! porunci domnița Roxana. Dispari din ochii mei, slugă ticăloasă și necredincioasă! Cum îndrăznești să faci o asemenea invitație stăpânei tale, care ți-a oferit un acoperiș și pâinea cea de toate zilele? Dacă nu mi-ai fi fost de folos la cai pe timp de război, te-aș fi biciuit până la sânge și apoi te-aș fi dat afară. Să fugi departe de casa mea! Ieși, să nu te mai văd, suflet mizerabil de slugă!

– Domniță Roxana, vă rog să mă iertați!

– Ieși, mizerabile! porunci Roxana. Nici un „vă rog". Femeile care merg la balurile militarilor pe timp de război sunt niște desfrânate. Fără nici o excepție. Femeia care se lasă privită de către militarii aliați ori inamici pe timp de război este pe cale să devină o destrăbălată. Fetele și femeile cinstite „nu ies la suprafață" pe timp de război. Se ascund precum pietrele în adâncul râului. Doar desfrânatele și mizeriile lumii plutesc în aceste vremuri pe suprafața acestei lumi. Așa cum murdăriile plutesc pe suprafața apei. Ieși, mizerabile! Ieși de aici, ca să nu te lovesc cu baltagul!

Pantelimon Haiduc ieși plin de rușine.

Stela Apostol se ascunse în camera sa și începu să plângă.

Domnița Roxana Apostol turba, din pricina furiei față de sluga ce venise să-i facă o invitație atât de dezonorantă. Se gândi să-l scoată din slujbă pe Pantelimon, chiar dacă ar fi rămas caii fără o slugă credincioasă. Căci făcuse un lucru ce nu putea fi iertat.

***

– Bine ați venit la schit, părinte Toma! spuse domnița Roxana, întâmpinându-l pe preot în pragul casei din străfundul munților.

Trecuse o săptămână de când Pantelimon le invitase pe domnița Roxana şi pe fiica sa la balul generalului rus. Mânia domniței se înteţise de la o zi la alta. Pantelimon nu mai avea dreptul să se apropie de curtea casei. Rămăsese ascuns în grajd. Roxana era bucuroasă de venirea preotului. Uşurată chiar. Avea cui să se plângă de mârşăvia lui Pantelimon.

– Părinte, Dumnezeu v-a trimis. Faceți rugăciuni ca să se îndepărteze răul din această casă! Stropiți cu agheasmă pereții, pragul şi uşile. Pantelimon, sluga mea, care şi-a pierdut mințile şi el, la fel ca toată lumea pe timp de război, a îndrăznit să ne facă o invitație, mie şi fiicei mele, ca să mergem la un militar rus. Mie şi fiicei mele! De atunci totul aici mi se pare pângărit. Infectat. Stropiți cu agheasmă! Chiar şi aerul a fost pângărit de vorbele acestui servitor netrebnic.

– Militarul care v-a invitat, domniță Roxana, este un prinț. Îl cunosc. Este o rudă a țarului, spuse preotul.

– Că e prinț, că nu e prinț, înjosirea rămâne aceeaşi, spuse domnița Roxana plină de furie. Dacă puneți pe foc în căldarea cu apă, sare şi mălai, sunteți sigur că iese mămăligă. Dacă puneți lemne pe foc şi suflați, ies

flăcări. Dacă se adună laolaltă războiul, femeile şi soldaţii, gata o orgie. Sunt lucruri care, adunate împreună, dau mereu acelaşi rezultat. În toate locurile şi în toate timpurile. Ceea ce mă uimeşte, părinte, este faptul că Pantelimon Haiduc, fiul lui Haiduc, nepotul lui Haiduc, strănepotul lui Haiduc, urmaş al Haiducilor care de veacuri au fost hrăniţi aici, în casa de la Petrodava, ca rândaş la cai, în loc să se prefacă în sabie de foc ca să ne apere, pe noi, două femei singure, pe timp de război, vine ca un murdar mijlocitor, ca să ne invite la ofiţeri, ca pe nişte femei de stradă! Pe mine, din neamul lui Roca, şi pe fiica mea! Este pentru prima oară când am simţit nevoia să ridic baltagul, să lovesc o fiinţă umană şi s-o zdrobesc ca pe un şarpe, ca pe o târâtoare. Mi-a venit greu să-mi stăpânesc baltagul şi să-l opresc să nu lovească capul lui Pantelimon.

Domniţa Roxana roşi. Ochii îi erau umezi de lacrimi. Îi spuse preotului:

– Doar din pricina cailor îl îngădui pe Pantelimon să rămână în preajma noastră. Departe însă. Caii nu pot să trăiască dacă nu au un bărbat ca stăpân. Pantelimon este singurul om de aici care-i struneşte. Chiar dacă se bucură de prezenţa mea şi a Stelei, caii se simt umiliţi dacă nu sunt struniţi de către un bărbat. Sunt neliniştiţi. Astfel că sunt silită să-l păstrez. Nu este totuşi decât o amânare. Căci îl voi da afară cu un picior în spate cât de curând, ca pe cel mai mizerabil dintre servitori.

– Domniţă Roxana, spuse preotul, dumneavoastră ştiţi că nobilii ruşi sunt foarte evlavioşi.

– Nu-mi vorbiţi de evlavia ruşilor, părinte Toma, zise domniţa Roxana. O cunoaştem noi mai bine. Evlavia lor este o exagerare. Nu e vorba de nici o evla-

vie. Beau toată noaptea ca nişte diavoli, cu ţigăncile, cu armonici ori balalaice, şi în zori merg la biserică şi varsă lacrimi înaintea icoanei Sfintei Olga ori a Sfântului Vladimir, lacrimi din aceiaşi ochi, lacrimi care le-au curs pe pieptul gol al ţigăncilor depravate. Noi, cei din neamul Roca, îi cunoaştem mai bine pe ruşi, pentru că i-am văzut în târgurile unde ne-am vândut caii. Ei iubesc în egală măsură atât pe Dumnezeu, cât şi pe diavol. Merg la bordeluri şi ies de aici pentru a se duce la biserică, şi ies din biserică pentru a merge din nou la bordeluri. Iar în ziua în care ajung sfârşiţi pe de-a-ntregul şi neputincioşi, fac pe înainte-văzătorii, pe profeţii şi pe pustnicii.

– Prinţul Igor Illiyuşkin, generalul de la Petrodava, vine în fiecare dimineaţă la biserica noastră, iar eu slujesc pentru el în fiecare zi la ora şapte Sfânta Liturghie. Întreaga Liturghie, domniţă.

– La ora şapte dimineaţa vine la biserică să-şi împrăştie aburii şampaniei în aburii de tămâie! Ptiu! spuse domniţa Roxana.

– N-o să mai recunoaşteţi bisericuţa noastră de la Petrodava, când o veţi vedea. Prinţul Igor Illiyuşkin a reparat-o, a comandat policandre de bronz, icoane de aur şi candele de argint. Pe podea a pus covoare persane şi toate frescele bisericii au fost reînnoite de pictori veniţi tocmai de la Moscova.

– Cheltuiala este tot o exagerare. Un dezmăţ. Acest fel de viеţuire nu mă interesează. Apoi, el e la război ori mai degrabă a venit aici ca să repare casele şi să se ocupe de biserici?

– Generalul de la Petrodava este comandantul arier-gărzii. Nu este activ pe front.

– Veniți să faceți rugăciuni, ca să ștergeți murdăria invitației făcute de Pantelimon Haiduc, mie și fiicei mele, de a ne duce la cartierul ofițerilor spre a le ține companie și a le oferi distracții. Intrați, părinte! Doar agheasma și tămâia vor putea primeni aerul unei asemenea mârșăvii. Haideți! Pentru restul – o să am grijă și o s-o pedepsesc pe sluga mârșavă. Mă voi ocupa la ceasul potrivit.

– Și eu, domniță Roxana, vă aduc, la fel ca și Pantelimon Haiduc, o invitație de a veni să serviți o ceașcă de ceai la generalul și prințul rus Igor Illiyușkin, în casa de la Petrodava, spuse preotul. De altfel, voi fi și eu de față.

– Nu pot să poruncesc unui preot să iasă. Ies însă eu, spuse Roxana, și trântind ușa și lăsându-l pe preot singur, strigă: Am auzit eu că iadul e plin de preoți, de episcopi, de papi și de mitropoliți. Dar ca părintele Toma să meargă să-i caute într-o zi pe acolo, pentru că a făcut pe mijlocitorul pe timp de război și pe racolorul de trup de fecioare pentru generali, una ca asta nu mi-aș fi închipuit-o vreodată! Niciodată! Niciodată!

Părintele Toma fu silit să bată în retragere și să plece de la schit. Domnița Roxana nu mai vru să-i spună nici măcar un cuvânt. Furtuna se dezlănțuise.

***

– Nici excesul de dreptate nu e bun, domniță Roxana, spuse părintele Toma. Sunt patru săptămâni de când am venit la schit ca să vă aduc dumneavoastră și fiicei dumneavoastră, Stela Apostol, o invitație din partea generalului prinț Igor Illiyușkin, și m-ați dat afară și ați țipat atât de tare, cum că voi fi mâncat de flăcările iadului,

încât au răsunat munții. Ați văzut până la urmă că n-am fost un intermediar în căutare de fecioare pentru generalii ruși de pe front. Nici un trimis al diavolului.

– Ceea ce s-a petrecut este totuși nelalocul său, spuse domnița Roxana.

Se afla în casa preotului de la Petrodava. Alături de Stela. În fața lor – ceștile de ceai. Patru cești de ceai. Generalul rus, prințul Igor Illiyușkin, trebuia să sosească dintr-o clipă în alta. Domnița Roxana și fiica sa acceptaseră în cele din urmă să servească un ceai împreună cu generalul, însă nu în casa lor de la Petrodava, în care acesta locuia, nici la schit, unde generalul se oferise să vină, întrucât ele nu vroiau să se afle locul retragerii lor din munți. Așa că alesese casa preotului. Era a patra oară când cele două femei veniseră călare pentru a răspunde invitației prințului.

– La început, domniță Roxana, nici eu nu credeam că este firesc. Căci cu rușii nu știi niciodată ce e normal și ce nu. Sunt altfel de oameni. Domnul a făcut creaturile Sale atât de felurite... După fiecare slujbă, adică în fiecare dimineață, prințul Igor se oprea în pronaos și rămânea în uimire înaintea portretelor ctitorilor și binefăcătorilor bisericii de la Petrodava. Frescele cele mai noi, care datau de numai doi ani, din 1914, sunt portretele celor trei ctitore, Elena Roca, Roxana Apostol și Stela Apostol. Ale celor trei stăpâne de la Petrodava. Prințul privea cele trei chipuri și nu se dumirea! M-a întrebat: „Cine sunt acestea?" I-am răspuns: „Sunt stăpânele de la Petrodava, care au reparat biserica în 1914 și 1915. Este în obiceiul nostru de a picta în pronaos portretele ctitorilor și ale binefăcătorilor ținând în mâinile lor biserica în mini-

atură." Prințul nu a spus nimic, însă mi-a cerut detalii asupra ctitorelor. Eu i-am arătat fotografiile dumneavoastră, domniță Roxana, pe cele ale Stelei și pe ale Elvirei Roca. Și i-am spus că Elvira Roca murise într-un chip aproape suspect, într-o primăvară, probabil de supărare, din cauza unei trădări în familie. Nu i-am povestit exact de ce. Apoi i-am vorbit despre dumneavoastră și, într-o bună zi, rusul mi-a spus că ar vrea să vă cunoască. I-am explicat că îmi cerea un lucru cu neputință de îndeplinit. Că și dacă ar da ordin întregii armate să vă caute, să vă prindă pentru a vă aduce înaintea lui, tot nu ar putea să vă vadă vii. Căci, înainte de a fi prinse, dumneavoastră v-ați fi omorât. Că așa este obiceiul locului, în acești munți. Femeile nu ies la suprafață, se ascund în locuri retrase, mai ales mamele și fiicele lor, de fiecare dată când au loc invazii, războaie ori recensăminte. Atunci rusul m-a rugat să vin să vă caut. Mi-a spus că are intenții serioase. Că dacă sunteți în realitate la fel ca și în fotografii și în fresce, el va cere țarului și mamei sale permisiunea de a se căsători cu Stela. Doar atunci am îndrăznit să vin să vă fac invitația din partea acestuia. Însă dumneavoastră m-ați azvârlit afară! A trebuit să vin din nou și să insist, și acum iată-vă aici pentru a patra oară, urmând să-l întâlniți pe prințul Igor Illiyușkin – iată-vă convinse, cred, că sunt un preot și nu un mijlocitor al generalilor pe timp de război!

În fața casei se opri trăsura prințului. Trasă de doi cai albi. Casa de la Petrodava se afla doar la câțiva metri de cea a preotului, însă prințul era atât de fragil, încât veni cu trăsura. De altfel, însăși eticheta nu-i permitea să se deplaseze pe jos.

Intră în cameră. Cu epoleții de aur, cu pieptul acoperit de decorații, de cruci albe, albastre, aurite, rubinii și de diamant. Prințul Igor Illiyușkin nu privi nici spre preot, nici spre domnița Roxana. Privea doar spre Stela. Stela purta o bluză de mătase, pe gât, cu modele geometrice, și o catrință strânsă pe șolduri. Era înaltă ca un brad, slabă, cu fața ovală. Când Stela se ridică și-i întinse mâna prințului, părintelui Toma i se păru că o vede pe domnița Roxana în ziua în care învățătorul Lucian Apostol o cerea în căsătorie. Ziua în care se dezlănțuise o furtună nemaivăzută.

Prințul era mai frumos, mai firav și mai fin decât îl descriseseră Pantelimon Haiduc și părintele Toma. Ca să vezi frumusețea unui bărbat trebuie să ai însă ochii unei femei.

În spatele prințului stătea ofițerul-ordonanță și interpret în același timp. Fără să se întoarcă spre interpret, în picioare, palid, cu fața opalină, prințul spuse privind-o în ochi pe Stela Apostol, cu ochii săi albaștri ca de email:

– Mama mi-a scris că țarul îmi acordă permisiunea să mă căsătoresc aici, la primăria și la biserica din Petrodava. Și că imediat vom porni spre Chișinău, unde vom avea la dispoziție palatul guvernatorului-general al Basarabiei.

Prințul făcu semn interpretului, care scoase o hârtie albastră cu însemne și cu sigilii de ceară. Era scrisoarea prințesei Olga Illiyușkin, mama prințului. Interpretul citi:

– „Dragă Igor, poți să te căsătorești și să vii cu preaiubita ta soție. Preanobilul nostru țar îți acordă această favoare. Țarul spune că tu ești dintr-o viță nobilă cu

totul aparte pentru a nu putea să te căsătoreşti cu cine crezi de cuviinţă. Că noblețea ta e de o asemenea înălțime, încât poate să înnobileze pe oricine; doar oamenii cu un rang de noblețe mai mic sunt obligați, pentru a-şi păstra rangul, să se căsătorească cu fete nobile."

Domnița Roxana, Stela Apostol şi preotul erau bulversați. Nu le venea să creadă. Nici ceea ce vedeau, nici ceea ce auzeau.

– Ne vom căsători cât se poate de repede, spuse prințul. Peste câteva zile, mama îmi va trimite diadema prinţeselor Illiyuşkin şi o rochie de mireasă pentru ceremonie. Ea a apreciat foarte mult fermitatea cu care ați cerut mai întâi căsătoria noastră şi numai după aceea plecarea noastră în Rusia. Mama mi-a spus că sunteți cu adevărat două femei de caracter.

– Nu trebuie să luați încăpățânarea noastră drept un lucru rău, nobile prinț, spuse domnița Roxana.

Interpretul traducea în rusă vorbele, cu duioşie, concomitent cu pronunțarea lor.

– Noi suntem crescători de cai. Oameni de munte. Noi îi cunoaştem pe ruşi. Dumneavoastră sunteți prinț. Rus însă. Şi un rus este un om ieşit din comun. Te poți aştepta la orice din partea unui rus. Nu că nu am acorda încrederea noastră dumneavoastră, țarului şi familiei Illiyuşkin, însă nu este nimic atât de fragil decât o căsătorie pe timp de război, nimic mai şubred. Noi avem ca lege refuzul oricărui fapt ieşit din comun atât la bine, cât şi la rău. Mai cu seamă când acesta vine din partea unui rus. Acum, fiind vorba de o căsătorie legală – civilă şi religioasă –, fiica mea poate să vă însoțească oriunde ar fi. Fără căsătorie, un astfel de lucru nu ar fi fost cu putință.

Stela era uimită de culoarea albă şi de finețea prințului. Se gândea fără încetare la zecile de generații care au făcut baie în fiecare zi; altfel prințul nu ar fi putut să aibă o piele atât de fină!

– Părinte Toma, din partea mea şi din partea familiei mele, vă rog să primiți acest dar! spuse prințul.

Deschise o cutie şi scoase o cruce mare cu un lanț – amândouă din aur.

– Am observat, încă de la început, că sunteți singurul preot care nu aveți o cruce la gât. La noi chiar şi preotul cel mai sărac are o cruce.

Părintele Toma primi crucea de aur.

– Noi suntem ortodocşi, la fel ca ruşii, este adevărat. La noi însă preoții nu poartă cruce. Nici de aur, nici de argint, nici din orice alt metal. Din smerenie. Doar episcopii poartă. Dar pentru că-mi oferiți una, îmi îngădui să o ofer la rândul meu icoanei Maicii Domnului din biserica de la Petrodava. O voi aşeza la gâtul Sfintei Fecioare. Ea nu are decât o cruce pictată. Va fi singurul obiect de aur masiv din biserica de la Petrodava. Pentru că tot ceea ce avem noi, de fapt, de aur, aici în Carpați, nu este decât culoarea aurie a mămăligii. Singurul nostru aur. Acum Fecioara de la Petrodava va avea o cruce de aur curat. Iar oamenii de la Petrodava, privind la Maica Domnului, vor putea să facă asemănarea cu aurul curat.

***

– Prințul Igor Illiyuşkin e atât de frumos, ca un înger coborât din icoane, spuse Stela. Ochii săi de email, culoarea feței lui de opal, mâinile sale de mandarin şi pielea asemenea florii de cireş, atât de fină că nici n-ai

îndrăzni s-o atingi... El este stăpân a mii de moşii, de proprietăţi, de trei ori mai mari decât întreaga suprafaţă a României. Aceste ferme sunt de acum proprietatea mea. Sunt unica prinţesă Illiyuşkin. Igor are atâtea castele şi palate în Rusia, încât, chiar dacă aş locui fie şi măcar un an în fiecare dintre ele, tot nu aş avea timp să locuiesc în toate întreaga viaţă. Şi zeci de mii de oameni sunt ai lui, la fel ca şi palatele, şi moşiile, şi pădurile, şi râurile. Nu visez, mamă! Regele României este sărac pe lângă mine, prinţesa Stela Illiyuşkin. Când tu mi-ai probat rochia de bal – pentru primul meu bal – şi când Pantelimon Haiduc a venit să ne dea vestea intrării noastre în Primul Război Mondial, eu m-am bucurat. Ştiam că un război mondial este mai important, mai grandios pentru o fată de 16 ani decât un bal. Că acest război mondial îmi va aduce o fericire mai mare decât mi-ar fi putut oferi primul bal. Acum, mamă, sunt prinţesă. Toată viaţa, ţigăncile care au trecut prin Petrodava ţi-au prezis că vei fi domniţă, prinţesă. Mie nu mi-a prezis nimeni nimic. Şi am ajuns. Mă căsătoresc. Mâine voi fi încununată ca soţie şi ca prinţesă. O dublă încoronare. Tu n-ai reuşit să ajungi prinţesă. Ai devenit însă mama celei mai bogate şi celei mai vestite prinţese din Rusia: Stela Illiyuşkin. Păcat că acest nume e atât de greu de pronunţat... Nu voi ajunge niciodată să pronunţ corect propriul meu nume. Sunt fericită însă. Fericită cum numai o fată de 16 ani poate să fie. Pentru că toate fetele de 16 ani, când trebuie să-şi facă intrarea în lume – la primul lor bal –, visează să danseze cu un prinţ. Şi, iată, eu am devenit prinţesă. Nu cu ocazia primului meu bal, ci în timpul Primului Război Mondial.

– Şi dacă se termină rău? întrebă domnița Roxana. În aceste clipe de fericire trebuie să te gândeşti şi la necazuri, ca acestea să nu te surprindă atunci când vor veni.

– Să se termine rău? întrebă Stela. Tu ai avut un sfârşit bun în căsătoria ta, mamă? Dacă mi se întâmplă vreo nenorocire, cel puțin voi avea parte de nefericirile unei prințese. Dacă va trebui să sufăr mai târziu, voi şti că prințul a venit spre mine şi că am avut ochii închişi. Că l-am luat în căsătorie cu ochii închişi. Pe acela pe care soarta, adică Războiul Mondial, mi l-a trimis. Şi secolul, de a cărui vârstă sunt. Ştiu cel puțin că atunci când am deschis ochii l-am văzut mai frumos decât în toate visele. Tu n-ai făcut niciodată nimic cu ochii închişi, mamă. Tu ți-ai luat toate măsurile şi ai făcut totul cu dreaptă socoteală. Ai văzut la ce foloseşte logica? E ca o mocirlă. Nu foloseşte decât să-i facă pe oameni să alunece. Tu ai folosit logica. Şi ai încheiat prin a-ți omorî soțul.

– Nu eu l-am omorât, ci caii, spuse domnița Roxana. A fost omorât de cai, la porunca Dreptății. Nu răstălmăci lucrurile!

– În orice caz, logica şi prudența ta au avut ca deznodământ o dramă. O crimă. Un omor. Eu nu mi-am făcut nici un calcul. Am închis ochii şi am ajuns prințesă, la primul bal mondial.

– Am făcut tot ceea ce mi-au dictat conştiința şi bunul simț pentru a ajuta la fericirea ta, spuse domnița Roxana. Un prinț, în plin război, se intoxică singur, aici, pe crestele munților, văzând chipul tău pe un perete de biserică. E normal. Peste tot în jurul lui nu sunt decât fete urâte, mizerie, războiul şi... tu, care

străluceşti ca soarele. În fresca bisericii, cât şi în viaţă. Dragostea lui nu este sinceră. După cum nu sunt adevărate toate autosugestiile şi toate intoxicaţiile voite. Ţi-am îngăduit să ajungi soţia lui. Cu toate că orice căsătorie pe timp de război este falsă, asemenea biletelor falsificate – deoarece ies dintr-o tiparniţă clandestină. Însă nu-ţi voi permite să pleci cu un militar, fie el şi prinţ, îndrăgostit şi frumos ca un înger, decât mâine, la prânz, în miezul zilei, atunci când lumina este cea mai strălucitoare şi când, înaintea tuturor oamenilor din părţile noastre, în biserica de la Petrodava, vei fi încununată alături de prinţ ca soţie şi prinţesă. Şi dacă soarta vrea să distrugă ceea ce a unit şi să smulgă aceste două cununi, va trebui să-ţi taie capul. Cât despre fericirea ta de femeie, e mai bine să ai parte de nefericirile care vin de la un prinţ decât de la un om de rând. Apoi, tu eşti o femeie. Şi natura a făcut femeia mai puternică decât oţelul, decât granitul, decât tot ce există pe pământ, când este vorba de a îndura durerea.

– Mâine are loc dubla mea încoronare şi tu îmi vorbeşti de nefericire, spuse Stela.

– Ai dreptate, şi eu, în locul tău, aş fi cea mai fericită femeie din lume, spuse domniţa Roxana. Oricărei femei dacă i s-ar întâmpla ceea ce ţi se întâmplă ţie ar fi cea mai fericită dintre muritoare. Dacă îţi vorbesc despre nefericire o fac pentru a-ţi arăta că tot ceea ce poate să ţi se întâmple nu va putea să nimicească acest vis împlinit. Acum, pentru prima dată, o stăpână de la Petrodava va urca mai presus decât Petrodava ca înălţime. Va ajunge o stea. Tu eşti şi te vei numi stea. Doar cerul este mai înalt decât tine. Şi dacă am mai adus vorba despre nori, am făcut-o pentru faptul că nu

există nori pe pământ. Ci doar pe cer. Steaua mea cerească. Mai presus decât mine şi decât Petrodava.

***

„Din partea unui rus poţi să te aştepţi la orice, atât la bine, cât şi la rău", îşi spuse domniţa Roxana Apostol. Lacrimi de fericire i se prelingeau pe obraji. Pentru prima oară plângea, aşa cum plânge o femeie. Se afla în bisericuţa de lemn de la Petrodava, şi părintele Toma, având la dreapta şi la stânga sa doi preoţi ruşi, aşeza cununa de mireasă pe capul Stelei Apostol, deasupra coroanei cu perle purtată de ea ca prinţesă Illiyuşkin.

Bisericuţa înălţată de familia Roca de veacuri şi reînnoită cu evlavie de fiecare generaţie de stăpâni ai Petrodavei era plină acum de ofiţeri ruşi, de ofiţeri de stat-major români şi aliaţi. Erau de faţă englezi şi francezi şi o mulţime de ţărani de la Petrodava, ţărani îmbrăcaţi în iţari albi, cămaşă albă brodată, căciulă de blană, ascuţită precum vârful brazilor, purtând pe umeri frumoase sumane negre. Fetele erau îmbrăcate cu bluze de culoarea mătăsii, cu catrinţe strânse pe şolduri. Înalte, slabe, trase ca prin inel. Drepte ca brazii. Pline de măreţie.

Domniţa Roxana, mama miresei cu două coroane, plânge şi nu vede decât cununile fiicei sale alături de generalul blond cu ochii albaştri, cu faţa albă, îmbrăcat în uniformă aurită şi catifelată.

– Din partea ruşilor poţi să te aştepţi la orice, apăsă pe cuvinte domniţa Roxana. Prinţul a venit aici, la Petrodava, şi a prefăcut viaţa stăpânelor într-o poveste. După felul de a fi al slavilor. Aceşti oameni, ruşii,

nu trăiesc ca toată lumea. Tot ceea ce fac ei este exagerat; dincolo de orice limită a realității pe care noi o percepem atât de limpede, ca latini. Ruşii sunt alchimişti. Ei nu judecă viața. Caută în viață fericirea după rețeta care se găseşte în visele şi în poveştile lor. Ei vor să prefacă viața într-o poveste cu zâne. Aceasta este alchimia lor. Aşa cum alchimia din Occident caută să prefacă totul în aur. Ei vor cu orice preț să schimbe viața în poveste. Prințul a reuşit, iată. A prefăcut viața mea, a fiicei mele şi a Petrodavei într-o poveste reală.

La piciorul scării aştepta o trăsură capitonată cu catifea roşie. Pe scaunul vizitiului stătea Pantelimon Haiduc, în hainele sale de sărbătoare, după portul de la Petrodava. La dreapta şi la stânga sa se aflau doi valeți ai prințului, în uniforme aurite. Pantelimon era însă cel care ținea în mână hățurile. El urma să conducă trăsura în care vor urca domnița Stela Illiyuşkin şi prințul. Căci cei patru cai sunt cei mai buni cai de la Petrodava. Nu există cai mai buni în lume. Şi pentru acest cortegiu, al dublei încoronări, s-a ales tot ceea ce era mai bun în Carpați.

Pantelimon Haiduc era singurul om de la Petrodava care pornea către Răsărit, către palatul de la Chişinău, unde prințul Igor şi Stela urmau să petreacă două săptămâni din luna lor de miere, iar de acolo mai departe, către Crimeea, spre palatul de iarnă al prinților Illiyuşkin. Domnița Roxana, mama Stelei, urma să meargă să-şi vadă fiica la Chişinău, la palatul către care ei se îndreptau acum, după căsătorie.

Domnița Roxana se gândea în acele clipe la plecarea fiicei sale, Stela. În două săptămâni, şi ea, Roxa-

na Apostol, ultima femeie din neamul Roca, va porni la drum. Pentru totdeauna. Cu toți caii. Către Rusia. Spre unul din palatele Stelei. Ca să se bucure pentru tot restul vieții de fericirea fiicei sale. Va părăsi Petrodava. Nu va vinde însă casa. O casă fără oamenii din neamul Roca şi fără cai va dispărea însă. Carpații vor fi părăsiți şi neamul Roca va pleca de pe aceste locuri. Cele două femei, rămase ultimele stăpâne ale Petrodavei, vor trăi departe. Stela nu cunoştea decât câteva zeci de cuvinte franțuzești, pe care le pronunța rău. Nici un cuvânt în rusă. Mama sa se tulbură la gândul că Stela nu va putea să se înțeleagă cu soțul ei. Stela îi răspunse însă:

– Ne înțelegem de sute de ani cu caii – fără cuvinte –, iar caii nu vorbesc româna. Şi nici noi nu vorbim limba cailor. Şi totuşi caii sunt fericiți alături de cei din neamul Roca şi cei din neamul Roca sunt fericiți alături de ei. Se înțeleg atât de bine de sute de ani... Fără cuvinte. Iar dacă o femeie din neamul Roca poate să se înțeleagă cu caii, oare de ce n-ar putea să se înțeleagă cu un rus care o iubeşte şi care este prinț, mult mai cizelat decât un cal de rasă? Lasă cuvintele. Sunt zadarnice, ca şi logica. Mamă, mai pune o picătură de vis în viață, la fel ca ruşii, şi poveştile vor coborî pe pământ. E la îndemâna oricărui om...

Cuvinte ale Stelei la care domnița Roxana lua aminte... Plângea privindu-şi fiica în rochia albă şi ginerele în uniformă de general. Şi toată această mulțime strălucitoare. Minunată. Ca toate mulțimile din poveştile cu zâne.

Clipa cea mai solemnă pentru mulțimea care n-a putut să intre în biserică şi care aştepta în curte, în ci-

mitir, cățărată pe morminte – căci cimitirul se afla în curtea bisericii – fu aceea în care apărură mirii. Mulțimea de soldați, de țărani, de ofițeri priveau la Stela și la Igor. Ea în rochia albă, înaltă și dreaptă, asemenea unui brad tânăr plin de chiciură, de polei și de zăpadă; și alături de ea prințul. Doar aur și mătase. Frumos ca un înger. Coborât din zăpezile Nordului, blond, cu ochii albaștri, slab și fin.

Pantelimon Haiduc trosni din bici. Era semnalul convenit pentru ca din armele rușilor să fie trase salve de onoare. Toată armata rusă de la Petrodava trase focuri de armă în aer. Țăranii, așezați cu buciumele lor pe crestele munților din jurul Petrodavei, începură să sune. Și sunetul buciumului se întinse până departe, prin ecoul văilor și al crestelor munților. Ca o răsfrângere a unei imagini în mii și mii de oglinzi. Carpații fremătau de muzică, de strigăte, de urale și de focuri de armă. Înainte să urce în trăsura care trebuia să-i conducă la 200 de kilometri depărtare, prințul se opri.

– Stela, dragostea mea, pune-ți costumul de călătorie, îi spuse el.

– Să-mi dau jos, de una singură, rochia de mireasă?

– Pentru călătorie, draga mea, spuse prințul.

– Ce prostie! spuse Stela. Rochia de mireasă niciodată nu și-o dă jos mireasa singură. Soțul este acela care îi scoate rochia albă. De altfel, întrucât dezbrăcatul durează foarte mult, rochia este cusută de combinezon, de cămașă, de poale și de corset. Înțelegi? Tradiția interzice unei alte persoane să aibă o astfel de însărcinare. Aceasta revine de drept soțului.

– Mă înclin înaintea tradiției, spuse prințul.

– Tu vrei să-mi dau jos rochia de mireasă şi apoi să mă îmbrac din nou repede, ca să putem pleca? Ar fi un sacrilegiu. A văzut cineva vreodată o mireasă care s-ar dezbrăca pentru a fi îmbrăcată pe fugă şi obligată să plece? Nu te neliniştesc lucrurile pe care le treci prea uşor cu vederea? Strămoşii au gândit pentru noi şi au făcut legi. Supune-te!

– Nu poţi să călătoreşti 200 de kilometri până la palatul nostru din Chişinău cu coroanele pe cap. N-are nici un rost...

– Urcă în trăsură, prinţule, şi nu mai spune nimic, porunci Stela. Ofiţerii călătoresc în ţinută de ofiţer, vizitii în ţinută de vizitiu, valeţii în ţinută de valet şi mirii călătoresc în ţinută de miri. Sunt mireasă. Călătoresc ca o mireasă.

Caii bătură din copite. Soldaţii ruşi şi aliaţi traseră focuri de armă. Ţăranii sunară din corn. Copiii aclamau. Roxana se apropie de trăsură.

– Scumpa mea domniţă, ţi-ai împlinit visul. Acel vis al oricărei femei din lume. Tu ai împlinit fără să gândeşti ceea ce eu am ratat din pricina prea multor precauţii. Căci eu sunt severă, fiica mea. Sunt asemenea brazilor. Asemenea tuturor oamenilor de aici. Nu am visat niciodată decât la steaua care se află deasupra creştetului capului meu. La fel ca brazii. Tatăl tău a fost de la câmpie. Tu ai îndrăznit să visezi în toate planurile. Fii fericită şi lasă-mă să mă alin pentru tot restul zilelor mele lângă fericirea ta, la tine, în ţinuturile joase, cu mâinile şi trupul meu şi cu sufletul meu aspru. În două săptămâni voi sosi la tine, la castelul tău, cu caii. Cu toţi caii.

Trăsura porni într-o ploaie de aclamaţii.

– Prinţe, te îmbrăţişez pentru prima oară, cu toată pasiunea mea de soţie, de femeie, de iubită şi de prinţesă. Îţi mulţumesc că m-ai făcut prinţesa ta prin aceste două coroane. Te voi face fericit. Cu aceeaşi hotărâre cu care tu ai făcut din mine soţie şi prinţesă.

– Nu-mi vorbi moldoveneşte. Nu înţeleg nici măcar un cuvânt, spuse prinţul.

– N-ai nevoie să înţelegi. Ci doar să constaţi, frumosul meu prinţ. Cel mai frumos prinţ de pe pământ şi din cer.

Trăsura coborî din Petrodava ca şi cum ar fi coborât din cer. Căci Petrodava este mai aproape de cer decât de pământ. Era în iarna anului 1917. Fericirea poate să înceapă însă în orice anotimp. Orice lucru poate să înceapă neţinând seama de anotimp.

VI
Revoluţia

Trăsura prinţului Igor Illiyuşkin şi a tinerei sale soţii se îndrepta spre Prut. Prutul era frontiera între România şi Rusia. Vama prin care urma să traverseze Prutul se afla la Ungheni. De îndată ce părăsiră Iaşiul, aflat la jumătatea drumului, prinţul Igor îşi puse capul blond, fără chipiu, pe genunchii Stelei şi adormi. Stela nu putea să doarmă. Îşi repeta în gând vorbele prinţului: Guvernatorul Basarabiei, unul dintre verişorii mei, ne pune la dispoziţie palatul de vară ca să petrecem aici două săptămâni din luna noastră de miere. Un palat minunat, cu 120 de camere, aşezat pe o colină din împrejurimile Chişinăului. Într-un parc minunat. Cu mai multe zeci de slugi devotate şi manierate.

Chişinăul şi palatul erau aproape. Povestea nemaipomenită va începe de îndată ce vor trece Prutul şi vor pune piciorul pe pământul Sfintei Rusii. După palatul de la Chişinău va urma palatul de pe Nipru. Apoi palatul de la Marea Neagră, din Crimeea. Palatele din Caucaz şi cele de la Moscova şi Petrograd. Un şir de palate cu mii de servitori, care o aşteptau pe Stela şi care se vor înclina înaintea ei şi-i vor spune: „Fiţi binevenită, preanobilă prinţesă!" Şi ea, la rândul său, îşi va înclina uşor capul surâzând. Apoi vor urma balu-

rile şi vizita la ţarul întregii Rusii. Viaţa se va scurge din palat în palat, din bal în bal, din călătorie în călătorie, la fel ca un vis. Mai frumos chiar decât într-o poveste de la Petrodava. Pentru că în Rusia realităţile sunt mai strălucitoare decât poveştile visate de oamenii din Carpaţi. Cu cât se apropia de Prut, cu atât Stela devenea mai atentă. Minunăţiile care o aşteptau, sutele de mii de hectare de grâu şi alte mii de hectare de păduri, râuri, sate, cu mori, cu porumb şi floarea soarelui îi aparţineau şi o aşteptau. Pe ea, stăpâna şi prinţesa. Vroia să vadă totul cu ochii larg deschişi. Să nu piardă nimic, nici un detaliu, exact cum copiii nu vor să lase să le scape nici un cuvânt din povestea pe care o ascultă, deşi ochii li se închid de somn. Stela Apostol de la Petrodava, prinţesa Illiyuşkin, vrea să vadă – cu ochii larg deschişi – şi să pipăie fiecare minune înainte de a şti cu precizie că tot ceea ce se petrece nu este vis, ci realitate. Tocmai pentru aceasta a întocmit actul de căsătorie în trei exemplare, în rusă şi în română, toate cu semnăturile primarului din Petrodava, preotului, martorilor şi generalilor ruşi, francezi şi englezi. Şi a pus un exemplar la corset. Pentru a putea să-l atingă cu mâna. Să se convingă că este adevărat. Că nu visează.

Stela privi capul blond aşezat pe genunchii săi. Prinţul Igor, soţul său, avea aproape 30 de ani. Aproape dublul vârstei Stelei. Şi totuşi capul său blond părea un cap de copil pe care ea îl ţinea în braţe. Stela îl sărută uşor, cât mai uşor cu putinţă, pentru a nu-l trezi. Pe rochia de mireasă ce acoperea genunchii Stelei somnul prinţului era uşor şi dulce. Prinţul Igor dormea ca şi cum ai toarce un fir de mătase; mereu şi

mereu. Ceafa prințului era acoperită de un puf galben aurit, la fel ca puful de pui când iese din găoace. Nematerial. Un puf făcut din lumină și din albușul oului în care a fost prizonier. Stela se aplecă temătoare, deși nimeni nu o vedea aici, în trăsura capitonată, care alerga trasă de cei patru cai către Prut, și-și lipi buzele roșii, de culoarea cireșei coapte, ca o pecete pe gâtul prințului cu puf de lumină, de pulbere de aur. Toată ființa lui Igor era urzită din aceleași materiale fine, ireale, ca și puful aurit al cefei sale. Toată ființa lui Igor era creată din mătase naturală. Îl sărută, abia atingându-l cu vârful degetelor, forțându-se să fie cât mai ușoară. Cu gândul că era în zadar însă. Stela de la Petrodava era frumoasă, atrăgătoare, ageră, însă ea nu avea nici măcar o centime de imaterialitate. Era vie. Plină de consistență.

„Prințul meu cu dinți de lapte, spuse ea matern. Ca și cum ar fi cântat un cântec de leagăn pentru o păpușă adormită pe genunchii săi: *Kleine Ding! Nippsache*[1]. Nu știu ce vor reuși să facă degetele mele. Vor face să sară scântei când se vor atinge de trupul tău, precum potcoavele cailor atunci când ating piatra. Cum vor mângâia ele trupul tău fragil și gingaș? Ești asemenea unui boboc de trandafir ori unei flori de cireș. O operă de artă. Un bibelou rar. Pentru a ajunge să fii creat – așa cum ești acum, adormit pe genunchii mei –, generații de îndrăgostiți au trebuit să se culce doar în cearșafuri de mătase și perne de puf parfumat. Un bibelou atât de fragil, încât chiar și razele de lumină ar putea să-l rănească, nu putea să iasă decât din aceste așternuturi ca zăpada și parfumate ca primăverile. Genera-

[1] Lucrușor, bibelou, în lb. germană.

ții întregi de îndrăgostiți au fost hrănite doar cu mâncăruri fine şi rafinate, cu muzica dulce a valsurilor, a armonicelor; adăpate cu şampanie din cupe de cristal; îmbăiate în lapte, în miere şi în apă parfumată; îmbrăcate în cămăşi fine ca pânza de păianjen şi în haine de catifea, pentru a ajunge la tine aşa cum eşti: o ființă imaterială, creată din țesături păstrate pentru îngeri şi a serafimi. Generații întregi, timp de sute de ani, au pregătit naşterea ta, aşa cum te afli acum pe genunchii mei. Generații de soți s-au iubit pentru a crea pe strămoşii şi părinții tăi ca pe nişte fructe parfumate. Ei s-au îmbăiat în băi de marmură şi de argint de două ori pe zi, timp de secole. Mii de sclavi au lucrat zi şi noapte pentru a păzi în puful palatelor, izolați, precum puii în coaja lor, pe strămoşii tăi prinți. Eşti un obiect de lux care se află acum pe brațele mele. Tu nu eşti un vis, deşi eşti mai ireal decât un vis. Eşti țesut din vis. Nu eşti o legendă, prințişorul meu, însă eşti o materie atât de fragilă, la fel ca visul cel mai firav de pe pământ. Nu te compar cu visele mele, pentru că ele sunt prea puternice, ca răşina de brad. Visele mele pot să îmbete cu parfumul lor chiar şi urşii din pădure, când mă visez aproape de ei. Şi păsările pe vârful brazilor cad ca năucite de văzduh când mă visez trecând pe sub pomi. Visul meu este puternic. Ca visul oamenilor din popor. Şi realitatea noastră se afundă în incandescența viselor noastre, care sunt mai puternice decât materia din care suntem făcuți. Tu eşti un sonet, un madrigal, prințişorul meu. Eşti un om de ținut la sân ori în păr, precum o floare, precum un boboc de trandafir. Trupul tău este diafan precum adierea zefirului, acest vânt fin, uşor, de la Petrodava, care abia

face să freamăte frunzele nucilor şi dantelele rochiilor. Aşa eşti tu, prinţul meu. Zefirul meu."

– Domniţă Stela, domniţă Stela! strigă Pantelimon Haiduc de pe scaunul din faţă al trăsurii.

– Vorbeşte mai încet, Haiduc, ca să nu-mi trezeşti prinţul. Să nu-mi tulburi Zefirul şi să nu rupi firul visului de mătase. Prinţul doarme. Şi prinţul meu este fin ca o unduire, ca zefirul, ca firul de mătase. Adierea mea se odihneşte.

– E ceva grav, domniţă! strigă Pantelimon.

– Prinţul doarme, spuse domniţa Stela. Ar fi şi mai grav să-i tulburăm somnul dulce.

– Domniţă, nu e de glumă! Mă ascultaţi?

Pantelimon opri caii şi coborî de la locul său. Veni la portiera caleştii capitonate cu catifea şi mătase, care mirosea a parfum, unde prinţul dormea cu capul pe genunchii soţiei sale îmbrăcate în rochie de mireasă.

– Ce s-a întâmplat? întrebă Stela. Spune-mi în şoaptă.

Cazacii din escortă stăteau lângă Pantelimon. Unul dintre rândaşii ruşi, care ştia româneşte, asculta cuvintele lui Pantelimon şi le traducea tovarăşilor săi.

– Caii nu vor să mai înainteze, domniţă Stela. Sunt aproape cinci kilometri de când caii noştri îmi cer să fac cale întoarsă. Să ne întoarcem la noi. Acasă.

Ascultând cuvintele pronunţate de Pantelimon Haiduc, pline de asprime, cazacii călare şi cei care se aflau aproape de trăsură, lângă cai, izbucniră în râs. Îşi puseră mâinile la gură şi începură să bată din picioare. Repetau cuvintele şi râdeau din ce în ce mai tare. Unii dintre ei, mai slobozi, se ţineau cu mâinile de stomac. Spuneau că este prima oară de când există oameni şi cai pe pământ când un vizitiu este condus

de către cai. Că în România calul îl conduce pe călăreț, și nu călărețul îl conduce pe cal.

– Muscali nemernici și cazaci proști! strigă Pantelimon Haiduc cu un glas plin de spaimă. Nemernicilor! Sunteți, ați fost și nu veți fi niciodată decât niște grăjdari. Cazaci necioplițiși animale ce sunteți! Vă naşteți pe cal, trăiți pe cal și muriți pe cal de când sunteți pe fața pământului, și tot nu băgați în seamă cele ale cailor. Îi obligați să se supună voilor voastre, cum vă supuneți voi stăpânilor voștri. Vă purtați cu ei ca și cu niște robi, așa cum se poartă stăpânii voștri cu voi. Eu sunt moldovean de la Petrodava. Sunt un om slobod. Caii mei sunt cai slobozi, ca și mine. Când pornesc la drum, caii mei au aceeași bucurie ca și mine să facă drumul. Pentru că drumul cailor este și drumul meu. Eu, călărețul, aleg mereu drumul împreună cu calul meu. Pentru că suntem un cal slobod și un om slobod. La drumul mare facem întotdeauna front comun. Ne într-ajutorăm. Ei bine! Eu știu ce vor caii noștri. Și vestesc stăpânei noastre voile lor.

– Și ce-ți povestesc caii, viteazul meu moldovean? întrebă rusul care înțelegea românește. Ce veşti ți-aduc?

Ruşii râdeau cu poftă, tăvălindu-se pe pământ.

– Caii nu mai vor să înainteze, spuse Pantelimon Haiduc. Vor să se întoarcă de acolo de unde au plecat.

– Și n-ai bici? întrebă tălmaciul rus.

– Și pentru ce-aș avea nevoie de bici? întrebă Pantelimon Haiduc. Că nici eu nu vreau să merg acolo unde caii nu vor să se ducă.

– Dacă e vorba pe așa, vizitiule, stăpânul are un bici pentru tine.

– În Rusia, nu la noi, zise Pantelimon Haiduc. Stăpânii noştri – şi veţi vedea că domnița este de aceeaşi părere cu mine –, vă spun, nu merg acolo unde slugile şi caii nu vor să meargă. Noi nu facem niciodată un drum împotriva voinței cailor. Niciodată!

– Hei, şi ce spun caii tăi? întrebă din nou rusul. Pentru ce nu vor să mai înainteze?

– Dacă mai înaintăm, vom fi în primejdie de moarte, spuse Pantelimon Haiduc. Caii presimt o catastrofă. M-au prevenit. Pentru că omul nu simte ce simte un cal. Tocmai de asta omul are trebuință să se lase condus de presimțirile calului, acolo unde simțurile lui omeneşti nu-i sunt de-ajuns.

Toți cazacii erau pe jos. Îl ascultau pe Pantelimon şi râdeau în hohote.

– Va fi o mare catastrofă! îi lămurea Haiduc. Pământul se va deschide înaintea noastră dacă mai înaintăm. Trebuie să ne întoarcem cât mai repede! Caii sunt siguri de ceea ce presimt. Soarele se va întuneca. Bolta cerului se va face tăciune. Vom avea noapte în miez de zi şi vom vedea stelele cerului deasupra creştetelor la amiază. Să ne întoarcem înapoi cât mai repede! S-o luăm din scurt! V-o spun. O singură dată am văzut caii că n-au mai vrut să înainteze. O singură dată în viața mea. S-au oprit în drum ca şi acum. După două ceasuri, satul spre care mergeam a fost înghițit de potop. De aceea nu mai vroiau caii să meargă acolo. Dintr-odată apele au crescut. Au smuls malurile, au smuls casele, biserica, cimitirul cu morminte şi cruci, şi au început să le care la vale. Noi, de departe, priveam cum potopul, după ce a smuls temeliile caselor cu pomii, cu animalele, le izbea şi le ciocnea ca pe nişte păpuşi.

Biserica şi moara, care au rezistat valurilor turbate ale potopului, s-au ciocnit una de alta cu aşa de mare putere, încât au ţâşnit scântei din apă. Apoi, biserica şi moara au fost aruncate una departe de alta, spre malurile uriaşe de piatră. Turlele bisericii s-au sfărâmat precum cutiile de chibrituri, afundându-se în apa de smoală. Apoi au fost smulse mormintele. Valurile scoteau morţii din sicriele zdrobite şi oasele pluteau pe deasupra; şi prin mijlocul scheletelor puteai vedea vaci, porci şi cai înotând. Şi oamenii, care se agăţau zadarnic de acoperişurile caselor ori de cadavrele animalelor, pluteau precum baloanele; şi îndată se dezumflau şi se lăsau la fund. A fost mai cumplit decât cu Sodoma şi Gomora. Pentru că este mai puţin înspăimântător să verşi suferinţă şi flăcări peste o mulţime de oameni şi să-i arzi, decât să smulgi case cu totul şi să le faci ţăndări în valurile potopului după ce le-ai învârtit, după ce le-ai zdruncinat de moarte. Înainte să se lase la fund, oamenii înnebuneau. Animalele, de asemenea, deveneau nebune. Şi cocoşii. Aceştia urcau pe acoperişurile caselor şi cântau înainte de a fi zdrobiţi.

Pantelimon îşi făcu cruce. Era alb ca varul. Ruşii părură mişcaţi pentru câteva clipe.

– Astăzi se va întâmpla ceva asemănător? întrebă tălmaciul rus. Vom muri?

– Acum va fi şi mai rău, îi lămuri Pantelimon. Priviţi: caii, toţi patru, se ridică pe picioarele din spate. Vor să se întoarcă înapoi cât se poate de repede. Acum va fi un cataclism nemaipomenit, cum nu s-a mai văzut de la potopul lui Noe. De această dată e cumplit ce are să se întâmple. Uitaţi-vă la cai. Seamănă cu busolele gata să ţâşnească din carcasa lor magnetică. Ei

ştiu că trebuie să alergăm într-un suflet către Petrodava. Poate că în munţi vom fi salvaţi, ca şi Noe. Căci, după aceasta, albul va fi negru şi ziua va fi noapte şi noaptea va fi zi; şi vom semăna şi vom secera la lumina stelelor şi ne vom culca când soarele va răsări. Totul va fi pe dos pentru cei care vor scăpa – şi poate că ar fi mai bine pentru cei care mor.

Ruşii priveau caii care se zbăteau în hamuri, vrând să facă cale întoarsă. Toţi patru îşi pierduseră liniştea.

– Priviţi, cazaci nemernici, priviţi, strigă Pantelimon, caii văd şi presimt mişcându-se puteri ţinute legate în străfundurile pământului. Aceste puteri vor ieşi din închisorile lor, sfărâmate, aşa cum apele râurilor ţâşnesc din închisorile lor de piatră şi pornesc către mare făcând prăpăd în cale. Priviţi, caii ştiu că nenorocirea se va dezlănţui în câteva clipe. Uitaţi-vă la cai!

– Pantelimon, apropie-te! porunci domniţa Stela Illiyuşkin.

– Domniţă, să ne întoarcem cât mai avem timp! spuse Pantelimon. Să ne întoarcem dacă vom mai avea vreme pentru asta! Nu pierdeţi nici o secundă. Sunt la dispoziţia voastră.

– E departe de aici Prutul, Pantelimon?

– Nu ştiu, spuse Pantelimon. O oră, la trap. Dar, după presimţirile cailor, nu vom fi acolo niciodată, nici la trap, nici la galop, nici în zbor. Pentru că nu va mai fi vorba de nici un Prut. Totul va fi înghiţit. Apele, munţii şi stelele.

Pantelimon mai adăugă:

– Nu e mai mult de un ceas până la Prut. Însă trebuie să ne întoarcem. Prutul bineînţeles că e aproape.

Se simte adiere de stepă. Grea. Parcă aerul ar fi amestecat cu nisip. Aer care vine din Sfânta Rusie. Nu mai e aerul care vine dinspre Petrodava, puternic ca alcoolul şi care te îmbată ca rachiul. Noi însă nu vom ajunge niciodată în Sfânta Rusie. Sfânta Rusie va fi înghiţită cu apele şi stepele sale, cu tot ce are ea.

Prinţul Igor Illiyuşkin nu se trezise încă. Capul lui era ca un glob de aur, înconjurat de gulerul brodat al uniformei de general şi de epoleţii plini de briliante şi nestemate. Barba sa era sprijinită în pieptul acoperit cu mulţime de cruci şi decoraţii cu pietre preţioase, aşezat pe genunchii Stelei.

– Prinţesă Stela, porunciţi cum doriţi. Eu v-am prevenit. Căci ceasul Judecăţii de pe urmă şi al pedepsei este aproape. Porunciţi! Caii şi cu mine ne vom face datoria de vizitiu şi de cai. Părerea mea este de a nu mai pierde nici măcar o clipă. Să ne întoarcem la Iaşi. Mâine, după ce nenorocirea va fi trecut, ne vom putea continua drumul. Dacă mai suntem în viaţă.

Stela Apostol, prinţesa Illiyuşkin, era înspăimântată. Se gândi repede şi cu precizie ce ar fi de făcut.

Veacuri de-a rândul, bărbaţii şi femeile Roca de la Petrodava şi-au completat inteligenţa omenească prin intuiţia cailor. Dacă stăpânii de la Petrodava nu s-ar fi folosit de instinctul păsărilor, al cailor, al porcilor, al viermilor de mătase şi al altor fiinţe vii, şi dacă s-ar fi încredinţat doar inteligenţei şi simţurilor lor omeneşti de mii de ani, neamul lor ar fi încetat să mai existe. Căci moldovenii au avut o viaţă înspăimântător de grea. Viaţa în Moldova este o luptă de fiecare clipă. Miile de invadatori barbari care au venit unii după alţii, vreme de două mii de ani, în Europa, nici unul nu

a ocolit drumul care trece prin Moldova. Toți au traversat-o, au ars tot ceea ce putea fi ars, au omorât tot ceea ce era viu în calea lor și au jefuit tot ceea ce putea fi jefuit. Moldoveanul, singur, prin inteligența lui de om și cu puterile sale omenești nu ar fi putut să supraviețuiască nici măcar un veac. Inteligența, voința, știința și rațiunea umană nu pot, doar ele, să se împotrivească istoriei. Atunci moldoveanul a făcut alianță cu cerul, cu pământul și cu tot ceea ce trăiește în cer și pe pământ. Și a fost, dacă nu învingător, cel puțin viu și liber. În clipa în care omul se emancipează de aliații săi și pornește singur, este zdrobit. Stela nu putea să rupă legământul cu caii, adică cu pământul, și cu natura, și cu cerul necunoscut, care câteodată vorbește prin gura cailor și prin ciripitul păsărilor.

– Pantelimon, dragul meu, dă-mi mâna! Pantelimon, dacă mai eram Stela Apostol, stăpâna de la Petrodava, îți porunceam fără să clipesc: Pantelimon, să ne întoarcem acasă cât se poate de repede. Caii noștri nu ne mint. Dacă în fața noastră ei văd potopul, atunci înseamnă că este adevărat. Și noi facem cale întoarsă.

– Prin urmare nu-mi porunciți să ne întoarcem?

– Nu! răspunse prințesa Stela. Nu mai sunt stăpâna de la Petrodava. Nu mai sunt Stela Apostol. Sunt prințesa Stela Illiyușkin. Rudă a țarului întregii Rusii. Sunt stăpână a sute de castele și a milioane de metri pătrați de moșii. Nu mai pot să mă iau după presimțirile cailor. Astăzi trebuie să urmez comunicatele Statului Major al armatei țariste, buletinele Institutului meteorologic al țarului, informațiilor serviciilor secrete ale poliției. Aceste comunicate ne-au spus să ne continuăm drumul către Chișinău, unde ne așteaptă palatul guvernatorului

cu cele 120 de camere ale sale. Cu băi de marmură pline cu apă caldă de trandafir, cu servitori în costum aurit şi cu mesele pline de tot ce-i mai bun pe pământ.

– Mergem la moarte, domniţă, spuse Pantelimon Haiduc, la moarte!

– Murim, răspunse Stela. Din clipa în care sunt prinţesă nu mai am dreptul să ascult caii. Institutul cosmografic şi savanţii ţarului s-ar simţi ofensaţi dacă nu aş asculta de ei, ci aş asculta de cai. Aş ofensa poliţia şi serviciile secrete ale ţarului. Chiar şi pe ţar. Spionii, savanţii şi cosmografii nu ne-au spus nimic de cataclismele despre care caii noştri de la Petrodava ne-au prevenit, chiar dacă ei sunt muţi şi chiar dacă au dreptate. De aceea vom înainta. Sunt prinţesă. Înainte, Pantelimon! Încearcă să convingi caii să te asculte. Chiar dacă trebuie să murim. Vom avea acelaşi mormânt ca şi caii noştri de la Petrodava. Alături de prinţul meu drag, care nu se îndoieşte de nimic şi care doarme pe braţele mele – cu epoleţii săi auriţi. Vom muri în această caleaşcă cu însemnele de aur ale ţarului şi ale prinţului Illiyuşkin. O moarte ca în poveştile fermecate. Vom muri fericiţi. Împreună. Visând. Înaintează, Pantelimon! Chiar dacă în faţa noastră se află moartea. Moartea este şi ea o destinaţie. Şi aceasta e mai bună uneori decât alte destinaţii pe care noi ni le-am hotărât. Înaintează cu îndrăzneală! În astfel de ocazii se văd oamenii curajoşi.

Pantelimon Haiduc era alb ca varul. Făcu stânga-împrejur ca la armată. Urcă la locul său, fără să spună ceva. Ruşii erau din nou călare. Toţi presimţeau tragedia acum mai înspăimântător decât caii. Nimeni nu scotea un cuvânt însă. Trăsura porni la drum. Ca-

ii, care până atunci se zbăteau cât pe ce să rupă hamurile, simțiră mâna lui Pantelimon și se potoliră. Au simțit porunca lui Pantelimon de a înainta. Și caii se supuseră. Se încrezură în om. Ei știau, desigur, că din acele clipe au început alergarea către moarte. Însă mergeau spre aceasta cu înțelegere. Omul îi conducea spre această catastrofă. Și ei știau că există un motiv puternic și bine cumpănit de a merge într-acolo, un motiv bine cugetat pe care ei nu-l înțelegeau, cai fiind, deoarece erau lipsiți de rațiune. Caii se încrezură în mintea omenească, după cum oamenii de la Petrodava se încredeau în instinctul cailor. Acum trapul lor era obișnuit. Un trap pe care fiecare dintre cei patru armăsari înhămați la trăsura de ceremonie a prințului îl făceau cu drag. Se lăsară conduși de om. Cei care se lasă conduși nu au nici o grijă. Merg ca și cum ar dormi, ca și cum s-ar juca. Pentru că omul și animalul nu sunt ei înșiși și nu sunt liberi decât în somn și în joc.

– Domniță Stela, întrebă Pantelimon, aplecându-se mult pe spate. Domniță Stela, ați dat poruncă să înaintăm la drum, deși ne îndreptăm către moarte, pentru că nu mai sunteți stăpâna de la Petrodava, ci prințesă. Vă întreb: a fi prințesă e mai mult decât a fi stăpână la Petrodava?

– Mai puțin, Pantelimon. A fi stăpână la Petrodava este o realitate. A fi prințesă e un vis. Visul înseamnă întotdeauna mai puțin. Este mai frumos însă. Înaintează fără grijă! Am luat hotărârea cea bună. Înaintează!

În vreme ce Pantelimon își pierduse și ultima speranță adresându-se domniței, trăsura se opri pe neașteptate. Cei patru cai s-au înălțat din nou în două pi-

cioare, speriați. Ai fi putut spune că se asemănau cu centaurii.

Prințul Illiyușkin se trezi brusc și-și ridică capul ce se odihnea pe genunchii miresei.

– Ce s-a întâmplă? întrebă prințul. Ce e?

Își duse mâna automat spre portrevolverul brodat în aur și argint, cu însemnele țarului. Era gol. Un portrevolver de paradă, confecționat special pentru ținuta de nuntă. Neaflându-și pistolul, prințul puse mâna pe spadă. O spadă aurită. Tot pentru uniforma de gală. Nu tăia mai bine decât o spadă de carton. Revolverul și spada prințului erau artificiale. Simple elemente decorative. De nefolosit. Își puse chipiul. Căci cel mai adesea însemnele înlocuiesc spada ori revolverul.

– Ce se întâmplă? întrebă din nou prințul, trezit din somn.

Fu gata să sară din trăsura ce se oprise pe neașteptate.

– Nu te înspăimânta, frumosul meu prinț! spuse Stela. (Îi sărută umărul cu epoleți uriași de aur și de pietre prețioase.) Nu te înspăimânta, prințișorul meu! Te-ai trezit brusc. E vina vizitiului. Îl voi pedepsi. A frânat ca un neghiob și a deranjat somnul de aur. A tulburat valurile de perle pe care naviga prințul meu. Așază-ți iarăși capul pe genunchii mei și dormi. Dormi, micul meu prinț!

Stela îi scoase chipiul, ornat precum o coroană de împărat, ca o tiară papală, și așeză iarăși capul mic și blond al prințului pe genunchii ei.

– Așază-te cum trebuie și dormi, dragostea mea și visul meu. Ai făcut din mine o prințesă! Și eu te voi ocroti și te voi face fericit. Așa cum mi-a cerut mama ta.

În clipa în care prințul, supunându-se, își așeză capul din puf de aur și de mătase pe genunchii miresei

sale, trăsura fu înconjurată de o ceată de necunoscuți înarmați până-n dinți. Toți cu fețele murdare, nerase și cu ochii tulburi de băutură. În jur de 20 de militari, cu capetele rotunde, buhăite, cu caschetele așezate pe dos, fără epoleți, se clătinau, beți criță. Abia se mai țineau pe picioare. Unii țineau armele de țeavă, alții de pat. Vociferau cu toții brambura, ca oamenii beți, discutând cu soldații de gardă din jurul trăsurii. Stela aruncă o privire afară. Bandiții erau îmbrăcați în uniforme militare, însă uniformele erau murdare ca și cum ar fi dormit o săptămână întreagă îmbrăcați în noroiul de pe drum. Bandiții amenințară cazacii din escortă, apoi începură să râdă împreună cu ei. Unii purtau banderole roșii, alții banderole tricolore, unii aveau chipiu cu o stea roșie, alții aveau stele de culoare roșie pe piept. Erau amenințători ca toate bandele de brute, duhnind a alcool și dezlănțuite. O duhoare de rachiu, de tutun, de sudoare și de grajd intră în trăsura capitonată cu catifea și parfumată cu toate esențele pe care prințul le folosea dimineața pentru toaleta și coafura sa.

Un cap de bandit, un cap ca o claie de paie răvășită, apăru la fereastra trăsurii. Era un cap fără trup. Un cap de asasin, ghilotinat! O barbă cu șuvițe roșii. Dinții galbeni, murdari. Nasul turtit. Ochii injectați de sânge se fixară ca doi melci de pielea Stelei. Stela simți pe pieptul său, pe față, privirile asemănătoare unei moluște lipicioase. Vroia să strige. Nimeni, niciodată, nu o privise cu acești ochi de satir beat care ar fi vrut s-o violeze. Era pentru prima oară. Ea cunoștea privirile oamenilor care îi dădeau binețe ca stăpână de la Petrodava. Ochii cailor, ai câinilor, ai lupilor.

Priviri ce erau atât de diferite de privirile unui bandit beat şi mizerabil care cântăreşte prada înainte de viol. Uităturile tandre şi crude îi erau cunoscute. Privirile înspăimântate, de asemenea. Nu însă privirile unei brute. Aşa ceva nu exista la Petrodava. Nici bădărănia. După cum nu exista nici praf. Norii treceau, acolo, sus, la Petrodava, ca nişte cârpe umede peste case, peste oameni, peste animale şi peste uliţe şi le curăţau în câteva clipe. Acum ea se afla în faţa unei brute. În faţa unui cap ghilotinat de brută care o privea. Intrat pe fereastra cupeului său de ceremonie. Bruta era sigură că în câteva minute va poseda această fată în rochie albă de mireasă. În câteva minute va fi a lui. Şi omul era calm. Nu spunea nimic. Pe prinţ îl ignora. Îl interesa doar trupul de femeie. Nu mai mult. Prinţul Igor Illiyuşkin îşi aşează chipiul de general. Îşi căută – din instinct – spada. De paradă. Şi revolverul. De paradă şi el. Artificial ca şi noblеţea şi puterea în istorie. Aparenţă pură. Fără nici o fărâmă de realitate.

Deveni alb ca varul. Se aplecă ca la bal şi-i şopti la ureche Stelei, dispreţuitor şi galant:

– O bandă de dezertori, dragă, îi spuse el în franceză. Ai grijă. În nici un caz nu trebuie să cobori din trăsură. Repede îi vom împrăştia şi-i vom nimici. Prudenţă.

– Cum ştii tu să comanzi şi să pui lucrurile la punct! spuse Stela. Dragul meu general, voi face tot ceea ce îmi vei porunci.

Caleaşca era înconjurată din toate părţile. Nu se putea vedea însă ce se petrece afară. Ferestrele erau mici şi, prin cele două geamuri, două capete pătrunseseră înăuntru. Amândouă fără gât. Fără braţe şi fă-

ră trupuri. Suspendate în interior, amenințătoare. Împrăștiind un miros urât, infestate de alcool și de jeg.

– Tu cine ești? întrebă cel de-al doilea cap de bandit.

Primul nu spunea nimic. Banditul o devora pe Stela din priviri.

– Tu cine ești? repetă.

Îl privi pe prințul Igor cu indiferență. Ca și cum ar fi vrut să-i spună: „În câteva minute vei fi măcelărit. Nu-ți da osteneala să ne răspunzi…"

Cuvântul *tu* era lucrul cel mai cumplit care i se întâmplase până atunci prințului Igor. *Tu* îi pătrunse în inimă ca un pumnal. Nimeni, niciodată, nici colegii săi de la Școala de ofițeri, nici superiorii din armată, nimeni, toată viața sa, în afară de tatăl și de mama sa, nu-i vorbise cu *tu*. El era doar „Alteță", „Domnule", „Prințe", „Maiestatea Voastră", „Înălțimea Voastră", „Preaputernice". Niciodată *tu*! Și acum, acest cuvânt îl răni mortal. Mai ales rostit în prezența Stelei.

Capul care-i spusese „tu" scuipă semințe de floarea soarelui pe cizmele lăcuite, cu pinteni de aur, ale prințului.

– Dragul meu prinț, dacă vor bani, trebuie să le dai. Tot ceea ce vor, numai să ne lase în pace, spuse Stela. Dă-le bani să plece.

Ea nu rosti decât câteva cuvinte în franceză. Restul în românește. Prințul nu înțelese. Înțelese însă cel de-al doilea cap de bandit care se vârâse pe fereastra trăsurii.

– E o treabă de bani, bineînțeles, spuse banditul în rusă. O treabă de bani. Însă noi avem bani acum. Avem tot ce se află în Rusia. Totul. Cine sunteți?

– Doamna este prințesa Stela Illiyuşkin, soția mea, iar eu sunt prințul Igor Illiyuşkin, comandantul forțelor arier-gărzii din Carpați.

Era prima oară – şi ultima – când prințul Igor Illiyuşkin îşi prezenta soția, pe prințesa Stela Illiyuşkin, în societate. Acum. Aici. Bandiților care-i înconjuraseră şi care vroiau să-i omoare.

– *Niet* prinț, spuse cu nepăsare primul cap. Nu mai există prinți. Deloc. Nicăieri.

Continuă să scuipe liniştit semințe de floarea soarelui pe cizmele lăcuite şi pe covorul roşu din caleaşcă. Banditul avea gura plină de semințe, le spărgea şi azvârlea cojile, de cum le mânca miejii, una după alta. Într-o cadență nemaiîntâlnită.

– *Niet*, repetă scuipând alte semințe. Nu mai există prinți. Nici generali. Toți sunt egali şi toți sunt soldați. Scoate-ți epoleții. Coborâți din caleaşcă şi mergeți pe drumul vostru drept înainte, fără să vă întoarceți, spuse cel de-al doilea bandit.

Cel care înțelesese cuvintele româneşti ale Stelei era un cap cu pistrui. Văzându-l pe prinț nemişcat, îi spuse:

– Îți ordon, Igor Illiyuşkin, să-ți smulgi epoleții, să cobori cu soția ta şi să-ți continui drumul pe jos, fără să te mai uiți în urmă!

Deschise portiera. Prințul o închise însă la loc şi o zăvorî pe dinăuntru. Rămase închisă.

– Refuz! spuse prințul.

Cuvintele sale erau limpezi, demne şi precise. Stela îşi luă soțul de braț. Era foarte mândră de curajul micului său prinț şi general.

– Comitetul bolşevic al soldaților a preluat comanda în Rusia. Războiul s-a încheiat. Clasa nobilimii şi a

burgheziei a fost răsturnată. Scoate-ţi epoleţii de bunăvoie, dacă nu vrei să-ţi fie smulşi împreună cu umerii.

Abia termină de vorbit bolşevicul din dreapta, că cel din stânga deja îşi vârâse mâna în trăsură şi smulse, aşa cum ai smulge aripile multicolore ale unei păsări exotice, epoleţii de aur, cu galoane de pietre preţioase, ai generalului-prinţ. Mâna bolşevicului strânse cum ai strânge două păsări vii cei doi epoleţi şi-i sfărâmă. Începu să râdă. Apoi scuipă din nou pe cizmele prinţului. O privi pe Stela cu epoleţii prinţului în mână. Îi spuse:

– Acum te vom jumuli, prinţesă. Până la piele. De toate mătăsurile tale.

Prinţul Igor Illiyuşkin până aici a putut rezista. Ca un adevărat martir. Se făcu roşu. Ţâşni, forţând portiera trăsurii, spre bolşevicul care-i smulsese epoleţii şi o ameninţase pe Stela. Bolşevicul, cât un uriaş, se prăbuşi întins pe spate. Prinţul, deasupra lui, lovea cu pumnii săi mici şi albi, cu inele de aur şi de briliante, capul mare şi tare precum un butuc. Bolşevicul era un uriaş. Nu se prăbuşise din cauza prinţului, ci pentru că fusese luat prin surprindere. Nu se aştepta să-l vadă pe prinţ sărind asupra lui. Făcuse un gest instinctiv de retragere, alunecase de pe treaptă şi căzuse pe spate. Loviturile pe care prinţul i le dădea peste faţă nu-l jenau mai mult decât loviturile unui pumn de copil. Era cel puţin un joc... Capul bolşevicului era mare cât o marmită. Părea mai dur decât betonul. Ar fi trebuit o duzină de prinţi cu topoare pentru a-l tăia! Un cap neobişnuit. În timp ce uriaşul beat cu epoleţii în mână încerca să se ridice, cu multă greutate, prinţul, în picioare, dădea ordine comandantului. Se auziră fo-

curi de armă de cealaltă parte a trăsurii. Pe scaunul vizitiului, Pantelimon şi rândaşii ruşi se încăieraseră. Gărzile cazacilor făcură stânga-mprejur şi porniră în întâmpinarea trăsurii cu bagaje, însoţiţi de mulţimea bolşevicilor, la galop. În jurul trăsurii era mare învălmăşeală. Unii încercau să deshame caii, alţii să fure, alţii să se bată, alţii strigau întinşi la pământ. Bolşevicii răniţi, întinşi pe jos şi care se văitau, nu fuseseră trântiţi de către gărzi, căci cazacii erau departe. Ei fuseseră călcaţi în picioare de cai. Bolşevicii au vrut să-i deshame. Erau prea frumoşi aceşti cai ca să nu sară asupra lor, ca şi asupra femeii din trăsură. Însă caii de la Petrodava nu suportaseră niciodată să fie atinşi de o mână străină. Nici măcar din întâmplare. Aveau aceeaşi pudoare şi neînduplecare ca stăpâna lor de la Petrodava. Toţi bolşevicii care se apropiaseră de cai pentru a-i deshăma fuseseră muşcaţi şi striviţi în picioare. Unul după altul. De îndată ce se apropiau, erau trântiţi la pământ. Zvârliţi la pământ dintr-o copită. Aşa cum ai azvârli o cârpă.

Stela se afla la câţiva metri de trăsură, jos, cu faţa la pământ. Se ridică plină de teamă. Nu ştia nici când şi nici cum fusese smulsă de pe pernele de catifea ale trăsurii, care era acum răsturnată. Caii erau cei care o răsturnaseră în bătălia cu bolşevicii care voiau să-i deshame. Stela îşi descoperi prinţul chircit pe pământ. Îndoit de durere. Murdar de noroi şi de sânge. Fără epoleţi, fără chipiu. Cu vesta ruptă. Cu capul însângerat. Caii se ridicară în două picioare, luptându-se pentru a nu fi deshămaţi. Pantelimon îi ţinea de hăţuri. Stătea ghemuit, ca în spatele unui scut, ca în spatele unui parapet. Bolşevicii erau însă cu arme-

le în mână. Înconjurând cu toții caii. Unii târâș, alții în picioare. Stela se repezi spre prințul Igor fără să se uite în jurul ei. Era prima oară când îl strângea la pieptul său pe prinț, pe soțul său. Uită pentru câteva clipe unde se află. Și simți cu ardoare, puternic, strângerea trupului ei de trupul celui ce îi era soț. Își dădu seama că prințul era ușor ca un copil. Îl strânse și mai tare la piept. Părea un joc să porți o asemenea sarcină. Se îndreptă către trăsură. Unicul loc confortabil și demn pentru prințul ei. Pantelimon îi văzu și ridică trăsura înaintând cu caii, strigând și trăgând de hățuri în direcția asediatorilor. Stela îl așeză pe prinț pe pernele de catifea roșie și încercă să-l întindă, însă ea căzu împreună cu el pe podea. Trăsura se aplecă, trosni, gata să se rupă. Gloanțele treceau prin caroseria lăcuită cu însemnele aurite ale țarului și ale familiei Illiyușkin. Stela îl strânse pe prinț în brațe. Era hotărâtă să moară astfel. Căci nu vroia ca trupul lui plăpând să fie atins de un glonț dacă acel glonț nu ar fi trecut mai întâi prin trupul ei, ca să amortizeze șocul și să-i facă mai puțin rău prințului. Îl îmbrățișă cu căldură, îl strânse la piept și-l acoperi cu trupul său ca un scut fierbinte. Trăsura se afla în mijlocul învălmășelii. Trosnea. Focurile de armă se întețiră. La fel și strigătele, și gemetele. Caii se ridicară în două picioare nechezând. Ca pentru o șarjă de cavalerie sub focul mitralierelor. Pantelimon Haiduc, de pe locul său, fără armă, doar cu hățurile în mână și cu cei patru cai de partea sa, înaintă cu animalele, ca un tanc viu, ca un centaur și trecu peste oameni, cu caii, cu roțile trăsurii, zdrobindu-i. Caii luptau ca într-un dans. Zdrobitori. Într-un loc strâmt. Trăsura se balansă, gata să

se rupă. Orice bolşevic care trăgea în trăsură era luat la ochi de Pantelimon, fulgerător. Cum te-ai îndrepta spre cineva pe care vrei să-l zdrobeşti. În loc să tragă însă, Pantelimon, care nu avea nici o armă, porneа către duşmanul ce-l luase la ochi cu cei patru cai şi cu trăsura. Inamicul cădea. Ţipa. Cu câteva oase zdrobite sub copite. Şi trăsura, cu cei patru cai ai săi şi rândaşul de la Petrodava, se năpustea din nou asupra altui inamic. Unul după altul. Rămăseseră în jur de cinci ori de şapte. Ceilalţi fugiseră la galop, ca să jefuiască trăsura ce transporta bagajele prinţului. După o luptă scurtă, pe câteva sute de metri, caii reuşiră, struniţi de Pantelimon, să nimicească mai mult de jumătate din atacatori. Ceilalţi căutau să se adăpostească pentru a continua focul asupra trăsurii. Pantelimon îi zdrobea însă în adăposturile de unde trăgeau, ca şi cum ai zdrobi sub copitele cailor şerpii ieşiţi la drumul mare. Apoi, cu un viraj brusc, trăsura porni către soare-apune.

Tot spatele trăsurii se desprinse şi căzu cu canapeaua de pluş cu tot. Asemenea şi portierele, una după alta. Stela îşi strângea la piept prinţul care respira, dar care nu mai dădea nici un alt semn de viaţă. Se chirci pe podeaua trăsurii. Făcu un zid de apărare din trupul său. Canonada aproape că încetă pe neaşteptate. Stela auzea zgomotul călăreţilor care armau şi trăgeau în galop. Gloanţele şuierau însă în depărtare, dând rateuri. Urmăritorii se apropiau din ce în ce mai mult.

„Caii noştri de la Petrodava nu pot fi ajunşi din urmă de către urmăritori, oricât ar fi de mulţi", îşi spuse Stela. Ea îşi dădu seama însă că trăsura princiară nu va rezista acestei curse. Era făcută pentru altfel de călăto-

rii, nu pentru luptă. Era frumoasă, dar nu solidă. Stela simți că, de la o clipă la alta, jumătatea din spate a trăsurii se va desprinde și va cădea. Încercă să vadă unde se află axa trăsurii. Trăsura nu avea însă osie. Cu lovituri de pumni, Stela forță lemnul lăcuit al cutiei de sub scaun, în care se afla lada de scule. Reuși să scoată un întreg perete al lăzii și se vârî în acest loc larg, la fel de larg ca și trăsura. Îl trase alături de ea pe prinț.

– Acum ești în afară de orice primejdie. Dacă spatele trăsurii va cădea, se vor desprinde și cele două roți. Suntem în siguranță pe cele două roți dinainte, până ce se vor desprinde și ele. Dacă se vor zdrobi însă, ne vom cățăra pe oiște. Între cai. Dacă și oiștea va ceda, ne vom urca pe cai. Acum suntem în spatele lor. Suntem în siguranță. Nicăieri nu m-am simțit atât de sigură. Acum pot să te protejez. Dacă aș fi putut să te iau în brațele mele pentru a încerca să ne cățărăm pe oiște și de acolo pe cai, aș fi rupt hățurile, aș fi abandonat trăsura și tu ai fi putut ajunge cât de repede la spital. Astfel am scăpa de bolșevicii care ne urmăresc la galop ca să te omoare.

Stela îl strânse la piept cu toate puterile ei.

– Domniță Stela! strigă Pantelimon.

Forțase și el podeaua scaunului dedesubtul căreia se afla lada de scule, zărind capetele Stelei și al prințului. Pantelimon lăsă caii să urmeze drumul la galop și privea la Stela. Nu vedea decât un cap roșu. Și în brațele Stelei pe prinț, plin de sânge.

– Trăiește?

– Trăiește, răspunse Stela. În brațele mele n-are cum să moară.

– Sunteți rănită?

– Nu, răspunse Stela.

Roțile trosneau gata să se rupă. Pantelimon se gândi o clipă la cele ce se petreceau. Caii goneau la galop. Ca niște centauri. Pantelimon se întoarse din nou către Stela. Spuse:

– Domniță, am făcut tot ce s-a putut face. Acum nu mai pot însă. Sunt rănit. Primejdia este departe. Noi suntem însă urmăriți. Luați hățurile. Eu mă dau la o parte, trebuie să mor.

Stela își descleștă brațul stâng care-l ținea pe prinț. Apucă hățurile și urcă înaintea trăsurii. Aceasta pierduse tot ceea ce ar fi putut-o numi trăsură. Nu mai rămăsese decât un schelet. Roțile, axele și arcurile. Ca și cum unui trup omenesc i s-ar jupui pielea, carnea și ar rămâne doar oasele, gata și ele să se disloce, să se împrăștie. Singurul lucru care exista era scaunul înalt al vizitiului, dedesubtul căruia stăteau acum trei oameni: Pantelimon, chircit în locul Stelei și care îl ținea în brațe pe prinț, și Stela, care urcase în locul vizitiului, ca să mâne caii.

Schimbarea se făcuse încet, cu multă osteneală și durere, căci Pantelimon fusese rănit de mai multe gloanțe.

– Ești în stare să-l ții pe prinț? întrebă Stela.

– Chiar dacă aș muri, tot l-aș ține cu toate puterile mele. Moartea n-ar putea să mă facă decât să-l strâng și mai mult în brațe. Stați fără teamă. Grăbiți-vă, domniță!

Pantelimon luase locul Stelei. Își trecuse brațul său drept pe deasupra trupului prințului și peste axă, peste „inima" trăsurii. Acum stătea bine. Respira. Dădu frâu liber durerii. Stela mâna în goana mare. Veneau către

Iaşi, către apus. Stela privi în urmă. Bolşevicii călare erau departe. Focurile de armă se rărire. Apoi încetară. Fără îndoială, călăreţii au găsit trăsura cu bagajele, pe care Stela nu o văzuse, dar care trebuia să fie răsturnată undeva pe drum. Acum ea mâna caii. Le vorbea la fel ca pe drumul de la Petrodava, ca atunci când urca muntele abrupt de-a lungul râului. Caii erau acoperiţi de spumă. Mergeau la galop către soare-apune.

Revoluţia nu reuşise să-i omoare prinţul. Îl rănise doar. Iar Stela l-a salvat. Şi, cu ajutorul lui Dumnezeu, al medicilor şi al dragostei ei, prinţul se va însănătoşi. Galopa către Iaşi. Se zărea oraşul cu cupolele a sute de biserici, ale căror cruci se înălţau către cer, deasupra Moldovei. Pentru oamenii care nu ştiu în ce direcţie să apuce, crucile tuturor bisericilor sunt indicatoare ale cerului. Ziua şi noaptea, la orice oră, cerul rămâne destinaţia tuturor. A oamenilor şi a cailor, a celor fericiţi şi a bogaţilor, a prinţilor şi a crescătorilor de cai.

Focurile de armă încetară. La fel şi urmărirea. Revoluţia rămăsese în urmă. Nu reuşise să-i ucidă. În acea după-amiază de octombrie, trăsura, ca un schelet, cu cei doi oameni răniţi şi agăţaţi unul de altul pentru a nu cădea, şi condusă de o femeie în rochie albă de mireasă, îşi făcu intrarea pe străzile Iaşului, îndreptându-se la galop către spital. Oamenii se opreau miraţi, neînţelegând ce se întâmplă. Stela putea, în sfârşit, să respire. Se uită dacă Pantelimon Haiduc şi prinţul mai sunt la locul lor.

– Trăieşte? întrebă Stela.

– Respiră, domniţă, răspunse Pantelimon Haiduc.

Erau ultimele lui cuvinte. Stela nu băgă de seamă că după aceste vorbe rândaşul avea să-şi piardă cu-

noştinţa. Mâinile însă, ca înnodate, îl strângeau puternic pe prinţ, aşa cum făgăduise.

Sub marama care-i acoperea capul, Stela îşi pipăi diadema. Era la locul ei. Pe frunte. Bolşevicii nu-i luaseră coroana. Nici moartea nu putea să i-o ia. La corset, la sânul său, avea actul îndoitei încoronări, ca prinţesă şi ca soţie. Era îmbrăcată în rochie de mireasă. Şi doar soţul putea să o dezbrace. Iar soţul ei era acum rănit, însă viu. Când se va însănătoşi, ea îşi va pune din nou acea rochie şi el va fi acela care o va dezbrăca. Nu o va pune decât pentru asta.

La Spitalul Militar, medicii francezi, ruşi şi englezi îi transportară pe prinţ şi pe vizitiu la sala de operaţie. Toată lumea ştia că prinţesa Stela Illiyuşkin a luptat cu bolşevicii, că ea îi învinsese şi că reuşise să smulgă din mâinile revoluţiei trupul rănit al prinţului, soţul său. În mod eroic, precum nici o altă femeie vreodată. Statul Major Rus îi trimisese telegrame de felicitare. Pe culoarele spitalului, Stela, dreaptă, acoperită cu o pelerină neagră, care o făcea asemenea unui brad îndoliat, aştepta rezultatul operaţiei. Se ruga. Atunci când nu mai există nici o scăpare, omul priveşte către cer, unde ştie că există întotdeauna o speranţă.

„Dacă aş fi ascultat de cai, care au presimţit declanşarea revoluţiei ruse şi care m-au prevenit asupra acestui cataclism, mai cumplit decât potopul lui Noe pentru planetă, dacă aş fi ascultat de caii mei, prinţul nu ar fi fost rănit, îşi spuse Stela. Însă eu sunt o prinţesă. Şi o prinţesă nu are dreptul să ţină seama de ceea ce spun caii. O, prinţul meu de aur şi de mătase, la ce foloseşte că ai făcut din mine o prinţesă, dacă eu nu mai am dreptul să ascult de cai?"

VII
Lovitura de grație

Trecuseră opt ore de când prințesa Stela Illiyușkin aștepta în camera albă de spital. Prințul de aur și de puf se afla tot în sala de operație. Din când în când, Stela întreba femeile în alb:

– Mai e în viață prințul?

– Trăiește, Alteță, îi răspundeau infirmierele pline de respect, făcând plecăciune.

Pentru Stela era a doua ieșire în lume ca prințesă: prima oară, când întâlnise banda de bolșevici; a doua oară, acum, când se afla în fața infirmierelor, a medicilor și înaintea oamenilor care veneau la spitalul forțelor aliate din Iași. Îndată după sosirea Stelei în capitala moldavă, telegramele de felicitare pentru curajul de care dăduse dovadă soseau unele după altele, la fel ca și omagiile oficiale, ordinele de zi, decorațiile și articolele din jurnale.

– Toate aceste elogii și toate aceste onoruri îmi fac plăcere, bineînțeles, spuse Stela. Ar fi nefiresc altfel. Dar acum singura mea grijă este sănătatea prințului. Viața prințului meu.

I se pusese la dispoziție o cameră albă de pe culoarul serviciului de chirurgie al Spitalului Militar. Stătea pe marginea patului și aștepta. Îmbrăcată. Ca în-

tr-o sală de aşteptare. Fără să aibă ochi pentru cadouri, telegrame ori flori. Era eroina zilei. Femeia care îi învinsese pe bolşevici şi care îl salvase pe prinţul Illiyuşkin, după o luptă sângeroasă şi după o cavalcadă ca în vestul sălbatic. Era ca toţi cei de la Petrodava, ca toate femeile de la Petrodava. Nu avea în viaţa sa decât un singur gând, la fel cum bradul care ţâşneşte din stâncă nu are decât o singură direcţie: verticală, către înalt. Ori ca cea a râului abia izvorât, care nu cunoaşte decât o singură direcţie: marea – către care se grăbeşte înspumat, în linie dreaptă, fără meandre şi fără să privească spre maluri. Stela era asemenea brazilor şi râurilor. Nu cunoştea decât un singur lucru: viaţa prinţului său. Îl smulsese din mâinile bolşevicilor, însă nu putea să-l smulgă din ghearele morţii. Moartea este un adversar mai puternic decât bolşevicii, şi Stela nu putea decât să privească tavanul salonului căutând să ghicească în ce loc al cerului se află o fereastră prin care ea ar putea să vorbească îngerilor, cărora le-ar putea cere să salveze acest înger pământesc, pe prinţul Igor. În timp ce privea spre tavan, intră un ofiţer. Purta şnururi cu decoraţii şi găitanele verzi ale veterinarilor.

– Cer ca Alteţa Voastră să-mi ierte îndrăzneala. Am bătut la uşă, însă Alteţa Voastră nu m-a auzit.

– Vreţi să-mi vorbiţi despre cai?

– Exact, prinţesă.

– Ce fac caii?

– Doi sunt răniţi, Alteţă. Tocmai ce-am extras patru gloanţe dintr-unul şi trei din altul. Şi ceilalţi doi cai au fost răniţi, dar sunt în afară de orice pericol. Putem să-i salvăm.

– Care dintre ei riscă să rămână infirm?

– Doi dintre ei, răspunse veterinarul. Toți patru sunt negri. Sunt toți de aceeași vârstă. Nu știu cum să-i descriu pentru a-i diferenția de ceilalți. Stela se întunecă la chip. Erau înhămați la trăsură cei mai buni armăsari: Roca, Granit, Silex și Piatră. Vroia să știe care dintre ei sunt mutilați. Se ridică. Ieși împreună cu ofițerul. Urcă în trăsură și străbătu Iașiul de la un capăt la celălalt fără să vadă nimic. Aproape la ieșirea din oraș dădu cu ochii de cai. Toți patru erau plini de pansamente. Doi dintre ei, Roca și Silex, aveau picioarele rănite. Picioarele din față.

– A trebuit să le tăiem tendoanele, din carne, din os, îi explică doctorul.

Stela se apropie de cai. Îmbrățișă capul lui Silex. Ochii calului, plini de lacrimi – căci caii plâng și ei când sunt operați –, se luminară. Nările suflară în părul Stelei. Silex tremura. Simți în adulmecarea părului stăpânei sale aerul de la Petrodava. Calul bătu în pământ cu copitele sale bolnave. Stela îl îmbrățișă. Calul necheză de fericire. Ai fi spus că este un muribund fericit. Stela izbucni în lacrimi. Merse către cel de-al doilea cal, către Roca. Aceeași întâlnire.

– Ieșiți în curte și executați-i! ordonă Stela. Ca să nu mai sufere. Este singurul semn de prietenie pe care pot să li-l arăt. Vreau să fie omorâți, însă după indicațiile mele. Cu un glonț în cap. În mijlocul frunții.

Îi arătă locul frunții pe care românii îl denumesc cu un cuvânt slav: *mir* – cuvânt ce înseamnă „pace". Dacă cineva primește o lovitură ori un glonț în acest punct precis, capătă pacea: *mir,* pentru veșnicie.

Cei doi cai, Silex și Roca, fură aduși în curte. Stela nu se mai apropie de ei. Îi salută de departe, cu mâ-

na, aproape în poziție de drepți. Ca între camarazii de luptă. Ordonă:

– Foc!

Se întoarse cu spatele. Auzi două rafale. Două trupuri căzură la pământ... Ghici că execuția s-a petrecut întocmai, după ordinele sale. Gloanțele – doar două – loviseră direct la *mir*. Cei doi cai, Roca şi Silex, aveau o stea albă în mijlocul frunții. Stela îşi şterse ochii şi se întoarse în camera sa albă de spital. Doctorul veni să o vadă.

– Mai este în viață prințul?

– Da, Alteță. Suntem la a treia intervenție. E grav rănit. Foarte grav. Îl vom salva. Acum e vorba de altceva.

– Spuneți, doctore.

– Trebuie să-i amputăm piciorul vizitiului. De deasupra genunchiului. Altfel, se află în pericol de moarte. Nu va mai putea să se folosească de acest picior. Oasele sunt complet zdrobite.

– Să fie amputat! ordonă Stela. Îi e frică lui Pantelimon?

– Deloc, spuse medicul. Suferă cu stoicism, ca un spartan. Refuză chiar să fie anesteziat. Dar refuză să-i fie amputat piciorul fără consimțământul dumneavoastră.

– Consimțământul meu pentru a-i amputa piciorul drept?

– Întocmai, spuse medicul. Refuză operația fără autorizarea stăpânei lui. Fără autorizarea dumneavoastră, Alteță.

În camera în care merse să-l caute Stela, Pantelimon era alb ca varul. Suferea. Capul, pe pernele albe, era galben ca o lămâie. Încercă să zâmbească.

– Domniță, ce fac caii? întrebă vizitiul.

– Roca și Silex au fost uciși. Aveau zdrobite picioarele din față. Nu puteam să-i lăsăm așa. Nu ar fi fost drept. Pentru astfel de animale, ca Roca și Silex, ar fi fost o suferință cumplită să trăiască șchiopi. O suferință care ar fi fost mai ucigătoare decât moartea însăși. Nu puteam să-i las să sufere. Am pus atunci să fie uciși. Un glonț la *mir*. Eram de față.

– Așa trebuia făcut, domniță.

Pantelimon Haiduc își scoase mâna dreaptă cu bandaje și își făcu semnul crucii, spunând cu glasul stins:

– Fie-le țărâna ușoară scumpilor mei cai!

Își făcu din nou semnul crucii. Lăsă să se vadă un zâmbet încordat pe buzele sale. Ar fi vrut să plângă.

– Domniță, și eu trebuie să-mi pierd un picior, spuse Pantelimon. Cer să fiu împușcat și eu. În mijlocul frunții. La *mir*. La fel ca Roca și Silex. Nici eu nu mai pot să trăiesc infirm.

– Imbecilule, strigă Stela. Un cal are întreaga măreție în picioarele sale, un cal fără picioare este un cal mort. Trebuie să fie executat. Tu însă nu ești cal. Tu ești om. Măreția ta nu stă în picioarele tale. Ce-i asta, că-ți lipsește un picior ori chiar amândouă? Măreția ta e în creierul și în inima ta. Tu ești om. Tu poți să trăiești demn fără mâini și fără picioare. Tu nu ai nici un motiv să ceri lovitura de grație. Tu nu ești cal. Nu trebuie să cazi în deznădejde din pricina unui picior. Ești om ori cârpă?

– Dați-mi mâna, domniță, spuse Pantelimon plângând. Îmi va fi tăiat cât de repede piciorul drept.

Plângea. Sărută mâna Stelei.

– Prințul? întrebă Pantelimon.

– Trăieşte.

– Dumnezeu să-l păzească şi să-l ţină în viaţă, spuse Pantelimon. (Ţinea mâna Stelei.) A fost o luptă grea. Până acum, doi tovarăşi au murit. Silex şi Roca. Domniţă, adevărata luptă am dat-o toţi şapte, însă dumneavoastră şi caii aţi fost la înălţime. Prinţul şi cu mine am fost scoşi în afara luptei repede. Bravo! Bravo, domniţă!

Scoase de sub pernă o decoraţie. Apoi o alta şi încă o alta... Un şir de decoraţii strălucitoare.

– Am fost decorat de către comandantul forţelor ruse, de comandamentul forţelor aliate. Pentru prima luptă încununată cu victorie împotriva bolşevicilor. Sunt foarte bucuros. Sunt un erou al forţelor antirevoluţionare.

– Nu ştiam că eşti antirevoluţionar, spuse Stela. E prima oară când îmi vorbeşti despre asta. Ce ai avut împotriva revoluţiei?

– Eu, nimic! spuse Pantelimon Haiduc. A fost însă o luptă grea, eroică. Şi victorioasă. Pentru victorie sunt mulţumit. Apoi, pentru că am fost decorat în numele ţarului Sfintei Rusii.

– Ţarul Rusiei a murit, Pantelimon, spuse Stela. Nu-i a bună să fii decorat de către morţi.

– Asta nu schimbă cu nimic lucrurile, domniţă. Curajul, lupta, eroismul sunt aceleaşi. Fie că sunt în numele ţarului ori împotriva lui. Noi am dus o luptă dreaptă. Eroică. Am luptat cu curaj. Am fost învingători. Şi am fost decoraţi. Dacă bolşevicii ar fi fost drepţi, ne decorau şi ei, pentru că i-am înfrânt eroic. O ştiu foarte bine, căci au suferit din pricina îndrăznelii şi a eroismului nostru. Şi caii noştri de la Petrodava? Ce spuneţi? Au presimţit revoluţia rusă. Ca o catastrofă mondială. Planetară. Au vestit dinainte revoluţia.

– Prințesă, o veste cumplită..., spuse medicul-şef, intrând. Prințul Igor Illiyuşkin, ilustrul dumneavoastră soț, a murit. Acum un minut. Întreg eroismul dumneavoastră pentru a-l smulge din ghearele bolşevicilor şi toată osteneala noastră vreme de nouă ceasuri nu au ajutat la nimic. A murit ca un erou.

Stela stătea nemişcată. Dreaptă. Îşi făcu semnul crucii, apoi se întoarse către Pantelimon, spunându-i:

– După înmormântarea prințului, pornesc spre Petrodava. Tu vei rămâne în spital până ce te vei face sănătos. La revedere, Pantelimon!

– Nu mă lăsați aici, luați-mă şi pe mine, domniță!

– De acord. Ți se va tăia atunci repede piciorul şi vom pleca. Şi nu mai plânge pentru un picior. Măreția unui om nu stă într-un picior, ca la cai. Ci în cap, în suflet. Tu poți trăi cu onoare, ca om, chiar şi fără un picior. Curaj!

Îi strânse mâna, apoi plecă către sala de operație ca să-şi sărute soțul cu părul auriu.

– Sunteți puternică în fața morții, spuse doctorul admirativ. Sunteți foarte puternică, Alteță.

– O! răspunse Stela. Moartea este unul dintre cele mai dulci accidente care poate să li se întâmple oamenilor pe pământ. Nu-l plâng pe prinț pentru că a murit. Ci pentru că nu a murit atunci când trebuia. A murit înainte de a-şi fi încheiat datoria lui pe pământ.

***

Zvonul că țarul şi întreaga sa familie fuseseră masacrați se răspândi pretutindeni. Întreaga Rusie avea să încapă în mâinile bolşevicilor. Un adevărat cataclism. Într-o astfel de atmosferă s-au desfăşurat fu-

neraliile prințului Igor Illiyușkin la Iași, la Catedrala Sfinții Trei Ierarhi. O înmormântare provizorie. Rușii sperau că bolșevicii vor fi zdrobiți. Și că trupul prințului blond, închis într-un sicriu de sticlă, așezat într-un alt sicriu de plumb, va fi dus în Rusia, în necropola în care sunt înmormântați toți țarii și toți prinții Illiyușkin. După funeralii, Stela își petrecu fiecare zi vizitându-și cei doi cai care mai rămăseseră în viață. Aștepta ca ei să se înzdrăvenească și ca Pantelimon Haiduc să poată fi transportat. Urmau să se întoarcă la Petrodava. Decorațiile, ordinele de zi, articolele cu fotografia sa, apărute în jurnalele din lumea întreagă, care o descriau ca pe o eroină fără seamăn a luptei împotriva bolșevicilor, o interesau prea puțin. În ajunul plecării sale, fu invitată la un ceai de către doamnele de la Crucea Roșie. Nu se aflau aici decât doamne din înalta societate – de origine rusă, română, americană, franceză și belgiană. În timpul ceaiului, toate femeile o priveau admirativ.

– Nu v-a fost teamă de moarte, în timp ce-l smulgeați pe soțul dumneavoastră din ghearele bolșevicilor? o întrebă una dintre doamne.

– Mă gândeam doar să-l salvez, răspunse domnița Stela. Nu mai aveam timp să mă gândesc nici la viața mea și nici la moarte.

– Eroic! Nemaiîntâlnit! exclamă întreaga asistență.

– Exagerați, spuse Stela. Sunt o femeie ca oricare alta din Carpații de Răsărit. Nici mai bună și nici mai rea. Cu același fel de a fi în fața morții, în fața vieții, în fața dramei și a universului.

Stela își așeză ceașca de ceai puțin mai departe și arătă o farfurioară doamnelor care o înconjurau.

– România este la fel ca această farfurie întoarsă. România are forma unui disc. Mai exact, ca această farfurie. Aici trăiesc douăzeci de milioane de oameni. Pe marginile farfuriei se află câmpiile. În centru, pe fundul farfuriei, este podişul carpatic. Seamănă cu o citadelă. În această citadelă naturală a munţilor se află satul meu, Petrodava. E un nume dacic. Sunt mii de ani de când aici, unde se află acum România, trăia un popor care s-a numit poporul dac. Aceşti daci îşi dăduseră ei înşişi numele de „poporul nemuritorilor", pentru că ei credeau că nu vor muri vreodată. Considerau moartea ca pe o simplă mutare de pe pământ la cer. Schimbarea unei locuinţe sărace cu una mai bună. Toţi aceşti daci ori nemuritori se grăbeau să moară pentru a se muta în locaşurile cereşti, care, după spusa zeului lor, Zamolxis, erau pline de splendoare. Cea mai bună ocazie pentru a muri atunci, ca şi acum, era războiul. Poporul nemuritorilor se arăta nespus de fericit de fiecare dată când izbucnea un război. O ocazie pentru a muri. Romanii, care în vremea lor au fost cei mai mari distrugători de naţiuni ai universului, au pus la cale un război pentru a distruge poporul nemuritorilor. Lupta a durat trei sute de ani. Victoria a fost mereu de partea nemuritorilor, care au rămas independenţi până în secolul al II-lea după Hristos. Atunci au avut neşansa de a pierde războiul. Romanii au pătruns în citadela munţilor, a acestui fund de farfurie. Pentru ca spada să nu-i cadă în mâinile duşmane, Decebal, regele dacilor, a frânt-o în două. Cu o parte din sabia sa şi-a luat singur viaţa, înfigându-şi-o în inimă. Pentru că nu vroia să cadă viu în mâinile romanilor, duşmanii săi. Toţi generalii s-au sinucis, unul după al-

tul, după înălțimea rangului. S-au omorât cu spadele lor sfărâmate, în apropierea trupului regelui lor. Totuși, ca să se încheie aceasta cât mai repede, bărbații, de la cel mai tânăr la cel mai în vârstă, au umplut un cazan cu otravă, din care au băut fiecare câte o cupă. Au căzut morți. Astfel au murit bărbații din poporul nemuritorilor. Femeile au vrut să sfârșească și ele, pentru că viața sub ocupație străină nu mai avea sens. Însă, înainte de moartea sa, regele a spus că femeile nu aveau dreptul să se sinucidă, căci ele aveau roada părintelui lor, copiii, care trebuiau crescuți. Astfel, la Petrodava, care în limba dacă înseamnă „Cetatea de piatră", nu au mai rămas decât femeile nemuritorilor. După o vreme, romanii au ajuns și aici. Apoi Dacia a fost invadată de către barbari. După moartea soților lor, femeile au rămas să trăiască în Carpați cu roada pântecelui lor. În munți, fără să se teamă de moarte. Rămase pe pământ doar pentru a-și îndeplini misiunea lor de femeie. Ca și mine. Acum, când prințul meu a murit și când el se află în cer, îmi voi continua viața mea la Petrodava. Acolo, pentru că eu sunt văduva prințului meu, soțului meu, generalul Igor Illiyușkin. Voi trăi în casa de la Petrodava ca o prințesă printre acești alți prinți care sunt caii mei.

– Totuși sunteți mândră că sunteți prințesă?

– Bineînțeles, însă la Petrodava toate femeile sunt prințese. Ele sunt ca și mine, slabe, verticale, cu picioarele bine așezate pe stâncă și cu capul îndreptat spre cer, precum brazii. În fiecare noapte brazii și tot ceea ce este vertical pe pământ, adică oamenii de la Petrodava, simt că o stea se așază ca o coroană pe capul lor, ca peste creștetele prinților. Acolo, sus, toți

suntem nemuritori şi prinţi încoronaţi de stelele fiecărei nopţi. Acum mă întorc la Petrodava. În raiul meu de negrăit. Acolo unde viaţa este dură. Şi aerul puternic, ca aburii de alcool. Unde viaţa este directă, neîndurătoare şi verticală, precum torenţii care cad în cascadă de pe înălţimea crestelor munţilor. Oamenii trăiesc acolo vertical, precum brazii. Şi moartea nu este decât o schimbare de poziţie geometrică. Dacă veţi reveni într-o zi în România, veniţi la Petrodava. În paradisul meu de gheaţă. Prinţesa Stela Illiyuşkin vă va primi alături de mama sa, domniţa Roxana, în pragul casei. E uşor de ajuns la Petrodava. Când veniţi către apus, din Rusia, priviţi care sunt munţii cei mai înalţi. Înaintaţi către aceşti munţi care răsar din mijlocul altora. Urcaţi către crestele lor. Când nu veţi mai putea urca spre creste, pentru că nu mai există nici poteci, nici drumuri pentru a merge mai sus, opriţi-vă. Începând de acolo, nu mai este cu putinţă omului să urce, ci doar îngerilor care au aripi şi nu au nevoie de drumuri, nici de scări pentru a fi acolo sus. Opriţi-vă, aţi ajuns la destinaţie. Sunteţi la Petrodava. *Rodina maia*, locul meu natal, ori mai degrabă piatra mea natală. Paradisul rece al păstrăvilor. Cu locuitorii săi verticali ca şi brazii. Acolo sus, dacă auziţi pe cineva plângând în noapte, să ştiţi că este fie un izvor, fie sunt eu, Stela, prinţesa Illiyuşkin, care plânge despărţirea de mai înainte de vreme de prinţul meu plecat la cer. Mâine mă voi întoarce la Petrodava. Cu bine, doamnelor!

Părăsi salonul ca să meargă să plângă, singură, în camera sa de la Spitalul Militar.

VIII
Itinerarul unei stele rătăcitoare

Prințesa Stela Illiyuşkin împlinise 19 ani. Trecuseră doi ani şi jumătate de când era văduvă şi trăia la Petrodava. Alături de mama sa, o altă văduvă. Domnița Roxana îl lăsase să moară pe soțul ei, făcându-se părtaşă la moartea lui. Stela, fiica sa, făcuse tot ceea ce era omeneşte cu putință pentru a-şi salva soțul. Luptase împotriva bolşevicilor, care-i împresuraseră, pentru a-l salva cu un eroism mai mare decât cel din povestirile cu cowboy ale Vestului sălbatic. Totuşi văduvia mamei şi a fiicei semănau între ele. Ca două picături de apă.

Războiul mondial se încheiase. România se declarase „România Mare" şi devenise un regat suveran şi independent, adică se conducea „după propria sa voință". În realitate, regatul României nu era nici mai mare, nici mai independent decât odinioară. Înainte de Versailles, care a fost un fel de bal de închidere a Primului Război Mondial, preşedintele SUA, Willson, a trimis în România agenții săi comerciali de prospecțiuni, pentru a face un inventar. Le-a spus românilor: „Vă declarăm suverani, acordăm României titlul de România Mare şi vă vom înscrie pe lista popoarelor civilizate, dacă cedați în exclusivitate şi pentru totdeauna petro-

lul, grâul, lemnul, cărbunele, sarea, animalele şi peştele. Nimic din ceea ce vă aparţine pe pământ, sub pământ şi în aer nu va fi vândut altora decât nouă şi la preţul pe care-l vom fixa noi, până la sfârşitul veacurilor, până la sfârşitul istoriei. Mai mult, trebuie să semnaţi un tratat în care ne cedaţi pe 999 de ani şoselele actuale – şi cele care se vor face –, căile ferate, telefonul, telegraful, poşta, marina, electricitatea, uzinele siderurgice, rafinăriile şi tot ceea ce se înţelege sub numele de «industrie». Niciodată, sub pedeapsa de a fi rasă de pe lista naţiunilor civilizate, nu veţi cumpăra nimic, nici arme, nici maşini, nici chiar un vârf de ac, nici unelte de orice fel de la alţii, decât de la americani şi de la firmele controlate de americani şi la preţul stabilit de ei. Nu veţi cumpăra decât ceea ce americanii au ca excedent, şi vă veţi abţine să doriţi alte lucruri decât cele pe care noi dorim să vi le vindem, întrucât nu avem nevoie de ele, pentru că noi posedăm stocuri uriaşe. În schimb, vă permitem să alegeţi prin sufragiu universal – inventat de către verii noştri englezi – propriii voştri guvernanţi. Cu o singură condiţie: partidele care se vor prezenta la alegeri, pentru sufragiu universal, vor trebui să fie compuse doar din administratorii societăţilor noastre. România îşi ia angajamentul să interzică şi să declare ilegală orice extindere a teritoriului său, orice partid ori formaţiune politică constituită şi condusă de alte persoane decât de administratorii şi reprezentanţii comerţului, industriei şi băncilor americane. Orice abatere de la acest angajament de onoare luat la Versailles va fi sancţionată prin suprimarea României Mari de pe lista naţiunilor civilizate şi înscrierea ei pe lista naţiunilor barbare, alături de Germania."

Reprezentarea României la Versailles fusese stabilită deja. Exclusiv administratori comerciali de la *American Abroad*. Au acceptat deci totul cu aplauze. Nu doar că au acceptat, ci au declarat, de asemenea, că preşedintele Willson îşi va avea fotografia în toate abecedarele. Statuia lui se va afla în toate oraşele româneşti şi orice stradă al cărei trotuar are mai mult de un metru lărgime se va numi „strada preşedintele Willson".

La Petrodava, viaţa se scurgea însă la fel ca şi pe timpul dacilor. Eroică, dură. Nimic nu se schimbase după războiul mondial. Din timp în timp, Stela îşi aşeza pe cap diadema sa cu pietre preţioase, de prinţesă Illiyuşkin, şi se privea îndelung în oglindă. Fericirea ei nu durase prea mult. Nu petrecuse nici măcar o zi alături de prinţ, soţul său, ci doar câteva ceasuri. Cât a durat călătoria în rochie de mireasă de la Petrodava până la Prut. Totuşi această fericire fusese o realitate, destul de scurtă, ce e drept. Şi de ce ar trebui ca oamenii să ceară realităţilor să dureze mai mult decât visele, când acestea sunt atât de frumoase? Iar realitatea sa a fost mai frumoasă decât orice vis. Uneori, Stela se îndoia chiar că putea fi vorba de o realitate. Avea însă probe palpabile în privinţa aceasta. Actul său de căsătorie civilă, certificatul căsătoriei religioase, diadema de prinţesă. Şi, de asemenea, crucea albastră trimisă de către Comandamentul Suprem al armatelor ruse, din timpul Primului Război Mondial, alături de un întreg şir de decoraţii decernate de către toate misiunile militare ale naţiunilor aliate care au luptat pe Frontul de Est. Stela, prinţesa Illiyuşkin, a fost decorată pentru eroismul său pe câmpul de luptă

împotriva duşmanului, pentru faptul că ea „a salvat – după cum sunau ordinele de zi – singură, primejduindu-şi viaţa, pe generalul-prinţ Igor Illiyuşkin, căzut în mâinile bolşevicilor, grav rănit, aducându-l, împreună cu vizitiul Pantelimon Haiduc, rănit şi el, la Spitalul Militar din Iaşi".

Stela răsfoia jurnalele şi revistele cu portretul său. Din când în când, găsea prin dosare scrisori pe hârtie japoneză, purtând coroană în filigran. Erau scrisori de la verişorii săi, prinţii ruşi.

Petrodava însăşi mărturisea despre realitatea acestui vis. În această casă se aflau lustre, mobilier, perdele instalate de generalul-prinţ. Înaintea casei se aflau peronul, aleile şi pomii plantaţi la ordinul prinţului. În afară de aceasta, era mărturia vie a lui Pantelimon Haiduc. Rândaşul nu mai avea piciorul drept. El explica în fiecare clipă şi fiecărui om pe care îl întâlnea pe cale desfăşurarea luptei împotriva mulţimii bolşevicilor, cum a zdrobit el inamicul trecând pe deasupra lor cu caii săi, cum Stela a coborât din trăsură pentru a lua trupul soţului ei rănit, purtându-l pe braţe ca pe un copil. Povestea, de asemenea, călătoria de întoarcere, când, rănit la rândul său şi nemaifiind în stare să mâne caii, l-a luat pe prinţ în braţe, în timp ce Stela conducea trăsura, reuşind să scape de cazacii bolşevici care-i urmăreau la galop.

Domniţa Roxana, mama Stelei, nu vorbea niciodată despre această căsătorie. O vedea doar ca pe un vis. Ştia că Stela avea 19 ani, că era tânără. Şi că trebuia să se recăsătorească. Întreaga poveste cu prinţul Igor Illiyuşkin era văzută de Roxana ca un vis născocit de fiica sa. Iar un vis de căsătorie născocit de o tânără nu

trebuie să o oprească să se căsătorească cu adevărat şi să-şi întemeieze o familie adevărată.

Stela se revoltă împotriva mamei sale, spunându-i:

– Îmi faci rău, mamă. Sunt o văduvă, ca şi tine. Chiar dacă sunt tânără. Mai mult, sunt o văduvă de război. Sunt prinţesă şi eroină a Primului Război Mondial. În toate cărţile pentru elevi se găsesc poeme despre eroismul şi curajul meu de pe câmpul de luptă. Portretul meu se află în cărţile de istorie. Faptul de a fi avut atunci 16 ani şi jumătate nu poate decât să-mi sporească gloria.

– E vremea să-ţi alegi un soţ, să te măriţi cu adevărat şi să uiţi toate aceste vise de război. Nimic din ce se petrece pe timp de război nu e adevărat. Nu se mai pune la socoteală pe timp de pace. Toată această poveste s-a petrecut în timpul războiului. Prin urmare nu-i adevărată.

– Îmi e cu neputinţă s-o uit, spuse Stela. Îmi vine să plâng de deznădejde. Căci eu socotesc întâlnirea cu prinţul Igor şi căsătoria mea ca un fel de cioc-nire care m-a aruncat în afara orbitei sistemului meu planetar. Orice familie este un mic sistem planetar. Am fost smulsă pentru asta de la Petrodava. Acum, eu sunt o stea rătăcitoare în univers, în cosmos. Nu am pătruns în sistemul planetar al prinţilor ruşi. Aces-ta a fost zdrobit de catastrofa mondială provocată de bolşevici. Am fost smulsă de la Petrodava ca o stea de pe orbita sa, şi nu am putut să fiu încorporată în or-bita noului soare, întrucât soarele Rusiei a murit. S-a stins. Iar acum rătăcesc prin vieţile altora. Nu mai am orbită. Stelele rătăcitoare, stelele căzătoare nu au altă orbită decât aceea a hazardului.

Hazardul a intervenit însă. E şi firesc atunci când este vorba de o stea rătăcitoare, care nu are o traiectorie precisă precum a altor stele. Într-o dimineaţă din primăvara anului 1920, Stela primi o scrisoare pe hârtie japoneză cu coroana în filigran şi cu însemnele prinţilor Illiyuşkin. Îi scria mama prinţului Igor, soţul său mort, din Lausanne:

„Draga mea fiică, după ani de suferinţă, trecând prin multe peripeţii, graţie ajutorului acordat de verişorii noştri de viţă regală – regi şi prinţi din toate ţările lumii civilizate (ştiţi că nu există pe pământ o ţară civilizată al cărei rege şi a cărei Curte să nu fie rude apropiate ale familiei regale engleze şi, prin urmare, ale prinţilor Illiyuşkin) –, noi am reuşit să părăsim Sfânta Rusie, căzută în mâinile bandelor de bolşevici, şi să ne stabilim în Europa. Nu-mi fac un titlu de glorie că am reuşit să plecăm din sfânta noastră patrie ocupată de bandiţi, ci mai degrabă din faptul că am atras atenţia confraţilor noştri monarhi – prinţi, regi şi împăraţi – asupra faptului că în aceste ceasuri de cataclism mondial, de catastrofă universală (căci pentru mine victoria bolşevicilor din Rusia nu este alt lucru), noi, stăpânii lumii, noi trebuie să ne unim şi să luptăm pentru clasa noastră, la fel ca şi bandiţii. Am înscris pe toate blazoanele: «Monarhi din lumea întreagă, uniţi-vă!» Clasa noastră, pentru a folosi limbajul bolşevic, este ameninţată. Ea trebuie să se apere. Iată pentru ce sindicatul mondial al monarhilor (să-mi fie iertat limbajul bolşevic, însă ei ne-au adus atâta suferinţă, încât am sfârşit prin a vorbi asemenea lor), sindicatul mondial al monarhilor, spun, regi şi împăraţi,

prinţi şi mari duci, a trimis o escadrilă de război în Marea Neagră şi am fost salvaţi. Am plecat cu toate rudeniile noastre, cu toată suita, cu valeţii, cu medicii, cu protejaţii noştri, cu generalii, cu aghiotanţii, cu tot ceea ce ţine de curtea unui mare prinţ. Am luat cu noi, de asemenea, păsările exotice cu coliviile lor, caii de cursă, câinii şi pisicile. Icoanele şi duhovnicii curţii mele. Acum ne aflăm la Lausanne, unde am cumpărat câteva clădiri pe malul lacului şi ne-am instalat provizoriu. Încetul cu încetul, le vom ceda oamenilor de la curtea mea, pentru ca ei să locuiască aici. Averea noastră, adică pământurile arabile, pădurile, râurile, minele, puţurile de petrol, ca şi câteva zeci de mii de supuşi ai noştri care ne slujeau de secole, totul a fost, bineînţeles, abandonat hoardelor bolşevice, ca şi mulţimea de palate care ne aparţineau, de la Oceanul Înghеţat până la graniţele Chinei şi de la frontierele Japoniei până la cele ale Europei. Toate acestea au rămas acolo, abandonate de noi, stăpânii lor.

După moartea fiului nostru, soţul Alteţei Tale, tu eşti singura persoană care poartă, alături de mine, numele celebrului prinţ Illiyuşkin. Mai mult decât acest nume glorios, tu, Alteţă, fiica mea, tu ai salvat pe fiul meu din mâinile bolşevicilor, primejduindu-ţi viaţa, într-o luptă legendară, şi tu l-ai adus viu la spital. Soarta n-a vrut să ni-l mai lase însă în viaţă. Tu ţi-ai pierdut soţul şi eu mi-am pierdut fiul. Fapta ta eroică şi dragostea de care ai dat dovadă cu acest prilej mi-au dat imboldul de a-ţi scrie, în ziua sosirii mele în Europa, prima scrisoare.

Alteţă, scumpa mea fiică, te chem lângă mine, ca noi să avem grijă împreună de cei care ne sunt cre-

dincioşi, după cum este misiunea prinţeselor pe acest pământ. Întrucât tu porţi numele Illiyuşkin, întrucât tu eşti aleasa inimii fiului meu şi salvatoarea lui, tu vei avea la curtea princiară din exil acelaşi rang ca şi mine. Tu vei stăpâni peste tot ceea ce ne aparţine, şi la moartea mea vei fi singura moştenitoare. Te aştept pentru a împlini pe acest pământ misiunea noastră de prinţese. Dumnezeu Atotputernicul a creat prinţesele şi le-a dat aceeaşi misiune şi aceleaşi calităţi ca şi îngerilor şi stelelor rătăcitoare: să fie admirate, frumoase şi consolatoare. Vino, steaua mea, care mâine vei fi singura persoană din univers ce va purta numele prinţilor Illiyuşkin!"

Domniţa Roxana citi scrisoarea cu voce tare în faţa fiicei sale şi a părintelui Toma. Apoi toţi trei rămaseră muţi.

– În trei zile voi pleca. Nici nu cred că-mi trebuie mai mult de trei zile pentru a-mi face bagajele. În afară de aceasta, nimic nu poate întârzia plecarea mea. Nu-i aşa, mamă?

Domniţa Roxana privi spre preot în tăcere. Preotul privi înspre icoana de pe perete. Sub icoană ardea candela. Şi candela, de când exista în această casă, nu lumina decât balaurul şi vârful lancei Sfântului Gheorghe.

– Niciodată pe icoana dumneavoastră, domniţă Roxana, nu se vede nici măcar cea mai mică parte din sfânt. Nici măcar un picior, nici o încălţare. Dacă un creştin priveşte icoana din casa dumneavoastră, în loc să dea cu ochii de sfântul, ochii lui întâlnesc un balaur călcat în picioare de copitele unui cal alb străpuns de o lance.

– Ce spuneți, părinte Toma, despre plecarea Stelei la soacra sa? întrebă domnița Roxana. Prințesa scrie că îi asigură o rentă pe măsura titlului ei. Să plece ori să nu plece?

– Aş vrea să-i cer ocrotirea Sfântului Gheorghe, patronul casei dumneavoastră. Sunt sigur că sfântul mi-ar inspira un sfat bun. Pot eu să-i cer însă ajutorul şi inspirația unui balaur rănit, unei lănci ori celor trei copite ale calului? Dumneavoastră nu aveți icoană în această casă. Nici Dumnezeu. Şi creştinismul dumneavoastră seamănă cu această imagine: un fragment care arată neîndurarea: excesul de dreptate este un păcat la fel de mare ca şi nedreptatea. Bineînțeles, domnița Stela poate să meargă fără nici o teamă la soacra ei exilată. Pentru că este sub ocrotirea lui Dumnezeu. Pentru ce atâtea întrebări, Roxana? Acolo fiica ta va fi prințesă în drepturi depline. O prințesă adevărată. Aici, la Petrodava, ea nu a reuşit să se integreze după aventura matrimonială trăită. Las-o să plece. Orice fată trebuie să părăsească casa mamei sale şi să-şi caute o altă casă. Dacă ea nu va afla, va fi nefericită. Ca o stea care rătăceşte singură în univers. Fără altă orbită decât hazardul. Cu ajutorul lui Dumnezeu, cu frumusețea ei, cu calitățile ei fizice şi morale, cu titlul ei de prințesă şi cu veniturile ei, va sfârşi prin a-şi afla calea. Căci nici un om, şi cu atât mai mult o femeie, nu trebuie să rătăcească în univers, ci întotdeauna într-un minuscul sistem planetar asemenea sistemelor solare. După cum nimeni nu poate să treacă marea fără o barcă. Las-o să plece. Plecând, îşi va afla orbita sa.

– Din partea prinților nu poți să te aştepți în această lume decât la extravaganță, la lucruri de neînțeles ori la ceva cumplit.

– Nu vorbiți astfel! spuse preotul. Oricine altcineva are dreptul să vorbească împotriva prinților și împotriva rostului pe lume al acestora. Dumneavoastră însă, domniță Roxana, dumneavoastră nu aveți acest drept. Dumneavoastră creșteți cai de rasă. Cai care, practic, nu sunt buni la nimic, dacă nu considerați reproducerea ca pe un scop în sine, și nici eu nu o consider astfel. Calul de rasă este un lux. El nu folosește la nimic. Nu este crescut decât pentru frumusețea sa. Și este de mii de ori mai capricios decât un cal de povară. Tot astfel sunt și prinții: ei trăiesc pentru a fi frumoși, pentru a se exprima cu eleganță, pentru a induce teama și a se purta cu extravaganță. La fel ca și caii dumneavoastră de rasă. Nu vorbiți împotriva prinților, pentru că, făcând una ca asta, vorbiți împotriva cailor de rasă. Or, dumneavoastră sunteți crescători de cai de rasă!

– Sunt lucruri pământești în care dumneavoastră nu trebuie să amestecați cerul. După cum există mâncăruri în care nu puteți să puneți miere. Chiar dacă vă place mierea mai presus decât orice altceva, spuse Roxana.

Neliniștea ei venea din faptul că nu știa ce este bine și ce este rău. Era prea cinstită și prea dreaptă ca să ia o hotărâre în privința unui lucru fără a fi sigură...

– Domniță Roxana, când într-o problemă ca aceasta: pleacă ori nu pleacă fiica dumneavoastră, există prea multe necunoscute, nu este bine să vă tulburați atâta. Cele necunoscute sunt în mâna lui Dumnezeu. Lăsați-le Lui cu încredere și cu supunere. Inteligența dumneavoastră, chiar ieșită din comun, nu va afla un răspuns drept. Îngenunchează și rugați-vă. Așa-i soarta noastră pe pământ. Asta trebuie să facem noi în pro-

blemele cele mai importante, cele mai de trebuință și cele mai urgente.

Pantelimon Haiduc intră în cameră. Dăduse târcoale ușii. Nu mai reuși să se stăpânească însă.

– O scrisoare de la ai noștri?

– De când familia țarului și a prințului Illiyușkin a devenit familia ta?

– Uitați-vă la decorațiile mele, spuse Pantelimon Haiduc. Sunt erou al Rusiei țariste și un mutilat al bătăliei eroice împotriva bolșevicilor. Aparțin țarului la fel ca domnița Stela. Mi-am amestecat sângele cu cel al prințului când îl țineam în brațele mele și când domnița Stela ne-a condus la spital. Una ca asta nu-i înrudire? Toți verișorii prințului Igor mă numesc „omul nostru". Prin urmare e firesc să fiu curios, să aflu dacă sunt vești *de la ai noștri*. De la familia Illiyușkin.

– În trei zile plec, spuse Stela. Îmi vei da o mână de ajutor la bagaje. Mama lui Igor este în Europa. Mă cheamă la ea. Îmi stabilește o rentă. Voi fi moștenitoarea sa.

Pantelimon Haiduc făcu ochii mari. Era mirat. Ca și cum ar fi fost aproape să-și dea sufletul, ca și cum cineva i-ar fi înfipt un cuțit în inimă.

– Și eu nu merg împreună cu dumneavoastră? întrebă Pantelimon. M-ați luat cu dumneavoastră în călătoria de nuntă și de sânge, în călătoria dus-întors a morții. Acum, în glorie fiind, mă uitați pe mine, cel care mi-am vărsat sângele pentru sângele prințului?

– Cu neputință, spuse Stela. Îți voi acorda o pensie. Tu vei rămâne însă aici. Ești mai de folos cailor mamei mele și casei de la Petrodava. Dacă te-aș lua cu mine, aș omorî caii cu mâinile mele. Aș omorî-o pe mama.

Aş face o faptă nesăbuită, ca şi cum aş pune foc casei de la Petrodava. Poţi să-ţi închipui casa de la Petrodava fără Haiduc? Sunteţi aici de veacuri, precum stâncile. Nu pot să înfăptuiesc această crimă faţă de mama care mi-a dat viaţă, faţă de cai, faţă de casa de la Petrodava. Dacă te-aş lua cu mine, i-aş ucide. Am dreptate?

– Adevărat, spuse Pantelimon Haiduc.

Era fericit cum nu mai fusese de multă vreme. Fericit pentru că era de neînlocuit la Petrodava. De neînlocuit la cai. Precum soarele. De când era infirm, Pantelimon îşi pierduse încrederea în sine. I se părea că este un viclean. Acum, refuzul Stelei de a-l lua cu ea îl reînvioră şi-i dădu acea încredere pe care o pierduse. O încredere de om de folos. De neînlocuit; precum soarele. Orice om are nevoie de convingerea că este un soare fără de care nu există nimic. Este important acest lucru în viaţa unui om. Restul nici nu mai contează. Fără această încredere, omul devine cu adevărat o fiinţă ce poate fi trecută cu vederea. Viaţa lui este fără nici un folos. Ca un astru mort şi rătăcitor, pe care nimeni nu-l cunoaşte. De când a fost încredinţat că tot ceea ce există în jurul lui ar muri dacă el nu ar fi acolo, Pantelimon Haiduc nu mai încăpea în sine de fericire. Trăia ca un om adevărat. Fără de această confirmare, orice viaţă nu e viaţă de om.

Se apropie şi sărută mâna Stelei. Îi spuse:

– Domniţă, de când v-am auzit, mi se pare că piciorul mi-a crescut la loc. Sunt un om întreg. Vă mulţumesc!

***

A trecut un an de când Stela Apostol nu mai era la Petrodava. Un an cu o iarnă lungă, grea, ce părea că

nu se va mai sfârşi vreodată. Casa de la Petrodava a ieşit mutilată din acea iarnă. A nins atunci ca niciodată. Zăpada apăsa pe acoperiş cu o greutate nemaiîntâlnită. Când razele firave ale soarelui de primăvară s-au ivit şi când zăpezile căzute au alunecat de pe streşini, acoperişul casei de la Petrodava s-a arătat crăpat precum pământul după un cutremur. Era un acoperiş de şindrilă. Cerdacul imens se încovoiase şi el. Acoperişul de lemn obosise. S-ar fi putut spune că vroia să se sprijine pe ceva. Precum bolnavii care ies în curtea spitalului după operaţie şi se plimbă sprijiniţi de ziduri. Grinzile, streaşina erau trecute una peste alta. Era o casă veche. Doar brazii care înconjurau casa şi domniţa Roxana ieşiseră din acea iarnă la fel de verticali ca mai înainte de începutul iernii.

Roxana cercetă grajdurile şi acoperişurile lor stricate. Ţinea în mână baltagul de argint. Era încălţată cu cizme roşii, cu butoni; purta catrinţă, iar pe umeri avea un mintean.

– Ce te uiţi la mine atât de trist, Pantelimon? întrebă domniţa Roxana.

– Mă uit la casă, domniţă, spuse Pantelimon Haiduc. Ar trebui reparată.

– La vârsta mea! spuse domniţa Apostol. Să repar casa? Sărmanul meu Pantelimon, îmbătrâneşti. Nu mai ştii ce spui. Trebuie să fii tânăr, în floarea vieţii, pentru a construi ori a reface o casă. Bătrânii îşi construiesc cavouri, nu case. Casa, sărmane Pantelimon, e ca o haină. Fiecare o face după măsura lui, pentru a trăi liniştit, pentru a trăi bine în ea. Precum încălţările, hainele, pantalonii şi vestele. O casă este făcută pentru a adăposti viaţa unui om. Viaţa unei generaţii.

Casa de la Petrodava a fost înălțată pentru mine. Ea a îmbătrânit, la fel ca mine. Generația următoare își va ridica o casă pe măsura ei. Ea singură poate să o facă. Eu nu pot să zidesc decât o casă în nerândul lumii. La fel ca mine. După măsurile mele, care nu mai sunt valabile astăzi. O casă construită pentru un bătrân este o casă tristă. Doar tinerii pot să ridice case vesele.

Pantelimon și Roxana se gândiră amândoi la Stela. Doar ea putea să refacă casa. Ea era moștenitoarea și tânăra stăpână de la Petrodava.

La Petrodava, casele, curțile, acoperișurile sunt construite din lemn și trăiesc atât cât trăiește omul. Petrodava e ca natura. Ca o grădină. Casele de la Petrodava trăiesc anotimpurile vieții omenești. Casele mor în același timp cu cei care le-au zidit și renasc – în același loc, reînnoite – pentru cei care urmează. Diferite, adaptându-se tinerilor lor locuitori. Dacă vreți să știți vârsta unui om din Petrodava, e nevoie doar să priviți casa în care locuiește. E un fel de portret al proprietarului. Dacă vedeți zidurile care formează spatele gros, acoperișul care se apleacă, veți spune că proprietarul este la fel – cu spatele îndoit, cu căciula de blană pe ochi, căutând un sprijin. Însă cele mai multe case sunt vesele, pentru că sunt tinere. Râd cu toate ferestrele lor deschise către cer, cu toți pereții lor albi. S-ar putea spune că sunt tinere căsătorite. Acoperișurile lor de șindrilă cenușie argintată sunt ascuțite ca vârfurile brazilor ori cușmele tinerilor lor stăpâni. Streșinile caselor tinere sunt împodobite cu flori, sculptate în lemn, așa cum femeile se împodobesc cu coliere de perle. Ușile au stâlpii din stejar sculptat.

Nu doar casele, ci şi cimitirele mor în Carpaţi. Un mormânt cu crucea sa de lemn durează timp de o generaţie. Când generaţia copiilor care au ridicat acea cruce se stinge, mormintele părinţilor au dispărut deja sub vegetaţie. Alte morminte apar în jurul lor, morminte tinere, care trebuie să fie venerate şi pline de flori. Fiecare generaţie are în morminte propriii ei părinţi şi bunici. Aceia pe care i-a cunoscut. Aceasta este totul. Strămoşii, morţii necunoscuţi, au fost înghiţiţi de vremuri. Dispar odată cu crucile lor de lemn, complet, absorbiţi de vegetaţia tânără a cimitirului. Toate mormintele se ivesc, îmbătrânesc şi mor, dispar fără să-ţi dai seama. Aşa se petrec lucrurile la Petrodava. Nimeni nu are timp să se ocupe de mai multe generaţii. Cum nici pomii nu se mai gândesc la roadele din anii trecuţi. Din această pricină nimic nu s-a făcut vreodată din piatră, nici casele, nici mormintele, nici sicriele, nici crucile, ci doar din lemn. La Petrodava piatra este minunată; o afli peste tot. Însă piatra nu este „maleabilă", nu se supune anotimpurilor vieţii omeneşti. Piatra face ca un mormânt ori o casă să dureze mai mult decât este firesc. Ceea ce durează mai multă vreme devine muzeu ori închisoare. Ajunge o povară. Un obstacol. Împiedică să se dezvolte o viaţă nouă.

– Când domniţa Stela se va întoarce, va reface casa de la Petrodava, spuse Pantelimon Haiduc. E rândul ei. Şi aşa e drept.

– De unde ştii că Stela se va întoarce la Petrodava? întrebă domniţa Roxana. Ea se va mărita cu un alt prinţ. Şi va trăi în vreun castel, pe undeva, prin apusul Europei. Ce să facă ea la Petrodava?

Resturile de zăpadă de pe acoperişuri cădeau lin, alunecând spre streşini, de unde picurau încet, cu zgomot, ca un plâns resemnat. Ai fi putut spune că sunt lacrimi ale cornişelor şi acoperişurilor ameninţate de a nu mai fi reconstruite.

În acest timp, silueta dreaptă a părintelui Toma se ivi în deschizătura porţii. Stătea drept. Încărunţit însă. Precum crestele munţilor care se ridică deasupra anotimpurilor şi a timpului. Părintele Toma era încălţat cu cizme mari, ţintuite. Sutana sa este veşmântul cel mai curat din Carpaţi, spălată de toate ploile, de toate zăpezile, curăţată pe de-a-ntregul de toate gerurile de iarnă şi de toate ceasurile arzătoare ale verii, trecute apoi prin curenţii de aer înmiresmat şi uscat ai tuturor vânturilor. Părintele Toma şi brazii stau mereu afară, în calea ploilor, a vânturilor şi a zăpezilor. Doar îmbrăcămintea brazilor văzuţi de departe are aceeaşi culoare, albastru-verzui, ca sutana preotului. Se întorcea de la un bolnav. Purta pe umeri o traistă făcută din aceeaşi ţesătură ca şi catrinţele. Se opreşte. Vede că ceva nu e în regulă în casa de la Petrodava. Nimeni nu e bolnav, nici domniţa Roxana, nici Pantelimon, nici caii, nici slugile. Totuşi s-ar putea spune că ceva îl cheamă în ajutor, că există o nevoie, aşa cum cer ajutor şi asistenţă stâlpii, acoperişurile şi gardul zdrobiţi sub greutatea zăpezii prea mari din iarna ce a trecut.

– Intraţi, părinte, intraţi, spuse domniţa Roxana. Nu treceţi prin faţa casei fără să vă opriţi şi la noi. Doar nu suntem păgâni.

Preotul intră, urcă treptele de lemn cu cizmele sale mari cu plachiuri ca potcoavele cailor şi cu ţinte cât alunele. Sutana preotului miroase a busuioc şi a tămâ-

ie. Casa de la Petrodava e plină de mireasmă de gutuie şi de sulfină.

Roxana Apostol aduce dulceaţă. Îl întreabă pe preot din ce fruct doreşte dulceaţa. Ca toate femeile din Moldova, domniţa Roxana are pe rafturile cămării sale zeci de borcane de dulceaţă, din toate fructele, din toate florile, din toate aromele. Sunt borcane de dulceaţă de cireşe albe, de cireşe amare, de mure, de trandafiri, de flori de salcâm, de prune verzi, de gutui. Toate borcanele îşi aşteaptă oaspeţii.

În timp ce domniţa serveşte dulceaţa şi apa rece, adusă chiar atunci de la izvor, preotul îşi roteşte ochii prin casă. Urmele şederii generalului-prinţ Igor Illiyuşkin în casa de la Petrodava sunt încă vii. A locuit cinci luni aici, în timp ce stăpânele se refugiaseră la schit. Însă, vreme de cinci luni, a schimbat totul. Totul aici vorbeşte de prinţul mătăsos al domniţei Stela: tavanele, sofalele, lustrele. Totul este străin. Cel mai rafinat gust, fără nici o îndoială. Străin însă. Lucruri care nu sunt de aici şi care agasează vederea, asemenea unui corp străin strecurat în ochi.

– A trecut un an de când Stela a plecat, spuse domniţa Roxana. (Se aşează în faţa preotului.) Nu mă împac cu lipsa ei. Deloc. Ar fi trebuit să mă port altfel. N-ar fi trebuit s-o las să plece. E vina dumneavoastră că am acceptat plecarea ei. Vă amintiţi, nu?

– Stela e la soacra sa, spuse preotul. Un loc bun pentru o femeie tânără şi văduvă.

– Iar îmi vorbiţi de văduvie, ţipă domniţa Roxana. Fiica mea nu este văduvă. E o tânără şi atâta tot. Unde s-a văzut vreodată o fecioară văduvă?

– Registrele dau mărturie că Stela s-a căsătorit. Nu scrie nicăieri că o căsătorie trebuie să dureze pentru

a fi reală. E de ajuns să fie oficiată. De fapt, pentru ce sunteți nemulțumită, domniță Roxana? Soacra ei o iubește pe Stela ca pe fiica sa. Este o persoană distinsă, nobilă și bogată.

– Tocmai pentru că este bogată, spuse domnița Roxana. O bogăție mai mare decât e firesc. Tot ceea ce este prea mult e nefiresc. Acum, când văd, după scrisorile Stelei, ce bogăție au acești nobili ruși, în ciuda exilului lor, nu mă mai mir de ce a avut loc revoluția bolșevică. Peste tot pe unde merge, prințesa-mamă cumpără o casă. Dacă vrea să meargă la Monte-Carlo să petreacă o lună la soare, ea trimite mai întâi pe administratorul ei pentru a-i cumpăra o casă la malul mării. Trebuie cumpărată mobilă, angajați servitori. Vine la Monte-Carlo, stă o lună și pleacă. Merge la munte. Cumpără și aici o casă. Alta. Cu altă mobilă și cu alți servitori. Apoi merge la Paris. Acolo ea are o casă. Cu mobilă și servitori. La Berlin, încă o casă. La Londra o alta. Și la Baden-Baden. Și la Karlsbad. Stela, care o însoțește, îmi descrie de un an de zile fiecare casă cum e mobilată, unde e așezată, și îmi spune numele servitorilor. Spuneți-mi, părinte, nu vi se pare o nebunie?

– Pentru ce să fie o nebunie? întrebă preotul. Acești oameni, acești prinți, au ieșit din orbita lor, din țara lor, și se află în căutarea unui loc de trai. Peste tot pe unde merg, li se pare că au aflat locul dorit. Ei fac orice lucru ca și cum ar fi definitiv. Cumpără, mobilează și îndată își dau seama că nu e ceea ce-și doreau. Și pleacă în altă parte. Și din nou se gândesc să ajungă unde și-ar dori. Însă nu vor afla niciodată locul visat și dorit, pentru că acest loc este acolo unde ei nu mai sunt.

– Nebunie, părinte Toma. Un om are dreptul la o singură casă, după cum are o singură viață, și la un singur mormânt. Tot ceea ce este în plus e nefiresc. A avea mai multe case e totuna cu a avea mai multe morminte ori mai multe capete.

– Nu fiți atât de pusă pe harță, spuse preotul. Acești oameni o tratează pe Stela ca pe copilul lor. Țin seama de toate dorințele ei și fac tot ceea ce le stă în putință ca să-i fie pe plac. Ea se îmbracă precum o prințesă. Călătorește, învață, se distrează, învață limbi străine. Mi-a scris că înțelege deja germana, franceza și rusa. Trăiește într-un cerc distins, în care puțini muritori au ocazia să trăiască. De un an de zile colindă peste tot. E admirată. E frumoasă. E fericită. O mamă trebuie să fie fericită de fericirea copilului ei. Așa-i, domniță Roxana?

– Nu, răspunse Roxana Apostol. Dumneavoastră, părinte, sunteți un om sfânt. Vă înțeleg; dumneavoastră nu înțelegeți însă mare lucru din viața pământească. Vorbiți tot timpul de Dumnezeu. Îl amestecați pe Bunul Dumnezeu în toate lucrurile.

– Greșesc?

– E o greșeală aici, răspunse domnița Roxana. Dumnezeu este o soluție pentru viață când renunți la viață, părinte. Când un om renunță la viața sa și o dăruiește lui Dumnezeu. Precum monahii. Ca dumneavoastră. În acest caz, înțeleg. Altfel religia este fără nici un efect, la fel ca toate paliativele. Nu, religia, Dumnezeu sunt probleme grave, radicale. Dacă nu te oferi complet, definitiv, e în zadar. Dumnezeu nu te acceptă după ceas, la kilogram, la bucată, alături de El, doar pentru câteva clipe, și în viața altora. Nu. El

cere „*ori așa - ori așa*", „*entweder - oder*". Fiica mea, Stela, trăiește. Această viață. La fel ca mine. Nu putem să recurgem la o soluție bazată pe religie decât după ce-am renunțat la viață. Până atunci, soluția este în acest veac. În istorie. „În contemporaneitate." Să revin deci la situația prezentă. Fiica mea are mai mult decât îi trebuie. Este o adevărată prințesă. Duce o viață de prințesă.

– Nu aveți de ce să vă plângeți, căci ea are tot ce-i trebuie. Din destul.

– Mă plâng, pentru că plătește prețul acestei abundențe prin abandonarea orbitei sale. Aici, la Petrodava, totul îi este cunoscut, totul îi este atât de familiar, ca propriul ei trup. Aici, ea știe ce înseamnă bucuria adevărată. Și durerea adevărată. Acolo, după cum am văzut din scrisori, nici o bucurie nu o mulțumește și nici o durere nu-i produce vreun rău. Durerile și bucuriile lumii în care trăiește ea de un an de zile sunt diferite de bucuriile și durerile pe care le știe. Totul înseamnă ratare pentru ea. Se poate ca durerile și bucuriile lumii princiare în care se află să fie mai altfel. Mai înalte. Însă ele nu se aseamănă cu bucuriile, cu plăcerile pe care ea le cunoaște. Am citit scrisoarea sa de la Rio de Janeiro. Îmi descrie fructele din Brazilia. Ananasul, portocalele, bananele. Toate acestea nu sunt decât miere și parfum. Apoi ea adaugă că are poftă de fructe. Pentru ea, vedeți, aceste minunății de la tropice nu sunt fructe. Sunt minunate, însă pentru ea fructul este mărul acid al Carpaților, din care a mușcat pentru prima oară. Este mura. Cireașa pietroasă și cireașa amăruie, care îi provoacă dinții. Și ea moare de dorul fructelor lângă coșurile cu fructe par-

fumate şi exotice. Aceste fructe sunt nemaipomenite, însă pentru ea nu sunt fructe. Fiecare om, părinte, nu cunoaşte decât o singură bucurie în viaţa sa. Un singur fruct. Acela îi place. Al doilea fruct, a doua bucurie nu mai sunt necesare. Fiica mea, Stela, n-are parte decât de cea de-a doua bucurie. De cel de-al doilea fruct, iar primul îi lipseşte. Doar primul este adevărat. Ea este nefericită, deşi nu-mi spune. A părăsit orbita Petrodavei precum o stea. Şi nu a mai intrat într-o alta. Rătăceşte, prin urmare, asemenea unui meteorit. Străină. În afara tuturor constelaţiilor care există. Ca şi cum ar trece doar prin faţa unor case cu uşile şi cu ferestrele zăvorâte.

– Cheam-o înapoi, dacă tu consideri că e nefericită, spuse preotul.

– Aş vrea ca Stela să se căsătorească, spuse domniţa Roxana. De această dată însă aşa cum se cuvine. Nu ca prima oară. Să trăieşti printre străini, cum face fiica mea, este o viaţă mai rea decât cea din iad. Ea are totul. Şi îi lipseşte totul. Pentru că tot ceea ce are nu doreşte să aibă şi-i lipseşte tot ceea ce ea doreşte. Lucruri mărunte, care nu există acolo. Şi are lucruri de preţ, cu care nu ştie ce să facă, pentru că îi sunt străine şi nefolositoare. Omul pe care ea îl va iubi va semăna cu oamenii de la Petrodava. După cum fructele la care ea a poftit sunt doar fructele din Carpaţi. Asemenea oameni însă nu există în saloane, în cazinouri, în hotelurile de lux pe care ea le frecventează.

– Care este situaţia ei cu adevărat? întrebă preotul.

– Soacra ei a făcut-o unica sa moştenitoare. O adoră. O plimbă peste tot. Îi satisface toate capriciile. Şi ea vrea ca Stela să fie fericită. Asta-i totul.

– Şi, când domniţa Stela vi se confesează cum te confesezi unei mame, ce vă scrie?

– Ce să-mi scrie? Îmi spune că este o stea în afara constelaţiei sale. „Mamă, ard şi rătăcesc în Occident ca o cometă, ca o stea căzătoare. Sunt atât de fericită şi atât de nefericită, ca o stea căzătoare. În afara fericirii şi a nefericirii, suspendată în eter, solitară. Îmi caut o traiectorie pe care aş putea să o urmez. Nu mă gândesc că o voi afla. Într-o zi voi cădea la Petrodava, la fel ca o cometă. Stinsă ori strălucitoare. Doar hazardul o poate şti. El, care este unica lege a stelelor strălucitoare" – iată ce-mi scrie fiica mea, Stela, steaua mea. Şi acestea nu sunt vorbele unei fete de 20 de ani.

– Toţi tinerii sunt aşa, domniţă Roxana, spuse preotul. Începând din clipa în care părăseşte orbita propriei sale familii şi până ce îşi creează la rândul lui o familie, fiecare tânăr este o stea rătăcitoare, fără traiectorie. Această existenţă de stea căzătoare, de rătăcire solitară şi de căutare a unei traiectorii e atât de firească... Dumnezeu nu lasă niciodată însă nici stelele, nici oamenii să cadă în neant. Cu toţii fac parte din marea constelaţie a Creatorului. Şi aceasta funcţionează ca şi un ceas. Fiecare om, fiecare stea au aici orbita lor. Reglată dinainte. De altfel, nu e om care să nu aibă principalele instrumente ale existenţei lui: bătăile inimii, circulaţia, destinul. Ele sunt încredinţate marii centrale cereşti.

– Doamnă, o scrisoare de la domniţa Stela! strigă o servitoare.

Preotul şi domniţa Roxana tăcură dintr-odată. Roxana deschise scrisoarea fiicei ei şi citi cu voce tare:

„Dragă mamă, iartă-mă că-ţi scriu într-un alt fel decât în scrisorile mele de mai înainte. M-am îndră-

gostit. Întreg universul a dispărut. Nu mai există nimic în afară de omul de care eu m-am îndrăgostit ca o nebună. Nu ştiu cum îl cheamă. Nu i-am auzit glasul niciodată. Nu l-am văzut decât de trei ori. Ştiu însă că voi fi a lui pentru vecie. Că în afară de el nu mai există altcineva pentru mine. Nu mă interesează câți ani are şi nu ştiu cu ce se ocupă. Ştiu însă că de când l-am văzut îl iubesc. Îl voi urma oriunde. Ca soție, ca iubită, ca sclavă. Poate să facă din mine ce va voi. Îți voi scrie dacă îmi va da voie. Începând din această zi nu mai dispun de mine. Nu-mi mai aparțin. Îi aparțin doar lui. Îl voi urma în tot ce-mi va spune. În genunchi, dacă e nevoie. Nu-ți fă griji pentru mine. Peste tot unde voi fi, voi fericită alături de el. Steaua ta."

– Vedeți, domniță Roxana, că fiecare îşi află calea sa? spuse preotul. Destinul reglează traiectoria fiecărui om. Fiecărei existențe.

– Vi se pare că este o cale? întrebă domnița Roxana. E o nebuloasă. Nu e o cale. Să ajungi la o asemenea treaptă de orbire, să te amorezezi de un necunoscut despre care nu ştii nimic... Şi să-i scrii mamei tale că nu-ți mai aparții? Se vede bine că tatăl ei era un om de la câmpie şi că ea şi-a făcut intrarea în lume în acelaşi timp cu haosul Primului Război Mondial. Stelele rătăcitoare nu se ivesc decât în haos. Şi acest haos se dezvoltă din ce în ce mai mult. Vedeți unde a ajuns? Cine e acest individ? Un chitarist? Vreun tenor italian? Doar astfel de oameni pot să transforme femeile fără minte în sclave. Stela nu mai este fata mea. Nici o femeie din neamul Roca nu poate să coboare atât de jos. Unei femei din neamul Roca nu-i pasă de haos şi, prin urmare, nici de pasiuni. Ea e măreață, părinte.

O femeie din neamul Roca înseamnă ordine. Înseamnă o existență verticală. Ea are geometria brazilor și voința râurilor. O femeie de la Petrodava înseamnă o existență liniară între Zenit și Pământ. O linie de unire între scoarța pământului și steaua care strălucește deasupra capului ei. Plăcerile noastre sunt curate. Pure. Fiica mea este fata unui om de la câmpie. Se lasă purtată de val precum epavele și cadavrele. Ea încearcă poate plăceri mai mari. Însă, pentru onoare, e de neconceput așa ceva. O femeie de la Petrodava este stăpâna casei, este asemenea soarelui și totul se învârte în jurul ei. Din soare, Stela a devenit satelit al cine știe cărui chitarist sau tenor. Dacă ea ar fi fost fiica unui om de la munte, nu ar fi avut decât bucuriile unui păstrăv, care nu se simte în largul său decât înotând împotriva curentului și care moare în clipa în care nu poate să-l mai înfrângă. E mort dacă se lasă purtat de curent. Fiica mea este fiica unui om de la câmpie. Dacă ar fi fost fiica unui om de la Petrodava, ar fi fost ca și mine. Ca toate femeile de la noi, care nu-și află plăcerea decât în măreție, în lucrurile înalte. Ca și păstrăvii. Noi putem să devenim monahii, crescătoare de cai, sfinte. Însă niciodată sclave și sateliți ai cuiva, cum a devenit fiica mea. Fiica Roxanei Apostol să devină o sclavă! O sclavă!

Roxana îl chemă pe Pantelimon:

– Pune șaua pe un cal. Vreau să fac o plimbare. Sunt tulburată peste fire. Nu-mi găsesc liniștea decât în galopul calului meu. Hai repede!

Îi spuse preotului:

– Fiica mea e complet pierdută. Există și îngeri pierduți care au ajuns demoni. Nu există decât fete

pierdute. Există, de asemenea, stele care au căzut şi au ajuns pietre pe faţa pământului. Dacă Stela nu este complet pierdută, omul pe care ea îl iubeşte este cu adevărat Dumnezeu coborât pe pământ. Credeţi că Dumnezeu ar putea veni pe pământ acum, în 1921?

– Nu e exclus, spuse preotul, noi Îl aşteptăm pe Dumnezeu mereu, însă nu cred că cineva ar trebui să fie Dumnezeu pentru a face dintr-o femeie o sclavă. E un lucru obişnuit.

– Dacă ea este fiica mea, atunci nu poate să aibă o asemenea pasiune decât în cazul în care Dumnezeu ar fi coborât pe pământ şi ea L-ar fi întâlnit. O femeie de la Petrodava nu este o femeie oarecare. Altfel, fiica mea nu este fiica mea.

– Dacă nu laşi mândria la o parte, vei arde în flăcările iadului.

– Sunt dreaptă, nu sunt mândră. Sunt „verticală", pentru a semăna cu Dumnezeu, Creatorul meu. Şi dacă noi, cei de la Petrodava, locul unde norii ne trec pe sub picioare, dacă noi, care trăim cu trupul dincolo de nori, nu suntem credincioşi chipului dumnezeiesc şi îngerilor, cine să fie? Suntem la Petrodava, părinte, mai aproape de cer decât de pământ. Suntem vecinii cei mai apropiaţi de cer, de Dumnezeu. Este normal să fim mai aproape de îngeri, de sfinţi şi de Dumnezeu decât de omul de lut, ca cei de la câmpie. Or, Stela este un meteorit stins şi căzut în câmpie, pierdut, prin urmare, pentru constelaţia Petrodavei, care se află în cer, ori omul pe care-l iubeşte ea este Însuşi Dumnezeu. Cu bine! Calul este gata. Plec.

IX
Ceaiul cu Dumnezeu

Stela Illiyuşkin locuieşte într-un apartament al hotelului *Imperial* din Viena. Cheamă lacheul pentru a-i da o scrisoare pentru mama sa, domnița Roxana. Era scrisoarea în care ea o anunța că s-a îndrăgostit. Stela se îmbracă. Pentru prima oară ea vrea să fie frumoasă, seducătoare. Îşi puse bijuteriile cele mai fine. Rochia care îi plăcea cel mai mult.

Îşi întâlnise iubitul ideal de trei ori. La *Central Buchandlung.*[1] Niciodată însă nu reuşise să-l facă să-şi întoarcă privirea spre ea. Detesta rochiile, bijuteriile şi coafurile pe care le purtase în aceste trei dăţi, pentru că nimic nu a putut să-l atragă pe acest om ca să o privească. Astăzi, era însă hotărâtă să-l cucerească. Îşi pusese un taior vienez tip sport, cu linii severe, pantofi „de stradă". Purta o poşetă de piele sobră. Aşa se îmbrăcau toate femeile din „înalta societate" a Vienei, atunci când uitau de moda pariziană şi ascultau de glasul germanic al sângelui vienez.

Librăria centrală avea uşile larg deschise. Era o încântătoare dimineață de toamnă. Mireasma viilor, câmpiilor, munților şi a Dunării plutea în văzduh.

[1] Librăria centrală (în lb. germană).

În librărie, toți vânzătorii așteptau să o servească pe Stela. Se îndreptă către raionul unde îl întâlnise prima oară pe omul de care se îndrăgostise. Era un raion cu cărți de filosofie. Apăru. Înalt, îmbrăcat într-un costum de lână, cenușiu. Un costum sobru, nespus de elegant. Purta pantofi negri. Avea piciorul mic. Precum caii de rasă. Stela ghici că el trebuia să aibă, exact precum caii de rasă, glezna extrem de fină. Stela nu îndrăzni să-și ridice ochii spre el. Purta o cămașă albă. Un alb nemaivăzut. Ca și zăpezile de la Petrodava. Avea o cravată de lână, aproape de aceeași culoare ca și costumul. Gulerul fin. Părul negru, de un negru bătând în albăstrui, dat pe spate. Sprâncenele stufoase. O față de om nobil. O față de culoarea fildeșului, puțin stacojie. Și ochii mari ca două călimări de cerneală deschise. În acești ochi se reflecta totul ca în două fântâni cu ape negre. În schimb, mâinile îi erau uriașe. Ca două ciocane. Degetele lungi, cu oase groase, prelungi precum trestiile vândute turiștilor în stațiunile de munte. Se opri la raionul cărților de filosofie și răsfoi o carte. Privi cartea la fel ca și copiii, uimit și atent, ca și cum întreg universul era conținut în acele pagini. Părea că urmărește acțiunea de pe un ecran. Din când în când, citea autoritar, critic. Nu precum judecătorii, pentru că judecătorilor le lipsește măreția. Un judecător e cineva care reglează până la urmă niște conturi. Niciodată un cap de judecător nu ar putea să inspire artiștii, fotografii. El rămânea totuși un judecător, însă în maniera profeților Noului Testament: are o privire severă, cu intenția de a semnala însă o greșeală și de a o ierta. Nu are nici o privire pentru Stela, care se apropie de el cât mai

mult cu putință. Ea nu vede titlul cărții. E hotărâtă să o comande totuși pentru a savura paginile pe care ochii lui le-au privit plini de uimire. Stela nu are însă noroc. Acel om, ca nimeni altul pe fața pământului, luă cartea și o înmână vânzătorului. Discută puțin despre preț. Spune că nu are bani la el și cere să-i fie trimisă cartea la o adresă. I-o dă vânzătorului și acesta o notează cu cea mai mare atenție. Omul părăsește librăria. Stela ia la întâmplare o carte de la un raion și merge la casă.

– Cine este domnul care a ieșit? întrebă ea.

– O clipă, spuse vânzătorul. (Citi: „Profesor Ante Stepinater", Universitatea din Viena.) Mi-a cerut să trimit această carte la poarta Universității. O va plăti. Este un client. Nu-l cunoaștem însă. Nu vine regulat decât de vreo câteva săptămâni. Nu cred că este de aici.

Stela ieși. Toată ființa ei se umplu de acest nume, asemenea unui vas plin cu vin ori cu parfum. Ante era diminutivul lui Anton. Un nume croat. Croații sunt unul dintre cele mai admirabile popoare de pe pământ. Stela păstră această informație pentru soacra sa. Acești oameni sunt ca niște frați gemeni cu oamenii de la Petrodava, își spune Stela. Se întoarse acasă și scrise pe o foaie albă ce purta blazonul prinților Illiyușkin:

„Domnule,

Ați dori să ne faceți onoarea de a veni să servim o ceașcă de ceai împreună cu noi, luni 2 noiembrie?"

Semnă: „Stela Illiyușkin".

Adresa: „Profesor Ante Stepinater. Universitatea din Viena".

– Duceți aceasta de urgență! ordonă Stela.

Lacheul plecă în grabă să ducă scrisoarea.

Stela merse la soacra ei; aceasta, aşezată în salon, citea plină de aviditate un roman. Era copleşită de emoție. Punea în tot ceea ce făcea o pasiune exagerată, chiar şi atunci când citea un roman. Ai fi putut spune că se află pe câmpul de bătălie. Angajată cu toată ființa ei.

– Mamă, am venit să vă anunț un lucru foarte grav. Vreau să vă las pentru o vreme, spuse Stela.

– Vă întoarceți la Petrodava, acasă, la mama? Puțin *heimweh*? Nostalgia?

– Nu, răspunse Stela. Nu contează unde mă duc. Începând din această clipă nu voi face decât ce mi se va porunci să fac. M-am îndrăgostit. Şi persoana mea a dispărut pentru a se supune fără murmur celui care este, începând de astăzi, împăratul meu, regele meu, stăpânul meu. Nu mai sunt decât o umbră, un satelit care se învârte în jurul lui, ca în jurul soarelui.

Prințesa Illiyuşkin izbucni în lacrimi. Întinse brațele şi o strânse pe Stela la piept cu deznădejde, cu patimă.

– Nu aş vrea să vă văd supărată, spuse Stela. De un an am făcut tot ce ați dorit. Vă iubesc. Mă gândeam să nu vă părăsesc niciodată. Vă sunt îndatorată pentru tot ceea ce ați făcut pentru mine. Acum însă nu-mi mai aparțin. Vă rog să mă iertați!

– Iertare? întrebă prințesa. Pentru ce iertare? Este lucrul cel mai minunat care i se poate întâmpla unei femei pe pământ. Să întâlneşti un om care să înlocuiască soarele! Superb! Un om care eclipsează Universul! Minunat! Şi că ea doreşte să slujească. Cine este?

De ce nu mi-ați vorbit până acum? Minunat! Superb! Cine este?

– N-am ştiut cum îl cheamă până în urmă cu o jumătate de oră, spuse Stela.

– Îl iubiți fără să-i ştiți numele? întrebă prințesa.

Plângea din ce în ce mai tare, ca o ploaie mărunță. Spuse:

– Este mai frumos decât în Puşkin. Mai frumos decât în Lermontov şi în Turgheniev! Iubeşti ca o rusoaică. Spune-mi, cine e?

– Nu ştiu nimic despre el, răspunse Stela. Este un om pe care l-am văzut astăzi pentru a patra oară în viața mea. În acelaşi loc de fiecare dată, la Librăria Centrală. Aici, lângă hotel.

– Şi cum ai făcut cunoştință cu el? întrebă prințesa.

– Nu am făcut cunoştință, răspunse Stela. Nici măcar nu i-am auzit glasul. Nu ştiu nici măcar ce vârstă are. Nici ce lucrează. Astăzi a comandat o carte şi a lăsat un nume şi o adresă: „Profesor Ante Stepinater, Universitatea din Viena, la poartă." E tot ceea ce ştiu. Nici măcar fizic nu pot să vi-l descriu. Tot ceea ce pot să vă spun e că l-am invitat să servească o ceaşcă de ceai, cu aceeaşi emoție cu care L-aş fi invitat pe Dumnezeu să ia o ceaşcă de ceai împreună cu mine. Îi voi spune că-l iubesc. Că e stăpânul vieții mele. Că nu voi face decât ceea ce-mi va porunci. Dacă îmi va cere să săvârşesc o crimă, nu voi ezita. Dacă vrea să facă din mine servitoarea lui, metresa lui, soția lui, sclava lui, voi accepta. Accept tot ceea ce vine de la el. Dacă îmi va cere să mă arunc pe fereastră, mă voi arunca. Începând cu această clipă, pentru mine el este Dumnezeu. Şi Dumnezeu va veni să bea o ceaşcă de ceai cu mine. Aici, la hotel. Mâine, la ora cinci.

Bătrâna prințesă nu mai asculta. Ea repeta că era mai frumos decât în Lermontov. Şi-şi amintea de dragostea tinereții sale.

– I-am scris şi mamei mele la Petrodava, spuse Stela. Am ținut, de asemenea, să vă spun. Vă rog să mă iertați!

– Deci l-ai invitat la ceai? întrebă prințesa.

– Da, spuse Stela. Dacă nu vine, mă duc eu la el.

– E bine ce-ai făcut? spuse prințesa. Şi dacă e un om căsătorit? Apoi, tu nu-l cunoşti. Evident, pentru o prințesă Illiyuşkin nu e nevoie ca omul să-i fie prezentat pentru ca ea să-l invite acasă. Suntem deasupra acestor lucruri. Dar dacă este căsătorit? Deşi o prințesă Illiyuşkin...

– Puțin contează, spuse Stela. Traiectoria vieții mele e deja fixată. Sunt umbra acestui om. Puțin contează cine este şi ce face. Nu-i cer nimic decât să mă lase să-l urmez. Cum Îl urmez pe Dumnezeu.

– Nu rosti blasfemii! spuse prințesa. Un om este un om, iar Dumnezeu este Dumnezeu.

– Am spus: îl voi asculta mai mult decât pe Dumnezeu. El e Dumnezeul meu.

Stela se ridică şi ieşi. Se gândise cât se poate de bine. Era la fel ca mama sa.

– Sunt o fată de la Petrodava. Noi, muntenii, care trăim agățați de creste, deasupra prăpăstiilor, noi ținem seama de fiecare pas pe care trebuie să-l facem, pentru că ne angajăm viața noastră odată cu acesta. Pentru un om de la Petrodava, un pas poate fi chiar ultimul, dacă nu s-a gândit bine ce face. Ei, bine! Eu m-am gândit aşa cum trebuie şi am făcut acest lucru în cunoştință de cauză. Nu mai e nevoie deloc să revin asupra

acestui fapt. Când el a apărut înaintea mea, totul s-a petrecut la fel ca dimineața, atunci când răsare soarele și când toate luminile orașului se sting. Nici o lumină, nici măcar cea mai puternică, nu mai prezintă interes când răsare soarele. Și în viața mea toate luminile, toate preocupările s-au stins. Nu mai rămâne decât el în viața mea. El e totul. E singurul meu Dumnezeu.

Bătrâna prințesă plângea nu atât din cauza iubirii Stelei, cât pentru că vorbele sale treziseră amintirea amorurilor ei de demult. Nimeni nu poate să iasă din propria sa existență, așa cum nici ursul nu poate să iasă din cușca lui de la menajerie. Tot ceea ce i se întâmplă cuiva din partea altcuiva pare straniu pentru noi. Când noi arătăm interes preocupărilor altora, acordăm, de fapt, interes propriilor noastre preocupări.

***

Ora cinci. În salonul prințesei Illiyușkin de la hotelul *Imperial* era așezată o măsuță de ceai.

– Garson, anunțați Direcția că aștept o eventuală vizită a profesorului Ante Stepinater. Nu știu dacă va veni, dar dacă vine, să fie condus până la apartamentul nostru! ordonă Stela.

Sună telefonul.

– Domnul Ante Stepinater dorește să fie chemată prințesa Stela Illiyușkin.

– Să urce! strigă Stela.

Era fericită. Nu-și imaginase că va fi atât de stăpână pe ea însăși. Pe masă, în mijloc, stăteau șase trandafiri albi. Stela știa că nu avea nici un motiv să fie emoționată. Îi va spune acestui om exact ceea ce i-a spus și mamei sale, exact ceea ce i-a spus prințesei și

exact ceea ce se întâmplă. Stela nu ştia să mintă. Dacă este căsătorit şi dacă are copii, nu-l va întreba nimic. El este Dumnezeu. Şi pe Dumnezeu Îl accepţi aşa cum e, fără să încerci să-I modifici planurile după gusturile tale. Ea îi va cere favoarea de a-l urma precum umbra urmează trupul. Precum o stea se învârte în jurul soarelui. Desigur, ar prefera să nu fie căsătorit şi să fie îndrăgostit de ea. Să o ia de soţie. Însă ar fi o bucurie mult prea mare. Şi ea ar fi fericită să-l vadă, să-l audă. Nu-i va cere nimic în plus. În aceeaşi clipă uşa se deschise. Servitorul de la ascensor, cu galoane aurite, asemenea unui paj celest, intră în salon. În spatele lui, în cadrul uşii aurite a salonului tapisat cu mătase aurită, apăru, coborât parcă din cer, Ante Stepinater. Era îmbrăcat în negru, în sutană. Ante Stepinater era preot. Stela nu mai văzu nimic în faţa ochilor. Totul se şterse înaintea ochilor ei. Nu se aşteptase la o asemenea lovitură a destinului. Destinul are atâtea mijloace de a învinge, de a pedepsi, de a umili, când e vorba de o sărmană femeie ori de un sărman om muritor, încât nimeni nu poate rivaliza cu el în a tortura.

– Sunteţi preot? întrebă Stela.

I se păru că Ante Stepinater înaintează şi o salută. „Dacă aş fi ştiut, o! dacă aş fi ştiut..., se gândi Stela. Mi-am închipuit orice, în afară de una ca asta. Dacă ar fi aparţinut unei femei, unei familii, unei ţări, aş fi putut să-l smulg. Dar cum să-l smulgi din mâinile lui Dumnezeu? Cum aş putea lupta cu Dumnezeu ca să-l iau şi să-l fac al meu?"

– Luaţi loc, spuse prinţesa.

– Sunt foarte onorat de invitaţia dumneavoastră, spuse Ante Stepinater.

Stela era gata să izbucnească în lacrimi. Acum știa: „Omul pe care îl iubesc, pentru care i-am spus mamei și prințesei că aș lăsa totul, că aș deveni o criminală, că m-aș împușca dacă mi-ar cere aceasta, pentru care aș fi făcut orice, dacă mi-ar fi cerut, acest om este un preot. Un preot, un om dedicat, prin urmare, un om care aparține lui Dumnezeu."

Preotul spuse:

– Vă mulțumesc pentru cinstea pe care mi-ați făcut-o. Știu că sunteți o eroină a războiului mondial și o stea pe firmamentul european. Că sunteți... Prin urmare, o mare cinste...

Stela nu putea să îndure mai mult aceste ironii ale destinului. După ce că destinul i-l sustrăsese și i-l adusese în sutană, acum își bătea joc de ea cu toate aceste politeturi, aceste convenții și aceste formule mondene. Izbucni în lacrimi, cu capul pe masă, cu fruntea așezată pe fața de masă albă, brodată. Alături de cestile de ceai. Plângea.

Când își ridică capul, preotul Ante Stepinater era calm, așezat pe un scaun. Un miros parfumat se ridica din cele două cești de porțelan Rosenthal pline cu ceai. Preotul era atât de frumos, cum Stela nu-și închipuise vreodată. Acum, ochii săi ridicați, printre lacrimi, îl vedeau cu adevărat atât de aproape, pentru prima oară. Capul său cu păr negru, cu sprâncene stufoase, cu nasul drept, roman, cu ochii care păreau niște lacuri fără fund în care se odihnesc piscurile munților... Era o operă perfectă a creației. Mai mult, acest cap părea luminat din interior de o lumină orbitoare de milioane de kilowați. Întreg părul său părea incandescent, străluminat.

„Nu m-am înşelat când am spus că aş lăsa totul, chiar şi viaţa mea, pentru acest om, se gândi Stela. Nu m-am înşelat când i-am scris mamei mele că l-aş urma ca şi cum ar fi Dumnezeu. El este iubitul absolut. Dumnezeu pe pământ..."

– De ce plângeţi, prinţesă? întrebă preotul.

Vorbea în franceză, deoarece Stela se descurca cu greu în germană. Preotul remarcase aceasta şi i se adresă în franceză. Ca româncă, franceza era mai aproape de spiritul său decât germana. E o limbă latină. Preotul făcea multe greşeli. Pronunţia sa era plină de asperităţi. Te făcea să te gândeşti la profeţii Vechiului Testament care vorbeau şi scriau ca şi cum ar crăpa stânca.

– De ce plâng? întrebă Stela. Dacă nu am nici un motiv pentru a plânge, părinte, atunci nimeni nu ar mai trebui să plângă pe pământ.

– Iertaţi-mi întrebarea, spuse preotul.

– Din cauza dumneavoastră plâng. Şi din cauza destinului şi a lui Dumnezeu, care şi-au bătut joc de mine. Ştiţi pentru ce v-am invitat, părinte? Pentru că nu mi-am închipuit că sunteţi preot. V-am văzut la librărie. În trei rânduri. Ieri a fost a patra oară. M-am îndrăgostit de dumneavoastră. Este prima oară în viaţa mea. Îndrăgostită cu pasiune. Ştiam că voi suferi, că va trebui să lupt. Cu viaţa, cu familia, cu o femeie, cu totul. Însă eram gata să mă bat. Să vă smulg tuturora. Împotriva lui Dumnezeu totuşi, nu pot... Sunt însă oameni care au învins şi zeii. Prometeu a fost mai puternic decât cerul. Nu voi abandona lupta decât atunci când voi fi zdrobită, ucisă. În luptă doar. Şi vă voi smulge chiar şi lui Dumnezeu. Voi încerca cel puţin. În orice caz, voi cădea în luptă, cu *faţa la inamic*.

– Dumnezeu este mândru de dumneavoastră, spuse preotul.

– Dumnezeu este mândru de mine? Pentru că eu vreau să mă lupt şi să vă fac din preot al Lui iubit al meu?

– Dumneavoastră nu vreţi aceasta, prinţesă, spuse preotul liniştit. Dumneavoastră vă închipuiţi. Faceţi însă o greşeală. Dumneavoastră sunteţi îndrăgostită de Dumnezeu, nu de mine.

– Fără iezuitism, spuse Stela.

– Eu nu exist, prinţesă, spuse preotul. Şi chiar dacă existam, dumneavoastră nu vă uitaţi la mine. După cum nici nu v-aţi uitat – şi acesta o ştie toată lumea – la nici unul dintre oamenii celebri care se învârt în jurul dumneavoastră. V-o repet. Nu aţi fi putut să vă îndrăgostiţi de mine. Nu aţi fi putut să mă invitaţi. Eu nu exist. Pe Dumnezeu L-aţi invitat la ceai.

Preotul Ante Stepinater îi povesti Stelei că era născut în apropiere de Zagreb, „deasupra Zagrebului", într-un ţinut înalt, „nu atât de înalt ca Petrodava dumneavoastră, însă destul de înalt..." Fusese crescut de Biserică. Era un copil de ţărani abandonat. A făcut seminarul.

– După vârsta de 12 ani, am nutrit speranţa de a ajunge sfânt, prinţesă. E un drum mai lung decât cel care duce la stele. Am perseverat însă. Şi am luat pilda Sfinţilor Părinţi ai Bisericii. Dorm trei sau patru ore pe noapte. Muncesc fizic şi intelectual.

Într-adevăr, capul său strălucea precum capul sfinţilor, al marilor artişti şi creatori. Avea mâinile aspre de muncă. Spuse:

– Mănânc doar pentru a-mi menţine viaţa. Toate simţurile mele sunt omorâte prin asceză. În fiecare zi caut să elimin din fiinţa mea tot ceea ce este inutil, tot

ceea ce este uman, pentru a pune în loc sfinţenia. Dacă v-aţi aruncat o privire asupra mea, prinţesă, e pentru faptul că aţi văzut aici pe Dumnezeu într-o cantitate infimă. Bineînţeles, atât cât am putut să păstrez de puţin în persoana mea. Dacă într-o zi lumina divină pe care o port în mine s-ar împrăştia şi ar dispărea precum apa vărsată dintr-un vas care se sparge, eu n-aş mai fi decât un om care cade pe cale, precum o zdreanţă. Un sărac infirm, bun de internat în spital din pricina epuizării fizice. Mă hrănesc cu lumină, ca acel filosof grec care se hrănea cu mirosul pâinii, deoarece era prea în vârstă pentru a mai mânca. Mă hrănesc, de asemenea, cu parfumul florilor. Este tot ceea ce v-a atras atunci. Din cauza aceasta v-aţi îndrăgostit. Sunteţi însetată de Dumnezeu, de absolut şi de veşnicie. Sunteţi însetată de înalt. Sunteţi născută la Petrodava. Patria dumneavoastră este cerul. Dumnezeu este vecinul dumneavoastră. Cel mai apropiat vecin. L-aţi aflat întru mine. Dumnezeu Se reflecta în gândirea şi în privirea mea. Dacă m-aţi fi iubit ca om, aţi fi ştiut ce culoare au ochii mei, ce vârstă am, ce talie, ce glas... Dar nimic din toate acestea nu v-au interesat. Aţi fost dispusă să abandonaţi totul, deoarece Îl port pe Dumnezeu întru mine, ca preot, ca ascet, ca un monah mortificat pe drumul sfinţeniei. Aţi văzut pe Dumnezeu şi v-aţi îndrăgostit de El, nu de omul care-L poartă pe Dumnezeu ca preot. De altfel, eu nu sunt chiar un om. Eu sunt prea mortificat, pentru a avea simţuri şi instincte. Eu n-am mâncat niciodată carne. Întrebaţi femeile care se pricep la asta, privitor la iubiţi, dacă eu sunt un om. Dacă mi-aş da jos sutana, aţi vedea oasele mele, pe care pielea e întinsă ca o haină. Nu de mine

v-ați îndrăgostit, ci de absolut, de veşnicie, de Dumnezeu. De toate aceste lumini pe care un ascet, un preot şi un filosof creştin le poartă în el pe calea către cer...

Stela nu-l mai asculta. După un timp, ea văzu pe Dumnezeu care se ridică şi pleacă. Rămase singură.

În acea seară Stela îi scrise domniței Roxana la Petrodava.

„Omul pe care-l iubesc este afierosit lui Dumnezeu. Nu pot să-l smulg de la El. L-aş fi răpit unei femei. Nu pot să-l iau însă lui Dumnezeu. În clipa în care nu va mai fi cu Dumnezeu el nu va mai exista. Dacă Dumnezeu îl abandonează, cade şi va fi zdrobit. Nu există decât în măsura în care el se află în mâinile şi în apropierea lui Dumnezeu. Tot aşa precum licuricii, care nu strălucesc decât noaptea şi într-un loc umed, dar care, de îndată ce îi iei în mână şi îi aşezi la lumină, nu sunt nimic altceva decât nişte viermi mizerabili, mai mizerabili decât toți ceilalți viermi.

Aş putea să-l smulg lui Dumnezeu, dar atunci ceea ce aş avea în persoana sa lipsită de Dumnezeu ar fi fără nici o valoare. Îl las, prin urmare, lui Dumnezeu. Mă deplâng. Poate că de Dumnezeu sunt îndrăgostită, aşa cum mi-a spus Ante. Nu pot să mă mărit cu Dumnezeu decât dacă părăsesc această lume. Or, mie îmi place viața. Păcat că m-ai născut atât de sus. Mă voi sforța să iubesc ca celelalte femei; altfel spus, nu trebuie iubit Dumnezeu ca un tenor, şi nici un tenor ca Dumnezeu!..."

Micul paj, care transmisese anunțul, reveni. Intră în apartamentul Stelei recitând înspăimântat, ca la teatru:

– Prințesa mamă Illiyuşkin a murit. Vă rugăm să veniți în apartamentul ei. A murit pe neaşteptate.

X
În drum spre Petrodava

Prințesa Olga Illiyuşkin s-a stins subit. O criză cardiacă. Înainte ca Stela să vină să-i povestească epilogul romanului ei de amor. Prințesa Olga ar fi vrut să o vadă pe Stela rămânând credincioasă fiului ei mort. Nu ar fi fost logic să-i ceară aceasta însă. Poate că nu ar fi putut să îndure să o vadă pe Stela trăind cu un alt om şi lăsându-şi numele de Illiyuşkin. Ea, care ținea atâta să vadă dus mai departe acest nume. Şi, pentru că nu aflase o altă soluție, a murit. Inima ei bătrână n-a mai rezistat. Înainte de a vedea dispărând numele de Illiyuşkin din cartea lumii, şters, ca un nume stins în neant. Fără să lase o urmă.

Trupul neînsufleţit al prințesei a fost îmbălsămat. Ca şi trupul fiului ei la Iaşi. A fost înmormântată provizoriu la Cannes. Acolo unde se afla o biserică ortodoxă, lângă mare.

Comunitățile ruseşti din întreaga Europă au trimis delegații. Ceremoniile şi pregătirile în vederea transportului corpului neînsufleţit şi îmbălsămat al prințesei au durat mai multe săptămâni. Toți oamenii în jurul ei plângeau şi se tânguiau cu o durere fără margini. După ce a fost condusă la Cannes, în sicriul ei de sticlă, închis într-un alt sicriu de plumb, şi după ce a

fost înmormântată provizoriu – în aşteptarea nu a învierii trupului şi a Judecăţii de pe urmă, ci a transferului rămăşiţelor ei pământeşti în Rusia –, a avut loc deschiderea testamentului. Surpriza a fost una greu de descris în cuvinte. Prinţesa Illiyuşkin, care avea în exil zeci de imobile, sute de salariaţi şi o Curte princiară, nu poseda nimic. Absolut nimic. Toţi oamenii se aşteptau la o moştenire care i-ar fi pus la adăpost de ostenelile şi grijile vieţii în exil. În loc de bogăţie, prinţesa Olga lăsa fiecăruia un cuvânt binevoitor în testamentul său. Aceasta era tot. Stela îi scrise atunci mamei sale:

„Sunt profund recunoscătoare bătrânei prinţese, mama lui Igor. Vreme de un an m-a plimbat peste tot, m-a îmbrăcat şi a ţinut seama de toate capriciile mele. Ca o miliardară. Toată lumea a fost tratată la fel câtă vreme a trăit ea. A întreţinut sute de oameni. Nu le-a plătit doar renta, hrana, locuinţa, călătoriile, îmbrăcămintea, ci şi pierderile la jocurile de noroc, metresele, sărbătorile – care durau în general trei zile şi trei nopţi şi care se terminau întotdeauna prin pahare sparte, lucru care-i uimea pe hotelieri. Prinţesa a plătit mereu totul. Acum, exilaţii se miră că ea nu le-a vărsat rentele postume! Cât despre mine, găsesc că ei exagerează. E bine că prinţesa a murit exact în momentul în care depozitul ei de aur în bănci s-a epuizat. Personal, cu cadourile pe care ea mi le-a făcut în bijuterii, în numerar, în acţiuni, în valori de tot felul, pot să trăiesc până la sfârşitul zilelor mele. Îi rămân îndatorată. Doar renta mea de prinţesă este de zece ori mai mare decât bugetul întregii Petrodave pe durata unei generaţii cel puţin."

În scrisoare, Stela o anunța pe mama sa că se întoarce la Petrodava.

„Aș putea trăi în Occident, continuându-mi viața începută alături de bătrâna prințesă. Am învățat câteva limbi străine. Am multe cunoștințe, admiratori, prestigiu, sunt apreciată. Mă întorc însă la Petrodava. Aici sunt ca o străină. Nu există pe acest pământ o pedeapsă mai dură decât aceea care te face să fii o străină. O *gringa*, cum spun sud-americanii. Fiecare cuvânt pe care-l pronunț ori care-mi este adresat este mereu, pentru urechile mele de străină, un cuvânt fără nici o nuanță, fără nici un fel de parfum. Limbajul unei străine trece cu vederea cele șapte culori ale curcubeului, miile de nuanțe ivite din aceste șapte culori. Limba maternă – nu contează a cui –, doar ea este singura limbă înmiresmată și plină de culoare. Oricât de săracă ar fi, fiecare cuvânt poate să semnifice o mulțime de lucruri și poate să fie plin de lumină, culoare și parfum. Și de fiecare dată când este pronunțat poate deveni un cuvânt nou. O limbă străină te izolează, ca și cum te-ar ține prizonieră într-o peșteră fără soare și fără lumină. Când pronunți o frază în limba maternă, fiecare cuvânt deschide amintiri, ca și cum ar deschide sertare parfumate; toate fațetele și toate imaginile trecutului se ivesc atunci. Viața ta se recompune cu fiecare cuvânt. În limba unei străine nu există nici o amintire. Fiecare cuvânt este asemănător cu o cameră goală, albă ori neagră, cu o afirmație ori o negație; cu o singură funcție. Din cauza limbii, relațiile dintre o străină și oamenii care o înconjoară sunt mai reduse decât relațiile între animalele lipsite de cuvânt. Nu este vorba însă doar de limbă. Totul, în viața

unei străine, este, cum să spun, lipsit de farmec. Ca şi cuvintele dintr-un dicţionar. Nu ştiu niciodată pentru ce oamenii din jurul meu se bucură când îi văd veseli, şi nu ştiu, cu atât mai mult, pentru ce sunt trişti. Pricina bucuriei lor nu este niciodată pricină de bucurie pentru mine şi tristeţile lor nu sunt pentru mine tristeţi. Mamă, mă întorc cât se poate de repede...

Sunt o stea a micului sistem de la Petrodava. Precum brazii, precum râul, precum crestele munţilor, precum caii ori zăpada. Precum cuvintele, precum absolut tot ce există acolo. Am ieşit din orbita mea. Rătăcesc ca o stea căzătoare. Acum mă întorc acasă. Viaţa unui om este formată din credinţă, din superstiţii, din tradiţii, din obiceiuri, din prejudecăţi. Pentru a trăi aici, la fel ca cei care mă înconjoară, ar trebui să învăţ totul, ce e bine şi ce e rău. Să asimilez şi să-mi însuşesc ce este bun la ei ori ce este rău. Ei au părtăşie cu răul fără să-l aleagă, nici să-l înveţe. Eu nu pot să-l aleg. Prin urmare rămân o străină. Nu se poate învăţa totul la 21 de ani. Sunt lucruri care se moştenesc. În ciuda tuturor eforturilor mele, voi rămâne mereu o străină. Pentru ca o viaţă să merite să fie trăită trebuie ca ea să fi fost trăită de ai tăi, câteva generaţii înainte de tine.

Prin urmare mă întorc cu cea mai mare grabă la Petrodava. Încep deja să respir aerul care vine dinspre Ceahlău. Simt parfumul munţilor. Opresc o clipă scrisoarea mea pentru a închide fereastra palatului din Cannes, de pe malul mării. Ca să nu mai las să intre parfumul mimozelor Mediteranei, acest parfum de lapte, de zahăr şi de apă călduţă. Inspir în sufletul meu mireasma brazilor noştri. Simt apa râului Bistriţa, care curge cu viteza sângelui meu din vene. Cu vi-

teza paşilor mei. Aşteaptă-mă! Voi trăi alături de tine. Şi dacă într-o zi mă căsătoresc, omul care mă va iubi îmi va spune poate lucruri mai puţin măreţe decât un străin cultivat, dar el îmi va spune exact cuvintele de care inima mea este însetată. Cuvintele pe care doar cineva de la noi poate să mi le spună, pentru că ele au fost probate timp de mii de ani de către toate femeile şi de toţi bărbaţii de la Petrodava. Aici, cuvintele, chiar măreţe fiind, sunt străine. Fiecare fiinţă umană este făcută dintr-un pumn de pământ, dintr-o mică ceaşcă de sânge şi dintr-un rotund de cer. Şi ca să fiu fericită trebuie să trăiesc pe pământul din care am fost zămislită. Alături de oamenii în trupul cărora curge acelaşi sânge şi care au acelaşi cer în suflet şi în priviri. Acelaşi cer care ne-a luminat, ne-a ars, şi sub care noi am crescut. Ceilalţi oameni sunt buni doar ca vecini. Asta-i tot. Ei nu sunt din acelaşi aluat ca şi mine: pământ, sânge şi cer."

Stela radia de fericire, încheindu-şi scrisoarea. Lacheul hotelului apăru.

– La dispoziţia dumneavoastră, prinţesă! spuse el.

– O scrisoare. Urgent, spuse Stela. O scrisoare pentru Petrodava.

– Petrodava, prinţesă. Ce nume frumos! Sună bine. Este un domeniu care aparţine Alteţei Voastre? Aveţi un castel la Petrodava?

– Petrodava este tărâmul minunilor, micule paj.

– Dar, Alteţă, nu este Coasta de Azur tărâmul minunilor? Nu Nisa, Cannes şi Monte-Carlo? Aşa spune toată lumea.

– Micul meu paj, răspunse Stela, tărâmul minunilor este locul în care ne-am născut fiecare. Nu este

vorba de un oraş, de un sat ori de o ţară. Nu este o patrie, în sensul cărţilor de istorie şi geografie. Ruşii numesc acest tărâm al minunilor *Rodina maia*, ceea ce înseamnă: locul în care m-am născut. Dar nu sunt doar pământul şi cerul în *Rodina maia*; sunt şi lumina, şi seva care urcă din pământ, şi stelele care sunt pe cer, şi vântul care bate. Toate acestea şi multe alte lucruri laolaltă formează *Rodina*. Şi aceasta este tărâmul minunilor. Această scrisoare pleacă spre tărâmul meu, al minunilor. *Rodina maia* se numeşte Petrodava. O cetate clădită de daci – popor care se credea nemuritor – şi care înseamnă „Cetatea de piatră".

– Aveţi un castel frumos la Petrodava, Alteţă?

– În tărâmul minunilor nu este nevoie de un castel pentru a fi suveran. În *Rodina maia* orice tânără este o prinţesă. Toţi oamenii sunt prinţi pe pământul lor natal. La ce mi-ar trebui un castel la Petrodava? Acolo, fiecare brad este un turn de castel. Fiecare unduire de râu este o diademă de prinţesă. Fiecare zăpadă nouă este un bal princiar cu confetti. Fiecare primăvară este o paradă. În patria sa, fiecare om este un prinţ. Fiecare om poartă pe capul său, în fiecare seară, steaua naşterii sale.

Toţi sunt proletari când nu mai sunt în patria lor, chiar şi prinţii şi regii. Proletarii nu sunt oamenii care lucrează în uzine, ci doar cei care trăiesc în afara patriei lor. Exilaţii. Aceştia nu au aceleaşi cuvinte pentru a râde ori pentru a plânge. Exilaţii sunt cei mai săraci. Plânsurile lor sunt ca o monedă care nu mai are curs, deoarece cuvintele lor nu mai au curs acolo unde trăiesc.

– Pentru ce aţi venit la Cannes, dacă aici nu este tărâmul minunilor?

– O! dintr-un capriciu feminin, spuse Stela. M-am măritat cu un prinț. Un străin. Pentru a avea o coroană în plus. Deși nici un cap nu poate să poarte mai mult decât o singură coroană. Aceea cu care te naști. Doar pentru acolo unde te-ai născut. Orice altă coroană nu mai este o coroană. O bucurie, cum spune un poet elvețian, este un lucru extraordinar de măreț, de semnificativ. Două bucurii înseamnă de fapt nici o bucurie. Acum mă întorc acasă. Este singura călătorie importantă, singura valabilă din viața mea. Pentru că omul nu poate să facă – cu picioarele lui – decât o călătorie importantă pe pământ. Călătoria către casă, către *Rodina*, către tărâmul natal. Celelalte călătorii sunt fără folos, deșarte. Sunt abateri de pe cale. Fericiți sunt cei care pot să facă singura călătorie adevărată: călătoria către patrie!

XI
Cu viteza pasului omenesc

Stela Apostol, prințesa Illiyuşkin, s-a întors în România. Coboară pe peronul gării din Bucureşti. Strânge un imens buchet de mimoze la piept. Peronul este alb. E ger tăios. Ninge. Pe un panou uriaş scrie: „Din cauza căderilor mari de zăpadă toate trenurile spre Moldova sunt anulate." Stela s-a cazat la un hotel. Aşteaptă ca timpul să se îmblânzească. Să se oprească zăpada. Să se oprească viscolul. În prima seară petrecută la hotel e nehotărâtă. Nu ştie dacă a făcut bine că s-a întors. Plajele însorite ale Mediteranei, clima şi civilizația Europei Occidentale, nivelul ridicat de trai îi sporeau nostalgia lumii în care fusese nefericită pentru că era o străină.

Sună telefonul. Era domnişoara Artemiza Fanariotti, o tânără cu care Stela călătorise de la Viena la Bucureşti. Fiica unui general român.

– Scumpă prințesă, îi spuse fata generalului, tata şi mama, nespus de fericiți că m-am întors, acordă în această seară o recepție la noi acasă. Vă invit la noi. Vă va face plăcere. Casa noastră se află lângă Ministerul de Război. E la fel de mare ca şi Ministerul. Veniți! Vă aşteptăm!

Stela acceptă. Din plictiseală. Din cauza singurătății și a frigului. Casa generalului Fanariotti era uriașă. O adevărată citadelă, situată în apropierea grădinii Cișmigiu. În salon se afla o mulțime de ofițeri. Femei frumoase în toalete strălucitoare. Într-un salon se dansa. Într-un altul se servea supa. În bibliotecă se juca cărți. Totul se petrecea în același timp. Pe hol, o orchestră de țigani. În fața ușii, santinelele. Două camere erau rezervate bufetului. Generalul Fanariotti o luă pe Stela de braț și o prezentă – ca și cum ar fi fost vorba de o reclamă – în termeni superlativi. Se opri în fața unui tânăr în haine civile și-i spuse:

– Vedeți acest băiat, prințesă? întrebă generalul, care o ținea pe Stela de braț. Este Mihail Basarab. Cel mai bun ofițer de cavalerie al nostru. A părăsit armata. Este cea mai mare pierdere suferită de cavaleria română după război. Un ofițer extraordinar. Am folosit toate mijloacele pentru a-l convinge să nu facă o asemenea prostie. Cu neputință, Alteță. Cu neputință...

Stela privi spre tânărul cu ochii negri cu reflexe albăstrii și cu fața mată, de culoarea fildeșului ori a pergamentului.

„Capul preotului Ante Stepinater", se gândi Stela, privind spre locotenentul Mihail Basarab. Se ștăpâni însă. Nici cea mai mică asemănare între capul preotului sfânt și capul acestui ofițer. Nici una. Și totuși ei semănau. Doar ca oamenii care trăiesc în același spațiu geografic însă. Stela observase, câtă vreme se aflase în străinătate, că oamenii care trăiesc în aceeași regiune nu doar că au același păr, aceleași fețe și același mers, ci și același fel de a privi, de a simți și de a gândi. Observase că oamenii din Königsberg, Oslo, La

Haye, Dublin, seamănă între ei. Tot aşa cum oamenii din Neapoli, Marsilia, Valencia, Cadix se aseamănă. Cum se aseamănă oamenii din Zagreb, din Viena, din Budapesta şi din Bucureşti. Mari familii.

În afară de această asemănare, altceva atrăgea privirile Stelei asupra ofiţerului care părăsise armata. Purta un costum civil, sobru. Avea în ţinuta sa civilă aceeaşi lejeritate ca şi militarii în uniformele lor. Pe lângă aceasta, avea însă o melancolie apăsătoare ce-i cuprindea privirile. „E o melancolie ce ţine de măreţia spiritului", îşi spuse Stela. Observă însă că se înşală din nou. Melancolia locotenentului Mihail Basarab nu răzbătea dintr-o măreţie a spiritului. Era născută dintr-o suferinţă fizică.

– Îl vedeţi, prinţesă? întrebă generalul. Este un băiat nemaipomenit. Ca toţi ofiţerii noştri de cavalerie. Dar soarta i-a rezervat o mare încercare. O grea încercare. În timpul manevrelor de toamnă, a adormit, aşa cum este firesc să doarmă un ofiţer – pe pământul gol şi umed, în mijlocul câmpului. Ploua. E normal să plouă în luna noiembrie. Manevrele de toamnă au loc în noiembrie. Un ofiţer trebuie să doarmă fără teamă pe timp de ploaie, afară, sub tirul artileriei. Un ofiţer este special pregătit pentru aceasta. Aceasta e misiunea lui pe pământ. Locotenentul Mihail Basarab a primit, din acest punct de vedere, o educaţie desăvârşită. Putea să doarmă pe pământul umed, în ploaie, sub cerul liber. Era ofiţerul de cavalerie cel mai bine antrenat. A avut însă parte de un accident. Nu are importanţă cum a dormit locotenentul de a ajuns victimă a acestui accident stupid. Am efectuat o anchetă. Poate că a dormit prea mult timp pe spate, ori pe fa-

ță, ori chiar pe-o parte. Nu s-a reușit să se lămurească în ce fel a putut să doarmă. Accidentul s-a ivit însă din această cauză necunoscută. Ofițerul a răcit. Seara a avut febră. Apoi i s-a declanșat o pneumonie. Pneumonia s-a transformat în ftizie galopantă. Locotenentul a trebuit să fie internat într-un sanatoriu. Cine și-ar fi putut imagina că un accident stupid ar fi putut obliga locotenentul să rămână doi ani în sanatoriu? Doi ani, prințesă! Un sanatoriu situat într-o regiune minunată. Îl știu. Unul dintre cele mai frumoase din lume. Sanatoriul se află în mijlocul brazilor. Rezervat doar ofițerilor bolnavi de tuberculoză ori convalescenților. Tot confortul! Doi ani de stat la pat e mult pentru un ofițer. Ofițerul este pregătit să ducă o viață activă, nu să stea la pat.

– Și acum este vindecat complet? întrebă Stela, pentru a întrerupe discursul generalului.

– Complet, răspunse generalul. Medicii militari, în toate țările lumii, sunt cei mai buni medici. Nici un fel de comparație cu medicii civili. În materie de știință, prințesă, e nevoie de disciplină. Or, un medic civil nu poate să aibă disciplină. Medicii militari sunt extraordinari. Dacă le dați pe mână un mort, fiți sigură că în 24 de ore îl aduc la viață. Doar pentru a asculta ordinul superiorului. Iată o probă. Uitați-vă la locotenentul Mihail Basarab. Arată mai bine ca mine. Însă drama este că legile militare, care sunt mai precise decât matematica și decât logaritmii, elimină tot ceea ce nu este certitudine infinitesimală. Legile militare nu țin seama de disciplina militară în privința învierii morților. Pentru a lăsa exclusivitate lui Lazăr. Pentru a nu ofensa Biserica. Legislatorul, care e generos, dă unui

ofițer, victimă a unei boli grave, contractată în timpul serviciului și din cauza acestuia, dreptul de a solicita un concediu nelimitat. Cu salariu întreg. Nu se întâlnește o asemenea generozitate, o asemenea mărinimie, decât în cadrul instituției militare. Locotenentul Mihail Basarab a contractat mai întâi guturaiul, de unde au decurs toate celelalte complicații în timpul manevrelor de toamnă. El a avut dreptul să ceară un concediu pe timp nelimitat și să primească salariu întreg. Dacă nu vrea să revină în armată, poate să-și petreacă toată viața în concediu. O dată la cinci ani, el trebuie să se prezinte în fața unei comisii care nu poate să constate decât ceea ce se știa mai dinainte: „În timpul manevrelor de toamnă, ofițerul, dormind într-o poziție neregulamentară, pe timp de ploaie, în aer liber, a contractat un guturai." El spune că nu vrea să mai revină în armată. Mă îndoiesc însă. E cu neputință ca un ofițer să-și regăsească echilibrul și bucuria de a trăi departe de zidurile cazărmii, de mirosul de bocanci, de spectacolul recruților melancolici. Nu. A avut loc în cazul său o dramă pe care nu o înțeleg. Mă încăpățânez să mi-o explic. În timpul acestor doi ani în care ofițerul a rămas la pat, întins pe spate, în camera lui de spital, a lăsat să-i treacă prin minte – fără disciplină și fără controlul superiorilor săi – tot felul de idei. În mod normal, armata nu lasă niciodată în repaus nici pe ofițeri, nici pe soldați, ca să evite astfel orice contact al militarilor cu ideile. Ideile sunt, chiar de la nașterea lor, purtătoare de dezordine și indisciplină. Precum apele poluate în care zac germenii bolilor infecțioase. Noi, în armată, veghem asupra igienei sub toate aspectele. Creierul ofițerului nu trebuie

să intre în contact cu vreo idee. Cu nici un fel de idee. Ei, bine, din cauza acestui stupid şi minor accident – a guturaiului căpătat în timpul manevrelor –, locotenentul Mihail Basarab a trebuit să intre în sanatoriu şi să petreacă aici doi ani, singur, întins pe spate. Astfel el a scăpat de sub controlul şefilor ierarhici. Vreme de doi ani a lăsat să-i treacă prin cap multe gânduri! Tot felul de idei. Şi multe alte lucruri. Ceea ce este absolut contraindicat din punct de vedere igienic şi al disciplinei militare. Locotenentul Mihail Basarab a ieşit din spital complet schimbat, ceea ce dovedeşte că este vătămător să laşi ideile să zburde prin mintea omului. Întrebat dacă ar dori concediu nelimitat, în loc să răspundă că nu poate să trăiască departe de cazarmă şi că – mort ori viu – doreşte să-şi reia serviciul, a răspuns că ar dori un astfel de concediu. Vă închipuiţi consternarea noastră, ca şefi ai lui. În locul unei cariere strălucitoare, pentru că el era ofiţerul nostru cel mai de vază, preferă concediul. L-am chemat şi i-am spus deschis, după obiceiul nostru: „Basarab, băiete, nu poţi să trăieşti departe de cazarmă. Nici un ofiţer nu poate trăi departe de cazarmă. Du-te acasă, fă o beţie monstruoasă, dormi trei zile, apoi vino şi reia-ţi postul în primire." O beţie zdravănă, grozavă, face să dispară mirosul de spital mai ceva decât un duş ori mult mai bine decât o baie cu aburi! Ba mai mult, toate gândurile se topesc! Nu există un mijloc de curăţire interioară şi exterioară care să fie mai grozav decât beţia militară.

„Nu!", mi-a răspuns. Închipuiţi-vă: un ofiţer care răspunde: „Nu!" unui superior: „Nu vreau să mai revin la cazarmă niciodată. Nu mai vreau să fiu ofiţer."

„Şi pentru ce, mă rog?" Credeam că glumeşte. Dacă el mi-ar fi spus acest „nu" pe câmpul de luptă, l-aş fi trosnit imediat, conform legilor.

„Mi-e teamă de moarte, domnule colonel", mi-a răspuns ofiţerul.

Era prima oară în istoria militară când un ofiţer afirma înaintea şefului său că îi este teamă de moarte.

„Mi-e teamă de moarte şi de război, a continuat ofiţerul. Nu mai vreau să fiu ofiţer. Nu mai vreau să ucid. Nici să fiu ucis. Nici să-i învăţ pe alţii să ucidă."

De atunci, el stăruie în hotărârea lui bolnăvicioasă. Puteţi să-l auziţi, prinţesă. Dacă pleacă cu adevărat, vom avea o mare pierdere pentru cavalerie. După războiul mondial, cavaleria română n-a suferit niciodată o asemenea pierdere. Acest băiat a fost şef de promoţie. Este un ofiţer făcut parcă pentru a deveni general. Mareşal. Ar deveni un erou pe câmpul de luptă. Ar fi putut dirija o şarjă împotriva inamicului şi să moară în fruntea oamenilor şi a cailor săi. Asta ar fi fost soarta lui. Şi iată-l că întoarce spatele destinului.

Generalul îl chemă pe locotenentul în civil. Acesta veni şi se opri în poziţie de drepţi în faţa Stelei şi a generalului.

– Locotenente Mihail Basarab, am prezentat cazul tău prinţesei Stela Illiyuşkin. Ca eroină de război, ea poate să te înţeleagă şi să-ţi dea un sfat.

Locotenentul făcu feţe-feţe. Era emoţionat ca un adolescent, deşi avea 27 de ani.

– De ce roşeşti, băiete? întrebă generalul. Ceea ce ţi s-a întâmplat nu este decât un accident, un caz. Nu este vina ta. E vorba de o boală. O întâmplare. Pentru ce să roşeşti? Ca şi cum ai roşi pentru că te-ai afun-

dat în noroi. Nu e cazul tău. Tu ai intrat într-o baltă cu apă murdară. Un ofițer care spune că îi este teamă de moarte, care urăşte războiul şi care nu vrea să ucidă şi nici să fie ucis este un fenomen mai rar decât un cutremur de pământ. Poate fi vorba de o boală provocată de ideile care s-au cuibărit în capul tău cât timp te-ai aflat la spital, departe de cai şi de soldați. E adevărat ori ba? Răspunde sincer!

– E adevărat, domnule general, spuse locotenentul.

– Ce este adevărat, locotenent?

– E adevărat că mi-e teamă de moarte şi că nu mai vreau să fiu ofițer, pentru a nu-i mai învăța pe alții să ucidă şi să moară.

– Vedeți, prințesă? spuse generalul. N-am exagerat cu nimic. E adevărat.

Generalul se întoarse furios către locotenent şi întrebă:

– Şi ce vrei să faci, băiete, dacă nu vrei să mai fii ofițer? Un ofițer care nu mai este ofițer nu mai este nimic. Un ofițer este un om care se pregăteşte de război. Dacă nu se pregăteşte de război nu mai are loc sub soare. Nu mai este nimic. Nu mai poate să fie nimic. Ce-ți închipui tu că ai mai putea face în viață? Răspunde!

– Vreau să duc o viață liniştită de „gentleman-farmer", răspunse ofițerul, gândindu-mă la pace, nu la război. Gândindu-mă la viață, nu la moarte. Gândindu-mă la dragoste, nu la ură. Iată ce vreau, domnule general!

– Ați auzit, prințesă? Alteța Voastră, care a luptat singură împotriva armatei bolşevice la Prut şi care a smuls din ghearele inamicului pe câmpul de luptă trupul generalului-prinț, al soțului dumneavoastră, poa-

te să înțeleagă aceste cuvinte ale unui ofițer? Eu nu-l cred. Acest locotenent a fost o speranță a cavaleriei. Mereu la școala militară șef de promoție. Și el își închipuie că un șef de promoție poate trăi fără să vină la ora șase dimineața la cazarmă. Fără să audă trompeta, fără mirosul de bocanci noi și de supă de fasole. El crede că viața poate fi ușor de suportat fără aceste elemente esențiale. Ei bine, nu există ofițer care să poată trăi fără cazarmă. Tu crezi că vei putea?

– Cred că da, domnule general, spuse locotenentul. Și cred că voi fi fericit.

– Crezi tu, care ai gustat din viața militară, că vei putea duce o viață statică, precum o mlaștină cu apă moartă și puturoasă, undeva, într-un colț al pământului, și să faci copii, să veghezi fătarea vitelor, ouăle găinilor, ploaia și anotimpurile?

– Cu siguranță, domnule general, zise locotenentul.

– Vei vedea că nu se poate, spuse generalul. Faci o mare prostie, băiete. Tu ești al nostru. Căci ai fost militar. Și un militar perfect, cu calități înnăscute, nu poate trăi nici cu vacile, nici cu găinile, nici cu puștii. El trebuie să trăiască printre soldați, printre camarazi, la cazarmă, la chefuri și pe câmpul de luptă. Nu în papuci. Un ofițer moare dacă nu își aude sunând pintenii la fiecare pas pe care îl face.

Locotenentul asculta calm. Auzise acest discurs de mii de ori. Cât a durat discursul nu a privit-o pe Stela. O privi însă fix atunci când generalul îi spuse:

– Ar trebui să-ți fie rușine, locotenent, ca să pronunți asemenea cuvinte înaintea prințesei Stela Illiyușkin, eroina noastră națională. La 16 ani ea a luptat singură, având ca unitate un rândaș și patru cai,

împotriva unei unități de bolșevici. Este vorba de o unitate mixtă. Noi am reconstituit adevărul istoric la Școala militară. E vorba de o unitate de cazaci călare și de o unitate de infanterie. Bolșevicii erau înarmați până-n dinți. Posedau tot armamentul modern furat din arsenalele țariste. Ei bine, prințesa, care nu avea sub comanda sa decât pe rândașul Pantelimon Haiduc și patru cai, căci gărzile prințului dezertaseră încă din primele clipe, i-a învins de una singură. Și ea a continuat lupta după ce singurul om din subordine, rândașul, a fost rănit. După ce a recuperat de pe câmpul de luptă trupul generalului-prinț, soțul său, ea a condus retragerea până la Iași, având sub comandă doar cei patru cai, dintre care doi grav răniți. A fost o scenă eroică. Adevărat eroism. Un curaj nebun. Ea a fost decorată cu toate ordinele militare. Este unica moștenitoare a coroanei prinților Illiyușkin. O coroană cu diademe, la fel de celebră ca și coroana țarilor. În ziua în care bolșevicii vor fi îndepărtați de la putere de către ruși, și acea zi va veni, când aceștia nu vor mai fi înarmați de către țările occidentale și de SUA, ei bine, în acea zi prințesa Stela, pe care o vezi în fața ochilor, va avea proprietăți mai mari decât întreaga Românie. Iar aceasta, grație eroismului și curajului său. Urmați exemplul prințesei, locotenente! Precum școlarii. Ea încarnează eroismul individual feminin. Și dacă prințesa, care a adus atâtea servicii națiunii și lumii libere, ar vrea să mai aducă un serviciu armatei și mai cu seamă cavaleriei, ea, care iubește atât de mult caii, ar trebui să te convingă să te întorci în armată, băiete.

– Admirația mea pentru prințesă este la fel de mare ca a oricărui alt ofițer, spuse locotenentul. (O privi

pe Stela timid şi adăugă:) De altfel, nu cred că există cineva care să nu vă admire. Chiar şi bolşevicii, cu toate că i-aţi învins.

– Nu mă numiţi prinţesă, locotenente, spuse Stela. De fapt, eu sunt Stela Apostol, stăpâna de la Petrodava. Sunt o fiică a Carpaţilor. O crescătoare de cai. Pentru aceasta am renunţat la tot ce îmi oferă lumea şi m-am întors acasă. Voi merge la Petrodava. Mă aflu aici pur şi simplu pentru că trenurile nu circulă spre Moldova din cauza zăpezii. Mă întorc pentru a redeveni eu însămi. Aşa cum sunt. Stela Apostol, urmaşa femeilor din neamul Roca. Restul – eroismul, coroana – sunt accidente în care nu sunt eu însămi. Nimeni nu este el însuşi în accidentele care se ivesc. Chiar Dumnezeu, Care este El Însuşi în tot ceea ce a creat, în fiecare fir de iarbă, nu Se află în Lucifer. Lucifer a fost un accident. Cerul este autentic în toate stelele boltei sale, însă el nu mai este astfel în meteoriţii stinşi, care cad ca nişte corpuri amorfe pe pământ ori în vid. Pentru că soarele şi stelele nu sunt autentice în meteoriţi. Meteoriţii sunt accidente. Şi ei se pierd. Eu însămi nu sunt autentică în eroism, în bravură, în coroană. Sunt autentică în ceea ce mi se întâmplă la Petrodava: în ceea ce se află în armonie cu cerul, cu pământul şi cu sângele oamenilor de la Petrodava. Restul nu sunt decât accidente.

– Totuşi, prinţesă, sunteţi o eroină.

– Fals, spuse Stela. Sunt o femeie de la munte. Existenţa mea este la fel ca cea a merilor pădureţi ori a murelor. Ca a râurilor. Diamantele şi coroana mea sunt ţurţurii iernii şi stelele cerului. Toaletele mele autentice sunt zăpezile şi acoperământul verde al brazi-

lor. Cojocul, sumanul şi catrinţa. Sceptrul meu este baltagul.

Generalul Fanariotti nu mai înţelegea nimic. El nu vedea încotro vrea să bată prinţesa. Tăcu. Locotenentul Mihail Basarab căpătă tot mai mult entuziasm. Înţelesese totul. Ca şi cum ar fi fost sufletul său care îi vorbea.

– Vă înţeleg, prinţesă, spuse locotenentul. Doar acela care a gustat din macii câmpurilor morţii şi care a trăit cu morţii, pe patul lor, care a mâncat cu ei, pe buza mormântului, acela poate să înţeleagă ce înseamnă o existenţă autentică. Restul lumii trăieşte prin automatisme. În virtutea vitezei căpătate, a principiului inerţiei, precum roţile trăsurilor care se învârt chiar şi atunci când nimeni nu le mai împinge. Cel care a primit sărutul morţii pe frunte ştie ce înseamnă o existenţă autentică. De cele mai multe ori, un astfel de om nu mai revine la viaţă. Eu mi-am revenit. Nu vreau să mai trăiesc decât pentru a fi eu însumi. Şi nu mai vreau să trăiesc ca şi cum aş fi încălţat cu încălţămintea altuia. Ori prea largă, ori prea strâmtă. Vreau să mă retrag la ţară ca *getleman-farmer*, pentru a trăi aşa cum simt. Cinstit faţă de mine şi faţă de natură. Cinstit faţă de anotimpuri, cer şi pământ. Îmi doresc o existenţă la viteza pasului omenesc. Asta-i totul!

– Extraordinar, locotenente! „A trăi la viteza pasului omenesc." Minunat! Acum ştiu ce vreau. O viaţă la viteza pasului omenesc. Haideţi să bem o ceaşcă de ceai împreună! Cred că zăpezile care împiedică trenurile să circule mă vor reţine la Bucureşti mai multe zile. Ne vom înţelege de minune. Vom vorbi despre viteza pasului omenesc. De cadenţa unei circulaţii a sângelui în tâmple şi a bătăilor inimii. Între timp, zăpezile

pada se va topi şi se va putea circula. Atunci voi reuşi să mă reîntorc la Petrodava.

– Petrodava este numele unuia dintre castelele dumneavoastră, prinţesă?

– Este mai mult decât un castel, spuse Stela. Petrodava este „o culme" la propriu şi la figurat. Geografic, este mai aproape de cer decât de pământ, pentru că se află foarte sus, la altitudine, în Carpaţi. Apoi, este o culme pentru că este stânca mea natală. *Rodina maia*, cum spun ruşii. Un paradis îngheţat. Un paradis al păstrăvilor.

***

A doua zi, la cinci după-amiază, locotenentul Mihail Basarab servea ceaiul împreună cu Stela. Reveni şi a treia zi. Şi a patra zi. Apoi veni la prânz şi seara. Acum, prinţesa Stela şi locotenentul erau de nedespărţit. Toată ziua colindau ţinându-se de mână prin zăpada care cădea cu fulgi uriaşi pe străzile Bucureştiului.

– Mergem cu viteza pasului omenesc prin zăpadă, spuse Stela radiind de fericire. Putem adăuga şi zurgălăii de argint ai săniilor de la Petrodava. Ce minunată definiţie a fericirii mi-ai dat, Mihail!

– Cel mai frumos lucru despre noi, domniţă Stela, spuse locotenentul. Tu l-ai exprimat: „Mihail Basarab, am mers atâţia ani, şi eu şi tu, ca două stele căzătoare, ca două stele rătăcitoare, pe traiectorii şi în constelaţii care nu ne aparţineau. Acum ne regăsim în universul zăpezii şi al fulgilor de nea, exact ca două stele rătăcitoare, pentru a forma împreună o nouă constelaţie. Două stele şi o nouă constelaţie, care se va mişca în cosmos cu viteza pasului omenesc."

Mihail Basarab şi Stela Illiyuşkin intrară într-un oficiu poştal de pe Calea Victoriei. Stela telegrafie mamei sale:

„Am întrerupt călătoria din cauza zăpezii. Mă voi întoarce odată cu îndreptarea vremii, în compania locotenentului Mihail Basarab, logodnicul meu, pentru a ne căsători la Petrodava înainte de topirea zăpezii. Vreau ca întreaga Petrodavă să fie în rochie albă de mireasă. După căsătorie, vom rămâne acolo, pe culmi, lângă tine, mamă, aproape de cer, de brazi, de stânci şi de cai. Pentru a trăi în sistemul planetar al Petrodavei, la viteza pasului omenesc."

XII
Al doilea prolog matrimonial

Înainte de a părăsi Bucureştiul împreună cu logodnica sa, pentru a ajunge la Petrodava, locotenentul Mihail Basarab merse la cabinetul medicului militar, colonelul Isaia Klang.

Era un cabinet ultramodern, de pe Calea Victoriei, din plin centrul Capitalei.

– Domnule colonel, vreau să mă căsătoresc, spuse locotenentul Mihail Basarab.

Era profund emoționat. Continuă să vorbească fără să se uite la medicul militar, îmbrăcat într-un halat alb de mătase, tras peste uniforma lui de colonel cu epoleți aurii.

– Domnule colonel, am hotărât să mă căsătoresc. Să duc o viață liniştită de *gentleman-farmer* la Petrodava, vechea capitală geto-dacă din nordul Moldovei. Un sat situat pe înălțimi. Cum spune logodnica mea, „poți să afli Petrodava pe harta României, în Carpații Răsăriteni, însă poți să o afli la fel de uşor şi pe harta cerului, căci, geografic, Petrodava este mai aproape de cer decât de pământ".

Locotenentul surâse pentru a-şi face curaj. Continuă:

– Fata cu care vreau să mă căsătoresc îmi seamănă precum o soră. Toată România o cunoaşte. Este prin-

țesa Stela Illiyuşkin, care a luptat singură împotriva bolşevicilor la Prut. Domnule colonel, aş vrea să ştiu dacă sunt în regulă cu sănătatea. După încercările de care am avut parte, este normal să-mi fac griji, acum, în pragul căsătoriei, căci, în afară de alte considerații, căsătoria este o stare rezervată celor care se bucură de o sănătate perfectă. Sunt eu tămăduit pe de-a-ntregul ori ba? Până acum era vorba doar de mine, de acum încolo va fi vorba de soția şi de copiii mei. Mi se pare o problemă deosebit de importantă.

– Tu te-ai îngrijit încă de la început, dragul meu, spuse colonelul Isaia Klang. Ai trecut peste cele mai dure momente prin care un om ar putea să treacă în viața sa. A fost o vreme în care eram aproape convins că te-am pierdut atât ca pacient, cât şi ca tovarăş de arme. Ai înviat din morți. Acum eşti complet sănătos. Eşti la fel de sănătos şi de normal ca şi cei care nu au trecut, aşa cum ai trecut tu, prin spital.

– Domnule doctor, mi se întâmplă uneori să fiu cuprins de teamă. O teamă cumplită, atât de viață, cât şi de moarte. De tot. În acele momente întreg universul dispare pentru mine şi nu rămâne în jurul meu decât primejdia, ca o vâltoare gata să mă înghită, împotriva căreia nu pot să lupt. Nu-mi rămâne atunci decât un singur gând: să mă ascund. Îmi dau seama că nicăieri nu pot să-mi găsesc o ascunzătoare sigură. Şi atunci mă gândesc la sinucidere. Doar prin sinucidere aş putea scăpa de primejdie. Prin sinucidere aş putea să fiu salvat de tot ceea ce mă amenință. O altă ascunzătoare decât moartea nu cred că aş putea afla.

Colonelul Klang aşează o mână protectoare pe umărul lui Mihail Basarab. Medicul-colonel Isaia Klang era

vestit în întreaga Românie. Înainte de războiul mondial, la începuturile mişcării antisemite din universităţi, el ripostase, ca student evreu, într-un alt mod decât coreligionarii săi, care au devenit bolşevici-socialişti ori membri a diferite organizaţii antinaţionaliste.

Isaia Klang a format o echipă de specialişti. I-a cercetat amănunţit pe toţi evreii din România. Le-a măsurat craniul, circumferinţa pieptului, talia. A notat toate dimensiunile antropologice. A publicat rezultatele şi a început o campanie furibundă în întreaga ţară, demonstrând atât semiţilor, cât şi antisemiţilor, că este o aberaţie, o prostie din partea antisemiţilor de a ataca pe evreii din România; 95% dintre evreii României nu erau semiţi. Ei făceau parte din cea mai pură rasă nordică şi ariană. Din aceeaşi familie cu irlandezii. Era adevărat că acei arieni blonzi, uriaşi, cu părul roşcat, cu pistrui, şi avari ca nici un alt popor din lume, erau de religie mozaică. Nu puteau, prin urmare, să fie combătuţi pentru rădăcinile lor, fiind combătuţi mai degrabă din raţiuni religioase, ca adepţi ai mozaismului. Căci nu aveau nici o legătură cu rasa semită ce era total opusă rasei lor nordice. La început, campania lui Isaia Klang a părut lipsită de seriozitate, însă aceasta a fost atât de bine motivată din punct de vedere ştiinţific, încât a provocat îndoieli şi, prin urmare, lipsa de entuziasm a grupurilor antisemite. Căci părea o prostie să persecuţi un om care era opusul unui semit, sub pretextul că ai atacat pe semiţi.

După această campanie, studentul medicinist Isaia Klang a intrat în armată. Acum era un medic renumit şi, după orele lui de serviciu, lucra în cabinetul pe care tocmai îl deschisese în centrul Bucureştiului.

Nimeni, niciodată, nu a îndrăznit să-i spună că este semit.

Colonelul îi spuse lui Mihail Basarab:

– Angoasa ce te-a cuprins va trece, dragul meu. E un lucru normal la un tânăr care s-a luat la trântă cu moartea vreme de doi ani. Ai dat ochii cu moartea. Acest fapt a lăsat urme. Urme pe care tu le înduri acum. Vor trece însă toate. Viața e ca iarba: crește și acoperă totul. Iarba crește chiar și pe morminte. Curaj! Bucură-te de viață ca de o apă care curge! E ușor. Vei fi fericit. Vei avea o soție nemaipomenită. Nu există în România o a doua Stela Apostol, prințesă Illiyușkin. Te va ajuta mult și aerul de la Petrodava. Vei avea copii. Mai mult, prințesa este bogată. A moștenit averea prinților Illiyușkin și are cea mai mare creșcătorie de cai de rasă din țară. Vei fi scutit de orice grijă care otrăvește viața celorlalți oameni. Curaj!

– Bogăția prințesei nu mă interesează, spuse locotenentul Basarab. Este bogată, ce e drept. Solda mea de locotenent ne va fi îndestulătoare însă la Petrodava. Vom putea trăi fără să ducem lipsă de ceva. Mai mult, am o mică avere moștenită de la părinții mei.

– Dacă ea a binevoit așa, nu puteți decât să vă bucurați și mai mult de plăcerile vieții, spuse colonelul. Veți putea trăi – dumneavoastră și copiii dumneavoastră – în îndestulare, în lux, plini de fericire.

– Domnule doctor, mai există ceva, spuse locotenentul. Știți că eu am avut o infecție în sânge. M-am tratat. Eram sublocotenent pe atunci. Nu s-a știut niciodată dacă era vorba de o infecție ereditară ori de una căpătată accidental. Vă amintiți?

– Sângele unui om, dragul meu, este precum cristalul: când acesta conține o impuritate îți dai seama re-

pede de acest fapt. Sângele omului este mai curat decât o lacrimă. Observi imediat dacă el conține un element străin. Sângele tău este curat. Nu te-am fi păstrat ca ofițer dacă sângele tău ar fi fost otrăvit. Aceste temeri fac parte din angoasele tale. Curaj! Și nu te mai gândi la sânge, nici la alte primejdii. Dacă vrei să fii sigur de asta, mergi de două ori pe an la un laborator din orașul cel mai apropiat și fă-ți analizele. Nu te vatămă cu nimic. E ca și cum ți-ai lua temperatura. Dacă e jenant să faci aceasta în provincie, cere să ți se ia sânge și să ne fie trimis nouă. Aici, la Institutul Medico-Militar. Pe adresa mea. Nu te mai îngrijora.

Locotenentul Mihail Basarab își recăpătă curajul. Sosise în cabinetul medicului-colonel plin de temeri. Acum era mai încrezător ca niciodată. Strânse mâna medicului, superiorul său, și se întoarse la hotel, unde îl aștepta Stela cu valizele deja aranjate.

În aceeași seară, în Gara de Nord, logodnicii urcau în trenul ce urma să se îndrepte către Moldova.

– Vom coborî la Pașcani, spuse Stela. Nu știi Pașcanii. Este o gară mică de pe valea Siretului. O gară în care nu coboară aproape nimeni. Doar noi vom coborî. Ca și cum această gară a fost făcută doar pentru noi. Ca noi să mergem acolo. În spatele gării îl vom găsi pe Pantelimon Haiduc cu sania la care sunt înhămați patru cai. Tu nu-l cunoști pe Haiduc. Are piciorul drept amputat. Are un picior de lemn. A fost în toate călătoriile mele. Neamul Haiduc se trage din haiducii Carpaților – însă haiduci drepți, care iau de la bogați ca să dea la săraci. Trăiesc de veacuri pe lângă familia mea de la Petrodava. „Haiducii" sunt precum stâncile. Fac parte din Petrodava. Pantelimon Haiduc este

„o particulă mişcătoare" a Petrodavei. Va veni cu un cojoc nou, cu broderii şi cu căciula lui de blană neagră, ascuţită ca şi vârfurile brazilor. Iar când voi coborî din tren te voi lăsa şi voi îmbrăţişa caii – peste cap – pe toţi patru, unul după altul, iar caii vor bate din copite precum bat oamenii din palme la un spectacol. Ei ştiu că sunt stăpâna de la Petrodava şi nimic nu bucură într-atât pe un cal ca prezenţa stăpânei. O, Mihail! aş vrea să fim cât mai fericiţi. Abia acum îmi dau seama cât de dor mi-a fost de caii mei, de ochii lor mari şi arzători ca nişte păhărele de ceai aburinde...

Stela îşi aşează capul pe umărul lui Mihail Basarab. Plângea de bucurie. Trenul înainta prin câmpie, urcând spre Moldova, spre nord, spre Petrodava.

– Vom alcătui la Petrodava, amândoi, ca două stele rătăcitoare, un sistem planetar, unul alături de altul, tu soarele şi eu umbra ta, şi vom trăi la viteza pasului omenesc, acolo sus, la frontiera dintre cer şi pământ. Nu se află în Carpaţi nici o altă aşezare mai înaltă decât Petrodava. Eu sunt stăpâna celei mai înalte aglomeraţii omeneşti din Carpaţi. Îţi voi înmâna cheile, biciul şi hăţurile acestui sat ceresc.

Mihail Basarab mângâie caii Stelei. Era începutul lui martie. Stela visa că, sub zăpadă, ghioceii – aceste flori mai albe decât zăpada – au răsărit deja.

– Cele mai fragile flori ale pământului, Mihail, cresc sub zăpadă, pentru faptul că sub zăpadă e cald. Şi eu am o inimă tandră asemenea ghioceilor. Sub carapacea mea austeră şi rece precum zăpada, inima mea este arzătoare; ştii asta, Mihail? Vei vedea. Când zăpada se va topi, vei descoperi ghioceii. Sunt flori semănate de îngeri, pe vreme de iarnă, în nopţile înstelate.

XIII
Amenințarea cu moartea

– Astăzi se împlinesc 14 luni de când ne-am cununat în biserica de la Petrodava, spuse Stela. E aproape un an și jumătate de când ai venit la Petrodava și ai devenit stăpânul casei, al cailor, a tot ceea ce există. Nu-ți vorbesc de data asta față către față, așa cum o femeie vorbește cu soțul său când are ceva grav să-i comunice. I-am chemat acum pe părintele Toma, pe mama și pe Pantelimon Haiduc. Să fie de față astfel la ceea ce vreau să-ți spun și la ceea ce-mi vei răspunde. Să nu te superi că l-am invitat pe Pantelimon Haiduc. Face parte din familia de la Petrodava, chiar dacă nu este decât un rândaș și o slugă, și ar părea mult prea înjositor, fiind un servitor. Stelele mici fac parte și ele din sistemul solar. Cât mai multe urechi cu putință aș vrea să audă întrebările și răspunsurile, pentru a nu face vreo greșeală. Viața mea este tot ceea ce am mai de preț.

Locotenentul Basarab, îmbrăcat într-un pulover roșu, pe gât, și cu un pantalon de călărie, asculta ironic, cu răbdare, cuvintele soției sale.

Preotul, Haiduc și domnița Roxana, mama Stelei, erau însă plini de seriozitate. La fel de gravi ca și Stela.

– Mihail, ia aminte bine la ce-ți voi spune. De când sunt soția ta, am trăit cele mai frumoase zile şi cele mai frumoase nopți ale vieții mele. Pentru acesta îți mulțumesc şi-ți rămân datoare. Viața mea alături de tine, care eşti tandru, nobil, plin de energie şi înțelept, nu a fost decât o bucurie fără sfârşit. Alături de tine, Mihail, sunt atât de fericită, ca şi cum aş înota într-un râu împotriva curentului, ca şi cum aş urca pe un munte în galopul calului ori ca şi cum aş coborî pe schiuri pantele Ceahlăului într-o noapte înstelată. Am trăit din plin vreme de un an şi jumătate aşa cum mănânci cu gura plină atunci când îți este foame. Cu voluptate. Cot la cot. Nicăieri o femeie nu se simte la adăpost mai mult decât în patria sa, decât în brațele omului pe care-l iubeşte. Alături de tine mă simt puternică. Mă simt femeie, în toate drepturile mele, în deplinătatea lor.

– Stela, mă jigneşti, spuse locotenentul. Ce înseamnă tot acest discurs public? Îți mulțumesc pentru ceea ce-mi spui. Dar cruță pentru noi restul, din discreție.

– Nu cruț nimic, spuse Stela. Adevărul este ca un animal viu, pe care nu poți să-l cumperi la kilogram, la bucată. Trebuie să-l primeşti pe de-a-ntregul. Chiar dacă anumite bucăți îți displac. Ascultă-mă. Ştii cum ne-am cunoscut. Ca toată lumea: din întâmplare. Pentru că ningea. Pentru că zăpada era prea mare, iar trenurile în direcția Moldovei nu mai circulau. Şi pentru că într-o seară, din prea multă plictiseală, am acceptat o invitație stupidă. La generalul Fanariotti. Am văzut că aveam aspirații comune. Traiectorii paralele. Gusturi asemănătoare. Ne-am studiat cu pasiune, dar şi

cu raţiune. Ne-am logodit. Am venit la Petrodava şi ne-am căsătorit. Prima ofensă a venit din partea mea. Ţi-am cerut iertare. Pentru că dacă mama mea te-a ofensat încă de la sosirea ta aici, aceasta s-a petrecut doar din vina mea.

– N-am ofensat pe nimeni, spuse domniţa Roxana.

Purta o bluză de culoarea mătăsii şi un mintean cu înfloriturі peste umeri. Avea chipul luminos şi o privire pătrunzătoare. Roxana continuă:

– Am fost decepţionată de Mihail. Şi decepţia mea e normală. Stela mi-a scris că s-a logodit cu cel mai bun dintre locotenenţii cavaleriei române. Număram minutele, aşteptându-l atât ca ginere, cât mai ales ca ofiţer de cavalerie. Eram sigură că de acum caii noştri, caii familiei Roca, vor avea parte de un stăpân priceput. Caii suferă dacă sunt conduşi doar de femei. Eram sigură că se va vorbi din nou de renumele cailor de la Petrodava în toate târgurile, de la Marea Baltică până la Rin, şi până la Dunăre. Am fost foarte surprinsă, decepţionată, când Mihail mi-a spus: „Nu voi călări niciodată. Nu voi merge niciodată să văd caii. Ei îmi aduc aminte de armată. Armata îmi aminteşte de război şi de moarte. După şederea mea în spital, îmi este teamă de moarte. O teamă până la ieşirea din minţi." Ce-ai fi vrut să fac, Stela, după o astfel de declaraţie? Să joc de bucurie? Este un lucru pe care nu-l puteai cere de la mine. M-am întunecat, m-am făcut neagră de supărare. Am fost surprinsă să aud un ofiţer de cavalerie de 27 de ani, voinic, chipeş, spunând că-i este teamă de moarte şi de război, că nu vrea să se uite la cai pentru că îi aduc aminte de armată, o instituţie care te învaţă arta de a ucide. Nu m-am aşteptat

la asemenea cuvinte de la el. Şi totuşi le-am auzit din gura ginerelui meu, soţul tău, Stela. A trebuit să le îndur. Am suferit şi sufăr încă din această pricină.

– Nu vă mulţumiţi însă doar cu suferinţa, domniţă Roxana, spuse preotul. I-aţi devenit chiar ostilă lui Mihail.

– I-am devenit ostilă în clipa în care am băgat de seamă că nu doar îşi trădează bărbăţia, temându-se de moarte, ci şi pentru faptul că a săvârşit infamia de a cumpăra stupi. Era prea mult pentru mine, ca stăpână a Petrodavei, ca femeie din neamul Roca. Să-mi văd ginerele, un bărbat, crescând muşte şi fugind de cai? Nu puteam să sufăr în linişte. Pentru mine, albinele sunt muşte. Chiar dacă ele fac miere. Iar un bărbat care se ocupă de muşte nu mai e bărbat. Asta este o treabă de om infirm. De om neputincios. Pentru cel care s-a născut cu anumite neputinţe. Bărbaţii pe care i-am cunoscut au fost crescători de cai, de cai sălbatici, nu crescători de muşte. Îmi cer iertare. Însă nu puteam să mă opresc să urlu de cât eram de supărată.

Domniţa Roxana continuă:

– Cu timpul, am înţeles ce-i cu Mihail. Timp de doi ani, pe patul lui de spital, a suferit mult gândindu-se la moarte. Am înţeles pentru ce a devenit crescător de muşte, de muşte care fac miere. A devenit prea sensibil. Prea fin. A suferit puţin mai mult decât pot să-ndure puterile omeneşti durerea. A fost vina mea. I-am cerut iertare lui Mihail. Şi astăzi îl iubesc – cu toată crescătoria lui de muşte. În ciuda faptului că se ocupă de aceste muşte. Îl iubesc mai mult chiar decât dacă ar fi fost dresor de cai sălbatici. Naşte în mine un sentiment matern, de protecţie. Cât despre cai, o

am pe Stela, care este mai aspră decât bunicul ei, tatăl meu, Petrache Roca. Am un torent vijelios: pe Stela. Două torente ar fi fost prea mult chiar şi pentru Petrodava. Mai ales când cele două râuri vijelioase s-ar fi revărsat ori s-ar fi înfruntat. Dumnezeu a ştiut ceea ce face. E bine aşa.

– Mamă, lasă nimicurile, spuse Stela. Aş vrea să-i spun ceva lui Mihail. Trebuie să-i mulţumesc pentru aceste 14 luni de fericire.

– Ceea ce a început va continua, spuse locotenentul.

Era palid, deşi ars de soare. Frumos ca un sfânt dintr-o icoană bizantină şi atât de tânăr... Unduirile ochilor săi negri erau calde şi liniştite ca şi ochii cailor. Însă ca ochii cailor obosiţi de un drum mult prea lung.

– Mihail, tu ai refăcut împreună cu mine casa de la Petrodava. Nu mai recunoşti nimic. Începând cu această cameră unde ne aflăm. Camera în care primim oaspeţii, unde dintotdeauna am discutat problemele cele mai grave. Cererile în căsătorie, la care părintele Toma a asistat întotdeauna. Am demolat pereţii şi am pus ferestre mari, ca să pătrundă munţii în casă, ca să avem aproape de noi, de dimineaţa până seara, orizontul, cerul şi toate păsările. Am înălţat tavanele cu un metru. Am înălţat uşile. Am pus încălzire centrală. Electricitate. Apă la robinet. Avem băi, toalete. Avem radio, bibliotecă, discuri, muzica cea mai bună. Niciodată vreunul dintre strămoşii mei nu a avut atâtea la Petrodava cum avem noi, Mihail. Dacă stingem lumina, Ceahlăul intră în camera noastră prin ferestrele largi ca nişte vitrine. Şi dormim cu Ceahlăul şi cu toţi Carpaţii lângă noi. Eu, care iubesc atât munţii,

îi am aproape de mine, la patul meu, şi mi se pare că îi strâng în braţele mele, cu toţi brazii lor şi cu toate zăpezile, până ce, somnoroasă, deschid iarăşi ochii. Cred că-i văd mereu lângă mine, pe perna mea.

Poienile şi pădurile sunt lângă noi. În sufragerie, la baie, în dormitor. Suntem în legătură cu restul lumii prin radio, prin cărţi, prin reviste şi prin tot ceea ce se creează mai important în lume. Cât priveşte relaţiile noastre, ele au început cu viteza paşilor unui convalescent. Eu şi tu, Mihail, eram smulşi constelaţiilor noastre. Eram singuri când ne-am cunoscut.

Tu, Mihail, tu erai smuls armatei în care nu vroiai să te integrezi, şi nu aveai altă constelaţie. Eu am fost smulsă familiei mele şi nu aveam o alta. Împreună, am creat un nou univers doar pentru noi doi. Un univers fără haos, fără comete, fără meteoriţi care să ne tulbure. Un univers armonios, confortabil şi echilibrat. Am introdus aici tot ceea ce ţie îţi place şi tot ceea ce îmi place mie. Caii şi albinele fac parte şi ele din acest univers.

Există totuşi o problemă, Mihail, care mă roade precum cancerul. Există o problemă la care nu pot să-mi răspund. Aceasta mă torturează ca o rană vie. Ca un bacil care macerează totul în sângele meu, pe furiş. Ţi-am pus această întrebare de mai multe ori. Te-am rugat să-mi răspunzi. Nu ai vrut... Acum te întreb deschis, de faţă cu ai mei, ca să poată fi judecată cu dreptate această problemă. Ca şi răspunsul. Şi ca să nu mai existe nici o îndoială, nici o bănuială. Nici teamă, nici vreo taină. Mihail, te rog, ascultă ceea ce mă roade: Ce-mi ascunzi tu?

– Nu-ţi ascund nimic, Stela! răspunse locotenentul.

– Mihail, poate că vom avea un copil în curând. Acesta va fi cu siguranță un băiat. Din această cauză te silesc să-mi răspunzi: înainte de a fi prea târziu.

– Întreabă, domniță. Întreabă, şi-ți voi răspunde sincer, ca întotdeauna, spuse ofițerul.

– Mihail, este adevărat că tu îmi ascunzi ceva?

– Nu am nici un secret, Stela, zise locotenentul.

Vocea lui era caldă, limpede, precum timbrul puternic al unui violoncel.

– Minți, Mihail! spuse Stela. Şi pentru că minți, de ce să mai discutăm? Mi-am făcut datoria şi ți-am spus, în prima zi când ne-am cunoscut, că sunt stăpână la Petrodava. Că Petrodava este o „casă a intoleranței". Că noi suntem oameni verticali pe fața pământului şi nu ne îndoim niciodată. Viața noastră este una de altitudine – atât fizic, cât şi moral. Totul se desfăşoară la înălțime – atât lăuntric, cât şi în afara noastră. Ozonul la noi este un antiseptic şi un cauterizant. La noi, chiar când cineva varsă sânge o face doar pentru dreptate. Pentru igienă. La noi, crima este la fel ca o cauterizare. Nu este o crimă, ci doar o metodă antiseptică.

– Cunosc aceste cuvinte, spuse locotenentul. Treci la subiect. Ştiu că sunteți la fel de verticali ca brazii. Precum râurile. Că la voi viața şi moartea sunt simple schimbări de poziționare geometrică. De la verticală la orizontală. Mi-ai spus toate aceste lucruri pentru a mă pune în temă, pentru a mă amenința, pentru a mă preveni. Am luat cunoştință. Am ținut seama. Nu mă deranjează acest fapt. Dimpotrivă. Te respect pentru setea ta de absolut, de desăvârşire. La învinovățirile tale, îți repet: nu am nici un secret față de tine, nu-ți ascund nimic. Absolut nimic.

– Mihail, spuse Stela, tu mă înşeli!

Cuvântul căzu ca un meteorit. Stela deveni roşie ca para focului. Tot sângele îi năvăli în obrajii care îi ardeau precum trandafirii sub arşiţa soarelui. Părintele Toma, Pantelimon Haiduc şi domniţa Roxana erau stană de piatră. Precum stâncile când vine potopul. De neclintit. Ca pentru a rezista vâltorii.

– Tu mă-nşeli, Mihail! spuse Stela.

– Nu este adevărat! răspunse locotenentul.

Era calm, mai calm decât toţi ceilalţi. Plin de tandreţe şi duioşie. Calmul lui era desăvârşit. Fără nici un fel de asprime. Adăugă cu aceeaşi voce de violoncel:

– Afirmaţia ta este nedreaptă, stupidă şi nelalocul ei. Este normal însă ca raţiunea omenească să se înşele. În ceea ce mă priveşte, am conştiinţa împăcată, întrucât nu ţi-am dat niciodată ocazia să mă suspectezi de infidelitate, nici să faci afirmaţii înjositoare, neadevărate şi nelalocul lor. Iată răspunsul meu!

– Din moment ce afirmi că nu mă înşeli, te cred, răspunse Stela. Sunt foarte fericită să te cred. Îţi pun totuşi o a doua întrebare: A existat o altă femeie în trecutul tău? Mă refer la o femeie către care tu ai obligaţii acum.

– Nu, răspunse locotenentul. Nu a fost nici o femeie în trecutul meu. Tu eşti prima mea dragoste adevărată. Şi tu ai devenit soţia mea. Dacă vrei, socoteşte şi vei vedea că nici nu am avut timp pentru aşa ceva. La 11 ani am intrat la Colegiul militar. La 19 ani am părăsit Colegiul pentru Şcoala Militară. La 22 de ani am ieşit din Şcoală şi am fost repartizat ca ofiţer într-un sat de 50 de case. Apoi am fost trimis într-o mulţime de mici unităţi. La 25 de ani am devenit locotenent

şi m-am internat în spital, unde am rămas doi ani. La ieşirea din spital, te-am întâlnit pe tine, devenindu-ţi soţ. Cum aş fi putut avea timp pentru o altă femeie? Să fim serioşi!

– Te cred, dacă tu spui aşa. Sunt fericită că nu a fost o altă femeie în trecutul tău, către care tu să ai obligaţii. Sunt fericită să fiu prima ta dragoste.

– Îţi pun acum cea de-a treia întrebare: Ai, poate, un copil?

– Nu! răspunse locotenentul. Dacă încă îmi păstrez calmul, sunt pe cale totuşi de a mi-l pierde. Aberaţii peste aberaţii...

– Te cred şi iartă-mă că ţi-am pus atâtea întrebări. Dar a mai rămas una: Mihail, dragul meu, ce-mi ascunzi tu? Răspunde cinstit: dacă nu ai o obligaţie faţă de vreo oarecare femeie, dacă nu întreţii un copil, ce-mi ascunzi?

– Nimic, răspunse locotenentul. Şi cu acest răspuns să încheiem. Mi se pare absurd să stau aici ca să răspund la nişte calomnii pline de fantezie. Te credeam mai plină de discernământ. Încep să-mi ies din ţâţâni dacă mai stau să te ascult. Răbdarea începe să semene a prostie. Să punem punct!

– Cu neputinţă să încheiem, spuse Stela. Tu-mi ascunzi ceva, un lucru grav. Nu e femeie pe lume care ar accepta ca soţul ei să aibă o viaţă paralelă.

– Eu să am o viaţă paralelă?

Locotenentul îşi pierdu răbdarea.

– Tu mi-ai dat prilejul să bănui asta, spuse Stela.

– Du-te şi te odihneşte, Stela! îi spuse el.

Mihail se ridică. Ea îl prinse însă de mână şi-l forţă să se aşeze. Îl întrebă:

– Timp de 14 luni de când tu eşti stăpânul meu şi al Petrodavei, ai dispărut de trei ori de-acasă ascunzându-te de noi, ascunzându-ne locul unde ai mers. Prima oară ai plecat spunând că te duci la Paşcani. Ţi-am spus că vreau să mergem împreună. Ai refuzat. Ţi-am propus să meargă cu tine Pantelimon Haiduc, care să se ocupe de cai. Ai refuzat. Mi-am dat seama că era vorba de ceva suspect. Ţie nu-ţi place să mergi cu caii. Îi deteşti. Şi totuşi ai plecat. I-am poruncit lui Pantelimon să te urmărească în trăsură, de departe. Este urât ceea ce am făcut. Dar e feminin. E omenesc. E drept. Tot ceea ce este curat şi drept este bun. La Paşcani ai lăsat trăsura şi caii la han şi ai luat trenul de Iaşi. Te-ai întors cu trenul următor. După câteva luni, ai plecat din nou. Aceeaşi poveste. A treia oară, acum o săptămână, i-am poruncit lui Pantelimon să urce în acelaşi tren cu tine şi să te urmărească până la Iaşi. A îndeplinit întocmai cele poruncite. Te-a urmărit şi mi-a dat raportul. La rândul tău, te-am întrebat dacă ai fost la Iaşi, dar ai negat. M-ai minţit.

– De unde deduci tu, Stela, că eu am o viaţă ascunsă, o viaţă plină de infamie şi că te înşel?

– Mi se pare firesc. Din moment ce tu ascunzi această viaţă tăinuită, ea trebuie să fie o viaţă plină de infamie, de desfrâu.

– Stela, tu mi-ai spus odată nişte cuvinte auzite la părinţii tăi: „Dialectica este ca o mocirlă – ea nu foloseşte decât la căderea oamenilor." Dialectica este bună în cazul materiei neînsufleţite. Nu în viaţă. Nu ai dreptate. Concluzia ta este logică, însă falsă.

– Pentru ce mi-ai ascuns de trei ori această călătorie a ta la Iaşi, dacă nu duci o viaţă paralelă, dacă nu

ai o viață secretă și dacă nu faci o faptă nemărturisită, deci vinovată?

– Stela, te previn, nu mai insista. Dacă este omenește a te înșela, perseverența în înșelare este diabolică. Ți-am răspuns, în modul cel mai sincer, că-ți sunt credincios și că nu-ți ascund nici un secret. Poți să stai liniștită.

– Atunci pentru ce nu-mi spui unde te-ai dus? Pentru ce îmi ascunzi această călătorie a ta la Iași? Pentru ce mă minți?

– Stela, am mers la Iași pentru un lucru de nimic. Total neimportant pentru tine. Care chiar nu merită osteneala să vorbesc despre el.

– Dacă este atât de nevinovat, pentru ce să mi-l ascunzi?

– Stela, acestea sunt lucruri prea intime pentru a vorbi despre ele. Lucruri despre care nu poți vorbi. Lucruri care țin prea mult de noi. Ți-o spun: este vorba de ceva care nu merită să fie spus altora.

– Mihail, noi suntem căsătoriți, spuse Stela. Căsătoria este o legătură de nedezlegat. Prin căsătorie, doi oameni devin unul singur. Ceea ce aparține unuia aparține și celuilalt. Nu poți să ai nici propria ta intimitate, nici propriile tale secrete. Ceea ce este al tău este și al meu.

Stela se întoarse către preot și întrebă:

– Părinte, prin Taina Cununiei, două ființe, două persoane, un om și o femeie, devin una. Și chiar un singur trup. Devin o singură persoană. Un tot indivizibil. Da ori ba?

– Așa este, domniță Stela, răspunse preotul. Prin Taina Cununiei bărbatul și femeia devin o singură

ființă în două persoane. După cum Dumnezeu este Unul în trei persoane: Tatăl, Fiul și Sfântul Duh. Este unul în trei persoane. În căsătorie este același lucru. Sunteți un tot indivizibil, însă în două persoane. Și dacă Mihail Basarab spune că este vorba de o problemă strict personală trebuie să-l credeți.

– Tot ceea ce se întâmplă lui mi se întâmplă și mie. Suntem una. El nu-mi poate ascunde un secret.

– Domniță Stela, vă înșelați. Înșelarea este un păcat grav. Orice om căsătorit, bărbat ori femeie, are secrete pe care nu le poate comunica decât lui Dumnezeu. Secretul căsătoriei nu cere de la soți ca ei să-și comunice lucruri pe care trebuie să le spună doar lui Dumnezeu. Aud la mărturisire taine pe care oamenii nu le mărturisesc decât lui Dumnezeu și nu le cer ca ei să le mărturisească celuilalt soț. Dumnezeu nu a încredințat soților acele drepturi care aparțin doar Lui Însuși. Nu intrați în drepturile cele dumnezeiești! Chiar ca soție, ele nu vă aparțin. L-ați întrebat dacă v-a înșelat, dacă are o viață secretă. Este dreptul dumneavoastră. V-a răspuns că nu. Și l-ați crezut. Ceea ce vă ascunde este dreptul lui de a ascunde. El nu poate fi silit să spună ceea ce poate spune doar lui Dumnezeu. Nu mai insistați!

– Mihail, nu pot să trăiesc aproape de tine dacă îmi ascunzi ceva. Și tu îmi ascunzi ceva. Pantelimon te-a urmărit pas cu pas. La sosirea ta la Iași, te-ai îndreptat către strada Louis Pasteur. Ai intrat la numărul 1. Pantelimon te-a văzut. E o casă cu cinci etaje. Nu știe la cine ai fost. Ai ieșit după o oră și ai plecat la gară. Poate că nu te-ai întâlnit cu o femeie. Dar s-a petrecut ceva misterios, secret. Spune-ne despre ce

este vorba. Chiar dacă ar fi vorba de un lucru grav, voi lupta alături de tine. Vom învinge împreună. Nu mă lăsa în necunoştinţă de cauză, căci mă ucizi. Ce taină îmi ascunzi?

– Un lucru care nu te priveşte nici ca femeie, nici ca fiinţă apropiată. Pentru că este un lucru atât de intim, care mă priveşte doar pe mine personal. Un lucru atât de personal şi de intim, încât pot să-l ascund chiar şi la mărturisire. Nu sunt obligat să-l spun nici lui Dumnezeu, nici duhovnicului. Asta-i tot.

– Mihail, te cred. Promite-mi că nu te mai duci însă la Iaşi, spuse Stela.

– Nu-ţi promit nimic din ceea ce nu trebuie să-ţi promit, spuse Mihail Basarab.

Se ridică şi ieşi din încăpere. Liniştit, dar hotărât.

– Domniţă Stela, vă atrag atenţia că excesul de dreptate este un păcat la fel de mare că şi păcatul încălcării dreptăţii, spuse preotul. Nu vă faceţi vinovată de una ca asta! Toate păcatele se ispăşesc.

– Dacă mai pleci o dată, Mihail, nu te mai întorci, strigă Stela. Îţi interzic să te mai întorci la Petrodava! Ţi-am povestit cum i-a interzis mama tatălui meu să se mai întoarcă acasă după ce a ales păcatul. Suntem de neînduplecat. Când este vorba de dreptate şi cinste nu ne mai impresionează nimic. Doar dragostea de dreptate ne ţine în viaţă. Neînduplecarea este izvorul nostru.

Mihail Basarab nu auzi ameninţarea cu moartea. Îşi întoarse însă capul ca şi cum ar fi presimţit-o. Stela îşi ameninţa soţul cu moartea fără să glumească. Tatăl său, învăţătorul Lucian Apostol, auzise aceeaşi ameninţare...

Preotul privi icoana Sfântului Gheorghe de pe perete. Ferestrele erau uriașe. Toți munții, Ceahlăul, cerul, orizontul, puteau să intre în casa de la Petrodava. Sfântul Gheorghe era așezat însă în colțul dinspre răsărit, iar icoana nu avea nici un folos din modernizarea casei. La fel ca și odinioară, nu se vedeau la lumina candelei decât balaurul călcat în picioare de copitele calului și lancea sfântului care-l străpungea. Sfântul nu se vedea.

– Trebuie să fim creștini până la urmă, spuse preotul. Domnițele mele, puneți icoana în așa fel, încât să se vadă sfântul! Nu doar balaurul străpuns de lance. E doar un balaur, așa s-ar putea crede. Lancea poate să fie sfântă. Nu este o icoană creștină. Trebuie să se vadă totul. Nu doar pedeapsa și sângele. Sunteți păgâne dacă vă rugați doar înaintea lăncii și copitelor calului care zdrobesc o sărmană târâtoare.

– Mă duc să fac un galop, spuse Stela. Sunt prea supărată ca să mai rămân singură în casă.

Ieși val-vârtej.

Preotul și Pantelimon plecară și ei. Rămasă singură, domnița Roxana o privea prin fereastra uriașă pe fiica sa, care galopa către râu. Stela era călare pe Roca, cea mai frumoasă iapă pe care o creștea.

Râul era înspumat. Domnița Roxana își privea fiica plină de încântare. Stela ajunse la galop în mijlocul râului, la Toance, unde apa fierbea ca într-un cazan de foc. Spuma albă țâșnea din râu. În afară de câțiva bărbați din familia Roca – tatăl Roxanei, bunicul Stelei –, nimeni altcineva vreodată nu îndrăznise să treacă râul pe cal la Toance. Calul Stelei se opri brusc la râu și nu mai avu curajul să se arunce în apa care fierbea,

ochi de spume albe, şi ale cărei unduiri erau atât de iuți, asemenea zborului unei săgeți. Stela era cuprinsă de teamă. Stătea în picioare pe scărițele de la şa. Forță calul să alerge în amontele râului şi-l aduse în acelaşi loc. De la fereastră, Roxana era gata să aplaude. Calul Stelei intra în vâltoare aşa cum îi poruncise stăpâna lui, care stătea în picioare pe scărițele şeii, cu părul despletit, şi striga ca pentru o şarjă de cavalerie. Pentru o clipă, calul şi femeia se făcură nevăzuți în spuma lăptoasă. Vâltoarea a fost mai puternică însă decât amazoana şi animalul ei. Furia acesteia, iuțeala lăptoasă, îi smulsese pentru a-i arunca încă o dată mai jos. Stela şi capul calului se iviră din nou deasupra apei. De necrezut însă, Stela nu mai îndreptă calul către celălalt mal. A vrut să urce din nou şi să treacă iarăşi râul prin locul în care animalul nu izbutise prima oară, şi unde curentul era mai puternic. Calul făcu eforturi mari, însă vâltoarea era mai puternică decât el. În cele din urmă, torentul fu învins. Nu atât prin forță, cât prin curaj. Udă până la os, Stela se cățără cu calul său alb de spumă pe celălalt mal. Era atât de albă, ca şi cum ar fi țâşnit din zăpadă. Într-o clipă spuma se prefăcu în şiroaie de apă. Stela coborî de pe cal. Era într-o bluză de culoarea mătăsii. De când se întorsese la Petrodava, îi plăcea să se îmbrace ca femeile de la țară. Se scutură de apa care îi îngreuna corsetul şi catrința. Cizmele îi erau pline cu apă. Nu-i păsa însă de asta. Îmbrățişă calul, strângându-i capul. De la fereastra camerei, ca dintr-o lojă, Roxana văzu acum un lucru de necrezut. Roca nu mai primi mângâierea şi sărutul Stelei. Un cal este însetat de tandrețe; nu de tandrețea oricui însă. Calul refuză mângâierile străi-

nilor. Totuşi, niciodată un cal nu a refuzat mângâierea cavalerului şi mai ales îmbrăţişarea lui, după o performanţă precum aceea a traversării vâltorii, cum se petrecuse mai înainte cu câteva clipe. Şi totuşi Roca, calul care trecuse râul împreună cu Stela, respingea îmbrăţişarea. Privirea lui nu vroia să se întâlnească cu privirea Stelei. O simţea ostilă.

„Printre toate fiinţele care trăiesc pe pământ nu este vreuna mai fericită decât un cal care a împlinit o vitejie, îşi spuse Roxana de la fereastră. Roca este nefericită şi tulburată. Dacă aş vedea-o deodată aruncându-se pe neaşteptate asupra fiicei mele precum un centaur şi ar zdrobi-o sub copite, nu m-ar mira deloc. De ce oare e tulburată Roca? Trebuie să te fereşti mereu de tulburarea unui cal. A cerut Stela prea mult de la ea? Mai mult decât i se poate cere unui cal?"

Roxana o văzu pe Stela care se aplecă şi privi genunchiul stâng al Rocăi. Îl legă cu batista ei umedă. Batista era roşie de sânge. Roca se rănise de o stâncă ascuţită. Stela îngenunche şi făcu un bandaj cu batista sa. Apoi, ţinând hăţurile, se întoarse iarăşi în râu, trăgând calul după ea.

– E o nebunie, o nebunie! strigă domniţa Roxana, văzându-şi fiica intrând pe jos în râul adânc de doi metri. Prin locul în care apa clocotindă şi înspumată e iute ca săgeata în zbor şi unde vârfurile stâncii traversau valurile ca nişte pumnale.

– Stela, Steluţa!

Roxana nu mai avu timp să se ridice din fotoliul aflat în dreptul ferestrei, că Stela intrase deja în vâltoare şi înota târând după ea calul. Animalul nu mai opuse rezistenţă. Roca înţelesese că Stela voia să în-

cerce dacă nu cumva îi ceruse un lucru ieşit din comun. Îi ceruse să treacă râul. Şi pentru a proba dacă o astfel de performanţă a fost cu putinţă, ea, o femeie, trecea râul înot fără ajutorul calului, singură, prin propriile ei puteri. Dacă Roca se rănise, vina era atunci a destinului. Era un accident, şi calul nu avea dreptul să-i ţină ranchiună din cauza unui accident. Roca înţelese *fair play*-ul. Era un animal tânăr, care nu văzuse niciodată vreun om ori vreun cal trecând râul pe la Toance. O urma pe Stela înot plin de mândrie. Se vedea capul Stelei. Şi capul Rocăi. Însă, ca în jocurile delfinilor – din când în când – şi unul în spatele altuia, în vâltoarea aprinsă care urla într-o clocoteală a spumei albe ca laptele.

Deodată calul nu se mai zări. Era purtat de către curent. Stela ajunse la mal. Alergă spre râu. Văzu calul ameţit de ape. Era aşezat pe spate, cu copitele în văzduh. Un cal e atât de naiv... Deschide ochii şi priveşte apa. Râul este însă foarte iute, încât ameţeşti dacă îl priveşti fix. Aşa se întâmplase cu Roca. A privit apa şi a ameţit, fiind luată de valuri. Fără să adăste o secundă, Stela se aruncă din nou în apă. Înotă până lângă cal. Prinse hăţurile şi, cu toate puterile ei, o trase pe Roca spre mal. Înota pieziş. În cele din urmă izbuti. Era sfârşită, însă reuşise să scoată calul din apă. Îl lăsă liber şi se întinse pe spate. Rămase o clipă nemişcată, crucificată, pe mal. De această dată calul se aplecă spre stăpână. Stela simţi pe obrazul ei sărutul calului. Cel care n-a văzut cum un cal salvat de la moarte îşi îmbrăţişează stăpânul, cum făcea Roca în acea clipă cu Stela, nu ştie nimic despre prietenia pământească. Stela tresări, se ridică şi la rândul ei îm-

brățișă calul. Apoi urcă pe șa. Calul rămase nemișcat. Îl lovi. Calul nu se mișcă însă. Silit, făcu totuși un pas. Acest prim pas era unul șchiopătat. Stela sări jos de pe șa. Îl examină. Nu avea nevoie să se uite mai mult. Osul piciorului drept era complet zdrobit. Ieșise afară de sub piele, alb ca zahărul. Piciorul era condamnat fără să aibă cruțare. Stela sărută rana și începu să plângă. Apoi, fără să privească în urmă, pentru a nu mai vedea șchiopătatul, intră în curtea cu flori și gazon, târând calul infirm în urma ei. Era sleită de oboseală și de durere. Ar fi vrut să se întindă pe pământ, să plângă, să doarmă. Nu putea să abandoneze însă calul, tovarășul ei, care suferea, și să-l lase singur. Dădu șaua jos și-l lăsă slobod în curte. Calul rămase nemișcat pe alee, în mijlocul trandafirilor, pe gazon. Piciorul drept sângera din ce în ce mai abundent. Piciorul stâng, deși se vedea osul, nu sângera. Roca tremura de durere. Dacă nu mișca, nu era din pricina suferinței, cât a mândriei de a nu avea confirmarea infirmității sale. Stela se întoarse, coborând scara într-o clipită. Aduse un revolver. Verifică încărcătorul. Era un revolver nou. Se apropie de calul rănit. Duse țeava în fruntea calului, sus. În mijlocul frunții. Acolo unde știa că se află mirul. „Odihna" pentru oameni și pentru animale. Trase un glonț. Două. La cel de-al treilea glonț, calul, care nu mișcase, deși slobod, căzu. Se știa poate condamnat la moarte. Știa, desigur, că pentru el nu era o altă soluție decât execuția. Ori poate avea prea mare încredere în Stela, stăpâna lui, și nu-și închipuia că Stela îl salvase din râu, primejduindu-și viața, doar pentru a-l omorî. Nici chiar după cel de-al doilea glonț calul nu credea că va fi omorât. Nu

mişcase. Atunci Stela a tras din nou, însă de această dată închizând ochii. A tras încă patru gloanțe. Calul s-a prăbuşit la pământ. Stela simțea sângele fierbinte ce țâşnea ca dintr-un robinet, ca dintr-un duş şi care îi stropea fața, pieptul, întreg trupul ei. Avea însă o misiune de îndeplinit. Nu putea să-şi abandoneze tovarăşul infirm. Pentru animal nu mai rămăsese decât moartea. Sensul vieții unui cal îl reprezintă picioarele sale. Şi dacă picioarele sunt zdrobite, nu mai merită osteneala ca el să trăiască. Pentru Stela lucrurile erau limpezi: cinstea şi dreptatea erau axa vieții sale. Dacă cinstea şi dreptatea sunt nimicite, ea nu mai avea nici o rațiune pentru a trăi.

– Criminalo! se auzi o voce răguşită. Era locotenentul Mihail Basarab.

Auzise focurile de revolver şi ieşise din camera sa în curte, unde se afla soția lui cu revolverul în mână, pe cale să doboare calul. Stela era plină de sânge, de nerecunoscut. O fântână arteziană, roşie şi fierbinte țâşnea împroşcând-o.

– Criminalo! strigă Mihail Basarab.

Se repezi să ia arma. Stela îl împinse însă dintr-o smucitură. Mihail alunecă pe iarba roşie de sânge şi căzu. Stela îşi descărcă revolverul până la ultimul glonț. Trase în capul calului mort, întins într-o baltă de sânge, care continua să țâşnească încă din trupul uriaş. Aruncă apoi revolverul încă fierbinte şi plecă, fără să țină seama de țipetele soțului ei.

– Criminalo, criminalo, nu vreau să te mai văd în fața ochilor! Niciodată!

– Ce-ai făcut, fiica mea? Stela, ce-ai făcut? întrebă domnița Roxana, ținându-i calea.

– Roca s-a rănit, o lămuri Stela. Nu puteam să o las să mai trăiască astfel. Un cal nobil nu este ca un rândaş, ca Pantelimon Haiduc. Să poată trăi şchiopătând. Un rândaş, un om, poate trăi foarte bine cu un singur picior. Un cal nu poate. Trebuie să fie ucis.

– Ce i-ai făcut soţului tău? întrebă domniţa Roxana. Mihail a leşinat. Ştii că nu poate să suporte să vadă sânge, că îi e frică de moarte. De ce ai omorât animalul înaintea lui? De ce, Stela?

– Roca trebuia să fie executată întrucât era infirmă. Era datoria mea să o ucid. Un cal nu poate să se sinucidă, omul trebuie să-l ajute. E misiunea lui.

– L-ai omorât însă şi pe Mihail, soţul tău. Când te-a văzut că tragi în cal, şi-a pierdut cunoştinţa. E aproape mort de spaimă.

– Mamă, lasă-mă în pace cu spaima lui Mihail. Chiar dacă este soţul meu, chiar dacă ar muri de frică. Am îndeplinit un act de dreptate şi de onoare faţă de calul şi camaradul meu. Dacă un om, fie el şi soţul meu, nu poate suporta spectacolul unui act de dreptate, n-are dreptul să mai trăiască. Ar fi trebuit să las calul meu cel mai nobil să se târască la fel ca un infirm înaintea mea şi înaintea oamenilor, doar pentru că unui om îi este teamă de dreptate? Să plece dacă nu poate să suporte. Nu mai este loc pentru el la Petrodava. Să-şi ia muştele lui şi să zboare. Cât mai repede. Cu muştele lui cu tot şi cu frica lui de moarte. Valea!

Locotenentul Mihail Basarab nu a plecat însă. Pantelimon şi cele două slugi l-au dus, fără cunoştinţă, în camera lui. El şi-a revenit şi-a început din nou să strige:

– Criminalo, criminalo, nu mai vreau să te mai văd!

L-a pus pe fugă pe Pantelimon şi pe slugi. A închis obloanele, a zăvorât uşile şi s-a baricadat, ca şi cum s-ar fi aşteptat la un atac din partea Stelei, a ucigaşei. A urlat multă vreme, până târziu în noapte. Apoi liniştea a coborât peste casa de la Petrodava. Au adormit cu toţii, a adormit şi Stela. Ea dormea cu conştiinţa împăcată. Cu sentimentul datoriei împlinite. Un somn liniştit, plin de pace. Un om este legat de viaţă fie prin dragoste, fie prin onoare. Stela era legată de viaţă prin onoare. Ea îndeplinise un act de onoare. Ceea ce o făcea nespus de mulţumită atât de viaţă, cât şi de sine însăşi.

XIV
Refugiul în nebunie

A doua zi după moartea Rocăi, calul rănit în vâltoare, locotenentul Mihail Basarab s-a trezit ca de obicei. A deschis obloanele, uşa zăvorâtă, apoi a ridicat baricadele aşezate în timpul nopţii. Nu mai rămăsese nici urmă din asediul de noapte. Faţa locotenentului nu mai purta nici măcar un semn de încrâncenare ori de teamă. În ajun, când el se închisese în casă, spunând vorbe grele, pline de ură, de teamă, vorbe nelalocul lor, împotriva Stelei, soţia lui, care omorâse calul, capul locotenentului părea o mască de groază, galbenă, cu striaţii negre. Acum el avea o faţă destinsă, proaspăt rasă. Coborî în sufragerie la micul dejun. Elegant. Cu acea eleganţă de felină, obişnuită, care Stelei îi făcea plăcere. Mihail Basarab îşi îmbrăţişă soacra şi pe soţia lui ca şi cum nimic nu s-ar fi întâmplat, ca şi cum nimic nu s-ar fi petrecut în ajun. Dădu bineţe lui Pantelimon Haiduc, prieteneşte.

După micul dejun, în linişte, pentru că în casa de la Petrodava nu se stătea la taifas niciodată, Mihail Basarab luă o carte şi se aşeză în şezlong. Rămase astfel toată dimineaţa, citind calm, fumând şi privind cerul de deasupra munţilor acoperiţi de zăpadă. Nimic nu se schimbase în comportamentul lui Mihail Basarab.

Totul era la fel ca mai înainte. Pentru un spirit mai atent însă era limpede că Mihail Basarab nu mai trăia în prezent. Poate doar în virtutea obişnuinţei. Era complet detaşat de cotidian, de tot ceea ce-l înconjura şi de toţi oamenii. Se retrăsese în el însuşi ca un melc în cochilia sa.

– Mi se pare că soţul tău a uitat complet de scena cu revolverul din ajun, spuse Roxana. Nici o vorbă despre ceea ce s-a petrecut. Ai făcut o mare greşeală împuşcând calul sub ochii unui om care are o asemenea teamă de moarte şi de sânge. Ar fi putut avea urmări grave. Când te-a văzut ieri sub duşul de sânge, care ţâşnea din capul calului, în timp ce tu nu mai conteneai să-ţi descarci revolverul, şi-a pierdut cunoştinţa. Când l-am văzut baricadându-se în camera lui şi ţipând: „Criminalo, vampiro...", am crezut că totul s-a sfârşit între voi. E cu putinţă ca el să fi uitat totul într-o noapte?

– „Criminală şi vampiră", asta n-are dreptul să uite, spuse Stela. Şi chiar dacă a uitat, îi voi reaminti. Trebuie să-şi ceară iertare că m-a tratat ca pe o criminală. A ucide un cal nobil, pentru că s-a rănit şi a ajuns infirm, nu este o crimă. Este o faptă de noblețe. Este o lovitură de grație. Doar un cavaler poate să o înțeleagă însă. Un om adevărat. Un om care călăreşte. Nu un crescător de muşte ca Mihail. Dacă ar fi fost un om de onoare, primul lui gest în această dimineaţă ar fi trebuit să fie un gest de iertare.

– A te preface că nu-ţi mai aminteşti de scenele urâte de ieri este un mod mult mai elegant de a-ţi cere scuze, spuse domnița Roxana. Mai elegant şi mai cavaleresc. Însă una ca asta nu poţi să o înțelegi. Tu eşti o crescătoare de cai. Stăpână aspră a Petrodavei.

– Chiar dacă Mihail a uitat totul, sper că el îşi va aminti de moartea Rocăi şi de fântâna arteziană de sânge, el, care nu poate să suporte vederea unei morţi violente şi sângele. Sper că-şi va aduce aminte în clipa în care va avea din nou chef să meargă la Iaşi, pe strada Pasteur, numărul 1. Am tot dreptul să cred că nu va mai merge.

La mesele din zilele şi săptămânile care au urmat, locotenentul Mihail Basarab a avut un comportament normal. Mânca însă fără prea mare poftă. De altfel, nu fusese vreodată un gurmand. După prânz, cerea un pahar de lichior, apoi stătea în visare. Părea mai visător şi mai obosit decât înainte. Nici măcar aceste nuanţe, aproape de neobservat, nu puteau fi considerate ca schimbări în viaţa sa. Singura schimbare adevărată în obiceiurile sale consta în faptul că încă de a doua zi de după moartea Rocăi, de cum se ridica de la masă, Mihail Basarab mergea direct în camera sa şi se culca. Înainte, el nu făcea niciodată aşa. Acum se dezbrăca, îşi punea pijamaua şi dormea două sau trei ceasuri. Şi aceasta în fiecare după-amiază.

– Se preface că doarme, ca să nu-şi petreacă după-amiezile cu noi, spuse domniţa Roxana. Se culcă pentru a ne evita. Se preface că doarme.

– Am intrat în camera lui şi l-am urmărit, spuse Stela. Nu se preface că doarme. În fiecare după-amiază adoarme imediat, ca şi cum s-ar fi întors dintr-o călătorie lungă. Un somn profund, greu. Nu l-am văzut niciodată astfel. Odată trezit, în jur de ora patru ori cinci, Mihail Basarab merge la baie şi se spală. Aproape o oră rămâne sub duş. Este un nou obicei apărut odată cu siesta şi somnul greu – după moartea Rocăi.

– Nu este normal ca un om să se spele de două ori pe zi, dimineața și după-amiaza. Ca și cum ar vrea să îndepărteze culoarea pielii, spuse domnița Roxana. Nu putem să-i reproșăm însă că simte nevoia să se spele.

A treia schimbare survenită în viața lui Mihail Basarab o constituiau mișcările lente. Viața de zi cu zi, după scena sângeroasă, pierduse din viteză și locotenentul mergea destul de încet, fără nici o grabă. În orice lucru. Fiecare gest al lui Mihail era împlinit cu lentoare maximă. De obicei, se trezea, își făcea toaleta și se îmbrăca într-un sfert de oră. Acum, el părea că nu mai termină să-și facă nodul la cravată ori să-și lege șireturile de la încălțăminte. S-ar fi putut spune că descoperise o nouă plăcere în gesturile lente. Era precum un ceas ale cărui ace au nevoie de trei ore pentru a efectua pe cadran o mișcare de rotație care nu cere decât o oră. Un resort se rupsese în el. Cele două femei nu puteau să-i reproșeze această lentoare. Nimeni nu putea să-i reproșeze ceva.

Era un om impecabil. În săptămânile, în lunile care au urmat nu a mai mers nici măcar o singură dată la Iași. Șase luni au trecut de la uciderea calului și Mihail n-a părăsit Petrodava niciodată. Nu s-a îndepărtat niciodată de casă.

Într-o după-amiază, în jur de ora cinci și jumătate, ieși din cameră, aranjat, îmbrăcat în puloverul lui roșu, pe gât, și cu pantaloni de catifea. S-a îndreptat spre grădina de trandafiri, unde își aranjase prisaca. Era ocupația lui zilnică. Rămânea de obicei până noaptea cu albinele sale, cu „muștele de miere". Ca un adevărat „crescător de muște". La mai puțin de un sfert de oră după ieșirea lui la stupi, Mihail apăru însă

țipând în fața casei. Exact în locul în care Stela ucisese calul infirm. Era învăluit într-un nor de albine, care îi acopereau capul, urechile, nasul, mâinile. Tot corpul lui Mihail Basarab era acoperit de o armată vie de mii de albine, care se țineau scai de el. În fiecare milimetru de piele era înfipt câte un ac. Fața îi era acoperită de trei-patru straturi de albine, care îl înțepau ori care vroiau să-l înțepe, să-l extermine. Locotenentul, în picioare, era îngrozit, țipând după ajutor, încercând să înlăture norul negru și auriu care-l înconjura, care-l persecuta, care vroia să-l izoleze de viață și să-l ucidă. Ducea mâinile la ochi, la nas, pe obraji, la urechi, acolo unde îl durea cel mai rău. Degetele sale însă, palmele, brațele, erau acoperite de albine, lipite, strânse una lângă alta, înțepându-l. Când își atingea fața cu mâna nu mai era propria lui mână, ci o mănușă vie de albine.

Țipetele lui Mihail Basarab făceau să se cutremure casa de la Petrodava. Urlete prelungi, la fel ca cele ale câinilor turbați, care latră noaptea la luna plină și care par că nu vor înceta vreodată. Pantelimon Haiduc, domnița Roxana și Stela, toate slugile, îl înconjurau pe Mihail Basarab, însă nimeni nu vedea nici cea mai mică parte din fața lui. Era acoperită de albine. Urla.

– Am fost atacat de albine! Am fost atacat de albine!

Locotenentul încerca să scape de ele. Armata vie de albine se lipise însă mai mult decât smoala și fiecare insectă își înfipsese în pielea bărbatului acul ei mortal. Un nor de albine îl ataca, un altul era gata să-i ia locul, în timp ce alți nori se apropiau. Stela izbucni în lacrimi. O femeie, oricât și-ar detesta soțul, nu poate să suporte să-l vadă devorat de albine sub ochii săi.

Două tinere servitoare, Tinca şi Ileana, sosiră cu pulverizatoare de insecticid de care se foloseau de obicei pentru a omorî muştele din cameră. Împrăştiară insecticidul peste locotenent, însă albinele nu se desprinseră. Deşi moarte, rămâneau agăţate pe pielea în care îşi înfipseseră acele. Soseau însă altele şi, acolo unde un milimetru de piele era liber, se aşezau repede. Pentru a le îndepărta, cameristele foloseau acum măturile. Iar Stela şi Roxana foloseau prosoape. Mihail Basarab nu mai schiţa nici un gest. Se abandonase norului de albine care-l acoperea. Nu mai lupta. Stătea nemişcat ca o statuie. S-ar fi putut spune că nici nu mai simţea durerea.

– Închide ochii, sărmanul meu Mihail! striga Stela. Închide ochii!

Îndreptă pulverizatorul spre faţa lui Mihail şi apăsă cu toate puterile. Nu ştia dacă Mihail avea ochii deschişi sau închişi, pentru că orbitele îi erau pline cu albine. Trebuiau înlăturate una câte una, după ce mureau din pricina insecticidului. Pentru a-l scoate pe locotenent de sub asaltul albinelor, care năvăleau din toate părţile, ca nişte nori ucigaşi, îl băgară în casă. Cu ajutorul măturilor, al pulverizatoarelor şi cu mâinile lor, locotenentul fu curăţat de albine, care, căzute pe parchet, fură zdrobite cu picioarele, la fel cum copitele calului Sfântului Gheorghe zdrobeau balaurul din icoană.

Albinele fură în cele din urmă învinse. Trupul locotenentului era curăţat de aceşti balauri de miere. Nimeni nu putea să-l privească însă. Nici slugile nu aveau curajul. Capul locotenentului era de trei ori mai mare. Neobişnuit. Deformat, ca şi cum ar fi fost privit

printr-o lupă. Nu i se mai vedeau urechile, nici ochii, nici nasul. Era acoperit de umflături. Obrajii şi gâtul erau cele mai umflate, astfel încât restul capului ajunse aproape de nerecunoscut. Culoarea pielii acestuia era îngrozitoare. Toate nuanţele de violet, vineţiu, cireaşă coaptă, amestec de roşu, de galben, se reuniseră aici.

– Nu moare nimeni de înţepături de albine, spuse liniştit locotenentul.

Cuvintele sale erau monstruoase, pentru că buzele tumefiate, enorme, le deformau, încât păreau pronunţate din fundul unei prăpăstii de vată plină de sânge.

Domniţa Roxana, calmă, înfricoşată însă, încerca să-i bandajeze capul. Înconjurat de bandaje de tifon, capul lui Basarab părea şi mai dezgustător. Uriaş, monstruos. Pantelimon plecase cu trăsura după un medic.

– Medicul nu va întârzia, spuse Roxana.

Vroia să-l liniştească pe locotenent. Mihail încercă să surâdă. Cu un asemenea cap, un cap de monstru, cum niciodată un pictor de monştri nu ar fi putut să-şi închipuie, nu mai ştiai dacă era vorba de un surâs, de un rânjet, de un plâns ori de o grimasă de groază.

– Mihail, tu n-ai fost niciodată înţepat de albine? întrebă Roxana.

– Niciodată, răspunse locotenentul.

– Le-ai făcut ceva? continuă domniţa Roxana.

– Nimic, răspunse Mihail.

– Pentru ce s-au năpustit aşa dintr-odată asupra ta? întrebă Roxana. Nu se poate să nu le fi făcut tu ceva. Vroiau să te omoare.

– Nu le-am făcut nimic, răspunse Mihail. Mai întâi, patru albine s-au învârtit în jurul capului meu, de

mai multe ori, ca patru sateliți. Explorau. Doar patru sau cinci. Nu erau provocatoare. Erau în misiune de recunoaştere. Apoi au venit altele. Un grup de vreo zece. Au zburat în jurul capului meu, însă ceva mai neliniştite. Aripile lor aproape că-mi intrau în ochi. Deveniseră agitate. Puțin agresive. Nu le păsa. Nu le-am dat însă nici un fel de atenție. Apoi a venit un al treilea detaşament. Mai important. Tot în misiune de explorare. Acestea s-au rotit mult timp în jurul capului meu. Doar în jurul capului. De această dată ele au devenit provocatoare. Curioase. Iscoditoare. Apoi au dispărut. Plecaseră să dea alarma în toți stupii. Ca pentru o mobilizare generală. Roiurile s-au ivit valuri-valuri. Ieşind din stupi, m-au atacat din toate părțile. Mai întâi pe rând. Apoi toate laolaltă. M-au silit să mă refugiez în curte. Au sosit alte întăriri. De această dată au declanşat un atac de exterminare. Atunci a fost momentul în care voi ați apărut şi m-ați salvat. Vă mulțumesc! Ultimele roiuri, adevărate comandouri punitive, comandouri ale morții, au fost cele mai cumplite.

Medicul a sosit peste un ceas. I-a făcut o injecție de calmare lui Mihail. Apoi o alta împotriva infecției. A promis că va reveni a doua zi. Mihail Basarab a adormit întins pe spate. Avea figura unui monstru. O figură în care se regăseau toate nuanțele de violet şi de galben. Culorile infernului. Ochii, nasul şi buzele îi erau ca ale unui monstru. Un cap dintr-un tablou suprarealist. Toate culorile de plăgi, de buboaie, de furunculi erau pe față. Când Mihail Basarab adormi, domnița Roxana şi Stela începură să discute despre cele petrecute.

– Straniu cum albinele l-au atacat, spuse domnița Roxana. Albinele nu atacă niciodată pe cineva fără un motiv serios.

– Ce motiv ar fi putut avea pentru a încerca să-l asasineze în acest fel? Această expediție punitivă a fost o adevărată misiune de exterminare îndreptată împotriva sărmanului Mihail, spuse Stela.

Plină de duioşie, adăugă:

– Sărmanul Mihail, abia acum am descoperit ce suflet nobil are. Tu ai văzut cu cât stoicism a îndurat totul? În afară de țipătul după ajutor, acele strigăte care păreau asemănătoare mugetului sirenei, urletelor câinilor nebuni în nopțile cu lună ori apelurilor disperate ale unui vapor care se scufundă, el nu s-a plâns nicicum. De îndată ce am sosit, a răbdat înțepăturile, ca şi cum nu ar fi fost vorba de carnea şi de trupul său. Nici un geamăt, nici un strigăt de teamă ori de durere. Nimic. Şi cum l-au desfigurat! Cum l-au desfigurat aceşti balauri înspăimântători, aceste albine!

– Albinele nu atacă niciodată un om curat, spuse domnița Roxana.

– Înțepi şi eşti crudă ca şi ele, mamă, spuse Stela. Ce vrei să spui?

– Nu spun nimic, spuse domnița Roxana. Spun doar că albinele nu atacă niciodată un om care este curat. Asta-i tot. Dacă eşti murdar, când te apropii de ele, albinele caută să te extermine.

– Mamă, Mihail tocmai ce făcuse baie când s-a apropiat de stupi. A stat mai mult de o oră sub duş. Ca de obicei. Mihail a păcătuit prin prea multă curățenie.

– Dacă n-ar fi fost murdar, albinele nu l-ar fi atacat, continuă Roxana.

– Mamă, spuse Stela, plină de mânie, tu ştii că astăzi Mihail a stat în baie mai mult ca de obicei! În ultimele dăţi, ni se făcuse teamă de această manie a lui de a se spăla.

– Aceasta arată că se ştia purtător al unei murdării de care vroia să scape. Şi a provocat pofta de ucidere a albinelor, spuse Roxana. Pentru ce soţul tău rămânea câte două ore în baie dacă nu era cuprins de o necurăţie de care vroia să se cureţe? Dacă nu ar fi fost murdar, şi-ar fi terminat toaleta într-un sfert de oră. Însă pentru Mihail două ore nu erau de ajuns. O oră dimineaţa şi o oră după amiaza. Şi el era mereu murdar. Proba? Atacul albinelor. Albinele nu se agaţă de om decât din pricina necurăţiei. A mirosului rău, a păcatului. Albinele nu suportă legătura decât cu fiinţele pure. Atât lăuntric, cât şi pe din afară. Soţul tău n-a reuşit să se cureţe. Acum, el are un cap de monstru.

Stela plângea.

– Eşti prea aspră, mamă. Eşti aspră, domniţă Roxana. Îmi pare rău că sunt fiica ta.

– Sunt dreaptă, Steluţa, nu sunt aspră. Cel care este drept nu poate să fie milostiv. Te-am făcut părtaşă unui adevăr. Într-o zi, vei constata că ceea ce ţi-am spus a fost drept. Vei putea verifica. O realitate este ceea ce este, nu ceea ce dorim noi...

Mihail Basarab nu păru surprins de capul lui de monstru. Se privi nepăsător în oglinda pe care i-o întinsese Stela. Întâmplarea nu-l afecta. Încă de a doua zi păru să fi uitat de agresiunea albinelor. Cu capul înconjurat de bandaje, el a rămas la pat două zile. În dimineaţa celei de-a treia zi, când servitoarele Tinca şi Ileana au urcat să-i ducă micul dejun, au aflat însă camera goală.

– Mamă, Mihail, dragul meu Mihail a dispărut! strigă Stela. Mihail m-a lăsat şi a fugit!

Stela era cuprinsă de deznădejde. Plângea. Alergă din cameră în cameră. Căuta. Dădea ordine. Domnița Roxana, dimpotrivă, cu baltagul în mână, era dreaptă ca un brad. Cerceta toate camerele şi cămările casei de la Petrodava.

– E dureros pentru sărmana Stela să fie părăsită de soț, spuse domnița Roxana, după ce constată cu ochii ei dispariția lui Mihail Basarab. Îl chemă pe Pantelimon. Rândaşul era înnebunit. Ca şi Stela. De altfel, la Petrodava toată lumea îşi pierduse capul.

– De ce îți ieşi din minți, sărmane Pantelimon? întrebă domnița Roxana.

– Dacă nici de această dată nu am de ce să înnebunesc, domniță, atunci nu ştiu când un om mai are dreptul să-şi piardă liniştea. De la lupta împotriva bolşevicilor de pe Prut n-am mai avut parte de asemenea lucruri. Unde ar fi putut să plece sărmanul nostru stăpân? De ce a dispărut?

– Pantelimon, este adevărat că albinele au vrut să-l omoare pe locotenent şi că l-au urmărit până departe de stupi?

– Bineînțeles, e adevărat, răspunse Pantelimon. Am fost cu toții martori la asta.

– Albinele nu atacă şi nu încearcă să omoare un om curat, Pantelimon. Trebuie să fi avut o murdărie pe din afară ori pe dinăuntru. O murdărie pe care doar el o cunoştea şi pe care albinele nu au putut să o mai îndure. Din pricina acestei necurății, a acestei infecții, albinele au vrut să-l omoare. Acum, sărmane Pantelimon, te întreb: crezi tu că o femeie înseamnă mai puțin decât o

albină? Crezi tu că Stela n-ar fi descoperit cu trecerea timpului necurăția, abcesul, focarul de infecție pe care l-au descoperit albinele? Stela ar fi sfârșit prin a ști ceea ce știu albinele. Și ea l-ar fi urmărit „pe domnul locotenent", și ea ar fi încercat să-l omoare dacă albinele nu ar fi făcut-o. E mai bine că a dispărut. El știa de ce se ascunde. A preferat să dispară. Era vinovat și știa asta.

– Nu aruncați cu piatra, domniță! spuse plin de compătimire Pantelimon Haiduc.

– Locotenentul părea suspect încă de la început, spuse Roxana. De când s-a apucat de creșterea albinelor, în loc să se ocupe de cai. L-am îngăduit pentru că era soțul fiicei mele, însă am avut bănuieli asupra lui tot timpul. Un om care nu vrea niciodată să urce pe un cal și căruia îi este teamă de moarte e vinovat. Ocupându-se de albine, în loc să se ocupe de cai, el s-a comportat la fel ca infirmii, ca cei neputincioși și ca cei născuți cu beteșuguri. Albinele au văzut ceea ce eu am presimțit și au vrut să-l omoare. Au vrut să mă-ture Petrodava de această necurăție.

Baltagul domniței Roxana lovi parchetul.

– Căutați-l peste tot! porunci domnița Roxana. În clipa asta! Norocul Petrodavei însă ar fi să nu mai dăm de urma lui. Gata. Toate slugile să-și facă datoria. Să-l caute în toate cotloanele. În toate crăpăturile pământului. Un om pe care albinele l-au vânat și au vrut să-l omoare nu poate să-și afle ascunzătoarea decât într-o vizuină. Precum cârtițele și șoarecii de câmp. Precum târâtoarele.

***

Încercările de a-l afla pe locotenentul Mihail Basarab au durat întreaga dimineață. Fără nici un rezul-

tat însă. Pantelimon, care conducea cercetările, dădu raportul:

– Nu putea să plece pe jos, domniță. Dacă domnul locotenent ar fi plecat pe jos, n-ar fi putut să ajungă departe. Chiar dacă ar fi plecat înainte de miezul nopții, n-ar putea fi prea departe. La viteza pasului de om el ar trebui să se afle cam la 20, 30 de kilometri. Nu e însă nicăieri. Nu se află în această rază nici locotenentul Basarab, nici cea mai mică urmă lăsată de el. Nici una. Nicăieri.

– Ce-a luat cu el când a plecat? le întrebă domnița Roxana pe cele două servitoare tinere.

Au trebuit să facă inventarul a tot ceea ce aparținea locotenentului, ca să vadă dacă nu cumva lipsea ceva.

– N-a luat decât hainele de pe el, răspunse una din servitoare. Toate celelalte lucruri, până la cele mai mărunte, sunt la locul lor.

– Dacă a plecat fără nimic, asta înseamnă că s-a împuşcat, spuse domnița Roxana. Doar cei care vor să se sinucidă pleacă fără valize. Căutați-l primprejurul casei. De obicei, cei care vor să se sinucidă aleg un loc prin preajmă. Nu se îndepărtează niciodată prea mult de casa lor.

– Domniță Roxana, spuse Pantelimon, azi-dimineață ați dat poruncă să se facă cercetări în cea mai mare taină. Să nu căutăm decât noi, slugile şi valeții casei de la Petrodava. Am încercat. Nu a fost însă cu putință. Acum, toți oamenii din Petrodava ştiu că locotenentul Basarab a dispărut. Nu doar țăranii din Petrodava sunt pe urmele lui, ci toți oamenii din satele vecine.

– Acum, că nu mai este nici un secret, vom trimite un băiat ca să înştiinţeze şi jandarmii din vale. Ca lucrurile să se desfăşoare legal. Scandalul este prea mare pentru a mai putea să păstrăm secretul. Sărmanul Mihail Basarab... I-a rămas o singură şansă pentru a se bucura de respectul meu: sinuciderea. Ar fi fost din partea lui singura faptă bărbătească de când îl cunosc. Însă nu-l cred capabil de o faptă bărbătească. Niciodată albinele n-ar fi atacat un om pe punctul de a împlini o faptă de voinţă supremă, cum este sinuciderea.

***

Ţăranii din Petrodava, care sunt doar tăietori de lemne ori plutaşi, îl iubeau pe Mihail Basarab. Le-a fost drag locotenentul încă de la sosirea lui la Petrodava. Îl ştiau închis între două femei. De o desăvârşire nemaiîntâlnită. O perfecţiune „concentrată" în asemenea grad, încât era cu neputinţă ca cineva din afară să reziste aici. Chiar şi caii, dacă nu erau din rasa cea mai pură, nu puteau să reziste în preajma stăpânelor casei Petrodavei. Caii care aveau un beteşug ori bastarzii răbufneau de la primul galop făcut cu stăpânele de la Petrodava. Doar un om de stirpea lor, de felul stâncilor, ar fi putut să îndure şi să stăpânească o femeie de la Petrodava. Mihail Basarab nu era din această stirpe dură. El era o fire mai degrabă plăpândă. Femeilor de la Petrodava nu li se putea reproşa ceva decât din partea unui cal ori unui om mai desăvârşit ca ele. Nu puteau fi înfruntate decât într-o competiţie. Dacă ai fi reuşit să le înfrunţi într-o competiţie, femeile de la Petrodava deveneau blânde precum porumbeii. Precum mieii. În faţa omului ori a calului,

care le era superior, ele se târau în genunchi, supuse, ca niște sclave de rând. Sclave nu deveneau însă decât în fața perfecțiunii absolute. Fără puncte slabe!

– Locotenentul Mihail Basarab? Îl vom găsi spânzurat, spuse Pantelimon Haiduc. N-ar fi el omul care să aibă curajul să se arunce în râu... În-afară de frânghia de la gât şi de aruncarea în râu, nu există însă nici un alt mijloc prin care să-şi ia zilele la Petrodava. Suntem un sat sărac. Nici măcar la sinucidere oamenii nu au de ales!

Jandarmii sosiră însoțiți de câțiva vânători de munte. La începutul cercetărilor, s-a crezut că locotenentul Mihail Basarab dăduse bir cu fugiții. După-amiaza nu se mai vorbea însă decât de o posibilă sinucidere. Țăranii, jandarmii, femeile se opriseră sub fiecare brad, privind în sus ca să vadă dacă trupul neînsuflețit al lui Mihail Basarab, soțul domniței Stela de la Petrodava, nu e cumva agățat de vreo creangă. Convingerea că locotenentul se spânzurase era atât de înrădăcinată în sufletele oamenilor, încât nu s-au mai făcut alte cercetări.

Către seară, vestea s-a răspândit cu viteza fulgerului: locotenentul nu s-a spânzurat. A fost aflat viu, în vârful unui brad, nu departe de casa de la Petrodava. Oamenii alergau să-l vadă. Locotenentul era cățărat, într-adevăr, în vârful unuia dintre cei mai înalți brazi. Se urcase sus de tot, asemenea unui corb. Pe ultima creangă. În puțină vreme, sute de oameni s-au strâns în jurul bradului. Îl priveau pe locotenent şi-i vorbeau. Mihail Basarab era atent şi înfricoşat. Jos, la câțiva metri sub ramuri, râul curgea cu apele lui spumegânde. În dreapta se afla o prăpastie adâncă de sute

de metri. Toți țăranii erau uimiți și se întrebau cum de locotenentul, care nu fusese crescut la ei și care nu era obișnuit cu locurile, ca cei născuți aici, a reușit să se cațăre printre stânci, până lângă brad, și de acolo să se suie atât de sus, unde doar păsările pot să se așeze.

Greul începu însă abia după aflarea ofițerului. Locotenentul Mihail Basarab nu vroia să coboare din brad nicidecum.

– Numai aici mă aflu în siguranță, spunea el. Apele râului vor crește. În câteva clipe ele vor înghiți totul. Mi-e frică să cobor. Mi-a fost mereu frică de moarte.

Mihail Basarab privea apele râului care zburau mai repezi decât săgeata. Clocoteau. Se tulburau, întrerupându-se în învolburări, înspumate și cu urlete ca de fiară. Locotenentul le privea îngrozit.

– Va fi mai cumplit ca pe timpul lui Noe, spuse el. Mai cumplit decât potopul. Vâltoarea va înghiți totul. Pământul întreg va fi purtat pe ape asemenea unui pietroi.

Ca să-l facă să coboare pe locotenent din pom au trebuit să lucreze toată noaptea. După câteva ceasuri de încercări, căpitanul de jandarmerie, comandantul regiunii, preluă conducerea operațiunilor de salvare. La cea mai mică violență, la cea mai mică neîndemânare din partea salvatorilor, locotenentul ar fi putut să cadă în râu. De îndată ce vroia cineva să urce ori să-i întindă o scară, Mihail se cățăra tot mai sus, pe ultima creangă a bradului, iar vârful se lăsa sub greutatea deznădăjduitului, ca o creangă ce poartă un fruct din ce în ce mai greu. Sub brad se aflau prăpastia și râul...

– Cerem să vorbim cu domnița Roxana și cu domnița Stela! spuse căpitanul de jandarmi, care comanda operațiunile de salvare.

– Nu putem să-l salvăm, domniță, spuse căpitanul care-şi pierduse răbdarea, înaintea acestor femei mai semețe decât generalii la paradă. E peste puterile noastre. Riscăm să-l facem să cadă în prăpastie ori în râu. Nu mai putem insista. Trebuie să chemăm pompierii de la Iaşi. Ei dispun de tot ceea ce este necesar în astfel de cazuri. Avem nevoie însă de consimțământul dumneavoastră. Sunt cheltuieli de deplasare. Pompierii nu se deplasează decât în caz de incendiu. Or, aici nu e vorba de foc! Mai mult, nu e nici zona lor.

– Faceți tot ceea ce este omenește posibil, căpitane, spuse domnița Roxana. Nici un efort, nici un sacrificiu nu e de ajuns. Salvați-l!

Tot ținutul era un freamăt. În zori, au sosit pompierii de la Iaşi, care au călătorit toată noaptea pentru a ajunge la Petrodava, locul în care se opreşte orice drum pe pământ şi unde doar norii pot să mai călătorească. Pompierii veniseră cu scări uriaşe şi cu frânghii. De îndată ce locotenentul fusese descoperit, domnița Roxana şi Stela sosiseră lângă brad. Ele au insistat să-i vorbească. Au încercat să-l convingă să coboare...

– Dacă cobor, sunt dus şi omorât de vâltoare, le răspunse locotenentul. Numai aici mă aflu în siguranță.

Cele două femei, soția şi soacra, îşi epuizară toate argumentele. Când autoritățile, jandarmii, soldații şi oamenii din celelalte sate sosiseră, ele se retraseră ruşinate în casa de la Petrodava. Amândouă se simțeau cumplit de umilite. Niciodată o femeie, o stăpână de la Petrodava, nu suferise o asemenea ruşine şi o asemenea umilință. Domnița Roxana şi Stela erau închise pe dinăuntru în salon, cu lumina aprinsă. Nu

scoteau o vorbă. Nici fiica, nici mama. Au rămas astfel întreaga noapte. Cu mâinile în sân. Nemişcate, în fotoliile lor, aşteptau.

La zece dimineaţa, pompierii şi jandarmii intrară în curte. Îl aduceau pe locotenentul Basarab într-o foaie de cort, înfăşurat ca o păpuşă, legat cu frânghii, întrucât devenise violent.

Curtea casei de la Petrodava era plină de oameni. Se aflau aici prefectul judeţului, comandantul militar al regiunii, autorităţile civile. Doar cele două femei erau absente. Stăteau în salon. Liniştite. Nemişcate. Luminile – mereu aprinse. Pentru ele, detaliile erau lipsite de importanţă faţă de drama în desfăşurare. Ziua ori noaptea nu erau altceva decât detalii fără nici un fel de importanţă.

Medicul-şef al zonei încercase să-i dea mâncare locotenentului Mihail Basarab, care era flămând. Nu mâncase vreme de două nopţi şi o zi. Acum începea cea de-a doua sa zi de post fără voie. Odată dat jos însă, locotenentul devenise violent. Protesta pentru că fusese coborât din singurul loc în care se afla la adăpost de potop. Vroia să fugă şi să se caţăre în primul brad întâlnit în cale.

– E dement pe de-a-ntregul, spuse medicul de zonă. Competenţele mele îmi interzic să încerc să-l tratez. Trebuie să-l dăm pe mâna unui specialist.

– Vrem să stăm de vorbă cu cele două doamne, spuse căpitanul de jandarmi.

Roxana şi Stela îl primiră în salon. Trupul legat al lui Mihail Basarab a fost adus de pompieri şi aşezat pe covor ca un colet, la picioarele celor două femei. Faţa lui era de nerecunoscut. Orice lumină a ochilor,

a feței și a frunții se stinsese. Locotenentul se prăbușise în tenebre. Era pierdut, nebun. Cu toate acestea, Stela se aplecă asupra lui și-l îmbrățișă. Ca și cum ai îmbrățișa morții, căci el nu-și dădea seama că soția lui îl îmbrățișează! Nu știa nici măcar că femeia care se apropia de el era soția lui. Nici că se afla în casa de la Petrodava. Toate luminile erau stinse în jurul lui. Pentru el, exista doar râul care-l amenința, cu apele spumegânde, și un brad în care trebuia să se cațăre. Restul dispăruse.

– Nimeni nu poate să ne ceară, nici propria noastră conștiință, nici legea, nici afecțiunea, nici semenii noștri, nimeni nu poate să ne ceară să fim mai puternici decât Dumnezeu. Nu ni se poate cere nouă, două femei, ceea ce nu se poate cere lui Dumnezeu Însuși. Îl vom lăsa să se afunde pe săracul Mihail... Luați-l. Avem conștiința că această cădere a lui în tenebre este ea însăși o întâmplare firească, din moment ce ea se petrece ca și nașterea, ca și moartea pe pământ. A abandona întunericului pe cineva căzut în întuneric este un lucru firesc. Dureros, bineînțeles. L-am iubit. Vom continua să-l iubim în amintirea noastră. Era stăpânul nostru, soarele nostru... Soțul și stăpânul este soarele unui mic sistem planetar care este familia. Dacă el va pleca, afundat în întuneric, soarele sistemului nostru planetar ne părăsește. Și noi rămânem în întuneric. Nu știu care dintre noi se află în cea mai cruntă întunecare: el, care se stinge, ori noi, care suntem lipsite de lumina sa. Luați-l, colonele! Subscriem la acest act de ridicare a soarelui nostru, însă durerea noastră e ca și aceea a lui Dumnezeu, atunci când El lasă să cadă de pe firmament stelele cele mai străluci-

toare, cometele care se sting. Stinse, ele nu mai au loc pe bolta cerească. Trebuie să cadă şi să ajungă pietre şi cenuşă.

Domnița Roxana se aplecă şi-l sărută pe frunte pe Mihail. Spuse:

– Adio, sărmane Mihail! Noapte bună în întunericul ce te-a cuprins!

Stela plângea cu lacrimi mari, nestăpânite. Nu mai vroia să se apropie de soțul său. Mihail o privea plin de nepăsare. Nu o recunoştea. Nu-şi amintea să o fi văzut vreodată. Cu toate acestea, Stela sări ca o fiară rănită şi-l sărută pe frunte. Şi, când îşi apropie buzele de fruntea lui Mihail, văzu că fruntea lui era roşie, albastră, violetă, culoarea plăgilor şi a cărnii putrezite, culoarea cicatricelor. Erau urmele lăsate de către înțepăturile de albine. Cele două femei îşi întoarseră privirea de la Mihail Basarab în clipa în care cei patru pompieri îl ridicară ca pe un colet şi-l scoaseră din salon. Îi salutară pe colonelul de pompieri şi pe căpitanul de jandarmi, ca şi pe toți ceilalți. Domnița le spuse apoi ca o stăpână:

– Domnilor, vă mulțumim pentru ajutorul prompt, profesional şi încununat de succes.

Roxana era calmă. Stela Basarab plângea. Lacrimi mari, asemenea diamantelor, se prelingeau ca două râuri pe obrajii săi. Nenorocirea căzută peste soțul ei o sfâşia. Sufletul care abandonează o ființă umană şi se stinge este asemenea soarelui care dispare din univers. După moartea sufletului, trupul omenesc nu mai poate fi considerat un trup viu. Pentru Stela, era o înmormântare. Sufletul omului este ca soarele, ca lumina zilei pentru pământ. Totul moare pe pământ dacă

e lipsit de soare. Totul murea în persoana lui Mihail. Părul său era mort. Porii frunții și ai feței erau morți. Ca și cum înăuntrul său toate lămpile se stinseseră, nemailăsând nimic să se vadă în afară din neantul tenebrelor. Soarele lăuntric, spiritul său, acest lucru cu adevărat viu în ființa umană, se stinsese. Un deces. Și Stela plângea la fel ca la o înmormântare.

– Domniță Roxana, nu ne face plăcere să vă aducem această înștiințare, însă legea ne obligă să procedăm astfel. Domniță Stela, vi-l ridicăm pe soțul dumneavoastră pentru a-l duce la un azil. Și dumneavoastră, domniță Roxana, vi-l luăm pe ginerele dumneavoastră. Așa spune legea.

Mihail Basarab zăcea pe podea legat și înfășurat în pânza de cort. Era absent, cufundat în întuneric, căutând cu privirea un brad. Nu mai era nici soț, nici ginere. Nu mai era nimic. Fusese. Autoritățile sunt însă mereu neîndemânatice.

– Vă rugăm să ne iertați, colonele, spuse domnița Roxana. Eu și fiica mea suntem femei. Noi trăim însă vertical pe fața pământului. Acum, evenimentele cer ca noi să fim mai puternice ca de obicei. Duritatea faptelor ne obligă să fim mai drepte decât o linie. N-aveți pentru ce să ne cereți iertare. Noi nu vă oprim să-l luați de aici, unde nu-și mai află locul. Duceți-l pe acest nefericit acolo unde poate să și-l afle. Ființa cea mai scumpă, colonele, trebuie să fie abandonată, dacă aceasta cade în întuneric, în păcat, în infern. Suntem oameni. Și nu putem să facem mai mult decât Dumnezeu. Când îngerii Săi cei mai strălucitori, cei mai frumoși, cei mai inteligenți și cei mai iubiți, cu Lucifer în frunte, au căzut și s-au făcut negri, din strălu-

citori ce erau, Dumnezeu i-a lăsat să meargă în abis. Acolo era locul lor. În infern. În pâclă.

După plecarea pompierilor, jandarmilor, străinilor, şi după ce slugile au închis toate porţile şi cele două femei au rămas singure, doar ele, stăpânele de la Petrodava, Roxana i-a spus Stelei:

– Mi-ai reproşat că am fost prea neîndurătoare. Înţelegi acum pentru ce albinele l-au urmărit pe Mihail în afara regatului lor şi au vrut să-l omoare. Albinele nu suportă necurăţia, infecţia, murdăria. Creierul lui Mihail era cuprins de întuneric, bolnav. Era nebun. Albinele nu puteau să suporte un asemenea creier. Nebunia este opusul limpezimii, care îşi are izvorul în curăţie! Albinele nu suportă pe cel care nu este curat. Tu n-ai dormit noaptea trecută, fiica mea. Să mergem să ne odihnim. Hai, Stela, draga mea copilă!

XV
Condamnările

– Sunt Stela Basarab de la Petrodava. Am venit să-l vizitez pe soțul meu, locotenentul Mihail Basarab, care a fost internat în azilul de alienați mintal în urmă cu o lună.

Stela venise la Iași cu trăsura, însoțită de Pantelimon Haiduc. Era a doua oară, de la ieșirea ei din pensiune, când vizita Iașul. Prima oară își condusese soțul, pe prințul Igor Illiyușkin, rănit de bolșevici la Prut. Durerea îi era însă atât de mare, încât Stela nu văzuse atunci nimic din oraș. Acum ea se afla în fața unui alt spital, la cel de-al doilea soț. În fața porții spitalului Socola. Portarul plecă să-i anunțe vizita. În fața porții întunecate, Stela contempla clădirea. Ospiciul era o fortăreață aflată la câțiva kilometri de Iași. Construcția fusese folosită odinioară ca citadelă, în vremea când Iașiul era capitala Principatului Moldovei. Apoi Socola devenise închisoare. Fusese, pe rând, loc de găzduire al robilor turcilor, mănăstire, cazarmă. Acum Socola era azil de nebuni. Singurul azil de alienați din întreaga Moldovă. În aceste ținuturi, în care țăranii erau atât de săraci, încât nu cunoșteau aurul decât din culoarea mămăligii, pelagra făcea ravagii. Bolnavii de pelagră care înnebuneau erau în-

chişi aici. Înnebuneau din cauza subnutriției, din cauza alimentației sărăcăcioase. Din cauza epuizării fizice. Boală cronică pentru țăranii români.

– Intrați, doamnă, spuse portarul.

Era un uriaş, un adevărat portar de închisoare. O brută. Un gladiator. Stela înaintă pe coridoarele din piatră.

Socola era un uriaş bloc de piatră. În aceste peşteri aşezate una peste alta, ca nişte etaje subterane, erau închişi oamenii înnebuniți din pricina foamei. Nu întâlneai aici decât medici îmbrăcați în alb, infirmiere şi gardieni înalți precum gladiatorii. Nu vedeai bolnavi. Aceştia erau închişi. Bolnavii se aflau în celulele lor de piatră, în spatele gratiilor, precum fiarele. Nu erau scoşi decât foarte rar, ca şi fiarele, pentru a fi arătați familiilor sau inspectorilor. Aceasta ținea însă doar de partea exterioară a instituției. La fel cum în cimitire nimeni nu se mai ocupă de ceea ce se află în morminte, ci doar de ce se află deasupra. Bolnavii din ospiciul Socolei erau morți din punct de vedere social. Legile îi şterseseră din registre, îi treceau cu vederea. Acestor oameni nu li se cerea să plătească impozite. Nici să îndeplinească serviciul militar. Dacă unul dintre ei devenea asasin, nu era judecat.

Stela venise să-şi caute soțul printre aceşti defuncți. Era dreaptă, nespus de curajoasă. Uneori pasul ei ezita însă. Ca şi cum şi-ar fi căutat soțul într-un cimitir. În sala de piatră, fără nici o mobilă, cu bănci de o parte şi de alta, tot din piatră, aşa încât nebunii să nu le poată ridica, Stela îl văzu pe locotenentul Mihail Basarab apărând între doi uriaşi care îl păzeau. Purta o tunică şi un pantalon militar de culoare pământie. O

culoare aleasă special. Nu se puteau observa pe ea petele de supă, de excremente ori de sânge.

Uniforma nu avea nasturi. Nebunii ar fi înghiţit nasturii. Pantalonii nu aveau centură. Nebunii puteau să se spânzure ori s-o înghită. Pantalonii aveau un singur nasture, foarte mic, aşa cum poţi vedea la rochiile unor femei. Era de mărimea unui bob de piper. Un nebun poate să înghită mai mulţi nasturi de acest fel fără nici un pericol. Nasturii nu aveau nici un fel de efect asupra digestiei. Dar nu reuşeau să ţină strânşi pantalonii. Din această cauză locotenentul Mihail Basarab înainta ţinându-şi cu o mână pantalonii.

Stela se apropie de el. Vru să-l îmbrăţişeze. Se opri brusc însă. Mihail Basarab devenise atât de străin, încât nu se încumetă să-l atingă. A-l îmbrăţişa însemna a îmbrăţişa un stâlp de telegraf ori un felinar de pe stradă. Nu-i întinse nici mâna. Nu se întinde mâna unui felinar, nici unei bare dintr-un grilaj, chiar dacă le iubeşti pe acestea mai mult decât orice. Stela privi atentă faţa nerasă. Bolnavii nu erau nici tunşi şi nici raşi.

Capul lui Mihail, acest om care-i fusese soţ, semăna cu o lampă stinsă. Gura, ochii, capul nu aveau nici o expresie. Ai fi putut spune că erau din argilă. Amorfe.

– E complet lipsit de sensibilitate, explică medicul. Dacă îl înţepaţi cu un ac, dacă îl ardeţi cu o ţigară, nu simte. Nu trebuie, prin urmare, să aveţi vreun complex. Nu vă recunoaşte. Nu recunoaşte pe nimeni, nici o persoană. Dacă aşezăm o oglindă înaintea lui, nu-şi dă seama că este capul său. Nu-şi aminteşte de el însuşi şi credeţi că-şi va aminti de altcineva?

– Sărmanul meu Mihail! În ce stare te afli! spuse Stela.

Îşi puse mâinile la ochi. Soţul ei, pe care gardienii îl ţineau de braţe, se opri. Era indiferent. Nu o recunoştea. Privirea lui era apoasă, neutră, cenuşie.

– Ai nevoie de ceva, sărmanul meu Mihail? întrebă Stela.

Îşi duse palma pe obrazul lui Mihail Basarab şi-l mângâie. Stela se înfioră. Nu mai era pielea soţului său. Dacă sufletul unui om se stinge, pielea moare şi ea. Prin urmare sufletul unui om este atât de important, încât îl poţi afla chiar şi în porii pielii. Căci, în definitiv, această piele e moartă. Stela încercă aceeaşi senzaţie ca şi când ar fi mângâiat pielea unor bocanci ori a unor cizme. O piele moartă. Şi pe obraji, şi pe fruntea bolnavului pielea era de culoarea hainelor pe care le purta.

– Nu vrei nimic? întrebă Stela.

– Nu! primi răspunsul.

– Mă recunoşti? îl întrebă ea. Sunt Stela, soţia ta.

Tăcu.

– Nu mă cunoşti?

– Nu! răspunse Mihail.

– Mai bine să plec, spuse Stela.

Şi, pentru prima oară în viaţa ei, Stela Basarab, stăpâna de la Petrodava, îşi părăsi soţul, plecându-şi capul, înclinându-şi trupul. Nu mult, dar înclinându-l totuşi. De sute de ani, nici o femeie de la Petrodava nu-şi plecase capul. Stela se îndreptă spre ieşire. Nu mai era dreaptă precum un brad.

– Mai avem încă o problemă de discutat cu dumneavoastră, domniţă Stela, spuse medicul care o însoţea.

Era medicul-şef.

– Ce-ar mai fi, doctore? întrebă Stela. Nu lipseşte, cred, nimic. Asta-i tot. Trimiteţi-mi deci nota de

plată. O voi achita. Cred că nu mai avem de discutat nimic. Totul e limpede. Dacă nu ar exista ipocrizia socială, m-aş fi îmbrăcat în haine de doliu. Căci nu există o moarte mai cumplită decât cea pe care am văzut-o. Ea este mai cumplită decât moartea trupului, însă eu ştiu că lumea ar considera doliul meu ca ceva ieşit din comun. Această societate materialistă în care trăim îşi închipuie că moartea trupului este singura moarte adevărată. Adevărata moarte este însă cea spirituală. Doctore, am văzut oameni morţi la Petrodava. Erau extraordinari în sicriele lor de brad. Erau morţi care îşi păstrau toate trăsăturile spiritului. Erau morţi resemnaţi, împăcaţi cu soarta. Capetele morţilor pe care le-am văzut erau capete vii, pentru că doar trupul era mort. În vreme ce capul bietului Mihail, soţul meu, este singurul cap de mort adevărat pe care-l văd. Deşi carnea lui este vie. Singurul mort pe care-l văd este un om viu. Doamne!

– Poftiţi în biroul meu, domniţă Stela. Avem de discutat un lucru important.

– Important, doctore? întrebă Stela. Nimic nu poate fi important după un cutremur de pământ care a devastat totul! În alte împrejurări, aş fi devenit mai atentă, curioasă, auzind cuvântul „important". După un cataclism, după un cutremur de pământ, nu. Nu mai există nimic important. Tot ceea ce a fost important a fost nimicit de cutremur.

– Totuşi, spuse doctorul, după un cutremur de pământ există ceva mai important: e vorba de seismele ce vor urma, care se anunţă.

– Seismele ce vor urma? întrebă Stela.

Nu se aştepta la aşa ceva.

– Un seism, domniţă, este cu atât mai cumplit când el poate fi urmat de altele. Singurele bucurii omeneşti sosesc una câte una. Marile nenorociri se ţin lanţ.

Stela intră în cabinetul medicului-şef. Era dreaptă din nou. Verticală.

– Soţul dumneavoastră a devenit nebun pentru totdeauna, spuse medicul. Nu mai există nici măcar o singură şansă de însănătoşire. Nici una. Poate doar o minune.

– Ce altceva aş putea să fac decât să îndur această cumplită durere? întrebă Stela.

– Nimic, răspunse medicul. Cu puţină socotinţă, aţi fi putut evita aceasta.

– Nu sunt Bunul Dumnezeu pentru a da oamenilor sănătatea ori boala, fericirea ori nefericirea. Lucruri care nu ţin de oameni.

– Fără „ajutorul" dumneavoastră, domniţă Stela, soţul nu ar fi devenit nebun. Poate niciodată.

– Mă acuzaţi? întrebă Stela. A arunca un om în nebunie este mai grav decât a-l împinge în prăpastie ori în râu. Vă somez să vă explicaţi, doctore.

– Nu e o acuzaţie, domniţă, spuse doctorul calm. Este o constatare. O constatare ştiinţifică. Mă simt obligat să v-o împărtăşesc. Pentru că ea este înscrisă în fişa pacientului. N-aş fi avut cruzimea de a vă vorbi, dacă nu m-aţi fi provocat.

– Provocat?

– Întocmai, spuse medicul. Aţi spus că prerogativa de a oferi oamenilor boala ori sănătatea, fericirea şi nefericirea nu este o prerogativă umană, ci divină. Că nu sunteţi responsabilă cu nimic. Or, ca să fiu drept, autorul acestei cumplite nebunii sunteţi dumneavoastră.

– Sunteţi medic la nebuni ori un nebun dumneavoastră înşivă? întrebă Stela.

Se ridică.

– Intransigenţa nu-şi are locul acum. Aşezaţi-vă şi ascultaţi. Fiecare nebun poate avea, pentru motive care nu sunt cunoscute, momente ori chiar ore de luciditate. De exemplu, după 11 ani de noapte absolută, Friedrich Nietzsche a întrebat-o pe sora sa, Isabelle: „Isabelle, este adevărat că eu am scris cărţi?" Mai înainte de a primi răspunsul el s-a afundat în tenebre. Locotenentul Mihail Basarab, soţul dumneavoastră, a avut şi poate să aibă încă aceste „momente de luciditate" în sufletul său. Am înregistrat o conversaţie pe care am avut-o cu el. Îmi veţi spune dacă ceea ce povesteşte este adevărat ori nu.

Medicul porni banda. Se auzea vocea medicului care întreba:

– Cum vă numiţi?

– Nu ştiu! răspunse o voce ştearsă, amorfă.

Era vocea lui Mihail Basarab. Aceeaşi voce care-i spusese Stelei că o iubea. Acum, vocea avea culoarea hainelor pământii, fără nasturi. Culoarea costumului de nebun. Când sufletul unui om moare, strălucirea cuvintelor sale, strălucirea frazelor sale moare şi ea. Şi toate vorbele devin pământii. Ca şi hainele purtate la ospiciu.

– Vă numiţi Mihail Basarab şi sunteţi ofiţer de cavalerie, spuse medicul. Vă amintiţi că vă numiţi Mihail Basarab?

– Nu! răspunse bolnavul.

Banda continuă să se învârtă. Se auzi din nou vocea lui Basarab. Se exprima cu multă greutate. Ca şi

cum ar fi deschis ochii dimineaţa, înainte ca perdelele să fie trase.

– O! îmi amintesc, bineînţeles, îmi amintesc. Mă numesc Mihail Basarab. Am o migrenă cumplită şi din cauza ei uit că mă cheamă Mihail Basarab.

– Ce vă mai amintiţi din viaţa dumneavoastră, în afară de faptul că vă cheamă Mihail Basarab?

– Nimic, răspunse locotenentul.

– Faceţi un efort şi amintiţi-vă ceva!

– Nu pot să fac vreun efort, răspunse bolnavul.

– Ce vedeţi înaintea dumneavoastră?

– Nimic, răspunse Mihail Basarab.

Medicul îi explică Stelei:

– Orice efort pentru a-l face să scoată un cuvânt din gură, pentru a-l face să-şi amintească ceva e inutil.

Banda care se învârtea reproducea doar vocea medicului şi întrebările acestuia. Deodată se auzi vocea lui Mihail Basarab. Spuse:

– Singura fericire din viaţa mea, o fericire ce nu poate fi exprimată în cuvinte, a fost întâlnirea cu domniţa Stela Illiyuşkin. Aceasta s-a petrecut la o recepţie, la o serată. În timpul unei ierni cu multă zăpadă. După căsătorie, am plecat în cer, la Petrodava. Am fost fericit ca un înger. Stela era frumoasă. Munţii înalţi. Păcat că totul s-a sfârşit...

– Ştiţi pentru ce s-a sfârşit?

– Nu ştiu, spuse bolnavul. Însă totul s-a sfârşit.

– Ce ştiţi?

– Nimic.

– Ce vedeţi înaintea dumneavoastră?

– Pe Stela, spuse locotenentul. Stela care îmi spune că ar vrea să aibă un copil. Un băiat. Şi ne aflăm

amândoi în casa de la Petrodava. Şi eu aş vrea un copil. Când Stela mi-a spus că ar vrea un copil, eu, care aveam o teamă cumplită de toate, mi-am spus că n-aş putea fi un tată bun pentru că nu am sângele perfect curat. Am avut odinioară o mică infecţie. Eram pe atunci la Şcoala militară. Aceasta se datora probabil într-o oarecare măsură şi eredităţii. S-a rezolvat însă. Înainte de căsătorie, îmi era teamă ca nu cumva sângele meu să nu fie curat. I-am spus aceasta colonelului Isaia Klang. Medicul-colonel a spus că eram mai sănătos decât el. Dar, dacă aş vrea să-mi fac analizele o dată ori de două ori pe an, n-ar fi rău. De când m-am îmbolnăvit am devenit temător. Atunci, după căsătorie, n-am aşteptat şase luni şi m-am dus la un laborator ce se numeşte „Florella" de pe strada Pasteur, numărul 1, la Iaşi. Am cerut să mi se ia sânge şi să fie trimis pentru analize medicului colonel Isaia Klang, la Bucureşti, pe adresa personală.

– V-aţi dat numele la laborator? întrebă medicul.

– Nu, răspunse locotenentul. Nu puteam să le spun: „Sunt soţul Stelei de la Petrodava." Toată lumea o cunoaşte. I-am spus că mă cheamă „Ionescu". Şi că voi reveni într-o lună după rezultat.

– V-aţi întors după rezultat. Cum au ieşit analizele?

– N-a fost vorba de nici un rezultat. Medicul-colonel Isaia Klang murise într-un accident de automobil. Sângele recoltat s-a pierdut.

– Ce-aţi făcut atunci?

– Am trimis din nou sânge la Institutul Medico-Militar.

– Pe ce nume?

– Tot Ionescu.

– Pentru ce nu v-aţi făcut analizele la Iaşi?

– De frică. Am preferat anonimatul. Tot timpul mi-e frică. De orice. De scandal. De tot. Câteva luni mai târziu am mers la Iaşi pentru a treia oară. Eram căsătorit de 14 luni. Sosise rezultatul.

– Ce rezultat?

– Institutul Medico-Militar din Bucureşti a cerut urgent o prelevare de lichid cranian, cred. Nu cunosc termenul exact. Mi s-a spus că în anumite cazuri analiza sângelui nu dă un rezultat satisfăcător. I-am lăsat deci să-mi facă o puncţie. Apoi m-am întors acasă. Prelevarea a fost foarte dureroasă. Şi astăzi mai resimt o durere în creier. În spate, în locul în care coloana vertebrală se uneşte cu creierul.

– Şi care a fost rezultatul analizei lichidului cefalorahidian?

– Nu ştiu.

– De ce nu ştiţi?

– Nu m-am mai întors la laboratorul din strada Pasteur, de la Iaşi.

– De ce nu v-aţi mai reîntors?

– Când m-am întors acasă, la Petrodava, Stela i-a chemat pe mama ei, pe Pantelimon Haiduc şi pe preotul Toma în salon. Ea mi-a spus că mă urmărea de multă vreme. M-a întrebat pentru ce mergeam la Iaşi şi la cine. Mi s-a părut ciudat să-i spun că mergeam la Iaşi pentru analize. Mi-a fost teamă să-i spun adevărul. Este jenant să afirmi că-ţi suspectezi propriul sânge. Era, mai mult, o problemă personală. N-am crezut că trebuie să i-o împărtăşesc. Am refuzat. Am asigurat-o însă că nu o înşelam. Că nu făceam nimic rău. Stela s-a supărat. A trecut râul călare. Era atât de ener-

vată, încât a rănit calul. I-a rupt cele două picioare dinainte în vâltoare. Unul a fost rănit, iar celălalt a fost fracturat. Când s-a întors în curte, a omorât calul cu cinci gloanțe de revolver în cap. A fost o adevărată baie de sânge. Stela era plină toată de sânge. Curtea, casa, trupul Stelei erau roşii. Ai fi putut spune că e un râu de sânge. Atunci mi s-a făcut frică. O teamă nestăpânită. Din acea zi nu m-am mai întors la Iaşi. Nu m-am mai dus nicăieri. Mi-a fost teamă că Stela mă omoară... deoarece mi-a spus: „Bolnavii trebuie să fie ucişi. E o datorie să-i omori pe cei bolnavi." Noaptea, am visat că am primit de la Iaşi rezultatul analizei, că eram bolnav şi că Stela mă omora cu un glonț tras în cap. Ca şi pe cal. Asta-i tot. Nu mai aveam decât o dorință, una singură: să mă ascund. Ca nu cumva Stela să treacă peste mine ca un torent.

– Vă amintiți de albine? Şi că ele vroiau să vă omoare?

– Nu.

– Ce vă mai amintiți?

– Nimic.

– Ştiți cum vă cheamă?

– Nu.

– Vă numiți Mihail Basarab. Aţi uitat?

– Nu.

– Cum vă cheamă?

– Nu ştiu.

Doctorul întrerupse înregistrarea.

– Conversația înregistrată este compusă din fragmente puse cap la cap şi adunate vreme de mai multe zile, spuse medicul.

O întrebă pe Stela:

– E adevărat ceea ce a povestit?

– Problema cu calul, răspunse Stela. Pentru celelalte nu-mi pasă. Este însă adevărat că am pus să fie urmărit până la Iaşi. E normal. Oricare femeie ar fi făcut la fel.

– Rezultatul lichidului cefalorahidian a sosit, domniță.

– Ah! spuse Stela. Nu era decât o fobie a lui Mihail, nu-i aşa? Era sănătos.

– Dimpotrivă! spuse medicul. Locotenentul este bolnav. Sângele lui este infectat. Din această cauză, e mult prea târziu să-l vindecăm. Cu un an ori cu şase luni mai devreme, acest lucru ar fi fost cu putință. Dar, în urmă cu şase luni, pentru a-l opri să mai plece de acasă, ați omorât înaintea lui un cal! Înaintea unui om care avea o teamă cumplită de moarte şi de sânge. Şi ați încuibat în el teama de a mai pleca. Şi el nu a mai plecat. Iar acum am ajuns la ceea ce vedem!

– Intenția mea a fost să-l opresc ca nu cumva să mă înşele, spuse Stela.

– Dacă ați fi avut o alta, nu v-aş fi vorbit, cum o fac acum, spuse medicul.

– Să cred că mi-ați spus tot ceea ce aveați să-mi spuneți? întrebă Stela.

Se ridică. Adăugă:

– Afirmați că am grăbit afundarea unui om în nebunie. Fără să vreau, am grăbit-o totuşi. E bine de ştiut.

– E sigur, domniță Stela, că locotenentul până la urmă ar fi ajuns nebun. Însă, în cazul dat, dumneavoastră ați apăsat pe butonul care a declanşat această cădere.

– Mulțumesc pentru informație. Voi avea cu ce să-mi mobilizez conştiința în ceasurile mele de plicti-

seală, spuse Stela. Vă rog să-mi trimiteți nota de plată, împreună cu lista lucrurilor de trebuință pentru soțul meu. Cu bine, doctore!

– Domniță, mai e ceva, spuse medicul. Sunteți contaminată și dumneavoastră.

– Eu?

– Boala este transmisibilă, domniță. În cazul dumneavoastră problema este însă mult mai simplă. Din punct de vedere medical este foarte ușor. Mai multe injecții și gata.

– M-ați acuzat mai întâi de a fi provocat moartea mintală, moartea socială, moartea spirituală a soțului meu. Eu sunt ucigașa luminii. Sunt cea care a asasinat rațiunea. Mi-ați demonstrat-o. Acum îmi spuneți că el mi-a transmis răul fără să vrea. La fel ca și mine, când l-am împins la nebunie! Prin urmare suntem chit. Când voi redacta actul de acuzare cu care mă voi prezenta înaintea propriului meu tribunal, voi ține seama de acest fapt. Vă mulțumesc pentru acest detaliu. Sunt mulțumită că el mi-a transmis boala sa. Știindu-mă otrăvită de el, voi suporta mai ușor crima pe care am comis-o împotriva luminii vieții sale. Acum pot pleca?

– Nu, domniță, spuse doctorul. Trebuie să începem tratamentul. Legile sociale ne obligă la acest fapt. Dacă doriți, vom putea începe chiar de mâine.

– De mâine, spuse Stela.

Își aranjă mănușile.

– Este o mare, o mare fericire, domniță, că nu aveți un copil, spuse medicul. Drama ar fi căpătat proporțiile unei tragedii antice. Deoarece copilul pe care l-ați fi avut ar fi fost un idiot, un monstru. Ceva îngrozi-

tor. Ați avut noroc că nu ați avut un copil. Un mare noroc.

– Nu am avut un copil, spuse Stela. Însă vreau să am unul. Doctore, sunt însărcinată în patru luni...

– Nu este adevărat! spuse doctorul.

Era răvășit pe de-a-ntregul. Se ridică.

– Este adevărul gol-goluț, spuse Stela. Sunt însărcinată în patru luni.

– Trebuie întreruptă sarcina, deveni poruncitor doctorul. Trebuie pus capăt acestei sarcini. Imediat. Nu încape vorbă. Nu poate fi permisă nașterea unui monstru, a unui idiot. Trebuie suprimat de urgență. La patru luni este deja târziu. Trebuie stârpit...

– Da, doctore, spuse Stela. Trebuie stârpit...

– Deci sunteți de acord? Cât mai repede cu putință, cât mai repede.

– Sunt de acord, răspunse Stela.

Termină aranjatul mănușilor.

– Mâine vom proceda la întreruperea acestei sarcini. Chiar mâine, nu-i așa?

– Aș fi vrut peste trei zile, spuse Stela.

– Să nu întârziați!

– Ce importanță are o zi sau trei într-o problemă de acest fel? Sunt obligată să mă întorc mai întâi la Petrodava. Trebuie să mă pregătesc.

– De acord. Însă veți reveni aici peste trei zile. Din punct de vedere legal nu ar trebui să vă las să plecați. După lege, ar trebui să intervenim cât se poate de repede. E o vorba de un lucru grav.

– E prea târziu dacă îl omorâți peste trei zile?

– Nu e vorba de ucidere, spuse medicul, este o simplă extirpare. Asta-i tot.

– Peste trei zile voi fi aici, spuse Stela.

– Veți avea cei mai buni medici mamoși, spuse medicul. Totul se va petrece ca și cum n-ar fi existat. Asta ține de medici.

– Mamoși nu este termenul potrivit. Călăi. Ar fi mult mai bine spus așa. Ori, dacă vreți, „executori de elită". Pentru că, în fond, e vorba de o execuție, spuse Stela.

– Execuție? Pedeapsă capitală la patru luni? Nu exagerați! E vorba doar de o simplă extracție. Să fiți aici peste trei zile! Nu vă doresc deloc curaj. Nimeni nu are mai mult curaj decât eroina de la Prut. Acum vă dedați la o bătălie la fel de importantă ca cea de la Prut. Veți ieși învingătoare. Cel care a fost erou va fi întotdeauna astfel. Respectele mele, domniță!

Stela plecă. Cerul era cenușiu. Ca în toate marile orașe. La oraș, oamenii sunt palizi și merg abătuți. Stela era verticală. Ai fi spus că purta plină de mândrie întreg cerul pe umerii săi. Era, cu adevărat, o femeie pe care nimic nu putea să o zdrobească. Care rezistă fulgerului. Ea, stăpâna de la Petrodava, era asemenea lui Prometeu.

XVI
Rămas bun la Petrodava

Stela Basarab, stăpâna de la Petrodava, se întoarse de la Iaşi călare. Iapa se numea Florella. Mergea la trap. În apropierea ei, Pantelimon Haiduc. Stăpâna de la Petrodava privea tăcând munţii, care se înălţau înainte, cu vârfurile lor înzăpezite.

– La întoarcere ar fi trebuit să fi luat trenul, spuse Pantelimon Haiduc.

Nu putea să suporte liniştea. Ar fi vrut s-o audă vorbind pe stăpâna sa, care tăcea de ceasuri bune.

– Trenul? întrebă Stela. Din copilărie priveam trenurile de sus, de la munte, şi întotdeauna mi se părea că fiecare vagon e un sicriu negru. Trenul, pentru mine, e o înşiruire de sicrie negre. Cel mai sinistru cortegiu de sicrie. Un cortegiu funebru. Mai cu seamă acum, când soţul meu este la azilul de nebuni, nu mai am curajul să intru într-un sicriu, într-un vagon, ca să călătoresc. Doar morţii sunt transportaţi în sicrie. Şi cei de la oraş. Cei vii merg călare. Noi călătorim întotdeauna călare. Şi tu, fără un picior, mergi totuşi călare. Căci eşti viu. Pentru ce să călătoreşti într-un sicriu dacă eşti viu, Pantelimon?

Stela purta cizme negre cu butoni, o fustă de catifea, o vestă frumos ornată cu brandeburguri şi o şapcă ce semăna cu caschetele jokeilor.

De la Paşcani, drumul începu să urce. Dacă nu ar fi avut în jurul ei munţii împreunaţi cu norii, Stela ar fi putut să creadă că a părăsit pământul şi se află în cer. Munţii sunt însă lucruri pământeşti. Stela se gândi: „În cer ori în iad, timpul îmi va păstra mereu munţii." Pentru ea, munţii erau munţii de la Petrodava. Munţii de calcar. Un calcar mai dur decât granitul. După cum carnea oamenilor acestor locuri era mai dură chiar decât lemnul şi fierul. Aici, oamenii şi brazii îşi trag seva din acest calcar dur. Din când în când un nor alb, umed ca un burete, trecea pe deasupra celor doi cai şi a călăreţilor, ştergând sudoarea de pe hamurile cailor şi sudoarea şi praful de pe fruntea călăreţilor – domniţa Stela şi Pantelimon Haiduc.

Înaintau printre nori şi munţi.

Acasă, la Petrodava, domniţa Roxana nu închisese un ochi câtă vreme fiica ei lipsise. O întâmpină în pragul porţii. O sărută pe frunte fără să o îmbrăţişeze, după obiceiul său. Îi porunci:

– Intră, Stela! Aşază-te!

Domniţa Roxana ţinea baltagul argintiu în mână. Stela ştia că mama ei purta baltagul în casă ori de câte ori trebuia să facă faţă unei situaţii grele. Nu-l părăsea niciodată în clipele de restrişte. Ca şi când ar fi fost împresurată de lupi. Gata să se apere. Strânse toporişca.

– Mamă, lupta e pierdută, spuse Stela.

Avea umerii puţin lăsaţi, precum cornişele caselor iarna, când cade prea multă zăpadă pe acoperişuri. Nu era însă aplecată. Spuse:

– Medicul a fost categoric. Sărmanul Mihail nu poate fi vindecat. Mai presus de orice speranţă. Numai o minune. Are sângele otrăvit pe de-a-ntregul.

Alterat. E condamnat să rămână la azil până la sfârşitul vieţii.

Se făcu tăcere. Se auzea doar tic-tacul ceasului. Tic-tacul şi bătăile inimii celor două femei, a mamei şi a fiicei.

– E o înfrângere pentru noi, Stela, fiica mea! spuse domniţa Roxana.

Mâna i se încleştă şi mai mult pe baltag.

– O cumplită înfrângere. De când există pământul însă, nici un om nu a părăsit victorios această viaţă. Toţi au cedat. Toţi cedează până la urmă. Prin urmare toţi sunt învinşi. Asta ne este soarta nouă, oamenilor, să fim învinşi, să mergem din înfrângere în înfrângere.

– Aici e vorba de un lucru şi mai înfiorător decât moartea, mamă, spuse Stela. Sărmanul Mihail nu a avut şansa să moară deplin. Iar noi, noi, n-am avut norocul să-l pierdem pe de-a-ntregul. Moartea lui este pe bucăţi. Sufletul lui a murit şi carnea lui trăieşte în continuare. Mizerie omenească de nespus. Mai cumplită decât moartea. Cel care moare cu trupul nădăjduieşte în învierea trupului. Însă cel al cărui suflet moare nu mai are nici cea mai mică speranţă, iar o carne care supravieţuieşte sufletului e ceva infernal. Cumplit. Înfricoşător.

– Cumplit, spuse domniţa Roxana, ca şi cum ar fi spus o „furtună cumplită" ori o „avalanşă cumplită".

– Îmi pare rău că nu am reuşit să-ţi aduc măcar o veste bună, spuse Stela.

– Doar nemernicii îşi petrec viaţa aşteptând veşti bune, fiica mea, spuse domniţa Roxana. Veştile cumplite sunt fireşti. N-a fost vreodată vreun om care să fi sperat să aibă o viaţă fără dureri.

Domnița Roxana se ridică. Se apropie de fiica ei, pentru a-i simți respirația înmiresmată. O privi în ochii ei mari și luminoși. Și-i spuse cu o asprime plină de tandrețe, ca și cum ar fi pisat piatra și ar fi amestecat-o cu miere.

– Stela, nici o femeie de pe acest pământ nu este și nu a fost atât de curajoasă ca tine într-un timp atât de scurt. Vitejia este darul tău. Este soarta ta pe pământ. Rămâi plină de vitejie! Rămâi tu însăți!

– Nu ți-am spus totul, mamă, spuse Stela. Și eu sunt bolnavă. Mihail, sărmanul, mi-a transmis veninul lui. Otrava în sânge.

– Sigur? întrebă domnița Roxana.

– Sigur, spuse Stela. Am veninul lui sânge. Nu încape îndoială.

– Ai otrava în sânge! Cumplit. Dar ce înseamnă un dușman mai mult? Chiar, un dușman vârât în propriul tău sânge contează pentru o luptătoare cum ești tu? Tu ești viteză. Tu ai fost învingătoare. Puțin contează dacă tu ai un dușman mai mult ori mai puțin. Adu-ți aminte de paginile scrise despre tine în manuale. Așa arăți tu! Tu ești onoarea Petrodavei. De secole, noi, toți stăpânii de la Petrodava, am fost mereu nespus de bogați în dușmani, în oameni care ni s-au împotrivit. Noi am fost milionari în nenorociri și în dușmani. Aurul nu l-am cunoscut decât în culoarea mălaiului din ceaun, a mămăligii. Am fost însă miliardari în dușmani. Tu ai un dușman în plus. Tu ești în prima linie a tuturor stăpânilor de la Petrodava. Bogată în dușmani. Ești bolnavă. Prin urmare ești mai bogată decât mine. Tu ai un dușman mai mult decât mine. Tu ai deci un front în plus de luptă și un prilej mai mult de a ieși învingătoare.

– Se poate spune orice, adăugă Stela. Ceea ce spui tu este drept. Sunt de aceeaşi părere. Dar asta nu este totul.

– Lupta nu se încheie niciodată, Steluța, spuse domnița Roxana. E firesc să-mi spui că „nu este totul". Tu eşti o stăpână a Petrodavei. Tu eşti – prin naştere – condamnată să lupți. O luptătoare pe vecie. Eşti condamnată să fii viteză până la sfârşitul zilelor tale. Niciodată nu vei sfârşi cu durerea ori cu vitejia.

– Că e unul ori că ar fi vorba de zece ori mai mult, nu se mai pune la socoteală, bineînțeles, spuse Stela. Căci noi suntem condamnate să rămânem luptătoare pe viață, nețiinând seama de numărul duşmanilor. Dar există o altă greutate cu care nu se poate lupta. Putem să ținem față vrăjmaşilor care sunt înaintea noastră, în spatele nostru, deasupra şi chiar celor care sunt în sângele nostru, mamă. Şi îi vom înfrânge fără nici o îndoială. Vitejeşte. Dar mai există o altă luptă pe care nu pot să o port.

– Un vrăjmaş pe care o stăpână de la Petrodava nu ar putea să-l înfrunte? întrebă domnița Roxana. Aşa ceva nu există, Steluța. Balaurul pe care picioarele noastre nu ar putea să-l zdrobească nu s-a născut încă. Nu!

– Mamă, port în pântecele meu un copil. Are patru luni. Îl simt cum mişcă. Îl iubesc. Pentru că este suflet din sufletul meu. Şi carne din carnea mea. Este rodul dragostei mele. Acest copil – copilul meu – se va naşte tâmpit ori nebun, sau va fi un monstru cu două capete, cu trei picioare. În clipa în care a fost conceput, era deja condamnat. Din pricina otrăvii pe care o trăgea din sângele părinților săi.

– A aduce pe lume un monstru este o crimă. Şi o astfel de crimă nu trebuie să se petreacă, spuse domnița Roxana.

Pumnul îi tremura încleştat pe baltag.

– E drept, mamă, spuse Stela. Voi omorî acest copil în pântecele meu. Fireşte. Peste trei zile voi avea o întâlnire cu medicul, pentru a-l omorî. Pentru ca el să nu se dezvolte, să nu se mai nască. Nu sunt o născătoare de monştri ori de idioți!

– Este o luptă aprigă, Stela, spuse domnița Roxana. Mai aprigă decât mi-aş fi putut închipui. Mai aprigă decât mi-aş fi putut închipui vreodată, ca femeie. Fii viteză! Şi bazează-te pe întreg sprijinul meu. Poți să contezi chiar şi pe viața mea.

– Este lupta mea, doar a mea, mamă, spuse Stela. Eu am zămislit acest copil. Eu îl voi ucide. Pentru că în aceeaşi clipă cu viața tot eu i-am transmis şi veninul. Nu ar fi drept să cerşesc cuiva vreun ajutor.

– Faci cum e mai bine, spuse domnița Roxana.

– Eu l-am zămislit. Eu îl voi omorî. Nu voi îngădui aceasta nimănui altcuiva, nici măcar medicului.

– Eşti prea aspră, Stela, spuse domnița Roxana.

– Nu, mamă. Eu l-am făcut, eu îl omor. Dar, deşi ucis, pentru mine el va rămâne copilul meu pe veşnicie. Rămâne rodul trupului meu. Rămâne zămislirea visului meu şi a dragostei mele. Copilul meu. Mai mult decât orice. Este copilul meu, iar eu sunt mama lui. Aşa că îi voi zidi cel mai măreț mormânt de pe acest pământ. El nu este doar copilul meu, el este şi victima mea. Are dreptul la cele mai mari onoruri pe care un copil ar putea să le aibă din partea mamei lui. Nimic nu va egala prin splendoare mauso-

leul lui. Merită un mormânt extraordinar, nu-i aşa, mamă?

– Bineînţeles, spuse domniţa Roxana. Îi vom zidi un mormânt minunat. Nici nu încape vorbă.

– E greu să afli un loc în cimitir pentru un copil ucis la patru luni în pântecele mamei sale, spuse Stela.

– E drept, spuse domniţa Roxana.

– De altfel, nici nu există un cimitir destul de frumos pentru el. Nici un mausoleu nu va fi vrednic de copilul meu. Nici chiar piramidele faraonilor. El merită mai mult şi eu îi ofer mai mult. Va avea ca mausoleu cel mai frumos sicriu pe care un copil ucis la patru luni poate să-l aibă în această lume: va fi înmormântat în trupul mamei sale. Eu – trupul mamei sale – îi voi fi mormânt până la Judecata de pe Urmă. Pântecele care l-a zămislit va fi sicriul său. Hotărât lucru.

– Ieşi! porunci domniţa Roxana.

Înfipse baltagul în parchet. Plină de furie, repetă:

– Ieşi ca fulgerul!

– Nu eşti de aceeaşi părere? întrebă Stela.

– Ţi-am poruncit să ieşi! ţipă domniţa Roxana.

– Răspunde, eşti de acord cu mine, da ori ba?

– Ieşi, strigă domniţa Roxana, ieşi! Ieşi, piei din ochii mei! Eşti prea aspră, prea aspră.

– Nu plec fără răspunsul tău, spuse Stela. Toţi oamenii fac copii. Este lucrul cel mai uşor din lume. Însă ceea ce fac eu, aceasta nu-i este dat decât unei stăpâne de la Petrodava. Nu mă aşteptam să fiu vânată. Soarta a vrut să-mi fie otrăvite măruntaiele. Pentru a nu a aduce pe lume un monstru, îl voi ucide. Şi-i voi aduce în chip de criptă şi de mausoleu pântecele meu matern. Şi tu mă vânezi? Nu este o

cinste pentru o femeie de la Petrodava? Nu sunt eu din neamul Roca?

– Eşti, însă du-te! porunci domniţa Roxana.

– Nu mă îmbrăţişezi mai înainte de despărţire?

Domniţa Roxana se apropie de fiica ei. Stela îngenunche. Cele două femei, mama şi fiica, se stăpâneau să nu plângă. Stăteau sprijinite una de alta, nemişcate, îmbrăţişate precum două stane de piatră. Ca două vârfuri de munte. Ca doi brazi. Însă chiar şi brazii plâng uneori, cu lacrimi mari de răşină. Şi când brazii plâng din toate rănile lor deschise, şi când răşina lacrimilor lor îmbată de durere pădurea şi toate văile, îngerii din cer, de deasupra munţilor, au ochii umezi, atunci când mireasma de lacrimi de brad ajunge până la ei. Mama şi fiica, stăpânele de la Petrodava, erau mai puternice însă decât brazii! Ele nu plângeau.

– Acum pleacă! spuse domniţa Roxana. Am obosit. Du-te.

Buzele domniţei Roxana sărutară fruntea Stelei, fiica sa.

– În această noapte ori mâine dimineaţă, când vei părăsi casa, să nu faci zgomot, porunci domniţa Roxana. Nu vreau să te aud când pleci. Cu bine, fiica mea! Fii îndrăzneaţă, vitează, aşa cum ai fost mereu! Adio!

Stela se ridică, sărută mâna mamei sale şi plecă, lăsând-o pe Roxana în camera luminată de lumina candelei de sub icoana Sfântului Gheorghe. Candela nu lumina însă decât balaurul zdrobit de copitele calului, împuns de lancea sfântului.

Rămasă singură, domniţa Roxana Roca începu să plângă. Pentru prima oară în viaţa ei. Se consolă în-

să în orgoliul său, căci Însuşi Iisus, Dumnezeu fiind, plânsese o dată. O singură dată, ce e drept. Nu i se putea reproşa ei, care nu era decât o femeie, că a plâns o dată în viaţa sa, căci aceasta Îi fusese îngăduit chiar şi lui Dumnezeu.

XVII
Raportul de dimineaţă

Domniţa Roxana Apostol aştepta ca cineva să bată la uşă. Aştepta ca cineva să vină să-i dea raportul... Trecură mai multe ceasuri... Se luminase de un ceas. Şi nici un curier nu apăruse într-un suflet la poarta casei de la Petrodava, ca să-i spună cu ochii plini de lacrimi: „Domniţa Stela a murit!" Domniţa Roxana ştia însă că va sosi, chiar dacă întârzie. Aştepta liniştită. După răsăritul soarelui, se auziră paşi. Era Pantelimon Haiduc. Domniţa Roxana îl primi pe terasă. Pantelimon plângea. Stăpâna de la Petrodava ştia că un curier va sosi înlăcrimat. Negreşit.

– Ai îmbătrânit, sărmane Pantelimon. Vorbeşte, în loc să te tânguieşti.

– Nu pot, domniţă. Aş vrea mai bine să mor decât să aduc o veste ca asta. Domniţa Stela s-a înecat în râu. Azi dimineaţă. Înainte să se lumineze. Chiar în zori!

Domniţa Roxana ascultă în picioare, cu baltagul în mână. Nemişcată. Doar faţa îi era nespus de palidă. Nu închisese un ochi. Pantelimon îşi termină cuvintele în lacrimi. Domniţa Roxana Apostol, stăpâna de la Petrodava, privi spre munţi. Peste puţină vreme va veni iarna. În vale, în Ţara de Jos, pământul mai încerca să păstreze căldura verii. Asemenea muribunzi-

lor care se agață de căldura vieții, de căldura paturilor lor de bolnavi. Aici însă, în Țara de Sus, la Petrodava, totul era înghițit de iarnă. Aici era frig. Iarna începea brusc, la fel ca oamenii care nu mai întârzie nicicum dimineața în patul lor cald, ci sar în mijlocul camerei, înfruntând gerul. În timp ce Pantelimon Haiduc plângea, domnița Roxana rămase liniștită. Simțea că într-o zi ori în două zile ceața va coborî peste întreg ținutul. O ceață deasă, ce va sosi împreună cu primele zăpezi. Frunzele vor cădea. Vor fi împrăștiate de vânt și călcate în picioare. Frunzele sunt frumoase vara. E firesc ca toamna ele să cadă și să fie călcate în picioare de îndată ce mor.

Domnița era bucuroasă că vine iarna. Iarna este un anotimp precis. Iarna e lipsită de echivocuri. Uniformă. Fără desfătări. Doar brazii rezistă iarna. Doar brazii rămân verzi. Orice altă verdeață moare și este călcată în picioare. Domnița Roxana e asemenea brazilor. Învinge iarna. Puțin încărunțită la tâmple și în creștet. La fel ca brazii. În rest, e la fel ca odinioară. Ține în mână baltagul argintiu cu două tăișuri, ce taie ca un brici. Lovește parchetul strălucitor, asemenea unui regizor care așteaptă să se ridice cortina pentru a prezenta publicului ultimul act al dramei.

Pantelimon Haiduc se tânguia înaintea stăpânei. Nu mai reușea să lege cuvintele. Era înecat de durere.

– O veste atât de cumplită! În loc de fapte, tu, bătrâne Pantelimon, îmi vii cu lacrimi? Am eu ori ba dreptul, ca stăpână și mamă, să aflu înlănțuirea faptelor privitoare la moartea domniței Stela?

– Durerea mea este prea mare. Iertați-mă! murmură Pantelimon.

– Trebuie să te grăbeşti să mori, Pantelimoane. Nu mai eşti bun de nimic. Chiar şi într-o treabă atât de serioasă ca aceasta, nu mai pot să mă bazez pe tine. Eşti ros pe dinăuntru, ca toţi eunucii, de viermele femeiesc al milei. Nu mai eşti om. Te-ai prefăcut în femeie, ca şi eunucii de odinioară. Nu te voi mai lăsa să te apropii de cai. Nu vreau ca ei să împrumute de la tine laşitatea, frica, mila şi slăbiciunea.

– Nu pot să vorbesc, spuse Pantelimon.

Se aşeză în genunchi şi spuse:

– Puteţi să mă omorâţi!

Îşi aşeză fruntea pe parchet. Arătă cu degetul uşa şi adăugă:

– Teofan a fost de faţă... să spună el, eu... nu pot!

– Intră, băiete! ţipă domniţa Roxana.

Văzu ivindu-se un băieţandru în spatele uşii. Era un cioban. Un adolescent. Îl chema Teofan. În timp ce Teofan se apropia de terasă, domniţa privea în depărtări, ca să-şi păstreze calmul. Se gândea că peste câteva zile va fi iarnă la Petrodava. Petrodava era un teatru ideal: schimbările de decor se desfăşurau cu repeziciune. Fără nici cea mai mică aşteptare. Din verde, decorul devenea încet alb. Doar puţin sângeriu, însă un timp foarte scurt, aproape de nebăgat în seamă: sângele frunzelor moarte care cădeau ucise de iarnă.

– Vorbeşte! porunci domniţa Roxana. Povesteşte ce-ai văzut!

Teofan era îmbrăcat în iţari, încălţat în opinci noi. Purta mintean, avea cămaşa deschisă la gât. Căciula lui ascuţită, de blană, semăna cu vârfurile brazilor. Obrajii îi erau acoperiţi de tulei, ca mătasea, o barbă aproape copilărească. Un început de barbă de băieţan-

dru. Trebuia să mai aştepte câteva anotimpuri pentru a avea o barbă adevărată. Acum, nu avea decât tulei de culoarea mătăsii.

– Ce-ai văzut, băiete? întrebă domnița Roxana. Spune ce-ai văzut!

– Am văzut cum domnița Stela s-a înecat în râu, spuse adolescentul.

Cuvintele îi rămaseră în gât precum un os. Nu mai putu să spună ceva.

– Descoperă-te, tinere! porunci domnița Roxana. Scoateți căciula, căci te afli în fața unei femei în vârstă şi a stăpânei de la Petrodava. Şi vorbeşti de un mort care nu este încă rece. Poartă-te cu cuviință! Acum vorbeşte!

În loc să-şi plece capul, pentru că era certat, Teofan deveni îndrăzneț. Aşa cum dorea domnița Roxana. Ea ştia că un bătrân căruia îi faci un reproş se pleacă. Se îndoaie ca un arc ce nu mai e bun. Pentru un tânăr, reproşul este o provocare. El reacționează ca un arc întins, gata de atac. Fără nici cea mai mică jenă. La fel ca şi Teofan în acele clipe. Spuse:

– Eram cu oile pe marginea râului. Pe când crăpa de ziuă, am văzut-o pe domnița Stela venind la galop. Călare pe Florella. I-am recunoscut de departe şi pe domniță, şi pe cal. Este cel mai frumos cal al dumneavoastră. Am făcut câțiva paşi ca să-i văd mai bine. Tuturor tinerilor le place să o vadă pe Florella la galop. Un cal ce seamănă cu un zmeu înaripat. Şi domnița... Cum călărea...! A sosit la galop pe malul apei. Dintr-o mişcare a sărit de pe cal, în loc să treacă râul. Şi-a scos pălăria şi a aruncat-o. Şi-a despletit părul. Şi-a aruncat bluza, apoi cizmele, apoi fusta şi că-

maşa. Îmi cer iertare, însă nu mai puteam să plec. Nu ştiam că ea urma să se dezbrace. Nu era anotimpul să faci baie. Şi totul s-a petrecut atât de iute... Într-o clipită... domnița Stela era goală. Albă ca o femeie din zăpadă. Subțire ca un mesteacăn. Dreaptă, în pajiştea verde. La doi paşi de calul negru, care încetase să mai răsufle şi el, la fel ca şi mine. Şi el o privea. Cu ochii lui mari, de cal; privea trupul alb, gol, subțire şi minunat al stăpânei. Niciodată un cal, nici Florella, nici un altul, nici un muritor, n-a putut să vadă cât era de albă, de dreaptă şi de frumoasă domnița Stela. M-am frecat la ochi, căci credeam că visez. Însă nu visam. Era adevărat. Am văzut-o strângându-şi hainele grămadă. Le-a aşezat pe cal. Apoi i-a dat o palmă peste grumaz, ca să-l facă să plece. Calul s-a îndepărtat aşa cum stăpâna i-a poruncit şi a pornit în galop către casă. Domnița şi-a întins brațele. Ca şi cum ar fi vrut să tragă aer în piept. Părea acum o cruce albă pe stânca înaltă de deasupra râului.

Niciodată parcă o cruce nu a fost mai frumoasă. Albă, vie, înfiptă în stânca de deasupra râului. Nici chiar crucile văzute de sfinți – şi unii sfinți au văzut cruci de foc! Domnița a rămas astfel o clipă, ca şi cum ar spune soarelui, munților, toamnei, râului, ca şi cum mi-ar fi spus şi mie bună dimineața. Deşi nu mă vedea. Ca şi cum ar fi spus bună dimineața tuturor. Apoi şi-a făcut semnul crucii şi s-a aruncat în râu, acolo unde apa era înspumată asemenea laptelui ori mai degrabă asemenea vinului înspumat. Chiar la Toance. Acolo unde vâltoarea fierbe. Am alergat să văd dacă ținea piept vâltorii. Când am ajuns deasupra stâncii, piatra era caldă pe locul unde domnița stătuse cu pi-

cioarele. Am văzut-o pe domniță în râu. Florella se întorsese. Stătea în spatele meu, gata să se arunce în apă. Ca şi mine. Pentru a veni în ajutorul stăpânei, dacă ar fi fost nevoie. Trupul alb al domniței înota împotriva curentului precum păstrăvii. Ai fi putut spune că ea a pus rămăşag. Uneori, torentul era mai puternic şi o smucea, căutând să o ducă la vale, după placul lui. Alteori însă brațele albe ale domniței şi trupul ei alb, amestecate cu spuma albă a torentului, stăpâneau curentul şi păreau că înaintează împotriva lui, spre izvoare. Tot mereu. Torentul înspumat şi trupul alb al domniței se luptau ca de la egal la egal. Trupul rămăsese nemişcat în mijlocul râului. Înota împotriva vâltorii. Deodată, calul a început să bată în stâncă cu copitele. Din dreapta mea, el privea trupul domniței în apă. Vroia să sfarme piatra. Am întors capul către cal. Şi, în aceeaşi clipă, mirat, cu ochii mari, deschişi, a sărit, a țâşnit, coborând de-a lungul râului în galop. Alerga în aceeaşi direcție ca şi torentul, căutând un loc pentru a se arunca în apă. Am privit-o pe domnița Stela, ca să văd care dintre cei doi era mai tare: ea ori vâltoarea. Însă ea nu mai era acolo. Trupul său dispăruse. Luptase împotriva torentului. Timp de câteva clipe fusese egal cu acesta. Însă, după aceea, a cedat. Dispăruse. Când calul a văzut trupul domniței târât de ape, a început să alerge urmărind-o la galop. Apoi a dispărut şi el. I-am pierdut din vedere. Poate că se aruncase în apă pentru a-şi salva stăpâna. Asta-i tot. Am venit să-i povestesc lui Pantelimon ceea am văzut şi el m-a adus aici.

Teofan începu să plângă. Nu mai puteai scoate din gura lui nici un cuvânt. Nici măcar cu cleştele.

Domnița Roxana era mândră de cuvintele auzite: „cea mai frumoasă cruce pe care ochiul omenesc ar fi putut să o vadă era trupul domniței Stela, gol şi alb, pe malul apei. O cruce atât de frumoasă, acest trup gol şi alb, încât ar fi fost de ajuns pentru a aduce la credință întreaga lume."

Roxana era mândră. Ştia că este adevărat.

– Nădăjduiam că e vorba de altcineva, nu de domnița Stela, îngână Teofan.

– Ea era, nu te-ai înşelat, spuse Roxana. N-ai visat. Crucea albă, cea mai frumoasă cruce pe care ochii unui muritor ar fi putut să o vadă pe pământ. O cruce vie. Crucea însuflețită, care s-a aruncat în vâltoare, care a luptat cu ea de la egal la egal, era fiica mea. Du-te, băiete!

– Să plec, domniță? întrebă Teofan.

– Pleacă, băiete! porunci Roxana.

– Unde să mă duc, domniță?

Întrebarea lui Teofan era lipsită de orice nădejde. Nu avea răspuns. Unde ar fi putut să se ducă după ce văzuse ceea ce văzuse? După o asemenea descoperire Teofan nu mai putea să fie cioban. Nu mai putea să se întoarcă la turma lui. Nu mai putea să se întoarcă la viața de mai înainte. Nu va regăsi nicăieri, nici la Petrodava, nici într-un alt loc pe pământ o fată al cărei trup gol să semene cu cel al domniței Stela – crucea formată din trupul alb de pe malul vâltorii. Ce fată ar putea avea un trup asemenea unei cruci de zăpadă, şi de lapte, şi din spuma vâltorii? Şi poate că era zadarnic să caute o asemenea fată. Pentru ce ar fi plecat? Apoi, un trup de femeie care ține piept celei mai cumplite vâltori din Carpați, pe care nici păstrăvii nu în-

drăznesc s-o înfrunte, şi care a luptat cu ea de la egal la egal, un asemenea trup nu mai există! Şi, din moment ce nu mai exista, Teofan nu mai avea nimic de căutat în această viaţă. Nu putea să se mai întoarcă la ceea ce fusese înainte de descoperirea crucii de foc, formată din trupul unei femei. Era asemenea marilor mistici cărora Dumnezeu le-a apărut şi care mai apoi n-au mai putut să-şi afle locul printre oameni, ci şi-au petrecut tot restul vieţii lor în căutarea Acestui Dumnezeu din acea singură descoperire, Care nu S-a mai întors.

– Ţi-am spus că poţi să pleci, Teofan! spuse domniţa Roxana cu duioşie.

– Unde aş putea să mă duc?

– Să spui ce-ai văzut.

– Şi cui aş putea să-i spun, domniţă?

– Celor care te vor întreba, spuse domniţa. Spune-le jandarmilor. La toată lumea. Ai obligaţia să povesteşti lucrurile întocmai cum s-au petrecut. Du-te, copile!

După plecarea lui Teofan, Roxana îl zări pe Pantelimon.

– Tot aici eşti, ca o cârpă, la picioarele mele? întrebă domniţa.

Pantelimon Haiduc se ridică.

– Am nevoie de tine, Pantelimon, spuse Roxana. Trebuie să o afli pe Florella. Unde crezi că ar putea fi calul cu hainele domniţei Stela?

– Florella s-a aruncat în râu şi ea, spuse Pantelimon. În zadar o mai căutăm. S-a aruncat pentru a-şi salva stăpâna.

– Niciodată un cal nu s-a aruncat în râu pentru a-şi salva stăpânul. Câinii se aruncă în apă. Caii nu. Un

cal nu face o astfel de faptă. Caut-o pe Florella cât mai repede!

– S-a aruncat în apă ca să o salveze pe domnița Stela, cu toate că era un cal. Pentru că niciodată un cal nu a avut o stăpână ca domnița Stela. Și, pentru o stăpână ca nimeni alta, caii fac și ei lucruri pe care alți cai nu le-ar face. Florella a murit ca să-și salveze stăpâna, stăpâna de la Petrodava. Căutarea ar fi zadarnică. A murit.

Pantelimon izbucni în lacrimi. Spuse:

– De ce nu m-am aflat acolo, ca să mor și eu împreună cu ei, cu domnița Stela și cu Florella? Să nu fi fost doi morți, ci trei.

– Sunt deja trei morți, spuse domnița Roxana. De ce, nemernicule, crezi tu că fiica mea s-a lăsat înfrântă de torent? Crezi că ea a făcut-o pentru faptul că soțul ei s-a îmbolnăvit? Imbecilule! Asta credeai?

– Cum? întrebă Pantelimon.

– Domnița Stela aștepta un copil. Era însărcinată în patru luni, Pantelimon. Medicii au spus că acest copil trebuia să fie omorât, pentru că, dacă el s-ar fi născut, ar fi fost un monstru. Ea l-a omorât. I-a oferit însă un mormânt. Un mausoleu vrednic de dragostea unei mame. Stela și-a oferit trupul ei drept mormânt și sicriu pentru copil. Iată pentru ce îți spun că sunt trei morți: Stela, fiul ei și calul. Ești greu de cap, Pantelimon. Te-ai ramolit!

– Și știați asta? îngână rândașul.

– Nemernicule, spuse domnița Roxana. Eu care știu când îl dor dinții pe un cal, dacă o iapă este bolnavă ori dacă unui mânz îi este sete, eu care nu dorm din această pricină, cum aș fi trecut cu vederea ceea

ce se petrece cu fiica mea, cu copilul meu şi cu copilaşul ei? Eu care mor de durere pentru unul dintre caii mei? De această dată însă este vorba de trup din trupul meu, de Stela. De roada acestui trup, din trupul meu, adică de copilaşul Stelei. De două ori trupul meu. Sigur că ştiam. Şi te aşteptam să vii şi să-mi spui. Să-mi povesteşti cum s-a întâmplat. Să-mi dai un raport scurt şi precis. Fapte, nu lacrimi.

Norii vesteau zăpada. Domnița Roxana se opri şi privi cerul. Iarna era aproape. Roxana era ultima femeie din neamul Roca. Şi toți cei din neamul Roca, de la Petrodava, mor iarna. În câteva zile iarna se va aşterne. Va veni fără întârziere. Aici, anotimpurile sosesc dintr-odată, fără să stea prea mult pe gânduri. Aşa cum trenurile sosesc într-o gară. Anotimpurile sunt aici fără ezitări. Viața în acest loc nu se desfată. Este sigură. Neîndurătoare. Atât pentru natură, cât şi pentru oameni.

XVIII
Ultimul act

– Jandarmii au sosit. Sunt în curte. Vă roagă să-i primiți, spuse o servitoare.

– Să intre! porunci domnița Roxana.

Stătea așezată pe fotoliul ei, ținând baltagul în mână. Nemișcată. În salonul casei de la Petrodava. Prin ferestrele largi, ca prin niște vitrine, privea munții și norii care aduceau zăpada. Iarna se va așterne dintr-odată. Roxana nădăjduia că, odată cu iarna, va veni și moartea ei. Le aștepta pe amândouă. Cu încredere.

Servitoarea aduse în salonul înnoit de Stela și de locotenentul Mihail Basarab pe cei trei jandarmi, care făcuseră trei ceasuri pentru a urca de la postul lor din vale până la casa de la Petrodava. Se aliniară, luară poziția de drepți și o salutară milităreşte pe domnița Roxana. Apoi își scoaseră șepcile, rămânând tot în poziție de drepți.

– E greu pentru dumneavoastră să fiți singură, domniță, spuse primul jandarm.

– Singură? întrebă Roxana.

– Ce vă face să credeți că sunt singură? Caii, munții, brazii au dispărut ca să vi se pară că sunt singură?

Roxana stătea dreaptă în fotoliul ei. Strânse baltagul în mână. Îi privea pe jandarmi drept în ochi.

– Vă aducem o veste tristă, spuse cel de-al doilea jandarm. Nu este vina noastră. Dar n-am avut noroc. Nu am găsit trupul fiicei dumneavoastră. Ancheta s-a terminat. Toate posturile de jandarmi au fost alertate. S-au cercetat malurile râului până la Dunăre. Nici cea mai mică urmă din trupul domniței Stela. Nimic. Ne pare rău să vă aducem o astfel de veste tristă.

– Vi se pare că este o veste tristă? De ce? întrebă domnița Roxana. Când stelele căzătoare se sting, urma lor se pierde în văzduh. Ele nu cad pe pământ. Nu li se mai află corpul. Pulberea de stele se împrăştie în cosmos. Stela, fiica mea, a avut o înmormântare ca nimeni altcineva. Amestecată cu cenuşa stelelor, ea s-a pierdut în univers...

– Dacă vom avea vreo veste, vă vom informa, spuse cel de-al treilea jandarm. Însă trebuie să vă aducem la cunoştință că nu am găsit nici calul. Nicăieri. Un cal este mai uşor de găsit. Am încercat să vă fim de folos în această tristă sinucidere.

– Sinucidere? întrebă domnița Roxana. Pentru ce vi se pare că e vorba de o sinucidere? Fiica mea nu s-a sinucis. Cine v-a băgat în cap o asemenea tâmpenie?

– Iertați-ne, domniță, spuse unul dintre jandarmi. Noi însă nu găsim un alt cuvânt... Domnița Stela Basarab s-a aruncat în apă şi a murit. Este un fapt bine lămurit. Nu poate fi contestat. Aceasta se numeşte în limbajul de astăzi sinucidere. Şi, din punct de vedere legal, tot aşa. Dacă dumneavoastră vă aruncați în apă şi dacă muriți se cheamă sinucidere. Iertați-mi cuvântul, însă nu ştiu altul.

– Şi declarația unicului martor? întrebă domnița Roxana.

Înainte de a redacta procesul-verbal, un jandarm citi declarațiile martorilor. Martorul ocular, ciobanul Teofan, declarase:

„Domnița Stela s-a dezbrăcat. S-a aruncat în râu și a început să înoate împotriva curentului. Înota ca un păstrăv. Se afla în locul numit la Toance. Acolo unde apa fierbe ca într-un cazan. Trupul alb al domniței era mai alb decât albul spumei vâltorii. Domnița și torentul se luptau de la egal la egal. Nici unul dintre ei nu răzbea. Erau de aceeași măsură..."

– Este mărturia lui Teofan, martorul ocular, spuse domnița. Fiica mea a luptat împotriva vâltorii. O luptă plină de încăpățânare, cum nici un alt om sau animal nu au purtat vreodată. Aceasta nu este sinucidere. Sinuciderea este atunci când un om se aruncă în apă și se lasă la fund fără nici o rezistență. Fiica mea a murit luptând împotriva torentului. Într-o luptă cinstită și dreaptă. După o vreme ea a fost înfrântă. Pe o durată mai lungă, vâltoarea a fost mai puternică. Stela a fost înfrântă în luptă. Și moartea într-o luptă cinstită nu este sinucidere. Fiica mea a murit cu ochii deschiși, față în față cu adversarul. Luptându-se până la capătul puterilor.

– E adevărat, spuse primul jandarm. Domnița Stela a murit în luptă. O asemenea moarte nu este o sinucidere. Ne cerem iertare. Vom rectifica procesul-verbal.

– Rectificați-l și astfel va fi făcută dreptate, spuse domnița Roxana. Fiica mea nu a fost o sinucigașă. Stela a luptat prima oară împotriva bolșevicilor, ca să nu-și piardă soțul, pe prințul Igor Illiyușkin. A luptat eroic. Bolșevicii însă erau două sute de milioane. Și ea era singură, cu caii și cu vizitiul. Ea i-a în-

frânt pe bolşevici. A vrut să-şi ia un alt soţ. Un om pe care îl adora ca pe Dumnezeu. Însă acel om, singura dragoste a vieţii sale, era omul lui Dumnezeu. Şi fiica mea nu putea să-L înfrângă pe Dumnezeu într-o luptă obişnuită. Ea s-a resemnat şi a acceptat o căsătorie „la măsura pasului omenesc". A devenit soţia lui Mihail Basarab, cel mai frumos locotenent de cavalerie. Acestuia i s-a întunecat mintea. A înnebunit. Stela nu putea să se lupte cu puterile ei de femeie împotriva nebuniei. Nu putea să aducă lumina în această raţiune întunecată. În acelaşi timp ea aflat că copilul pe care-l purta în pântece ar fi devenit un monstru dacă s-ar fi născut. Un idiot. Nu putea să facă nimic pentru copilul pe care-l purta în pântece. Boala era cumplită. Atât de cumplită ca şi bolşevicii, primii ei adversari. La fel de puternică ca şi Dumnezeu, al doilea adversar, şi la fel ca întunecarea minţii, al treilea adversar. Ea nu putea să învingă acest al patrulea duşman – boala, care o forţa să dea naştere unui monstru. Nu mai putea să accepte un monstru în trupul său. Când a văzut că nu mai era nici o cale de ieşire, că toţi adversarii pe care îi întâlnise au fost mai puternici, a ales să moară în lupta împotriva unui duşman cinstit, de neînduplecat, şi a ales vâltoarea. A încercat să-l înfrunte, şi a murit luptând vitejeşte. După ce l-a dominat şi a avut adversarul la mână aproape un sfert de ceas, cu nimic altceva decât cu puterile ei de femeie. Nimeni nu a reuşit aceasta vreodată. Nici măcar păstrăvii. Cine poate, în acest caz, să vorbească despre o sinucidere? Ea a murit într-o luptă cinstită. Ca pe ring. Între două vâltori.

– Logic, spuse primul jandarm. Vom şterge cuvântul „sinucidere" din raportul nostru. Just.

– Nu, comandante, spuse domnița Roxana. Ceea ce fiica mea a făcut nu este sinucidere. Logic nu este însă. Logica este precum mocirla: foloseşte doar ca să-i facă pe oameni să alunece. Logica nu are nimic de-a face cu moartea fiicei mele. Ceea ce a făcut Stela înseamnă eroism. Asta-i totul. Vitejie curată. Eroul este omul cinstit, care, nemaiaflând o rezolvare demnă pentru un om, aruncă într-o luptă cinstită ultimul capital pe care îl mai are: aruncă, la fel ca pe un pumn de monede, ultimii ani care i-au mai rămas de trăit. Şi se bate pentru acestea cu toate puterile sale. Neînduplecat. Deşi ştie că lupta sa este pierdută mai dinainte. Aşa a făcut Stela. Ea a murit cu faţa la adversar, în toiul luptei. Şi dacă Stela de la Petrodava nu a învins torentul, căci un torent este mai puternic decât o femeie, ea a învins natura, comandante. I-a interzis acesteia să facă din copilul ei un monstru. Şi, în ciuda naturii şi a întregului univers, ea a oferit acestui copil cel mai superb mausoleu pe care o mamă l-ar fi putut oferi vreodată copilului său. I-a dăruit trupul ei viu, i-a dăruit carnea vie a trupului său. Ca acest trup să-i fie sicriu şi mausoleu pentru vecie.

Petrodava este mândră de fapta fiicei mele. Acum, domnilor, puteți pleca. Mergeți cu bine!

Les marais du Morbier

Cuprins

Rapsodia română 7
I. Prolog matrimonial 17
II. Îndoieli 32
III. Condamnarea necredinciosului 56
IV. Primul bal şi Primul Război Mondial. 77
V. Îndoita încoronare 86
VI. Revoluția 110
VII. Lovitura de grație 136
VIII. Itinerarul unei stele rătăcitoare 147
IX. Ceaiul cu Dumnezeu 172
X. În drum spre Petrodava 185
XI. Cu viteza pasului omenesc. 192
XII. Al doilea prolog matrimonial 206
XIII. Amenințarea cu moartea 212
XIV. Refugiul în nebunie 233
XV. Condamnările 255
XVI. Rămas bun la Petrodava 270
XVII. Raportul de dimineaţă 279
XVIII. Ultimul act 289

DIFUZARE:
S.C. Supergraph S.R.L.
Str. Ion Minulescu nr. 36, sector 3,
031216, Bucureşti
tel. 021-320.61.19, fax 021-319.10.84
e-mail: contact@supergraph.ro
www.librariasophia.ro
www.sophia.ro

Vă aşteptăm la
LIBRĂRIA SOPHIA
str. Bibescu Vodă nr. 19,
040151, Bucureşti, sector 4
(lângă Facultatea de Teologie)
tel. 021-336.10.00; 0722.266.618
www.librariasophia.ro

Sacrifică puţină vreme
pentru a răsfoi cărţile noastre:
este cu neputinţă să nu găseşti ceva
pe gustul şi spre folosul tău!

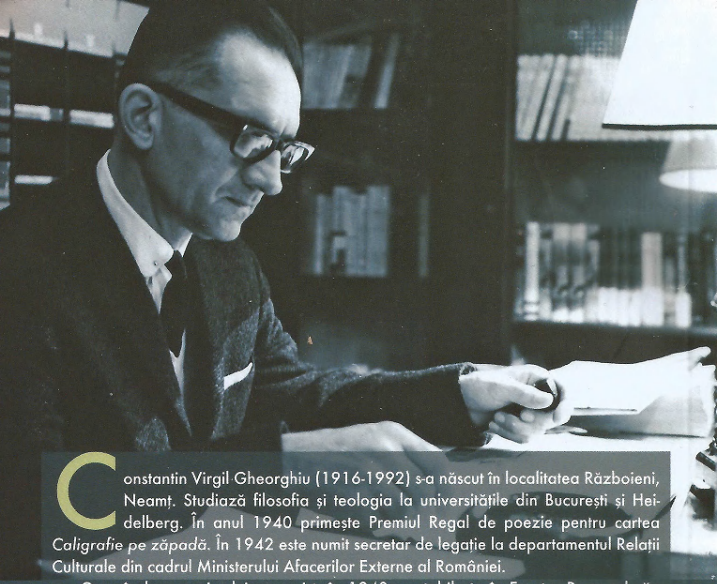

Constantin Virgil Gheorghiu (1916-1992) s-a născut în localitatea Războieni, Neamț. Studiază filosofia și teologia la universitățile din București și Heidelberg. În anul 1940 primește Premiul Regal de poezie pentru cartea *Caligrafie pe zăpadă*. În 1942 este numit secretar de legație la departamentul Relații Culturale din cadrul Ministerului Afacerilor Externe al României.

Opunându-se regimului comunist, în 1948 se stabilește în Franța. Romanul său *Ora 25* îl consacră definitiv în lumea liberă, însă descoperirea unei opere apărute în timpul războiului, favorabilă redobândirii Basarabiei, îi va aduce o serie de atacuri violente în presa occidentală, autorul fiind acuzat, pe nedrept, de antisemitism. Își explică atitudinea într-un nou roman – *Omul care călătorea singur* –, după ce petrece un timp în America de Sud. Pe data de 23 mai 1963, C.V. Gheorghiu a fost hirotonit preot al Bisericii Ortodoxe Române din Paris, în iunie 1966 fiind ridicat la rangul de iconom-stavrofor. Adevărata vocație a lui C.V. Gheorghiu rămâne însă cea literară.

Dacă *Ora 25*, roman apărut imediat după cel de-al Doilea Război Mondial, este văzută ca una din cărțile de primă mărime ale secolului al XX-lea, alături de *Minunata lume nouă* de Aldous Huxley, *Procesul* lui Franz Kafka ori *1984* de George Orwell, *Casa de la Petrodava*, operă a deplinei maturități literare a autorului, este considerată de criticii mai noi o culme a genului, nedepășită până în prezent. Formula literară experimentată de C.V. Gheorghiu în *Casa de la Petrodava* o vom regăsi, ca una de succes, peste aproape două decenii, în *Numele trandafirului*, romanul semioticianului Umberto Eco.

editura Sophia

www.sophia.ro
ISBN: 978-973-136-225-0